

ISSN: 2667-422X

SOSYAL, BEŞERİ VE İDARİ BİLİMLER DERGİSİ

JOURNAL OF SOCIAL, HUMAN AND
ADMINISTRATIVE SCIENCES

Cilt	Volume	5
Sayı	Issue	6
Yıl	Year	2022

SOSYAL, BEŞERİ ve İDARİ BİLİMLER DERGİSİ

2022, Cilt.5, Sayı.6

YAYIN KURULU

BAŞ EDITÖR

Prof. Dr. Yüksel ÖZTÜRK
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi,
Turizm Fakültesi Gölbaşı Yerleşkesi, Ankara, Türkiye.
editor@sobibder.org
editor.sobibder@gmail.com
Telefon: +90 312 231 73 60/1847

DİL EDITÖRÜ

Doç. Dr. Ayşe Nevin SERT, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye. nevin.sert@hbv.edu.tr

EDİTÖRLER KURULU

Atatürk İlke ve Cumhuriyet Tarihi: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa EĞİLMEZ, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu, Türkiye. megilmez@kastamonu.edu.tr

Coğrafya: Doç. Dr. Mehmet Fatih DÖKER, Sakarya Üniversitesi, Sakarya, Türkiye. fdoker@sakarya.edu.tr

Çalışma Ekonomisi: Doç. Dr. Seda TEKELİ, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye. sakyalcin@anadolu.edu.tr

Çocuk Gelişimi: Prof. Dr. Arzu YÜKSELEN, İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul, Türkiye. ayukselen@medipol.edu.tr

Dilbilimi ve Edebiyat: Prof. Dr. İhsan KALENDER, Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye. kihsan@gazi.edu.tr

Ekonomi: Dr. Öğr. Üyesi Atilla AYDIN, İstanbul Rumeli Üniversitesi, İstanbul, Türkiye. atilla.aydin@rumeli.edu.tr

Felsefe: Prof. Dr. Hatice Nur ERKİZAN, Muğla Sıktı Koçman Üniversitesi, Muğla, Türkiye. nerkizan@mu.edu.tr

İletişim Çalışmaları: Prof. Dr. Yusuf YURDİGÜL, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye. yusufyurdagul@hotmail.com

İşletme Yönetimi: Dr. Öğr. Üyesi Menekşe ÖZTOPRAK, Başkent Üniversitesi, Ankara, Türkiye. tarhan@baskent.edu.tr

Maliye: Prof. Dr. Ali ÇELİKKAYA, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye. acelikka@ogu.edu.tr

Muhasebe: Prof. Dr. Seyhan ÇİL, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye. seyhan.cil@hbv.edu.tr

Pazarlama: Prof. Dr. Cevat TOSUN, George Washington Üniversitesi, Washington, ABD. ctosun@gwu.edu

Psikoloji ve PDR: Prof. Dr. Sefa BULUT, İbn Haldun Üniversitesi, İstanbul, Türkiye. sefa.bulut@ihu.edu.tr

Siyasi Tarih: Dr. Öğr. Üyesi Onur ŞEN, Mersin Üniversitesi, Mersin, Türkiye. onursen@mersin.edu.tr

Sosyoloji: Doç. Dr. Suna TEKEL, İnönü Üniversitesi, Malatya, Türkiye. suna.tekel@inonu.edu.tr

Turizm ve Otel İşletmeciliği: Doç. Dr. Sedat YÜKSEL, Teknoloji ve Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Maskat, Umman sedatyuksel@gmail.com

Temel İslam Bilimleri: Doç. Dr. Harun ÇAĞLAYAN, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale, Türkiye. caglayanharun@gmail.com

Uluslararası İlişkiler: Doç. Dr. Serkan NAKTİYOK, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye. snaktiyok@atauni.edu.tr

Yakın Çağ Tarihi: Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep, Türkiye. agunduz@gantep.edu.tr

Yönetim Bilişim Sistemleri: Doç. Dr. Ersin KARAMAN, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye. ersinkaraman@atauni.edu.tr

Yönetim ve Strateji: Prof. Dr. Harun DEMİRKAYA, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli, Türkiye. harundemirkaya@kocaeli.edu.tr

HAKEM KURULU

Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep, Türkiye.

Prof. Dr. Ahmet TAYFUN, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Prof. Dr. Ali ÇELİKKAYA, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye.

Prof. Dr. Alptekin SÖKMEN, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Prof. Dr. Arzu KILIÇLAR, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Prof. Dr. Arzu YÜKSELEN, İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.

Prof. Dr. Cemalettin AKTEPE, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Prof. Dr. Cevat TOSUN, George Washington Üniversitesi, Washington, ABD.

Prof. Dr. Evren GÜÇER, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Prof. Dr. Fevzi OKUMUŞ, Central Florida Üniversitesi, Orlando, ABD.

Prof. Dr. Güler SAĞLAM ARI, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Prof. Dr. Hatice Nur ERKİZAN, Muğla Sıktı Koçman Üni., Muğla, Türkiye.

Prof. Dr. İhsan KALENDER, Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Prof. Dr. Kurtuluş KARAMUSTAFA, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, Türkiye.

Prof. Dr. Mehmet BAŞ, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Prof. Dr. Metehan TOLON, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Prof. Dr. Mithat ÜNER, Atılım Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Prof. Dr. Sefa BULUT, İbn Haldun Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
Prof. Dr. Seyhan ÇİL, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
Prof. Dr. Şeyhmus BALOĞLU, Nevada Üniversitesi, Las Vegas, ABD.
Prof. Dr. Yüksel EKİNCİ, Portsmouth Üniversitesi, Portsmouth, İngiltere.
Prof. Dr. Zeynep ASLAN, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın, Türkiye.
Doç. Dr. Ali Turan BAYRAM, Sinop Üniversitesi, Sinop, Türkiye.
Doç. Dr. Ersin KARAMAN, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye.
Doç. Dr. Gül ERKOL BAYRAM, Sinop Üniversitesi, Sinop, Türkiye.
Doç. Dr. Harun ÇAĞLAYAN, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale, Türkiye.
Doç. Dr. Kadri Gökhan YILMAZ, AHBV Üniversitesi, Ankara.
Doç. Dr. Lütfi BUYRUK, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üni., Nevşehir, Türkiye.
Doç. Dr. Mehmet Fatih DÖKER, Sakarya Üniversitesi, Sakarya, Türkiye.
Doç. Dr. Mustafa SOLMAZ, İnönü Üniversitesi, Malatya, Türkiye.
Doç. Dr. Nuray TOSUNOĞLU, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
Doç. Dr. Saadet Pınar TEMİZKAN, Osmangazi Üni., Eskişehir, Türkiye.
Doç. Dr. Seda TEKELİ, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye.
Doç. Dr. Sedat YÜKSEL, Teknoloji ve Uygulamalı Bilimler Üni., Maskat, Umman
Doç. Dr. Selma KALYONCUOĞLU, Ankara HBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
Doç. Dr. Serkan NAKTİYOK, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye.
Doç. Dr. Suna TEKEL, İnönü Üniversitesi, Malatya, Türkiye.
Doç. Dr. Yaşar KAYA, İnönü Üniversitesi, Malatya, Türkiye.
Dr. Öğr. Üyesi Atilla AYDIN, İstanbul Rumeli Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ATAR, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, Türkiye.
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Halit AKIN, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, Türkiye.
Dr. Öğr. Üyesi Menekşe ÖZTOPRAK, Başkent Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa EĞİLMEZ, Kastamonu Üni., Kastamonu, Türkiye.
Dr. Öğr. Üyesi Onur ŞEN, Mersin Üniversitesi, Mersin, Türkiye.
Dr. Öğr. Üyesi Seda ÖZDEMİR AKGÜL, Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye.
Dr. Öğr. Üyesi Zeki YÜKSEKBİLGİLİ, Nişantaşı Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.

BU SAYIDA HAKEMLİK YAPANLAR

Prof. Dr. Nurten SARGIN, Necmettin Erbakan Üniversitesi.
Prof. Dr. Fatma TEKTÜFEKÇİ, Dokuz Eylül Üniversitesi.
Doç. Dr. Begüm SATICI, Artvin Çoruh Üniversitesi.
Doç. Dr. Eylem ACAR, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi.
Doç. Dr. Fesun KOŞMAK, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
Doç. Dr. Funda ODUNCUOĞLU, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi.
Doç. Dr. Mehmet Fatih DÖKER, Sakarya Üniversitesi.

Doç. Dr. Vedat YILMAZ, Malatya Turgut Özal Üniversitesi.
Doç. Dr. Zehra ATBAŞI, Necmettin Erbakan Üniversitesi.
Dr. Öğr. Üyesi Halil Cem SAYIN, Anadolu Üniversitesi.
Dr. Öğr. Üyesi Kader BAHAYI, Nişantaşı Üniversitesi.
Dr. Öğr. Üyesi Kahraman GÜLER, İstanbul Aydın üniversitesi.
Dr. Öğr. Üyesi Muhammet KAÇMAZ, Sakarya Üniversitesi.
Dr. Öğr. Üyesi Cenani İŞÇİ, Dokuz Eylül Üniversitesi.
Dr. Öğrt. Üyesi Muhammet Cemal ŞAHİNOĞLU, Gümüşhane Üniversitesi.
Dr. Öğrt. Üyesi Nilgün ONNAR, İstanbul Topkapı Üniversitesi.
Dr. Öğrt. Üyesi Yeliz BÖREKÇİ, İstanbul Rumeli Üniversitesi.
Dr. Didem Tezsürücü COŞANSU, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi.
Dr. İmren Pınar DÜLGAR, Gümüşhane Üniversitesi.
Dr. Nazlı TEKİN, Akdeniz Üniversitesi.

ODAK VE KAPSAM

Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi'nin yayın odağında;
Sosyal Bilimler alanındaki profesyonellere akademik katkı sağlayan, sektörel uygulamalara katkı sağlayan teorik ve uygulama arasında köprü olan, Sosyal Bilimler alanlarında ulusal ve uluslararası karşılaştırmaları inceleyen eserler yer almaktadır.

Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi'nin yayın kapsamında;
Arkeoloji, Atatürk İlke ve Cumhuriyet Tarihi, Avrupa Birliği, Bankacılık ve Sigortacılık, Batı Sanatı ve Çağdaş Sanat, Beşeri ve İktisadi Coğrafya, Bilgi ve Belge Yönetimi, Bölgesel Çalışmalar, Çağdaş Dünya Tarihi, Çocuk Gelişimi, Dilbilimi, Ekonometri, Erken Hristiyan ve Bizans Sanatları, Eskiçağ Tarihi, Felsefe, Finans, Fiziki Antropoloji ve Paleoantropoloji, Fiziki Coğrafya, Gazetecilik ve Medya Çalışmaları, Gelişim Psikolojisi, Genel Türk Tarihi, Görsel İletişim Tasarımı, Halkla İlişkiler, İktisadi Düşünce, İktisat Tarihi, İletişim Çalışmaları, Kamu Yönetimi, Makro İktisat, Maliye, Mikro İktisat, Muhasebe, Nicel Karar Yöntemleri, Organizasyon, Ortaçağ Tarihi, Osmanlı Kurumları ve Medeniyeti, Öğrenme-Bilişsel-Biyo-Deneysel Psikoloji, Pazarlama, Reklamcılık, Sanat Tarihi, Sinema, Siyasi Düşünceler, Siyasal Hayat ve Kurumlar, Siyaset Bilimi, Siyasi Tarih, Sosyal Hizmet, Sosyal Politika, Sosyal Psikoloji, Sosyal ve Kültürel Antropoloji, Sosyoloji, Turizm, Türk İslam Sanatı, Uluslararası İktisat, Uluslararası İlişkiler, Uluslararası Ticaret, Uygulamalı Psikoloji, Üretim ve Operasyon Yönetimi, Yakınçağ Tarihi, Yeniçağ Tarihi, Yerel Yönetimler, Kent ve Çevre Politikaları, Yönetim Bilişim Sistemleri, Yönetim ve Strateji, Yükseköğretim Çalışmaları yer almaktadır.

YAYIN SIKLIĞI

Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi elektronik ortamda yayın yapan hakemli bir dergidir. Aylık yayın yapan dergide yılda 12 sayı yayınlanmaktadır.

YAYIN DİLİ

Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi Türkçe olarak yayın yapmaktadır. Ancak her bir makalede İngilizce başlık, abstract ve keywords bulunmalıdır.

INDEX

DRJI | Directory of Research Journals Indexing

RI-ROOTINDEXING

ReseachBib – Academic Resource Index

ROAD | ROAD, The Directory of Open Access Scholarly Resources

ISI | International Scientific Indexing

Eurasian Scientific Journal Index

ICI Index Copernicus International

General Impact Factor

CiteFactor

Asos Index

Scientific Indexing Services

EuroPub Database

SOSYAL, BEŞERİ ve İDARİ BİLİMLER DERGİSİ

2022, Cilt.5, Sayı.6

İÇİNDEKİLER/CONTENTS

Araştırma Makalesi

Siyaseti ve Kamuyu Yönetmeye Talip Olmayan Cinsiyet: Bir Çıkarsama

(Gender Unwilling to Lead Politics and the Public: An Inference)

Songül DEMİREL DEĞİRMENCİ

ss.683-695.

Araştırma Makalesi

Angela Carter'ın *Reflections* Adlı Kısa Hikâyesinin Metin Madenciliği ile Analizi ve Simgesel Bağlamda Değerlendirilmesi

(Analysis of Angela Carter's Short Story Reflections via Text Mining and Evaluation in a Symbolic Context)

Sevgi ABDALLA, Zeynep ANGIN

ss.696-707.

Araştırma Makalesi

Beliren Yetişkinlik Dönemindeki Kadınlarda Toplumsal Cinsiyet Rollerini ve Anne Baba Tutumlarının Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile İlişkisinin İncelenmesi

(The Investigation of Relationship Between Gender Roles, Parenting Styles and Early Maladaptive Schemas of Women in Emerging Adulthood)

Veysel Eren BULUT, Nida ALTUN

ss.708-720.

Araştırma Makalesi

Muhasebede Değer Kavramı: Türkiye Bağlamında Bir İnceleme

(Concept of Value in Accounting: A Review in The Context of Turkey)

Ersan KULA, Alper ERSERİM

ss.721-747.

Araştırma Makalesi

Türkiye' de Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygılarıyla İlişkili Olarak 1996- 2020 Yılları Arasında Yapılan Araştırmaların İncelenmesi ve Değerlendirilmesi

(The Analysis and Discussion Regarding Future Concerns Experienced by University Students and Their Correlation with Research Gathered from 1996-2020 in Turkey)

Selin AKGÜN GÜDÜCÜ, Halis ÖZERK

ss.748-769.

Araştırma Makalesi

Kriz Dönemlerinde Öğretmenlerin Sınıf Yönetiminde Kullandıkları Çatışma Çözümü ve Motivasyon Araçları

(Conflict Resolution and Motivation Tools Used by Teachers in Classroom Management in Times of Crisis)

Hicran ŞİRİNKAN, Mehmet Yusuf ŞİRİNKAN, Tuba AYDIN GÜNGÖR
ss.770-782.

Araştırma Makalesi

Yerleşik Yabancıların Destinasyon Marka İmajı Algılarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma

(A Research to Determinate the Destination Brand Image Perceptions of Resident Foreigners: Example of Kuşadası)

Güneş Açelya SİPAHİ, Pınar MUTLU TURAN
ss.783-799.

Kavramsal Makale

Savaş Mağduru Çocukların Yeniden Toplumsallaşmalarının Önündeki Engeller

(The Obstacles in Front of The Resocialization of War Victim Children)

Hacer TOR, Ecem ÇEBİ
ss.800-812.

Kavramsal Makale

Cumhuriyet Tarihimizin İlk Anayasası Olarak 1924 Anayasası'nın Genel Olarak Değerlendirilmesi

(A General Evaluation of The Constitution of 1924 as The First Constitution of Our Republic History)

Kadir Caner DOĞAN
ss.813-824.

Kavramsal Makale

Tarihte İstanbul Adaları (İlkçağdan-1923'e Kadar)

(İstanbul Islands in The History (From Antiquity To 1923))

Gaye ERTİN
ss.825-841.

Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi

2022, 5(6): 683-695.

DOI:[10.26677/TR1010.2022.985](https://doi.org/10.26677/TR1010.2022.985)

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Siyaseti ve Kamuyu Yönetmeye Talip Olmayan Cinsiyet: Bir Çıkarsama

Öğr. Gör. Dr. Songül DEMİREL DEĞİRMENCİ, Hitit Üniversitesi, Sungurlu MYO, Çorum, e-posta: songuldemirel66@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0982-0796>

Öz

Toplumsal cinsiyetle ilgili çalışmaların amacı, erkeğe göre dezavantajlı konumda bulunan kadının bu durumunun ortadan kaldırılmasıdır. Bu hedefe ulaşabilmek için devletin desteği gerekmektedir. Günümüz modern demokrasilerinde, karar verenler kimlerdir? Sorunlara vakıf kimselerin temsil edilebilmesi, çözümde kilit noktadır. Bunlar da yönetimin her kademesinde özellikle de karar alma mekanizmalarında kadınların bulunmasından geçmektedir. Oysa kadın ve erkek her iki cinsin meslek tercihlerinde; toplumsal kültürün etkisini bulmak mümkündür. Siyasetçi ve kamu yöneticisi olmanın eğitimle elde edilemeyecek bir liderlik yeteneğini gerektirdiği bir yana; acaba eğitim olarak bu meslekleri edinmek isteyen kişilerin cinsiyetleri nedir? Nitekim karar alma mekanizmalarında kadınların en az erkekler kadar temsil edilmesi tabii bir sonuç olmalıdır. Ancak siyasette ve kamu yönetiminde kadınların temsiline yönelik geçmiş araştırmaların yeterince olmadıklarını kanıtlamaktadır. Cinsiyet ve meslek seçimi arasındaki ilişkinin gözden geçirildiği bu çalışmada, siyaset bilimi ve kamu yönetimi bölümleri öğrenci sayıları üzerinde yapılan incelemeyle söz konusu ilişki doğrulanmaktadır. Böylelikle araştırmanın varsayımı, mesleki ve bilimsel boyutuyla ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Meslek, Cinsiyet, Kamu Yönetimi, Siyaset, Devlet.

Makale Gönderme Tarihi: 25.11.2021

Makale Kabul Tarihi: 01.06.2022

Önerilen Atıf:

Demirel Değirmenci, S. (2022). Siyaseti ve Kamuyu Yönetmeye Talip Olmayan Cinsiyet: Bir Çıkarsama, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(6): 683-695.

**Journal of Social, Humanities and
Administrative Sciences**

2022, 5(6): 683-695. DOI:[10.26677/TR1010.2022.985](https://doi.org/10.26677/TR1010.2022.985)
ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

RESEARCH PAPER

Gender Unwilling to Lead Politics and the Public: An Inference

Dr. Songül DEMİREL DEĞİRMENCİ, Hitit University, Sungurlu Vocational School, Çorum, e-mail: songuldemirel66@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0982-0796>

Abstract

The aim of gender-related studies is to eliminate the disadvantageous status of women compared to men. Government support is required in order to achieve this goal. It should be asked who are the decision makers in today's modern democracies? Ability to represent people who have a good grasp of the problems is a key aspect in the solution. The way to ensure this is the existence of women at all levels of the administration, especially in the decision-making mechanisms. However, it is possible to witness the effect of social culture on the career preferences of both genders. Aside from the fact that being a politician and public administrator requires a leadership skill that cannot be obtained through education, it is wondered what is the gender of the people wishing to acquire these professions by getting education? As a matter of fact, it should be a natural outcome that women are represented at least as much as men in decision-making mechanisms. However, early research studies conducted on women's representation in politics and public administration prove that they are underrepresented. This study, which reviews the relation between gender and choice of profession, affirms the relation in question through the analysis of the number of students enrolled in the departments of political science and public administration. Thus, the hypothesis of the study is addressed with both its professional and scientific dimensions.

Keywords: Profession, Gender, Public Administration, Politics, State.

Received: 25.11.2021

Accepted: 01.06.2022

Suggested Citation:

Demirel Değirmenci, S. (2022). Gender Unwilling to Lead Politics and the Public: An Inference, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 5(6): 683-695.

GİRİŞ

Kadınlar, toplumda erkeklere nazaran dezavantajlı bir durumda bulunmaktadırlar. Dünyanın hiçbir ülkesinde kadınlar, erkeklerle aynı olanaklardan yararlanamamaktadırlar. Bazı veriler bu genellemeyi doğrular niteliktedir. Göç etmek zorunda kalmış nüfusun dörtte üçü kadınlardan oluşmaktadır. Okur-yazar olmayan nüfus içerisinde kadınların oranı, 2/3' tür. 77 milyon okula gidemeyen çocuğun 57 milyonunu kız çocukları oluşturmaktadır. Kız çocuklarının neredeyse yarısı (%43) ortaöğretime devam edememektedirler. Kadınlar ülkelerin genel meclislerinde %17, yerel meclislerinde %20,9 ve belediye başkanı olarak %9 oranında temsil edilmektedirler. Birleşmiş Milletler üyesi ülkelerin 192 tanesinin yalnızca 13' ünün başkanı kadınlardan oluşmaktadır (İçişleri Bakanlığı, 2008). Kadınların erkeklere oranla bu denli az temsil edilmesine neden olan bazı gerçeklikler bulunmaktadır. Yasalarda eşit hakların verilmiş olması, kadınların toplumsal rollerinde olumlu yönde gelişme üretmede yeteri kadar tesiri olamadığı gözlenmektedir. Toplumsal rollerin devam etmesinde en büyük etken; toplumsal yaşama hâkim olan örtülü ataerkil kültür ilişkilerinin aktararak devam ettirilmesinden kaynaklanmaktadır. Eğitim düzeylerini düşük olması ve kısmen cinsiyetlerine kısmen de buna bağlı olarak düşük gelir getirici meslekleri yapıyor olmaları durumun devam ediyor olmasının diğer sebeplerindedir. Sonucun değiştirilebilmesinin yolu buna sebep olan faktörlerin ortadan kaldırılmasından ya da mümkün olduğunca azaltılmasından geçmektedir. Dünya genelinde ülkelerin işgücü piyasalarına bakıldığında; mesleklerin cinsiyet etrafında gruplaştığı fark edilmektedir. Kadınlar ya da erkeklerin belirli bazı meslekler etrafında yoğunlaştıkları görülebilmektedir. Toplumun her iki cinsiyet için yakıştırdığı meslekler ayrılmaktadır. Bundan mütevellit nedenle işe alma süreçleri kuraldışı bir biçimde, teknik bir gerekçe olmaksızın, kadına ya da erkeğe uyarlanmış bir biçimde ayrılmaktadır. Kimi zaman mesleğin kendi kimliği ile mesleği yapanın cinsiyet kimliği birbirine karıştırılmakta; erkek işi yapanların erkeksi kadın işi yapanların kadınsı tavır sergilemeleri yönünde toplumda bir beklenti oluşmaktadır. Meslek tercihlerinde etkili olan, toplumsal araçların ürettiği değer ve yargılar nesiller arasında aktararak, toplumun içerisinde doğarak büyüyen insanlara meslek seçiminde rehberlik etmektedirler (Urhan ve Etiler, 2011).

YÖNTEM

Çalışma mesleklerin cinsiyetler doğrultusunda seçildiklerinde dair yapılan geçmiş çalışmaların literatür taramasını temel almaktadır. Siyaset ve kamu yönetimini ilgilendiren karar alma mekanizmalarında bulunmayan kadınların, bu bağlamda alanı ilgilendiren yükseköğretime yönelik bölümleri öğrenim görmek adına seçip seçmedikleri ya da ne oranda seçtikleri üzerine yapılmış bir araştırmadır. Araştırmada, daha önce birçok kez hakkında çalışma yapılmış olan; kadınların yerel siyasette ve parlamentoda bulunmalarıyla ilgili çalışmalara öncelikle bakılmıştır. Bu çalışmalardan farklı olarak yükseköğretimde bulunan öğrencilerin, siyaset ve kamu yönetimine ilişkin alanları tercihlerinde toplumsal kültürden etkilenip etkilenmedikleri cinsiyetleri üzerinden tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın türü, bu sayısal verilerden hareket ettiğinden nicel ve mevcut durum üzerine bir çıkarsama yapıldığından betimsel bir yöntem kullanılmıştır. Bu meslekleri seçen öğrencilerin kendilerine ulaşılarak, ilgili mesleklerin seçiminde etkili faktörlerin sorgulanmamış olması çalışmanın kısıtlarındandır.

BULGULAR

Kadınlar ve Meslek Seçimi

Ülkemizde kadınların meslek edinerek kamusal yaşamda var olmalarının geçmişi Osmanlı Devleti' nin son dönemine kadar uzanmaktadır. 1847' de yayınlanan İrade-i Seniyye ile cinsiyetler arasında eşit miras hakkı sağlanmıştır. 1858 Arazi Kanunnamesi' nde kız ve erkek çocukları mirasın paylaşılması konusunda eşit haklara sahip olmuşlardır. Kadınlar 1897' de ücretli işçi ve 1913' te devlet memuru olabilmişlerdir (Gökçimen, 2008: 11). Kadınlar cumhuriyetle birlikte seçimlere katılmamışlar, ilk kez 1930 yılında belediye seçimlerinde seçmen olabilmişlerdir. 1933' te Köy Kanunu' nun ilgili maddelerinde (20-25.madde) yapılan değişiklikle kadınların, köylerde muhtar ve ihtiyar kurullarında olabilmeleri sağlanmıştır (Konan, 2011: 167-168). Kadınların siyaset ve kamu yönetiminde bulunabilmelerini sağlayan en önemli yasal değişikliklerin başlangıcı muhtarlık seçimleri olmuştur. Kadınların seçme ve seçilme hakları böylelikle başlamıştır. Cumhuriyetin kurucu kadroları batıcı, liberal demokratik ve laik bir toplum amacını gütmüşlerdi. Kadınların, bir yandan modern cumhuriyeti bedenleriyle temsil işlevi görmeleri bir yandan da eksik işgücünü tamamlamaları beklenmiştir. İlerlemeye ve gelişmeye verilen önem kadınların da mücadeleye dâhil olarak ilk kadroların oluşmasını sağlamışlardır (Urhan ve Etiler, 2011). 1934 yılında aydın bir kadın topluluğunun Türkiye Büyük Millet Meclisine kadar bir gösteri yürüyüşü yaparak bütün siyasî hakların kendilerine tanınmasını istemeleri üzerine çalışma odasında ki Atatürk, bu isteğe hak vererek kanun tasarısı hazırlanması için emir vermiştir. Türk kadınları genel seçimlere 1934 yılında katılmıştır (Konan, 2011: 167-168). Cumhuriyet, resmi ideolojisinde kadınların kamusal alana çıkmaları ve ev dışında çalışmaları yönünde bir tavır sergilemişti. Oysa bu tariflenen Batı tipi modeldeki kadına, aile içi sorumluluklarının yanında başkaca fedakârlıklar da yüklemişti. Kadının kamusal alana çıkması neticesinde kadının yükünü katlayan bu durum, erkeklerin de yeni bir kimlik bocalamasına girmesine neden oluşturmuştur (Berktaş, 2010: 108).

Kadınlar, cinsiyetçi ve erkek egemen bir topluma eleştirel bakabilme perspektifinde olmadıklarından erkeklerle aynı mesleklere girebilmeleri ve kamu hukukunda eşit olmaları oldukça değerli ve yeterli bir kazanım olarak algılanmıştır. Yapılanlar toplumu dönüştüren ve daha fazlası için dayanışmayı sağlayan bir duruma dönüşmemiştir (Öztürk, 1989: 12). Siyasal partilerin içinde oluşan kadın örgütlenmeleri daha çok kadın kolları biçiminde kendini göstermiş ve göstermeye de devam etmektedir. Kadınlar, sosyal ve kültürel alanlarda yapmaları gereken etkinlikler yerine, esas ailevi yükleri taşıyarak, siyasal olarak sadık kalarak ve itaat ederek kendilerine yer edinmeye çalışmaktadırlar. Cinsiyete özgü bir yaklaşımın içerisinde olmaya devam etmişlerdir. Kadınların karar alma mekanizmalarına katılmaları meselesini yalnızca siyaset anlamında anlamamak gerekmektedir. Sivil toplum örgütlerinde, kamu kurumlarında ve özel sektörde kadınların katılımı gerçekleştiğinde ancak o zaman cinsiyetler arası eşitlikten söz etmek mümkün olacaktır. Buradan hareketle toplumsal cinsiyette kapsamlı bir eşitlik için geniş düzenlemelere ihtiyaç bulunmaktadır (TEPAV, 2014: 43-44). Oysa kapsamlı bir eşitlik için her iki cinsin eşit görünmesi, güçlenmesi ve aynı oranda katılımı gerekmektedir (İçişleri Bakanlığı, 2008).

Devletin yasalarda kadın ve erkeği eşit kılması, kadın-erkek eşitliğine zarar veren uygulamaları önleyememektedir. Herhangi bir dokunuşa bulunmadan devleti oluşturan coğrafyanın her yerinde, farklı etnik gruplarda ya da mezheplerde dini ve geleneksel alışkanlıkların varlığını devam ettirmektedir. Öyle ki bu uygulamalar karmaşık ve iç içe geçmiş bir biçimde yerel hâkim güçlerin kontrolü altında bulunmaktadır (İlkaracan, 1998). Zaman içerisinde doğum kontrolüne yarayan araçların kullanımının artması, çekirdek ailelerin çoğalması ve erkeklerin fiziksel kuvvet göstermelerini gerektiren işlerin azalması kadınlar lehine gelişmeler

görülmektedir. 1970 sonrasında kadının eğitim ve gelir düzeyi artışı, feminist talepler ve yasal düzenlemeler kamusal yaşama girebilmeleri yönünde arttırıcı tesiri olduğu düşünülmektedir (Güldü ve Ersoy-Kart, 2009: 112). Ülkemizde kadınların işgücüne katılımı her geçen gün iyileşmekle beraber, istenilen düzeye erişememiştir. Çalışan kadınlar çoğunlukla kırsalda tarımda ücretsiz aile işçisi, kentlerde emek-yoğun işlerde, düşük ücretli işlerde ve meslek sahibi olarak yüksek eğitilmiş, yüksek ya da orta sınıf kadınlar olarak üç gruba ayrılmaktadır (Koca, 2012: 4). Geleneksel değerlerin biçimlendirdiği toplumsal cinsiyetin kadına biçtiği roller, hangi işlerde muvaffak olabileceklerini ve hangi mesleği seçmeleri gerektiğiyle ilgili kritik bir rol oynamaktadır. Sayılan değer ve ön yargılar nesiller boyu aktarılarak devam etmektedir (Parlaktuna, 2010: 1229). Nitekim kadının eğitilmiş ve meslek sahibi olması bu yüklerden kendisini çektiği anlamına da gelmemektedir. Örneğin, yüksek eğitilmiş kadınların yaşamına hakim olan geleneksel ve dini yasalar, eğitimin her zaman bir kadının yaşamını değiştirmeye gücünün yetmediğini göstermektedir (İlkkaracan, 1998: 21). Kadınlar evde toplama, düzenleme, yemek yapma, çocuk bakımı ve temizlik gibi rolleri yanında evde çalışan kişilerin ertesi gün yeniden üretimde kullanacakları emeği verimlileştirmektedirler (Özateş Gelmez, 2015). Kadınların maalesef yaşamı sürdürülebilir kılmakta harcadıkları emek kadar, menfaatleri bulunmamaktadır (Tutar ve Yetişen, 2009: 118). Kadının ailenin yeniden üretim yapabilmesi için sarf ettiği çaba görünmemekle beraber kamusal alanda bu fonksiyonları üzerinden, “anne ve eş” olarak temsil edilmektedirler. Ortaya çıkan sonuca kadının yerinin evi olduğuna dair söylem kullanılarak, mevcut durum meşru bir zemine oturtulmaya çalışılmaktadır. Yaşanan ekonomik değişimler kadınların çalışma yaşamına dâhil olmalarını getirmekte; ancak evdeki rollerinde herhangi bir değişiklik olamamaktadır. Kadınlar istihdam da bu rollerin devamı olan işlere gerek teşvik gerekse zorlanarak, ücret düzeyi görece düşük işlerde çalıştırılmaktadırlar. Dolayısıyla çalışacağı işi kendisi değil toplum belirlemektedir. Kadınlar en çok hizmet ve sanayi alanlarında çalışmakta; yönetimi ilgilendiren işlerden uzaklaştırılmaktadırlar (Urhan ve Etiler, 2011).

Çalışan kadının yaptığı bu işler görece düşük düzeyde ücret alınan işler olup, mevcut kadın yoksulluğunu bir kat daha artmasına neden olmaktadır. Kadınların bu işlerde çalışmalarının iki nedeni bulunmaktadır. Birincisi kadınların iş gücü piyasasındaki durumu diğeri ise eğitime ulaşamamalarıdır. Kadınların işgücünde ikincil durumda bulunmaları; katılımlarının az olması, düşük ücretle istihdam edilmeleri, kayıtdışı sektörlerde çalışmaları, fason iş yapmaları, ailenin ücretsiz işçiliğini üstlenmeleri ve elde ettiği gelir üzerinde söz sahibi olamamaları vb.’ dir. Kadınların eğitime ulaşamamalarının altında görülmesi güç engeller bulunmaktadır. Geleneksel toplum yapısında kadının gelir getirme yükümlülüğü bulunmamakta, yoksul ailelerde erkek çocuklarının yaşlılıkta verebilecekleri destek nedeniyle az olan kaynak erkek çocuğuna sevk edilmekte ve kız çocuklarının gelirinin evlendiğinde kontrol edilemez görülmesinde dolayı iyi bir yatırım olarak görülmemektedir (Şener 2012, 55-56). Eğitimin profesyonel mesleklerdeki belirleyiciliği, kadınların bu mesleklerde bulunmasını olumsuz etkilemektedir. Bu mesleklere erişerek icra edenlerinde herhangi bir zorlukla karşılaşmadıkları anlamına gelmemektedir. Bu mesleklerle ilgili yapılan çalışmalar, kadınların özel yaşamlarındaki aile içi roller ile çalışma yaşamları arasında çatışma yaşadıklarını göstermektedir. Ayrıca mesleki alanda da cinsiyete bağlı eşitsizlikler yaşamaktadırlar. Bu durum eğitim ve vasıf düzeyi ne olursa olsun toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir yansıması olup; farklı düzeylerde de olsa çalışan tüm kadınların benzer sorunları olduğunu göstermektedir. Ülkemizde seçilen mesleğin yaptığı işlerin toplamına göre bir meslek seçimi olabileceği gibi örneğin hemşirelik, seçilen meslekteki branş seçimi ve çalışılan yerin seçimi (kadın hekimlerin nöbetsiz olan birinci basamak ya da dahili klinik seçmeleri) de yine evdeki kadınlara özgü işlerin devam ettirilme isteğinden kaynaklandığı görülmektedir (Urhan ve Etiler, 2011). Her iki cinsiyete sosyal ve kültürel yaşamda belirli özellikler atfedilmiştir. Erkeğe güç, otorite, korumacılık ve karar verici rollerin bulunduğu meslekler yakıştırılırken; kadına görece korunması gerekli, itaat eden, zayıf, yumuşaklık ve incelik gerektiren roller

yakıştırılmaktadır. Bundan dolayı kadınlara evdeki rolleriyle de uyumlu öğretmenlik ya da hemşirelik meslekleri düşünülmektedir. Meslek seçiminde bu kalıp düşünceler değişmektedir; ancak tümüyle ortadan kalktığı da görülmemektedir (Kahraman, Ozansoy Tunçdemir ve Özcan, 2015: 110-111). Erkeklerin, kadın mesleklerine daha az ilgi gösterdikleri görülmektedir. Ağılı ve Turguter' e göre bunun iki nedeni vardır. Birincisi feminizm gibi bir hareketin, önceliği kadınlara vermesinden; ikincisi ise erkeklerin, kadın egemen alanlara girmesinin, kadınların erkek egemen alanlara girmesinden daha az görülmesinden kaynaklanmaktadır. Türkiye'deki çocuk gelişimi bölümlerinde erkek öğrenci sayılarının oldukça az olması, bu durumun somut bir örneğini oluşturmaktadır (Ağılı ve Turguter, 2021: 2).

Siyasette ve Kamu Yönetiminde Kadın

Ülkemizde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin görüldüğü başlıca yerlerden birisi siyasal karar alma mekanizmaları içerisinde olmamalarıdır. Kadının toplumsal yaşamdaki yerini belirleyen etkenler, siyasal alanda olmayışının da nedenleridir (Yaylı ve Eroğlu 2015: 504). Kadınlar, çalışmaları için herhangi bir zorlayıcı faktör olmadıkça ve üniversite eğitimi olmadıkça iş yaşamına dâhil olmakta tereddüt ettikleri görülmektedir (Uşen ve Delen 2011: 140). Bu tereddüt, çalışma yaşamının kendi iş yüklerini artıracak olması, çalışılan işte yapacakları iş nedeniyle karşılaşılabilecekleri olumsuzlukların, elde edecekleri faydadan daha ağır basacağını düşünmelerinden kaynaklanabilir. Kadınların istihdama katılımı 2021 Haziran ayı verilerine göre %27,3 ve erkeklerin ise %62,9'dur. Kadınlarda işsizlik %14,1 iken erkeklerde %9'dur (TUIİK, 2021). Dünya geneline bakıldığında sanayileşen ülkelerde bu katılımın daha fazla olduğu görülmektedir (Arda Özalp 2021: 4). Çalışan kadınların ve iş arayan kadınların, erkeklere nazaran az olması kadınların çalışma yaşamına adım atmalarını engelleyen çeşitli faktörler olabileceğini akla getirmektedir.

Sekiz yıllık zorunlu eğitimle beraber kız çocuklarının eğitim ve öğretime devam etme oranları artmıştır. Eğitime dair 2000-2001 yılları ile 2016-2017 yılları arasındaki kadın-erkek dağılımlarına ait karşılaştırma aşağıdadır:

Tablo 1: Türkiye'de Okullaşma Oranlarında Değişme (Kalkınma Bakanlığı 2018: 17-22)

Yıllar	İlköğretim Net Okullaşma Oranları (%)		Ortaöğretim Net Okullaşma Oranları (%)		Yükseköğretim Net Okullaşma Oranları (%)	
	2000-2001	2016-2017	2000-2001	2016-2017	2000-2001	2016-2017
Kadın	90,79	91,24	39,18	82,38	11,38	44,41
Erkek	99,58	91,08	48,49	82,69	13,12	40,53

Tablo 1'den de anlaşılacağı üzere kadın ve erkeklerin özellikle ilköğretimde 2000-2001 yılları arasında on puana yakın bir fark bulunmaktadır. 2016-2017 yıllarında hem ilköğretim hem de ortaöğretim düzeyinde okullaşma oranı; iki cinsiyet arasında neredeyse eşit denilebilecek bir düzeye erişmiştir. 2000-2001 yılları arasında erkekler kadınlara oranla %2 puanında yükseköğretim kurumlarında daha fazla yer almaktadır. Her iki cinsiyet için de 2000-2001 yıllarında yükseköğretim kurumlarına yerleşme oranı düşük iken, 2016-2017 yıllarında nüfusun

yarısına yakınına kapsar duruma gelmiştir. Burada yeni üniversitelerin açılması ve buralarda bölüm ve programların çoğalmasının etkisi gözükmemektedir.

Siyaset ve kamu yönetimine dair mesleklerin seçiminde ön yargıların payı bulunmaktadır. Güç, otorite ve liderliğe yönelmede cinsiyet ve eğitime dair tutumlar siyasete ilgi ve katılımı azaltabilmektedir (Güldü ve Ersoy-Kart, 2009: 112). Erkekler siyasete dâhil olabilmeleri için kadınlar gibi engelleri aşmak zorunda değildirler. Kadınlar ise karşılaştıkları toplumsal engelleri eğitilmiş olmalarıyla aşabilmektedirler (Deniz, 2007: 8).

Yapılan araştırmalar kadınların siyasete sınırlı bir düzeyde ilgi duyduklarını göstermektedir (Tekeli ve Koray 1991, 151). Kadınlara seçme hakkının verildiği bir asıra yakın süredir, temsil sorunu giderilememiştir (Gökçimen, 2008: 39-40). Kadınlar ilk defa 1935 seçimlerinde mecliste bulunmuş; 399 milletvekilinin 18' i kadın olmuştur. Bu oran %4,5' tur. Bu oran 23. Dönem (2007) milletvekili seçimlerine dek hiç bu kadar yüksek olmamıştır. 2007 yılında %9,1' i (550 milletvekilinin 50' si) kadın olabilmektedir. 2009 yılında ülkemiz 187 ülke arasında bu oranla (2007, %9,1) parlamentolarındaki kadın oranı itibariyle dünya ülkeleri arasında en yüksekten en düşüğe doğru bir sıralama yapıldığında 141. sıraya yerleşmiştir (CEİD, 2021). En yüksek oran 2015 seçimleriyle %17,8' dir (Sargın ve Yılmaz, 2018: 4063-4064). İçinde bulunduğumuz 27. Dönemde milletvekili seçim sonuçlarına göre; 600 vekilin 104' ü (%17,3) kadın olmuştur (TBMM, 2021). Kadınların temsil edildiği siyasi partiler içerisinde sol ideolojiye sahip siyasi partiler yoğunlukta olmakla beraber buradaki oranda maalesef hiçbir zaman %9' un üzerine çıkmamıştır (Arslan, 2004: 118). Cansun' un araştırmasına göre ülkemizde merkez sağda yer alan ve tüzüğünde herhangi bir kadın kotası koymaksızın, kadınların temsil edilmesine liderin tercihiyle yumuşak bir kota uygulaması bulunan Adalet ve Kalkınma Partisi, ne de merkez solda 1989' dan beri tüzüğünde %25 kadın kotası bulunan Cumhuriyet Halk Partisi' de hedeflenen kadın temsiline ulaşamamıştır. Cinsiyete özgü kota uygulamasını, her iki partiye ait milletvekillerinin görüşleri kıyaslandığında; Adalet ve Kalkınma Partisi' ni erkek milletvekillerinin daha az desteklediğine ulaşılmıştır (Cansun, 2021: 92).

Dünya genelinde yerel yönetimlerde kadınların temsili, ulusal siyasetteki temsilden daha fazladır (Yaylı ve Eroğlu 2015, 519). Kadınların TBMM' de milletvekili olarak temsil oranı düşüktür. Bu oran yerel yönetimlerin karar alma organlarında daha da azdır (Belli, 2015: 82). Bugün itibariyle yerel yönetimlerde kadınlar aşağıdaki oranla temsil edilmektedirler (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2020):

Tablo 2. Mahalli İdarelerin Seçilmiş Görevlilere İlişkin Bilgiler (2019 Yerel Seçim Sonuçları)

Türü	Erkek	Oran (%)	Kadın	Oran (%)	Toplam
Büyükşehir Belediye Başkanı	27	90	3	10	30
Büyükşehir İlçe Belediye Başkanı	494	95	25	5	519
Belediye Meclis Üyesi	18461	89	2.284	11	20.745
İl Belediye Başkanı	50	98	1	2	51
İlçe ve Belde Belediye Başkanı	777	98	12	2	789
İl Genel Meclis Üyesi	1.223	96	48	4	1.271
Köy Muhtarı	18.081	99	115	1	80.696
Mahalle Muhtarı	31.049	98	970	2	32.019
Köy İhtiyar Meclis Üyesi	79.689	99	1.007	1	80.696
Mahalle İhtiyar Heyeti Üyesi	134.362	98	3.418	2	137.780
Toplum	284.213	97	7.883	3	292.096

Yukarıdaki Tablo 2' den de anlaşılacağı üzere kadınların erkeklere göre oransal temsili milletvekili oranlarına göre hayli düşüktür. Bir önceki seçim olan 2014' te 7.404 olan sayı, 2019' da

7.883'e yükselmiştir (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2020). Tabii bu artış hızı düşük düzeydedir.

Kadınların ülkemizde siyasete dâhil olamamalarının başlıca sebebi siyasal partilerin bunu desteklememeleridir. Bunun dışında eklersek, aile ve çevrenin destek olmaması, siyasal yaşamda erkeksi niteliğin hâkimiyeti, maddi desteklerinin az ya da hiç bulunmayışı ve seçim sisteminin özellikleri de sayılabilmektedir (Berktaş, 2004: 26). Diğer yandan kadınların siyasal seçimlerle belirlenen kurumlarda olabilmelerinin yolu ev içi görevleri ve toplumsal yüklerinin azaltılmasıdır. Bunun için hanedeki insanların yeniden üretken olabilmelerini gerektiren işler toplumsallaştırılması ve yeterli sayıda kreş açılması gerekmektedir. Siyasal partilerin kadınlar için kota uygulamasını yasal meşru bir zemine oturtması ve bu oranın en az %30'un üzerine çıkartması ve kadınlardan aday olmaları halinde ücret talep etmemeleri gerekmektedir (Pınarcıoğlu 2017, 23). Bu engeller kalktığında siyasal olarak kadınların temsil edilmesi önemli bir meseledir; ancak bu meseleden daha da önemli olan hangi kadının temsil edildiği ve kim tarafından temsil edildiği meselesidir. Bu anlamda siyasette temsil edilen kadınların sayısal temsili bir kazanç olmayacaktır. Çözüm ancak toplumsal yapının içerisindeki tüm kadınların temsil edilebilmesiyle gerçekleşecektir (Tekeli ve Koray, 1991: 151). Ülkemizde 83 yıldır kadınlar milletvekili olarak seçilmektedir. Örneğin Sargın ve Yıldız'ın araştırmasına göre; şimdiki kadar seçilmiş kadın milletvekillerinin yarısından fazlası yükseköğretim mezunudur. Benzer bir oranın seçilen milletvekillerinin doğdukları yerler, görece refah düzeyi yüksek iller olduğu bulunmuştur. Elde edilen veriler sonucunda eğitilmiş ve sosyal statüsü yüksek kadınların siyasetle meşgul oldukları sonucuna varılmıştır (Sargın ve Yıldız, 2018: 4074). Bu durum ülkemizde hem kadınların seçilebilmesinin önünde sosyo-ekonomik koşulların belirleyici olduğunu, hem de günümüze değin seçilmiş kadın milletvekillerinin aslında toplumdaki kadınların çoğunluğunu temsil edemediğini göstermiştir.

Kadının toplumdaki rolünü ataerkil yapıda değiştirmek zordur. Bir adım öteye giderek kadının siyasette ve kamu yönetiminde karar alma süreçlerine katılımının sağlanması daha da zorlaşmaktadır. Kadının siyasete karışmasının tartışılması bile çoğunlukla içerisinde yaşanan toplumla yakından bağlantılı bir mesele olmaktadır. Kadınların siyasette bulunmaları erkeklere tariflenmiş bir yerin yitilmesi ve kadın sorunlarına yönelik değişimin başlangıcı olabilecektir (Tekeli ve Koray, 1991: 147). Toplumun geneline dair kararlar alınırken, sürecin herhangi bir yerinde veya ilgili karar alan birimde kadının olmaması, kadın sorunlarına karşı duyarlılığın gelişemeyeceğinin de göstergesidir (Örtlek ve Tekelioğlu, 2013: 280). Başarılı bir siyaset kadını için işini yapabilmesinin yolu öncelikle evdeki kadınlığa özgü işlerini tamamlamasından geçmektedir (Savran, 1989: 24). Her iki cinsiyet için de doğuştan getirilen cinsiyet farkı toplumsal etkilerle şekillenmektedir. Siyaset geleneksel olarak saldırganlığı ve erkeksiliği (maskülenliği) temsil etmektedir. Kadınların siyasal aktivitelere erkeklere oranla daha az katılmalarının nedenleri şöyle sıralanabilmektedir. Kültürel olarak kadınların siyasal eylemlerine toplum nazarında olumsuz bakılması, aile içi yüklenen görev ve sorumlulukların ağırlığı, gerekli eğitim ve beceri düzeyindeki noksanlıklar, durumsal farklılıklar (medeni durum, meslek), sosyo-ekonomik değişkenler, cinsiyete yönelik ayrımcılık, siyasete ayıracak zamanlarının ve enerjilerinin bulunmaması vb.' dir (Güldü ve Ersoy-Kart, 2009: 100-112).

Mahalleyi, ilçeyi, kenti ve köyü kısacası ortak yaşanan mekânı kadınlar ve erkekler aynı biçimde kullanmamaktadır. Yaşam çevresinin sunduğu ekonomik, toplumsal ve mekânsal olanaklardan yararlanma fırsatları, dolayısıyla sorunları, gereksinimleri ve beklentileri aynı olmamaktadır. Bu nedenle, ortak yaşam yerlerine yönelik yapılacak uygulamalar kadınlarla erkekleri farklı biçimlerde etkilemektedirler. Örneğin belediye kreşleri olmazsa sorun kadınların dayanışmasıyla, su dağıtımını yapılmazsa sorun kadınların uzak çeşmelerden suyu taşımasıyla, çöpler toplanamazsa çöpü belirli yerlere götürmek kadın ya da kız çocuklarının uzağa

taşımasıyla, asfalt yapılmazsa ya da sıkça elektriklerin kesilmesi sonucunda elektrikli ev aletleri kullanılamazsa ev işlerinin yükünün arttığı vb. kabul edilmektedir. Mekânsal olanaklardan farklı yararlanmaya örnek olarak akşam geç saatlerde güvenliği bir nebze olsa sağlamak için; belediye otobüslerinin iki durak arasında da yolcu indirmelerini buna örnek verebiliriz (Montreal/ Kanada'da olduğu gibi) (Alkan, 2004: 1-2). Almanya'nın Frankfurt, Fransa'nın Paris, Avusturya'nın Viyana, Lüksemburg'un Dudolange ve İspanya'nın Barcelona kentinde yerel yönetim birimlerinde eşitlik birimleri oluşturulmuştur. Tüm Avrupa kentleri toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığını artırmaya çalışmaktadır. Viyana, Bristol ve Helsinki kentlerinde ulaşım ve konut politikaları kadınlara özgü bir biçimde yapılandırılmaya çalışılacaktır. Bunun dışında bazı Avrupa kentlerinde güvenliğin sağlanması ve kadınlara karşı şiddetin önlenmesi için; ışıklandırma, acil yardım hattı vb. altyapı sistemleri yapılmaya çalışılmaktadır. Viyana'da kesintisiz acil destek hattı çalışmaktadır. Londra'da "Neye bindiğini biliyor musun?" adı verilen bir kampanya ile kadınlara bilgi verilerek, korsan araçlara binmelerinin sayısı azaltılmıştır (İçişleri Bakanlığı, 2008). Yerel yönetimlerde kadın duyarlılığıyla kenti kadınlarında kullanabileceği bir yere getirebilmenin yolu temsil oranının bu kararlara yön verebilecek oranda olmasıyla da yakından ilgilidir. Burada belediye başkanı ve meclis üyelikleri öncelikli olacaktır. Diğer bir kararları etkileme yolu; etkin kadrolarda bulunmalarıyla mümkündür. Encümenler ve belediye uzmanlık komisyonlarındaki denetim birimlerinde bulunmaları önemlidir. Gerçekleşen sonuçlara bakıldığında belediyelerin imar, plan ve bütçe komisyonlarında erkek ağırlıklı bir yapı bulunmakta iken; sosyal yardım, eğitim ve kültür amaçlı komisyonlarda kadınlar bulunmaktadır. Siyaset geleneği, güç ilişkileri ve erkek dayanışması kadınları evde yaptığı işlerin bir uzantısı şeklinde olan bu görevlere itmektedir. Kadınlar yerel siyasetteki yerleşik ilişkileri değiştirememektedirler. Yerel katılım halka yakınlık anlamında kadın katılımının daha fazla olması gerektiği düşünülmektedir. Buradaki yerleşik siyasal kültür buna engel olmaktadır (Cerit Mazlum, 2009: 91-96). Bütün dünyada gelişim yerel yönetimlere kadınların dâhil olmasıyla mümkün olabilmektedir. Türkiye'de bunun olmama nedeni mülkiyeti erkeklerin elinde tutması ve yönetmesidir (Unat, 2011: 17).

Yönetim yeteneğinin bir sanat olduğu ve herhangi bir eğitim almakla elde edilemeyeceği çoğunlukla ilgili yazında sıkça rastlanılan tekrar edilen bir bilgidir. Toplumun mesleklere dair algısının, ataerkil yapı ve kültürle üniversite eğitime de aktararak kendisini göstermektedir. Eğitimde üst aşamalara gelindikçe kadınların elendiği eskiden bu yana bilindik bir gerçekliktir. Yükseköğretimde kadınların oranı, sekiz yıllık zorunlu eğitimle beraber etkilenmiştir. İki cinsiyet arasındaki farkın azaldığı görülmektedir.

Siyaset bilimi ve kamu yönetimi ile ilgili alanlarda ulaşılabilen son üç yıllık veriler aşağıda listelenmiştir. Kadınların, erkeklere göre bu bölümleri daha az seçtikleri fark edilmektedir. Tablo 3'te son üç yılın siyaset ve kamu yönetimle ilgili bölümlerinde kadın/erkek dağılımları görülmektedir (Yükseköğretim Program Atlası, 2021):

Lisansüstü eğitimde kadın ve erkekler arasındaki makas daha da açılmaktadır. Siyaset ve kamu yönetimiyle ilgili bölümlerde öğrenim gören erkeklerin oranı kadınların iki katına kadar çıkmaktadır. Buradan anlaşılan kadınlar lisans öğreniminde herhangi bir nedenle seçtikleri bu bölümleri ihtisaslarını artırmak amacıyla seçmekten kaçmaktadırlar. Lisansüstü programlarda erkeklerin fazla olmasının nedenlerinden biri de lisans öğreniminde farklı öğrenim alanlarından mezun olmuş erkeklerin ihtisaslaşmak adına bu bölümleri tercih etmesi de eklenebilir. Siyaset ve kamu yönetimine ilişkin bölümlerde 2016-2017 yılında YÖK' ait eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre lisansüstü öğrenci sayıları aşağıdadır (Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, 2021):

Tablo 3. Son Üç Yılda (2019-2020-2021 Yılları) Siyaset ve Kamu Yönetimiyle İlgili Bölümlere Yerleşen Kadın/Erkek Sayıları

	2019 Yılı		2020 Yılı		2021 Yılı	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Siyasal Bilimler	Bölüm bulunmamaktadır.	Bölüm bulunmamaktadır.	1	2	2	
Siyaset Bilimi	15	19	17	15	17	6
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (75 Devlet+ 24 Vakıf Üniversitesi= 99)	3100	3580	3224	3834	1944	2126
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (Açıköğretim) (2 Devlet Üniversitesi)	85	177	365	766	138	375
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (20 Devlet+ 29 Vakıf+ 1 KKTC Üniversite)	1034	1152	1275	1340	1054	822
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (Açık öğretim) (1 Devlet Üniversitesi)	68	124	77	128	72	80
Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler (1 Devlet Üniversitesi)	2	4	1	3	1	1
Kamu Yönetimi (21 Devlet+2 Vakıf+1 KKTC Üniversitesi=37)	1056	1215	1033	1308	380	490
Kamu Yönetimi (Açık öğretim) (1 Devlet Üniversitesi)	46	99	104	204	17	55
Toplam	5406	6370	6097	7600	3625	3967

Tablo 4. Eğitim ve Öğretim Alanları Sınıflamasına Göre Lisansüstü Öğrenci Sayıları

	Lisansüstü Öğrenci Sayısı Yeni Kayıt (2016-2017 Yılı)		Diğer Kayıtlı Lisansüstü Öğrenci Sayısı	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Siyaset Bilimi ve Yurttaşlık	1043	2896	5828	11647

SONUÇ

Kadınların toplumsal olarak dezavantajlı konumu devam etmektedir. Bu durumun eğitim gibi görülebilir nedenleri dışında, ataerkil toplumun özelliklerini devam ettirebilmesine zemin oluşturan örtülü birçok nedeni de bulunmaktadır. Hukuksal eşitlik bahsi geçen toplumsal kültür konusunda herhangi bir etki yapamamaktadır. Diğer yandan kadınların iş yaşamı ve istihdama dâhil olmaları beklenmektedir. Kadının mevcut durumunun iyileştirilmesi için ayrıca

desteklenmeleri gerekmektedir. İstihdama katkı sunması ev içi yüklerinin azaltılmasına ve çalışma hayatı için gerekli nitelikleri edinmeleri gerekmektedir. Ev içi yüklerini alabilecek kamusal mekanizmalar geliştirilmesi ve eğitimle desteklenmeleri zaruri gözükmektedir. Ev içi sorumlulukları erkekler ile paylaşmaları da önem arz etmektedir.

Kız çocuklarının ilkokul ve ortaöğretimde bulunma oranları sekiz yıllık zorunlu eğitim sonrası bir hayli artmıştır. Bu oranın artmasının tesiriyle olsa gerek yükseköğretimde kız öğrencilerin oranı da artmıştır. İstihdamda kadınların temsiline bakıldığında, kadınların oranı erkeklerden daha azdır. Gerek kadınların kendilerine, gerekse toplumun kadınlara uygun görmediği meslek alanlarından biriside siyaset ve kamu yönetimidir. Meslek alanı olarak seçilmiyor olmasına sebep olan faktörler, karar alma mekanizmalarının içerisinde bulunmamalarına da etki etmektedir. Oysa teknik bir işi yapan mesleklerle kıyaslandığında siyaset ve kamu yönetimi alanında karar alma mekanizmalarında bulunulması önem arz etmektedir. Alınan ya da alınabilecek kararın kadınlar lehine olmasına tesir ederek; kamuyu yönlendirmek, şekillendirmek ve kadınların mevcut durumlarını iyiye götürebilmek mümkün olacaktır. Oysa kadınlar bu karar alma mekanizmalarında bulunmamaktadırlar. Siyasette ve kamu yönetiminde karar alma mekanizmalarında bulunabilmek için eğitim almak gerekmektedir. Kadınların siyasette ve kamu yönetiminde karar alma mekanizmalarında sorunlara vakıf temsilcilerinin bulunmasıyla, sağlıklı çözümler üretilebilecektir. Doğru çözümlerin bulunabilmesinin yolu; kadınların buralarda temsil edilmelerinden geçmektedir. Ülkemiz tarihinde kadınlara seçilme hakkı verileli hayli zaman olmasına ve toplumun yarısını oluşturmalarına rağmen kadınların mecliste ve yerel yönetimlerde temsili hayli düşüktür. Dünya genelinde öncelikle yerel siyasette yer alarak daha sonra parlamentolarda bulduklarına dair çıkarsam, ülkemizde geçerli değildir. Milletvekili olabildikleri ancak yerelde temsilin daha düşük çıktığı gözlenmiştir. Yukarıda görüldüğü üzere kadınların erkeklere oranla siyaset ve kamu yönetimine dair bölümleri tercihinde, toplumsal kültürün diğer meslek seçimlerinde belirleyici olduğu kanaati burada da kendisini doğrulamaktadır. Siyaset ve kamu yönetimiyle ilgili bölümlerde kadınların sayısı erkeklerden azdır. Siyasetçi ve kamu yöneticisi olabilmenin aynı zamanda kişiye has bir meziyet olduğu akılda tutularak; sayılara bakıldığında bu meslekleri kadınların seçmediği çıkarsaması yapılabilmektedir. Meslek seçimindeki bu durum, kadınların siyasi mekanizmalarda ve kamu yönetiminde de neden olmadığını bir göstergesi sayılabilecektir. Bu ise ülkeyi etkileyecek kararlarda bulunamayacak kadınların, mevcut dezavantajlı durumun devamını maalesef erkek egemen toplum yapısının sürdürülmesini desteklemektedir.

KAYNAKÇA

Ağılı, S. E. ve Turguter E. A. (2021). Feminen Alanlarda Erkek(Lik)Ler: Düşünceler, Önyargılar, Deneyimler, *Fe Dergi*, 13 (1): 1-15.

Alkan, A. (2004). Yerel Siyaset Kadınlar İçin Neden Önemli?, *Politika Dergisi*, https://www.politikadergisi.com/sites/default/files/kutuphane/yerel_siyaset_kadınlar_icin_neden_onemli.pdf, [Erişim Tarihi: 29.10.2021].

Arda Özalp, L. F. (2021). Türkiye’de Kadının İşgücüne Katılımı ve Eşitsizlik, *Journal of Economy Culture and Society*, 64, 1-14.

Arslan, A. (2004). Çağdaş Türk Toplumunun Siyasi Hayatında Kadının Yeri ve Türk Siyasi Elitleri Arasında Kadının Temsil Edilme Durumu, *Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma Sempozyum Bildiri Metinleri* (3. Cilt), İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları.

Belli, A. (2015). Yerel Yönetimlerde Kadın Temsili ve Yerel Demokrasi, *Yasama Dergisi*, 31, 65-88.

Berktaş, F. (2004). Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, *Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları*, No: 7, ss: 1-30.

Cansun, Ş. (2012). Siyasette Cinsiyet Kotası: AKP ve CHP Örnekleri, *İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1): 78-96, https://openaccess.izu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12436/79/Siyasette%20Cinsiyet%20Kotas%C4%B1_AKP%20ve%20CHP%20%C3%96rnekleri.pdf?sequence=3&isAllowed=y, [Erişim Tarihi: 09.11.2021].

Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği (CEİD). Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenteler 1935-2009, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanlığı, http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/361_1.pdf, [Erişim Tarihi: 09.10.2021].

Cerit Mazlum, S. (2009). Önce Yerel Siyaset: Kadınlarla ve Kadınlar İçin Yerel Yönetim, *KA-DER Siyaset Okulları Eğitim Dizisi-2*, İstanbul: KA-DER Yayınları.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü, *2020 Faaliyet Raporu*, https://webdosya.csb.gov.tr/db/yerelyonetimler/icerikler/2020_yili_mahall_idareler_genel_faaliyet_raporu-20210621180102.pdf, [Erişim Tarihi: 08.10.2021].

Deniz, Ş. (2007). Kadın Parlamentelerinin Bakış Açısıyla Türkiye’de Kadınların Siyasal Hayattaki Temsili, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(7), 2-16.

Gökçimen, S. (2008). Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi, *Yasama Dergisi*, Sayı: 10: 5-59.

Güldü, Ö. ve Ersoy- Kart M. (2009). Toplumsal Cinsiyet Roller ve Tutumlar, *SBF Dergi*, 64(3): 97-116.

İçişleri Bakanlığı Araştırma ve Etütler Merkezi, İçişleri Bakanlığı Birleşmiş Milletler Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı, Kadın Hakları ve Yerel Yönetimler “Kadın Dostu Kentlere Doğru”, <http://www.kadindostukentler.com/content/docs/outputs/kadin-haklari-ve-yerel-yonetimler.pdf>, [Erişim Tarihi:09.10.2021].

İlkkaracan, P. (1998). Doğu Anadolu’ da Kadın ve Aile, *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler* içinde (ss: 173-192), İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Kahraman, A. B., Ozansoy Tunçdemir, N. ve Özcan, A. (2015). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Hemşirelik Bölümünde Öğrenim Gören Erkek Öğrencilerin Mesleğe Yönelik Algıları, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 18(2): 108-144.

Koca, B. (2012). Çalışma Hayatında Kadın, https://www.academia.edu/4796744/%C3%87ALI%C5%9EMA_HAYATI_VE_KADIN, [Erişim Tarihi: 10.09.2021].

Konan, B. (2011). Türk Kadınının Siyasi Hakları Kazanma Süreci, *AUHFD*, 60(1): 157-174.

Örtlek, M. ve Tekelioğlu S. (2013), Türkiye’de Siyaset ve Kadın, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(2): 278- 287.

Özateş Gelmez, Ö. S. (2015). Ailevileştirilen Bakımın Kürek Mahkûmları: Evde Bakım Uygulaması Kapsamında Bakım Veren Kadınların Deneyimleri, *Fe Dergi*, 7(2): 59-71.

Öztürk, S. (1989). Toplumsal Kurumlar ve Kadınlar, İstanbul: *Sosyalist Feminist Kaktüs*, K Yayınları, Sayı: 5: 11-18.

Parlaktuna, İ. (2010). Türkiye’de Cinsiyete Dayalı Mesleki Ayrımcılığın Analizi, *Ege Akademik Bakış*, 10(4): 1217-1230.

Pınarcıoğlu, N. Ş. (2017). Eril Siyasette Kadın Temsili (Mi?), *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1): 12-24.

Sargın, S. ve Yıldız S. (2018). Türkiye Siyasetinde Kadın Milletvekillerin Mekansal Dağılımı ve Dağılıma Etki Eden Faktörler, *Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 5(30): 4061-4075.

Savran, G. (1989). Stella’nın Mektubuna Cevap. İstanbul: Sosyalist Feminist Kaktüs K Yayınları, Sayı: 5: 27- 30

Şener, Ü. (2012). Kadın Yoksulluğu, *Mülkiye Dergisi*, 36(4): 51-67.

Tekeli, Ş. ve Koray M. (1991). *Devlet-Kadın-Siyaset*, Ankara: Türkiye Sosyal Siyasal Araştırmalar Vakfı.

Tutar, F. ve Yetişen H. (2009). Türkiye’ de Kadının Ekonomik Kalkınmadaki Rolü, *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2(2): 116-131.

Unat, N. A. (2011). Nermin Abadan Unat’ la Söyleşi, Türkiye’de Kadınlar Gönüllü Olarak Özgürlüklerinden Vazgeçiyor, *Türkiye’de Kadın Çalışmaları: Bilanço 1975-2010 Prof. Dr. Nermin Abadan Unat’a Armağan* içinde (ss. 11-17), Der. Serpil Sancar, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2011.

Urhan, B. ve Etiler N. (2011). Sağlık Sektöründe Kadın Emeğinin Toplumsal Cinsiyet Açısından Analizi, *Çalışma ve Toplum*, Sayı: 2: 191-212.

Uşen, Ş. ve Delen M. (2011). Eğitimde Kadınların Çalışma Hayatına İlişki Tercihleri: İstanbul Örneği, *Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 11(4): 127-182.

Yaylı, H. ve Eroğlu G. (2015). Yerel Katılım Bağlamında Türkiye’ de Kadın Temsili, *International Journal of Science Culture and Sport*, Special Issue 3: 504-524.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2018). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023), Kadının Kalkınmadaki Rolü Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara: Kalkınma Bakanlığı Yayınları Yayın No: KB: 2985 - ÖİK: 767.

TBMM, 27. Dönem Milletvekilleri Listesi, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.liste, [Erişim Tarihi: 02.10.2021].

TEPAV (2014). 81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi, Hülya Demirdirek ve Ülker Şener (Haz.), Yayın No: X, Ankara: Mattek Matbaacılık.

TUİK, Temel İşgücü Göstergeleri Haziran 2021, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Haziran-2021-37482>, [Erişim Tarihi: 01.11.2021].

Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, <https://istatistik.yok.gov.tr/>, [Erişim Tarihi: 01.10.2021].

Yükseköğretim Program Atlası, <https://yokatlas.yok.gov.tr/>, [Erişim Tarihi: 02.10.2021].

Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi

2022, 5(6): 696-707.

DOI:[10.26677/TR1010.2022.986](https://doi.org/10.26677/TR1010.2022.986)

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Angela Carter'ın *Reflections* Adlı Kısa Hikâyesinin Metin Madenciliği ile Analizi ve Simgesel Bağlamda Değerlendirilmesi

Dr. Öğr. Üyesi Sevgi ABDALLA, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Eskişehir, e-posta: sayhan@ogu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4177-5868>

Arş. Gör. Dr. Zeynep ANGIN, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Eskişehir, e-posta: zorhan@ogu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2083-004X>

Öz

Metin madenciliği, yazılı metinlerden anlamlı örüntüleri çıkarmak için makine öğrenimi, istatistik ve dilbilimi alanlarına özel yaklaşım ve yöntemlerin birlikte kullanıldığı bilgisayar tabanlı algoritmaları içeren bir metodolojidir. Özellikle son yıllarda internet teknolojilerindeki hızlı ilerleme ile metin madenciliği, edebi eserlerin de analizinde kritik rol oynayan çalışma alanlarından biri olmuştur. Böylece bu çalışmada, metin madenciliği ile karşılaştırmalı edebiyat biliminin harmanlandığı disiplinler arası dikkat çekici bir ürün ortaya koyulması amaçlanmıştır. Bu amaçla Angela Carter'ın *Reflections* adlı kısa hikâyesi ele alınmış ve irdelenmiştir. Carter'ın ele alınan kısa hikâyesine, Python programlama dilinde metin madenciliğinin doğal dil işleme yöntemleri uygulanarak metin içerisinden beklenmedik ilginç anahtar kelimelere ulaşılmıştır. Söz konusu metne ait anahtar kelimeler içerdikleri simgesel anlamlar açısından değerlendirilmeye çalışılmıştır. Python programlama dilinde metin madenciliğinin doğal dil işleme yöntemleri uygulanarak metin içerisinde elde edilen anahtar kelimelerin içerdikleri örtük anlamların ve anne arketipi temsillerinin Carter'ın edebi üslubuna uygun olan simgesel ifadeler bütününe oluşturduğu ve anlatıma derinlik kattığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anahtar Kelime Çıkarımı, Doğal Dil İşleme, *Reflections*, Simge/Sembolizm, Anne Arketipi.

Makale Gönderme Tarihi: 11.03.2022

Makale Kabul Tarihi: 01.06.2022

Önerilen Atıf:

Abdalla, S. ve Angin, Z. (2022). Angela Carter'ın *Reflections* Adlı Kısa Hikâyesinin Metin Madenciliği ile Analizi ve Simgesel Bağlamda Değerlendirilmesi, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(6): 696-707.

**Journal of Social, Humanities and
Administrative Sciences**

2022, 5(6): 696-707. DOI:10.26677/TR1010.2022.986

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

RESEARCH PAPER

**Analysis of Angela Carter's Short Story Reflections via Text Mining and Evaluation
in a Symbolic Context**

Assistant Prof. Dr. Sevgi ABDALLA, Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Science and Letters, Eskişehir, e-mail: sayhan@ogu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4177-5868>

Dr. Zeynep ANGIN, Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Science and Letters, Eskişehir, e-mail: zorhan@ogu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2083-004X>

Abstract

Text mining is a methodology that includes computer-based algorithms that use special approaches and methods in the fields of machine learning, statistics, and linguistics to extract meaningful patterns from written texts. In the last decade, text mining has become one of the crucial research areas that plays a critical role in the analysis of literary text. For this purpose, in the article, it is aimed to reveal a remarkable interdisciplinary study that combines text mining and comparative literature science. Thus, Angela Carter's short story, *Reflections* which is one of the important works of post-modern literature, has been analyzed by applying the natural language processing methods. Unexpected, interesting keywords such as knitting, mirror, forest, seashell, room, and world were extracted from the text. In the study, these keywords have been evaluated in terms of their symbolic meanings. As a result, it has been determined that the implicit meanings and mother archetype representations of the keywords form the whole of symbolic expressions reflecting Carter's literary style and enrich the narrative.

Keywords: Keyword Extraction, Natural Language Processing, *Reflections*, Symbolism, Mother Archetype.

Received: 11.03.2022

Accepted: 01.06.2022

Suggested Citation:

Abdalla, S. and Angin, Z. (2022). Analysis of Angela Carter's Short Story Reflections via Text Mining and Evaluation in a Symbolic Context, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 5(6): 696-707.

GİRİŞ

Yapısız ve dağınık veriyi içeren veri tabanlarından heyecan verici gizli örüntülerin ve ilişkilerin ortaya çıkarılması fikri, tüm alanlardaki araştırmacı, okuyucu ve karar vericilerin dikkatini çekmiş ve yeni stratejiler geliştirmesinde kritik rol oynamıştır.

Daha önceleri gelişigüzel toplanan sayısal kayıtlardan gizli ve anlamlı örüntüler çıkarılırken, günümüzde tüm sayısal ve sözel semboller, karakterler, metinler, resim ve şekillerden oluşan veriden, araştırmacıların bile farkına varamadığı veya daha önceden öngöremediği ilginç dikkat çekici bilgilere ulaşılmaktadır. Bu teknolojilerden yararlanan ve yenilikçi bir bakış açısıyla çalışmalarına hız veren araştırmacılar rakiplerinden bir adım öne geçmiştir.

Metin madenciliği, yazılı metinlerden anlamlı örüntüleri çıkarmak için makine öğrenimi, istatistik ve dilbilimi alanlarına özel yaklaşım ve yöntemlerin birlikte kullanıldığı bilgisayar tabanlı algoritmaları içeren bir metodoloji olarak hayatımızdaki yerini almıştır. Özellikle son 10 yılda internet teknolojilerindeki hızlı ilerleme ve sosyal ağların yaygınlaşması metin madenciliğini yoğun çalışılan alanlarından biri yapmıştır.

Araştırmacılar, sosyal ağ kullanıcılarının ortalama profillerini ortaya koymak (Ikeda vd., 2013), herhangi bir konu üzerinde yapılan yorumlardan kullanıcı kitlesini belirlemek (Greco ve Polli, 2020), yazarların eserlerini analiz ederek yazarın dil ve üslubuna ilişkin çıkarımlarda bulunmak ve bir metnin yazarını tahmin etmek (Inches ve Crestani, 2011), bir elektronik postaya gelen maillerin spam e-posta olup olmadığını tahmin etmek (Markines vd., 2009) gibi pek çok popüler alanda metin madenciliğinden yararlanılmaktadır.

Tüm bu konulara ilave olarak, günümüzde önemli metin madenciliği uygulama alanlarından biri de yazarların eserlerinin özetlenmesi ve esere ilişkin anahtar kelime çıkarımıdır. Bu alanlar metin madenciliğinin en önemli doğal dil işleme görevlerinden ikisidir (Liddy, 2001). Söz konusu yöntemler, bir yazara ait metni özetleyerek veya metnin içeriğine ilişkin ipuçlarını içinde barındıran anahtar kelimeler elde ederek yazarın yazım üslubu her ne denirse çıkarsamalarda bulunmaya imkân tanımaktadır.

Metin madenciliğinin tüm bu avantajları göz önünde bulundurularak, bu çalışmada Angela Carter'ın *Burning Your Boats Collected Short Stories* adlı kitabında yer alan *Reflections* (Carter, 1995) adlı kısa hikâyesi ele alınmıştır. Hikâyeye ilişkin İngilizce metin, anahtar kelime çıkarımı ve metin özetleme yöntemleriyle analiz edilerek metne ilişkin edebiyatçı ve okuyucuların dikkatini çekecek gizli, anlamlı bilgilere ulaşılması amaçlanmıştır. Böylece Carter'ın *Reflections* adlı hikâyesinde sıklıkla kullanılan sıralanmış ve bu bağlamda edebi açıdan içeriğinde önemli bilgiler barındıran anahtar kelimeler ise çalışmamızın ana gövdesini oluşturmuştur. Böylece kelimelerin metin içerisindeki kullanımı, arketipsel özellikleri ve yine simge olarak kullanımları anlamlandırılmaya çalışılarak literatüre katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Sonuç olarak, çalışmamızda metin madenciliği ile karşılaştırmalı edebiyat biliminin harmanlandığı disiplinler arası dikkat çekici edebi bir ürün ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

MATERYAL ve METOD

Çalışmanın bu bölümünde; çalışmaya konu olan yazar ve kısa hikâyesi, analizlerde kullanılan metin madenciliği yöntemleri ve yazılımına ilişkin detaylı bilgilere yer verilmiştir.

Angela Carter ve Reflections

Eserlerindeki edebi tarzıyla 20. yüzyılın en özgün yazarları arasında yer alan İngiliz yazar Angela Carter, kullandığı post-modern tekniklerle kurguya farklı bir derinlik kazandırmıştır. Özellikle mitoloji, olağanüstü hikâyeler ve peri masallarını sıklıkla kullanan yazar bu geleneksel anlatıları post-modernizm ile yoğurarak farklı bir üslup oluşturmuştur. Bu üslupta öne çıkan noktalardan biri, anlatının arka planında yer alan bu geleneksel metinlerin yanı sıra, yazarın anlatıma derinlik katmak için kullandığı simgelerdir. Bilindiği üzere simge, insanın duygu ve düşüncelerini ifade ederken örtük, üstü kapalı bir anlatımı seçtiğinde kullandığı ifadelerdir ve oldukça eski bir tarihe sahiptir. Kutsal metinlerde ve kutsal kitaplarda simgelerin kullanıldığı düşünüldüğünde, terimin tarihi de açığa çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Carter'ın anlatılarında kullandığı simgeler de tıpkı mitler ve efsaneler gibi kökü insanlık tarihine ve insanın geçmiş tecrübelerine kadar uzanan bir kavramdır. Sözlük anlamına baktığımızda "işaret" simgeyi anlatmak için öne çıkan terimdir; maddi dünyadan ya da tabiatın alınarak bir toplumun hafızasını oluşturan tarihi akış ve birikim içinde özel bir anlam kazanan ve bir duygu ve düşüncenin anlatımında kullanılan işaret yahut sözler simgeyi oluşturur (Karataş, 2011:514). Edebiyatta anlatıma derinlik ve zenginlik kazandırmak için kullanılan simgelerin, sözlük anlamındaki "işaret"ten çıkıp zihnimizde simgesel bir imgeleme ulaşması gerekir. Gilbert Durand'ın da Sembolik İmgelem adlı eserinde, simgenin işaret kategorisinden çıkıp, simgesel imgeleme varması için gösterilen hiçbir şekilde tasvir edilememesi ve işaretin algılanır bir nesneye değil de bir anlama gönderme yapması gerektiği üzerinde durur (Durand, 2017:17). Durand'ın işaret ettiği simgesel imgelemeye Carter'ın üslubunda rastlanmaktadır ki, yazar esasında insanlığın ortak hafızası olan mit, efsane ve masalları yine bu hafızanın kilidinin anahtarı olan simgeleri kullanarak okura yeni ama kökü geçmişte olan farklı tarzda anlatılar sunmaktadır.

Reflections adlı kısa hikâyesinde de yazar simgelerden örülü bir anlatımla kullandığı büyülü gerçekçilikle dikkat çekmektedir. Hikâyenin başlığı da yine bu simgelerle bağlantılıdır ve anlatı, okurun ismini bilmediği anlatıcının ormanda yürürken bulduğu yer çekimi kadar ağır bir deniz kabuğuyla başlamaktadır. Deniz kabuğu oldukça ağır olmasına rağmen anlatıcı onu eline almayı başardığı sırada, ormanda, önce yüzünü daha önce görmediği Anna tarafından silah zoruyla büyük bir eve götürülür. Anlatıcı, evde androjin bir görünüme sahip olan ev sahibi tarafından zorla aynanın içine sokulur ve daha sonra aynanın içindeki ve dışındaki varlık ve yansıması üzerine büyülü gerçekçiliğin kullanıldığı bir süreç yaşanır.

Metin Madenciliğinde Doğal Dil İşleme Yöntemleri ve Python Programlama Dili

Çalışmanın bu kısmında, eserin analiz edilmesinde kullanılan metin madenciliğine özgü yöntemler açıklanmış ve Python yazılımına ilişkin kısa bir bilgi verilmiştir.

Terim Frekansı (TF-term frequency) -Ters Doküman Frekansı (IDF-inverse document frequency) yöntemi ile anahtar kelime çıkarımı ve metin özetleme:

TF-IDF yöntemi, metin belgelerinin içerdiği gizli enformasyonun çıkarılmasında kullanılan istatistiksel tabanlı makine öğrenimi ve bilgi erişimi yöntemidir (Simha, 2021). TF-IDF, Sparck Jones tarafından bir sorgu terimi olan sezgisel sezgiyle önerilen IDF'den geliştirilmiştir (Al-Talip ve Hassan, 2013).

Bir terimin frekansı (TF), metin içerisindeki bir kelimenin ne kadar önemli olabileceğinin bir ölçüsünü temsil etmektedir. Dolayısıyla söz konusu kelimenin önemi, bir belgede bu kelimenin ne sıklıkta geçtiğinin belirlenmesine dayanmaktadır. Bununla birlikte, bir belge birçok kez tekrarlanan ancak önemli olmayabilecek kelimeleri de içermektedir. Örneğin Türkçe metinlerde içerilen bu kelimeler muhtemelen "ve", "veya", "bu" vb. gibi sözcüklerdir (Çelik ve Koç, 2021).

Metin madenciliğinde analizlerde, bu tür bağlaç, işaret sıfatı gibi sıklıkla kullanılan kelimelerin metinden çıkarılarak arındırılması yaklaşımı benimsenir.

Bir kelimenin terim frekansı ($tf(t, d)$), aşağıda Eşitlik 1’de verilen formülle hesaplanır. Burada ilgili kelime t ve belge ise d ile temsil edilmektedir. Metin içinde kelime t ’nin sayısının ($f_-(t, d)$) metin içindeki tüm kelimelerin sayısına oranıyla elde edilir.

$$tf(t, d) = f_-(t, d) / (\text{metin içindeki toplam terim sayısı}) \quad (1)$$

Bazen de logaritmik ölçeklenmiş frekansı ($\log(1 + tf(t, d))$) da çalışmalarda kullanılmaktadır (Kınık ve Güran, 2021).

Diğer bir yaklaşım ise bir belge içinde yaygın olarak kullanılan kelimelerin ağırlığını azaltan ve çok fazla kullanılmayan kelimelerin ağırlığını artıran ters belge frekans (IDF) yöntemidir (Silge ve Robinson, 2021). Bu yöntem, bir terimin ne kadar sıklıkla kullanıldığına göre ayarlanmış terimin frekansını (TF-IDF) hesaplamak için terim sıklığı ile kullanılır. Herhangi bir terim için ters belge frekansı şu şekilde tanımlanır:

$$idf(t, d) = \log(N / (|\{d \in D : t \in d\}|)) \quad (2)$$

Burada, IDF değeri, toplam belge sayısı N ’nin t kelimesini içeren belge sayısı $\{d \in D : t \in d\}$ ’ye oranlanmasıyla elde edilir. IDF değeri, bir kelimenin göreceli nadirliği hakkında bilgi vermektedir (Silge ve Robinson, 2021). Diğer bir ifadeyle, IDF değeri 0 ’a yaklaşırsa o kelime tüm belgelerde geçen genel veya sıradan bir kelimeyi işaret eder, eğer değeri 1 ’e yaklaşırsa o kelimenin her belgede yer verilmemiş önemli bir kelime olacağı düşünülmektedir.

Ayrıca her iki değer çarpıyla ($tf(t, d) * idf(t, d)$), TF-IDF değeri elde edilir ki bu değer bir kelimenin göreceli önemini temsil etmekte ve anahtar kelime çıkarımında kritik dikkat çekici kelimelere işaret etmektedir. Ayrıca söz konusu anahtar kelimelerin geçtiği cümlelerin sıklığına bakarak cümle sayısının araştırmacı/programcı tarafından belirlenmesiyle genel bir metin özeti elde edilir.

Python Programlama Dil

Python programlama dili, en popüler genel amaçlı programlama dilleri arasında yer alan üst düzey, dinamik olarak yazılan bir dildir. Dünyanın en hızlı büyüyen programlama dilleri arasındadır ve yazılım mühendisleri, matematikçiler, veri analistleri, bilim adamları, ağ mühendisleri, öğrenciler ve muhasebeciler tarafından kullanılmaktadır. Python dilinin en büyük avantajı, makine öğrenimi, görüntü işleme, bilimsel hesaplama gibi büyük verilerin kullanıldığı projeler için devasa standart kitaplık koleksiyonu sunmasıdır.

Tüm bu avantajları göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışmada tüm metin madenciliği analizlerinde Python 3 yazılımında NLTK (Natural Language ToolKit) kütüphanesi kullanılarak tüm metin madenciliği analizleri gerçekleştirilmiştir. Programlama dilinin ilgili kütüphanelerinin Türkçe dilbilgisi eksikliklerinden dolayı herhangi bir bilgi kaybı yaşamamak için veri işleme ve analiz süreci İngilizce metin üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Birinci adımda, *Reflections* adlı hikâyenin İngilizce metni noktalama işaretleri, sayılar, rakamlar ve simgelerden arındırılmıştır. Böylece metin içindeki kelimeler ve kavramlar daha yalın hale getirilmiştir.

İkinci adımda, metin, etkisiz kelimeler (stopwords) olarak ifade edilen kelimeler metin içinden arındırılmıştır. Bu etkisiz kelimeler genellikle bağlaçlar, zarf, yardımcı fiil, zamir gibi bir dilde sıkça kullanılan kelimelerdir. Böylece metinde vurgulanmak istenen konuya ilişkin kelimelerin ortaya çıkarılması kolaylaşmaktadır.

Üçüncü adımda ise kelimeler köklerine ayrılarak farklı ekler alan ancak aynı köke sahip kelimelerin program tarafından farklı kelimeymiş gibi algılanmasının önüne geçilmiştir.

Dördüncü ve son adımda ise, arındırılmış ve analize hazırlanmış metin TF-IDF yöntemi ile analiz edilmiş ve yazarın hikâyesinde anlatmak istediklerine ilişkin anahtar kelimeler çıkarılmıştır. Ayrıca, bu kelimelere bağlı olarak metnin kısa bir özeti çıkarılmıştır.

BULGULAR

Metin Özeti ve Kritik Anahtar Kelimelerin Çıkarılması

Yapılan analizler sonucunda Angela Carter'ın *Reflections* adlı hikâyesine ilişkin elde edilen 10 adet anahtar kelime ve TF-IDF skorları Tablo 1'de verilmiştir.

Çalışmada çıkarılan anahtar kelimeler İngilizce dilinde olduğu için en son olarak tabloda kelimelerin Türkçe karşılıklarına da yer verilmiş olup böylece dilden kaynaklanan bilgi eksikliğinin önüne geçilmiştir.

Tablo 1. TF-IDF Yöntemi ile Elde Edilen Anahtar Kelimeler ve Öncelik Skorları

Çıkarılan kelimeler	Türkçe karşılıkları	TF-IDF skorları
Knitting	Örgü/örme	9,59
Mirror	Ayna	8,15
Seized	Ele geçirmek/tutmak	6,56
Voice	Ses	5,84
World	Dünya	5,61
Face	Yüz	4,88
Wood	Odun/orman	4,85
Shell	Deniz kabuğu	4,70
Way	Yol	4,53
Room	Oda	4,34

Tabloya göre en önemli anahtar kelime 9,59 skoruyla "örme/örgü" olarak belirlenmiştir. Bu kelimeyi 8,15 skoruyla "ayna" ve 6,56 skoruyla "ele geçirmek/tutmak" izlemiştir. Çalışmada ele alınan konu çerçevesinde en önemli kelimeler olarak belirlenen bu 10 anahtar kelimedenden "örme/örgü", "ayna", "orman", "deniz kabuğu", "oda" ve "dünya" edebi olarak derin sembolik anlamlar içerdikleri ve bazı kelimelerin Carl Gustav Jung'un arketip sistemi içerisinde yer alan anne arketipi ile bağlantılı olduğu düşünülmüştür.

Anahtar Kelimelerin Değerlendirilmesi

Angela Carter'ın *Reflections* adlı kısa hikâyesinde öne çıkan anahtar kelimelere baktığımızda bu kelimelerin bazılarının mitik ve simgesel anlamlar barındırdığı; bazısının da anne arketipini temsil ettiği görülmektedir. Bu bağlamda çalışmada öne çıkan kelimeler içerdikleri anlamlar doğrultusunda değerlendirilecektir.

Anlatıda öne çıkan anahtar kelimelerden birini örgü/ örmek anlamına gelen kelime oluşturmaktadır. İçerisinde oldukça derin anlamlar bulunan bu kelimeye ilk olarak anlatıcının Anna'nın onu silah zoruyla getirdiği evde görmekteyiz:

"İlk başta örümceklerin ağlarını merdivenin her iki tarafına attığını düşündüm ama sonra merdivenin iç tarafından saran işçiliğin örümceklerinki olmadığını gördüm çünkü aynı renk olmasına rağmen bu ağın bir rengi vardı. Açık şekilde bir el örgüsünden başka hiçbir şey benzemeyen; fahişelerin karyolalarını yaptıkları tüy benzeri, havada uçuşan şeyler gibi bir desen" (Carter, 1995:84).

Evin içerisinde yer alan ağlar, anlatıcının aklına ilk olarak örümceğin gelmesine neden olur. Evin anlatımında yer alan bu örümcek ağlarına benzer ağlar, okurun zihninde evin atmosferi ile ilgili karanlık, loş, olumsuz bir atmosferin varlığını sezinletir. Bu sezinletmede örümceğin simgesel anlamı önemli yer tutmaktadır. Örümcek; beslendiği böcekleri ağına düşürebilmek için hiç durmaksızın ağını örür. "Çok çalışkan, becerikli, ikiyüzlü acımasız gibi nitelikleri, içinde beceri ve sabırdan oluşan kadınsal bir faaliyet olan bu işi hiç durmadan yapmasından kaynaklanmaktadır" (Gardin ve Olorenshaw, 2014:476). Örümceğin bu simgesel anlamı, hikâyenin ana karakterlerinden biri olan, ev sahibi ile örtüşmektedir. Anlatıcının zorla getirildiği evdeki ev sahibi hiç durmaksızın tıpkı bir örümcek gibi örgü örmektedir ve evin içerisinde sürekli örgü ördüğü şişlerin sesi duyulmaktadır. Örgünün okurda uyandırdığı ilk düşünce Odysseus Truva Savaşındayken kendisiyle evlenmek isteyen erkekleri oyalamak için gündüz ördüğü örgüyü geceleri söken Penelope (Hançerlioğlu, 2013:402) gelmektedir. Ancak anlatı ilerlediğinde ev sahibinin Penelope gibi örgüsünü sökmediği ve aralıksız bir örgü örme eylemi içinde olduğu görülmektedir. Yine burada örgü ördüğü şişlerin de örtük bir simgesel anlamı bulunmaktadır. Ev sahibinin androjin, yani hem erkek hem de kadına benzeyen görüntüsü ile şişler arasında bir ilişki vardır. Ev sahibinin sürekli örgü örme, dünya döngüsünün devamlılığına, bu döngüyü sağlayan şişlerin de simgesel olarak zıtlıkları temsil ettiğini düşünmek mümkündür. Zira içinde bulunulan ev tam olarak hikâyede zıtlıkları barındıran bir mekân, yine ev sahibi de belirgin bir erkek ya da kadın görüntüsünün seçilemediği bu zıtlıkların birlikteliğini temsil etmektedir. Öyle ki anlatıcı ev sahibini Antik Yunan'ın ünlü kâhini Teiresias'a benzetmektedir.

"O Tiresias'tı, kehanet yansıtmaya yeteneğine sahipti, aynanın hangi tarafını benim gözüme sunmayı seçerse seçsin" (Carter, 1995:90).

Mitolojide kör bilici olarak bilinen Teiresias'ın hakkında çıkan efsanelerden biri hikâyede yer alan ev sahibi ile aralarında yer alan benzerliği işaret etmektedir. Bu efsanede Teiresias, çocukluğunda Kithairon dağında gezerken çiftleşen iki yılan görmüş, eline aldığı bir sopa ile dişi yılanı öldürmüştür. O anda erkek olan Teiresias birdenbire dişi olmuştur. Yedi yıl sonra yine aynı yerde çiftleşen iki yılan gören Teiresias bu sefer eline aldığı sopayla erkek yılanı vurmuş ve o an yine erkek olmuştur (Erhat, 2008:279)

Hikâyenin son bölümünde örme/örgü ve androjin olmak arasındaki ilişki yazar tarafından açıklanmaktadır. Aynanın içinden çıkıp yeniden eve gelen anlatıcıya ev sahibi şunları söyler:

"Kim olduğumu anlamadın mı? Ben şahsen sentez miydim? Çünkü dünyanın gittiği her yöne gidebilirdim ve bu yüzden tezi ve antitezi birlikte örüyordum, bu dünya ve o dünya. Yaprakların üstünde ve altında. Uyum gitti. Ah!" (Carter, 1995:95).

Burada ev sahibinin içinde pek çok zıtlığın olduğu evinde, zıtlıkların uyumlu birlikteliğini sağlayan kişi olduğu ortaya çıkmaktadır. Anahtar kelimelerde öne çıkan “örgü/ örmek” aslında evrendeki zıtlıkların uyumuyla devam eden yaşam döngüsünü simgelemektedir. Her tezin içinde antitezini, her antitezin de içinde tezini saklaması gibi evren temel olarak zıtlıkların birlikteliğiyle döngüsünü devam ettirmektedir. Hikâyede yer alan androjin ev sahibi hem erkek hem de kadını simgeleyip, elindeki örgüsü ile yine bitmeyen yaşam döngüsünü işaret etmektedir.

Anlatıda öne çıkan anahtar kelimelerden bir diğeri olan aynaya bakıldığında; aynanın anlatı içerisinde iki şekilde kullanıldığı görülmektedir. Bunlardan ilki gerçek anlamında yansıtmayı sağlayan obje olması, ikincisi de bu dünya ile öteki dünya arasındaki geçişi sağlayan simgesel anlamıdır. Yansıtmayı sağlayan araç olarak ayna, içerdiği simgesel anlamları nedeniyle tarihsel süreç boyunca edebiyata ve mitolojiye konu olmuştur. Bugün bilinen anlamda ayna icat edilmeden önce insanlar ilk olarak durgun su yüzeylerini, daha sonra parlak kaya ve metalleri yansıtıcı yüzeyler olarak kullanmışlardır. İnsanlık tarihinin eski dönemlerine bakıldığında, suyun yansıtma özelliği ile aynanın ilk örneği (prototip) (İşler, 2004: 199) olduğu görülür. Suyun yansıtıcı olarak kullanılması mitolojide Narkissos mitinde yer almaktadır. Anlatı içerisinde bu mite şu şekilde atıfta bulunmaktadır:

“Ama gümüşlenmiş camdan ziyade bir orman havuzunda yansıyormuşum gibi görünüyordum, çünkü aynanın yüzeyi, sanki ters çevrilerek yerinde tutulan katı bir sıvı kütesiymiş gibi, hareketsiz su veya cıva yüzeyine benziyordu. Şimdi bana androjenin ayaklarına köpeğin ağzından düşen kabuğun korkunç ağırlığını hatırlatan yerçekimi” (Carter, 1995:86).

“Bir orman havuzunda yansıyormuşum gibi görünüyordum” cümlesi Narkissos mitini simgelemektedir. Kendi yansımına âşık olup, aşkının karşılıksız olması nedeniyle günden güne eriyip canından olan Narkissos mitinde; Tanrı Kephisos ile Nympha Liriope’nin oğlu olan Narkissos doğduğu zaman, anne ve babası kâhin Teiresias’ın yanına gitmişlerdir. Narkissos’u gören kâhin, Kephisos ile Liriope’ye çocukları için “kendi yüzüne bakmazsa çok ileri yaşa kadar yaşayacağı” kehanetini söylemiştir (Grimal, 1997: 527). Mitte Narkissos’un geleceği hakkında kör bilici Teiresias kehanette bulunmuştur ki Teiresias’ı anlatıda androjin görünümü ev sahibinin simgelediği yukarıda ifade edilmiştir.

Geçmişteki farklı kültür ve medeniyetlerde aynanın kullanımına bakıldığında, aynanın genellikle mezar içlerine ölen kişiyle beraber gömüldüğü görülmektedir. Bunun nedenlerinden biri; ruhu tutmak, kötü ruhları defetmek ya da son yolculuk olan diğer yaşama geçmeden önce bedenini kendi görüntüsünü kontrol etmektir. Antik Mısırlılar, Kızılderililer, Çinliler, Mayalar ve İnkalar ölümlerini metal ya da taştan yansıtıcılarla gömmüşlerdir (Anderson, 2008:1). Bir diğer neden ise ölünün yeniden dünyaya geleceği inancı nedeniyle aynanın bu yeniden bedenlenmede geçiş kapısı olarak kullanılabilmesi düşüncesidir. Aynanın boyutlar arası geçişi sağlaması düşüncesine Şamanizm inancında da rastlanır. Şamanların girecekleri trans sonrası çıkmak istedikleri boyuta kolaylıkla ulaşmak için özel bir kıyafet ve davul kullanmaları ve bu özel kıyafette aynaların bulunması bu bağlamda önemlidir.

“Şamanizmde ayna tasarımı çok işlevseldir. Şamanın “başka dünyaları görmesini sağlar”; ruhları “toplamaya ve yerleştirmeye” yarar. Bu dünyanın yansımaları, yani ters çevrilmiş biçimi, öbür dünya olarak algılandığından, şaman aynaya bakarak öbür dünyayı seyredir. Ötesinde ayna, ölenlerin canlarının /ruhlarının gölgelerinin toplandığı bir kap, zarf ya da torba olarak inanca taşınır. Şaman aynaya baktığında, başkalarına görünmeyen canların/ruhların gölgesini, genellikle kuş biçimli olarak algılar. Bu nedenle kimi topluluk şamanları, hırkalarının omuz başlarına kanat takar” (Korkmaz, 2010:136).

Aynanın farklı boyut kapılarına açılması, metafizik âlemlerle ilişkilendirilmesi aynaya yüklenen simgesel anlamların en yaygın olanıdır. Bu nedenle ayna; bilinmeyenden haber almak için ya da

bilinmeyene gidebilmek için kullanılan bir araç olarak düşünülmüştür. Anlatı içerisinde aynanın kullanımı da bu dünya ve öteki dünya arasındaki geçişi sağlayan olmasıdır. Anna'nın anlatıcılığı zorla götürdüğü evde androjin ev sahibinin bulunduğu odada yer alan ayna, öteki dünyaya açılan kapıdır ve aynanın içinden geçip öteki tarafa geçmek mümkündür.

“Seni aynanın içine, deniz kabuğunun gittiği yere göndereceğiz” (Carter, 1995:87).

Anlatıcı aynanın içine girip öteki dünyaya geçtiğinde aynanın içinin aslında bu dünyanın yansıması olduğu ve bu dünya ile öteki dünya arasında zıtlıkların birlikteliğinin oluştuğunu fark etmiştir. Örneğin bu dünyada aydınlık, mavi bir gökyüzü varken, aynanın içindeki dünyada karanlık bir gökyüzü vardır, ya da bu dünyada sağ tarafta olan aynanın içindeki dünyada sol taraftadır. Aslında ayna, bu dünyanın yansıması olarak bu dünyanın karşısını ifade etmektedir. Tıpkı ev sahibinin sahip olduğu zıtlıklarla ördüğü örgü, tez- antitez ilişkisi gibi. Ve bu noktada ayna ev sahibinin simgelediği yaşam döngüsünü sağlayan en önemli araçlardan birini oluşturur. Çünkü ayna var olanın yansımasını, zıddını ortaya çıkararak bu döngünün devamlılığını sağlar.

Anlatıda bu dünyanın yansıması olarak yer alan ayna bir başka bakış açısıyla Platon'un idealer dünyasını da çağrıştırmaktadır. Bilindiği gibi Platon felsefesinin temelini oluşturan zihinle kavranabilen idealer dünyası asıl gerçekliği oluştururken, beş duyumuzla algıladığımız bu dünya idealer dünyasının yansıması, kopyasıdır (Moran, 2001:21). Anlatıda da bu dünya ve onun yansıması, zıddını oluşturan öbür dünya ayna aracılığıyla kavranabilir olmaktadır.

Hikâyede öne çıkan diğer kelimeler; orman, deniz kabuğu, oda ve dünyaya bakıldığında bu kelimelerin Carl Gustav Jung'un anne arketipini temsil ettiği görülmektedir. Arketip, sözlük anlamı olarak ilk örnek ya da kök örneğe karşılık gelmektedir ve “eski Yunancada başlangıç, kaynak, sebep, çıkış noktası, temel ilke gibi” anlamlara gelmektedir (Gürol, 1993:97). Arketip; Antik çağda Platon'un ortaya koyduğu idealer gibi evrensel ve genel ilk modeldir ve edebiyat eserlerinde bu genel arketipin çok az farklı şekillerde tekrarlandığı görülmektedir (Moran, 2003:219). Arketip kavramına göre, her insanın doğduğu andan itibaren ruhunda atalarından aktarım yoluyla gelen bir ilksel düşünce yer alır. Jung'a göre, “yeni doğmuş bir bebeğin bilinç öncesi psikesi, uygun koşullar altında her şeyin doldurulabileceği boş bir levha değil, aksine son derece karmaşık ve net bir biçimde tanımlanmış bireysel bir olgudur” (Jung, 2015:19). Bu açıdan Jung, Freud'un geliştirmiş olduğu bireysel bilinçaltından farklı bir bilinçaltını, bilinçdışını işaret etmektedir. Jung'un kolektif bilinçaltı adını verdiği kavram, Freud'un bireysel olan bilinçaltından farklı olarak her yerde ve tüm bireylerde aynı olan davranış biçimi ve içeriklerine sahiptir. Başka bir ifadeyle tüm insanlarda ortaktır (Jung, 2016:3-4). Jung'un bu anlayışına göre, insanlar farklı coğrafya ya da farklı kültürlerde yaşıyor olsalar bile ortak bir benlik inancıyla benzer motifleri, simgeleri açığa çıkarabilirler. Bu motiflerin, simgelerin en yoğun olarak açığa çıktığı noktalar ise rüyalar, mitler, efsane ya da masal gibi edebi anlatılardır. Abraham'a göre; rüya içeriğinin, uzun zaman boyunca hazırlığı yapılan bir olgu olması ve mitlerin kökenin tarih öncesi döneme ait olması nedeniyle rüya ve mitler arasında önemli benzerlikler bulunmaktadır (Abraham, 2017: 61). Ancak rüyalarda kişisel bilinçaltı da önemli bir faktör olarak yer aldığı için rüyalarda açığa çıkan arketip ve simgeler mitlerde ise kolektif bilinçaltının yansıması oldukça belirgindir. Jung, mitleri insan doğasının açıklanmış biçimleri olarak değerlendirmektedir (Fordham, 2015:30). Angela Carter'ın eserlerinde mit ve masalları yoğun bir şekilde kullandığı düşünüldüğünde, incelenen bu kısa hikayesinde öne çıkan anahtar kelimelerin arketip ve simgesel özellikler taşıması şaşırtıcı olmamaktadır. Özellikle anahtar ilk dört kelime Jung'un anne arketipini işaret etmektedir. Anne arketipi en temel, en kapsayıcı ve en evrensel arketiplerden birini oluşturur. Bu kavram içerik olarak; kişisel anne ve büyük anne, üvey anne, kayınvalide, ilişki içinde olunan herhangi bir kadın; geniş anlamda kent, gök, toprak, orman, deniz, yeraltı dünyası, ay; dar anlamda doğum ve dölleme yeri olarak tarla, bahçe, mağara, ağaç, kuyu, daha dar anlamda ise

rahim, her tür oyuk biçimi ifade eder (Jung, 2015:21-22). Oldukça kapsayıcı olan anne arketipi, tüm arketiplerde olduğu gibi bünyesinde olumlu ve olumsuz özellikleri bir arada bulundurulur.

Hikâye, ormanda yürüyüş yapan anlatıcının, bulduğu bir deniz kabuğu ile başlar. Bir bahar gününde ormanın içindeki kokular ve sesler okurun zihninde belirebilecek kadar detaylı anlatılmaktadır.

“Berrak hava; ıslak çimen ve taze toprakla parfümlüydü. Yıl, gündönümünün parlak ahşapları üzerinde sallanıyordu ve ben hışırdayan ormanın sihirli sessizliğini hissetmeyecek kadar masumdum” (Carter, 1995:82).

Orman; güzel havada, güzel kokularıyla ve kuş sesleriyle büyümlü bir mekân olarak anlatılırken, anlatıcının deniz kabuğunu bulmasıyla birlikte, içindeki tekinsizlikleri açığa çıkan bir mekâna dönüşmektedir. Çünkü deniz kabuğunu anlatıcı bulduktan ve onu zor da olsa eline aldıktan sonra elinde silahıyla ve saldırmaya hazır köpeğiyle anlatıcının arkasında Anna belirir. Burada ormanın anne arketipini olumlu ve olumsuz yönleriyle temsil ettiğini söylemek mümkündür.

Anlatıcının bulduğu deniz kabuğu da yine anne arketipini işaret eder ve aynı zamanda tıpkı ayna gibi varlığın gerçekliğini ve yansımaları simgelemektedir. Denizden çok uzakta bir ormanda, son derece düzgün bir şekle sahip olan deniz kabuğu anlatıcının onu eline almaya çalıştığında fark ettiği üzere çok ağırdır.

“Deniz kabuğu, onu tuttuğum ellerimin büyüklüğündeydi ve ölüm kadar soğuk ve ağırdı. Muhteşem ağırlığına rağmen, onu ormanın içinden alıp taşımaya karar verdim çünkü onu yakınlardaki kasabadaki küçük müzeye götürüp inceleyeceklerini, test edeceklerini ve bana nasıl bu ormana gelebildiğini söyleyeceklerini düşündüm. Ama onunla kollarım sendelerken deniz kabuğu beni o kadar aşağı doğru çekti ki, sanki deniz kabuğu beni yere değil de toprağa çekmeye kararlıymış gibi, birkaç kez neredeyse dizlerimin üzerine düşüyordum” (Carter, 1995:82).

Kabukları arasında bir dünya gizli olan, dünyanın küçük bir prototipini oluşturan deniz kabuğu anlatıda varlığın karşılığı olan yansımaları simgelemektedir. Ay'ın yüzeyinde olan bir denize ait olan deniz kabuğunun bu kadar ağır olmasının nedeni hem kendi varlığını hem de yansımaları taşıyor olmasındadır. Bu nedenle Anna ve androjin ev sahibi deniz kabuğunun aynanın içine atılıp kendi varlığı ile yansımalarının ayrılmasını istemektedir. Anlatı içerisinde Ay'ın yüzeyinde bulunan Bereket Deniz'ine ait olduğunu öğrendiğimiz deniz kabuğu yine Ay'a yapılan atıfla birlikte hem anne arketipinin temsilidir hem de varlığın gerçekliği ve yansımaları sembolize eder.

Hikâyede öne çıkan anahtar kelimelerden son olarak oda ve dünya kelimelerine baktığımızda her iki kelimenin “kapsayan” yapıları ile anne arketipini temsil ettiğini söylemek mümkündür. Oda kelimesi androjin ev sahibinin bulunduğu oda olarak anlatıda yer alır ve aslında oldukça işlevsel bir mekân olarak okurun karşısına çıkar.

“Yani,” dedi. “Hoş geldin. Çünkü bu oda; burası ile orası arasındaki, bununla şurası arasındaki yarı yol, anlıyorsunuz” (Carter, 1995:89).

Ev sahibinin de ifade ettiği gibi bu oda bu dünya ve öteki dünya arasında bir ara yoldur. Oda esasında hem ara yol olması hem de gerçekliği ve yansımaları bir arada bulundurulmasıyla oldukça önemlidir. Buradaki gerçeklik de yine bu dünyaya ait olan gerçeklik, yansıma ise aynanın içindeki öteki dünyaya aittir. Burada daha küçük bir alana sahip olan odanın, daha büyük bir kapsamı ifade eden dünyaları bir arada bulundurulması da oldukça ironiktir.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Disiplinler arası bir bakış açısıyla ele alınan bu çalışmada istatistik ve edebiyat bilimin verilerinden yararlanarak Angela Carter'ın *Reflections* adlı kısa hikâyesi değerlendirilmiştir. Çalışmada, metin madenciliğinin doğal dil işleme yöntemleri kullanılarak eser analiz edilmiştir. Bu sayede metin içinde sıklıkla kullanılan ifadeler anahtar kelimeler olarak belirlenmiştir. Bu analiz sonrası belirlenen anahtar kelimelerin edebiyat açısından değerlendirilmesi yapılmış ve bu kelimelerin bir kısmının yazar tarafından simgesel bir anlatım yaratmak için, bir diğer kısmının ise anne arketipi ile bağlantılı olarak kullandığı tespit edilmiştir. Bu nedenle bu kelimelerin metin içerisindeki kullanımlarından yola çıkılarak yazarın ifade etmek istediği örtük ifadelerin analizi yapılmıştır. Yapay zekâ teknolojisinin alt dallarından biri olan metin madenciliği ile edebiyat biliminin birlikte bir bilgi üretme ve bu bilgiyi literatüre sunma bağlamında önemli olan bu çalışmanın, farklı bakış açılarıyla yeni çalışmalara kaynaklık etmesi ve böylece alana katkı sağlaması umut edilmektedir.

KAYNAKÇA

- Abraham, K. (2017). *Rüyalar ve Mitler*. Çeviren, E. Nur Gökçe, İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Al-Talib, G. A. and Hassan, H. S. (2013). A Study on Analysis of Sms Classification Using Tf-Idf Weighting, *International Journal of Computer Networks and Communications Security*, 1 (5): 189–194.
- Anderson, M. (2008). *The Book of The Mirror: An Interdisciplinary Collection Exploring the Cultural Story of The Mirror*. New Castle: Cambridge Scholars Publishing.
- Carter, A. (1995). *Burning Your Boats Collected Short Stories*. Londra: Vintage.
- Çelik, Ö. ve Koç, B.C. (2021). Tf-Idf, Word2vec ve Fasttext Vektör Model Yöntemleri ile Türkçe Haber Metinlerinin Sınıflandırılması, *Deufmd*, 23(67): 121-127.
- Durand, G. (2017). *Sembolik İmgelem*. Çeviren: Ayşe Meral, İstanbul: İnsan Yayınları.
- Fordham, F. (2015). *Jung Psikolojisinin Ana Hatları*. Çeviren: Aslan Yalçın, İstanbul: Say Yayınları.
- Erhat, A. (2008). *Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Gardin, N. ve Olorenshaw, R. (2014). *Larousse Semboller Sözlüğü*. Çeviren: Beyza Akşit, İstanbul: Bilgi Kültür Sanat Yayınları.
- Greco, F. and Polli, A. (2020). Emotional Text Mining: Customer Profiling in Brand Management, *International Journal of Information Management*, 51, 101934.
- Grimal, P. (1997). *Mitoloji Sözlüğü Yunan ve Roma*. Çeviren: Sevgi Tamgüç, İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Gürol, E. (1993). Arketip, *Türk Dili*, 2(500), 197-199.
- Hançerlioğlu, O. (2013). *Dünya İnançları Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ikeda, K., Hattori, G., Ono, C., Asoh, H. and Higashino, T. (2013). Twitter User Profiling Based on Text and Community Mining for Market Analysis, *Knowledge-Based Systems*, 51: 35-47. <https://doi.org/10.1016/j.knsys.2013.06.020>.
- Inches, G., and Crestani, F. (2011). Online conversation mining for author characterization and topic identification. In *Proceedings of the 4th Workshop on Workshop for Ph.D. Students in Information & Knowledge Management*, (pp. 19-26).

- İşler, E. (2004). *Andre Gide’i Mitlerle Okumak*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Jung, C. G. (2015). *Dört Arketip*. Çeviren: Zehra Aksu Yılmaz, İstanbul: Metis Yayınları.
- Jung, C. G. (2016). *Analitik Psikoloji Üzerine İki Deneme*. Çeviren: İsmail Hakkı Yılmaz, İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Karataş, T. (2011). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Sütun Yayınları.
- Kınık, D. ve Güran, A. (2021). Tf-Idf ve Doc2vec Tabanlı Türkçe Metin Sınıflandırma Sisteminin Başarım Değerinin Ardışık Kelime Grubu Tespiti ile Arttırılması, *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (21): 323-332.
- Korkmaz, E. (2010). *Simgeler Sözlüğü*. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Liddy, E. D. (2001). *Natural Language Processing*. In Encyclopedia of Library and Information Science, 2nd Ed. Ny. Marcel Decker, Inc.
- Markines, B., Cattuto, C., and Menczer, F. (2009). Social spam detection. In Proceedings of the 5th International Workshop on Adversarial Information Retrieval on The Web, 21 April, 2009, Madrid, Spain, (pp. 41-48).
- Moran, B. (2003). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Silge, J. and Robinson, D. (2021). *Term Frequency and Inverse Document Frequency (Tf-Idf) Using Tidy Data Principles. Cran-R Project*. [Online]https://Cran.Rproject.Org/Web/Packages/Tidytext/Vignettes/Tf_Idf.Html [Erişim Tarihi: 14.03.2022]
- Simha, A. (2021). Understanding Tf-Idf for Machine Learning, A Gentle Introduction to Term Frequency-Inverse Document Frequency, *CapitaOne*. [Online] <https://Www.Capitalone.Com/Tech/Machine-Learning/Understanding-Tf-Idf/> [Erişim Tarihi: 15:03.2022]

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Beliren Yetişkinlik Dönemindeki Kadınlarda Toplumsal Cinsiyet Rollerini ve Anne Baba Tutumlarının Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile İlişkisinin İncelenmesi

Veysel Eren BULUT, Uzman Klinik Psikolog, e-posta: erenbulut@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2121-0520>

Nida ALTUN, Doktora Öğrencisi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, e-posta: psknidaaltun@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5158-3205>

Öz

Yetişkinliğe geçişte, ortalama 18-29 yaşlar arasındaki bireylerin ve hatta yetişkinlerin rollerinde değişiklikler oluşmaya başlamıştır. Toplumun kadına ve erkeğe atfettiği rollerin tümü, her iki cinsiyet arasındaki benzerlik ve farklılıkların tespit edilmesi ve sosyo- kültürel olarak ne anlama geldikleri cinsiyet tanımı altında bulunabilir. Kadının ve erkeğin toplumdaki yansımalarının cinsiyet rolleri aracılığıyla anlamlandırıldığı belirtilmektedir. Ebeveynlerin tutumları çocuklar üzerinde önemli bir rol oynamaktadır çünkü ebeveynin çocuklarına karşı tutumları çocuklar hem o anki hem de geleceklerini etkilemektedir. Bu çalışmanın amacı beliren yetişkinlik dönemindeki kadınlarda toplumsal cinsiyet rolleri ve anne baba tutumlarının erken dönem uyumsuz şemalar ile ilişkisinin incelenmesidir. Bu araştırma, "ilişkisel tarama modeline" uygun olarak hazırlanmıştır. İki veya daha çok değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlamaktadır. Örneklem seçimi basit-rastgele örneklem seçimi türüne göre yapılmıştır. Araştırmanın evrenini İstanbul'da yaşayan 18-29 yaş arası kadın bireyler oluşturmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri aileden şiddet görme arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Aileden şiddet görenlerin toplumsal cinsiyet rolleri toplam puanında daha yüksek olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet Roller; Anne Baba Tutumları, Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar; Beliren Yetişkinlik Dönemi.

Makale Gönderme Tarihi: 01.03.2022

Makale Kabul Tarihi: 02.06.2022

Önerilen Atıf:

Bulut, V. E. ve Altun, N. (2022). Beliren Yetişkinlik Dönemindeki Kadınlarda Toplumsal Cinsiyet Rollerini ve Anne Baba Tutumlarının Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile İlişkisinin İncelenmesi, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(6): 708-720.

Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences

2022, 5(6): 708-720. DOI:[10.26677/TR1010.2022.987](https://doi.org/10.26677/TR1010.2022.987)

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

RESEARCH PAPER

The Investigation of Relationship Between Gender Roles, Parenting Styles and Early Maladaptive Schemas of Women in Emerging Adulthood

Veysel Eren BULUT, Clinical Psychologist, e-mail: erenbulut@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2121-0520>

Nida ALTUN, Ph.D. Student, İstanbul Aydın University, Graduate Education Institute, İstanbul, e-mail: psknidaaltun@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5158-3205>

Abstract

Behaviors of individuals or even adults falling approximately to the range of 18-29 are observed to change during the passing phase to the adulthood. Any kind of roles the society attribute to woman and man, designating similarities and differences between genders and their meanings in terms of socio-cultural aspects may be the subjects to the definitions of gender. It is defined that the reflections of woman and man in society can explain its meaning through gender roles. Parenting attitudes have an important role on their children as these attitudes have effects both on their todays and future. The investigation of relationship between gender roles, parenting styles and early maladaptive schemas of women in emerging adulthood. This study has been designed in accordance with correlational survey model. It is hereby aimed to determine the existence and/or degree of one or more variables together. The selection of sample has been determined with simple random sampling. The population of the research consists of women residing in Istanbul falling between ages 18-29. A meaningful distinction between the gender roles and being a subject to domestic violence has been determined. It has been seen that the ones who have been a subject of domestic violence have higher total points of gender roles.

Keywords: Gender Roles Attitude; Parenting Style; Early Maladaptive Schemas; Emerging Adulthood.

Received: 01.03.2022

Accepted: 02.06.2022

Suggested Citation:

Bulut, V. E. and Altun, N. (2022). The Investigation of Relationship Between Gender Roles, Parenting Styles and Early Maladaptive Schemas of Women in Emerging Adulthood, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 5(6): 708-720.

GİRİŞ

Kişilerin bireysel hayatları boyunca, erişkin hale gelebilmeleri adına 10 yaşından itibaren bir takım rol değişikliği sergiledikleri görülmektedir (Gauthier, 2007). Fakat bireyde, kişisel gelişimleri açısından bir farklılık olup olmadığını gösteren olgunun yaş değişkeninden daha çok sosyal açıdan davranışsal farklılıkların olduğu bilinmektedir (Goldberg, 2014). Yaşın ilerlemesiyle birlikte kişinin hayatındaki yaşam deneyimlerinin çoğalması, zaman zaman sorunların artışı ve sosyal ilişkilerini geliştirmesinin, bireyin beden imgesine dair olumsuz algılarını daha az düşünmesine ve dolayısıyla bu tarz olumsuz düşünceleri geri plana atmasına, daha az önemsemesine sebep olabilir. Yirmili yaşların başında ya da ortasında görülen sosyal davranışlardaki bu değişiklikler, daha çok kendini, hayatla ilgili daha fazla sorumluluk ve karar alma, toplumsal beklenti ve kurallara uyma ile göstermekte ve giderek bireylerin ergenlikten çıkarak, yetişkinliğe ulaşmalarında belirleyici rol oynamaktadır (Arnett, 2001; Gauthier, 2007). Toplumun kadına ve erkeğe attığı rollerin tümü, her iki cinsiyet arasındaki benzerlik ve farklılıkların tespit edilmesi ve sosyo-kültürel olarak ne anlama geldikleri cinsiyet tanımı altında bulunabilir. Kadının ve erkeğin toplumdaki yansımalarının cinsiyet rolleri aracılığıyla anlamlandırıldığı belirtilmektedir. Toplumun kadına ve erkeğe attığı rollerin tümü, her iki cinsiyet arasındaki benzerlik ve farklılıkların tespit edilmesi ve sosyo-kültürel olarak ne anlama geldikleri cinsiyet tanımı altında bulunabilir. Kadının ve erkeğin toplumdaki yansımalarının cinsiyet rolleri aracılığıyla anlamlandırıldığı belirtilmektedir (Bhasin, 2003).

Cinsiyet rolleri, kadın ve erkek olarak nasıl hareket ettiğimizle ilgili olmakta ve biyoloji, çevre ve bilişsel gelişimden etkilenmektedir. Cinsiyet, östrojen kadınlık hormonu ve testosteron erkeklik hormonunu temsil ettiği için cinsiyet hormonlarından da etkilenir. Bir kız ve bir erkek olarak Kohlberg kategorizasyonu kendi cinsiyet rollerini geliştirmiştir (Kohlberg, 1996). Çocuk yaşadığı toplumun kültürü ve normları tarafından beklenen cinsiyet rollerine göre cinsiyet rolünü geliştirmektedir. Bir çocuk ilkokula girdiğinde, cinsiyet rollerini ayırt edebilmektedir. Hem ailede hem de okulda eğitimin sosyalleşme süreci boyunca kadınlar ve erkekler için uygun cinsiyet rollerini öğrenirler. Roller toplum tarafından yapılandırılmıştır ve bu kalıplaşmış cinsiyet rollerinin eğitim ortamına yansımaları yadsınmamaktadır. Bu nedenle, cinsiyet sorununu önemli bir toplum bileşeni ve okulun önemli fonksiyonlarından birinin toplumun ihtiyaçlarını buluşturmak olduğunu varsaymak onun toplumun kültürel görünümüne (yönlerine) saygı duyması ve pekiştirmesi gibi adil sayılmaktadır. Bir toplumun geçmiş geleneksel cinsiyet rolü takviyelerini açıklamak için, o dönemin okul müfredatında cinsiyetin klişe rollerini yeniden incelemek gerekmektedir. Kadın ve erkeğe atfedilen tutum ve davranışların toplumla birlikte uyum sağlaması toplumsal cinsiyet olarak açıklanmaktadır. Toplumların cinsiyetlerden beklentilerini toplumsal cinsiyet rolleri karşılamaktadır (Helgeson, 2012). Toplum içinde kadınlardan ve erkeklerden beklenen davranışlar doğrultusunda toplumsal cinsiyet rolleri belirlenmektedir.

Freud'un toplumsal cinsiyetin gelişmesiyle ilgili yaptığı ilk kuramsal çalışmalarda, cinsel gelişimi beş aşamaya dayandırmaktadır. Çocukların anne ve babalarıyla ilişkilerinde yaşadığı çatışmalar ve kıskançlık duygularını çözüme ulaştırmalarıyla cinsiyete bağlı olan kimliklerini kazanmaktadırlar (Özbay, 2004). Oral dönem, anal dönem, fallik dönem, gizil ve ergenlik dönemleri Freud'un incelediği beş cinsel gelişim evreleridir. Çocukların cinsiyetler arasındaki farklılıkların farkında olmadığı dönem, farklılıkları anlamaya başladıkları dönem ve ödipal dönemler kuramdaki cinsiyet kazanımına ilişkin üç ayrı dönemdir (Dökmen, 2000).

Eleştiri, psikolojik baskı, aşırı koruma ve reddetme gibi tutumlar psikolojik açıdan uyumsuz ilişkiler ile bağlantılı olurken; özellikle duygusal sıcaklık ve destek, psikolojik özerklik ve

duyguların ifadesine izin verme gibi aile tutumları uyum sağlama sürecinde daha destekleyici olurlar (Rommel vd., 2012).

Ebeveynlerin tutumları çocuklar üzerinde önemli bir rol oynamaktadır çünkü ebeveynin çocuklarına karşı tutumları çocuklar hem o anki hem de geleceklerini etkilemektedir. Anne baba tutumlarının yetişkinlik döneminde kişilerde toplumsal cinsiyet rollerinin de etkisiyle erken dönem uyum bozucu şemaların oluşmasında zemin hazırlayabilir.

Yapılan bu çalışmanın amacı beliren yetişkinlik döneminde beliren yetişkinlik dönemindeki kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ile anne baba tutumları ve erken dönem uyum bozucu şemalar arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

YÖNTEM

Bu araştırma ilişkisel tarama modeli baz alınarak uygulanmıştır. Örneklem seçimi basit-rastgele örneklem seçimi türüne göre yapılmıştır (Arıkan, 2004). Araştırmanın evrenini İstanbul'da yaşayan 18-29 yaş arası kadın bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise İstanbul'da yaşayan 18-29 yaş arası 300 kadın birey oluşturmaktadır. Araştırmaya 324 kişi katılmıştır ancak 24 katılımcı ölçekleri eksik veya yetersiz düzeyde cevapladığından dolayı örneklem 300 kadın katılımcı olarak belirlenmiştir. Katılımcılar İstanbul ilindeki vakıf üniversitelerinde öğrenim gören kadın öğrencilerden seçilmiştir. Tüm katılımcılar araştırma hakkında katılımcı kabul etiklerine dair aydınlatılmış ve onayı alınmıştır.

Çalışma verileri İstanbul'da özel bir vakıf üniversitesinde 236 kadın ve İstanbul'da aynı bölgede ikamet eden, yaş aralığı açısından üniversite örneklemini ile eşleşen 64 lise mezunu kadın denekten oluşmuştur. Araştırma veri toplama süreci Aralık 2018 - Şubat 2019 tarihleri arasındadır. Katılımcı olma kriterleri; 18-29 yaş arası ve kadın bireyler olarak belirlenmiştir. Veri toplama süreci her bir katılımcı için 15 dakika sürmüştür.

Veri Toplama Araçları

Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği, Ölçek Zeyneloğlu ve Terzioğlu (2011) tarafından, üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolleri-ne yönelik oluşturdukları tutumları saptamak amacıyla geliştirilmiş olup 38 maddeden oluşur. Ölçek (1=hiç katılmıyorum, 5=tamamen katılıyorum) arasında puanlanan Likert tipi bir ölçektir.

Anne Baba Tutum Ölçeği; Bu çalışmada kullanılan, orjinal adı Parenting Style Inventory-PSI olan ve Lamborn, Mounts, Steinberg ve Dornbusch tarafından 1991 yılında geliştirilmiş Anne Baba Tutum Ölçeği A. Yılmaz (2000) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek toplam 26 maddeden oluşmaktadır. İlk 18 maddesi 4'lü Likert, sonraki 2 maddesi 7 dereceli likert ve son 6 maddesi ise 3 dereceli likert ölçeğidir. Ölçek 3 alt boyuttan oluşmaktadır: Kabul/ilgi (acceptance/involvement), Kontrol/denetleme (strictness/supervision) ve Psikolojik özerklik (psychological autonomy).

Young Şema Ölçeği; Ölçek, erken dönem uyumsuz şemaları değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin özgün formu 205 maddeden oluşmakta ve 18 şemayı içermektedir.

BULGULAR

Tablo 1. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Ölçeği ve Alt Boyutları Puanları ile Anne-Baba Tutumları Ölçeği Arasındaki İlişki

		Anne-Baba Tutumları Ölçeği			Psikolojik Özerklik
		Kabul/İlgi	Denetleme		
Toplumsal Cinsiyet Rollerini Ölçeği	r	,346**	,339**	,327**	-,383**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	r	0,090	,300**	0,029	-,300**
	p	0,118	0,000	0,614	0,000
	n	300	300	300	300
Kadın Cinsiyet Rolü	r	,457**	,459**	,465**	-,541**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Evlilikte Cinsiyet Rolü	r	,318**	,348**	,279**	-,386**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Geleneksel Cinsiyet Rolü	r	,342**	,374**	,282**	-,366**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Erkek Cinsiyet Rolü	r	,349**	,382**	,331**	-,438**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300

Toplumsal cinsiyet rollerini ölçeği ile anne baba tutumları, kabul/ilgi, denetleme arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Tablo 2. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Ölçeği ve Alt Boyutları Puanları ile Young Şema Ölçeği ve Alt Boyutları Puanları Arasındaki İlişki

		Tcrö	Eşitlikçi Cr	KCr	Evlilikte Cr	GCr	ErkekCr
		Young Şema Ölçeği	r	-0,092	-,323**	-0,071	-,122*
	p	0,114	0,000	0,218	0,034	0,017	0,104
	n	300	300	300	300	300	300
Duygusal Yoksunluk	r	-0,105	-,347**	-0,054	-,165**	-,149**	-0,089
	p	0,070	0,000	0,354	0,004	0,010	0,124
	n	300	300	300	300	300	300
Karamsarlık	r	-0,071	-,322**	-0,027	-0,086	-0,084	-0,057
	p	0,222	0,000	0,647	0,138	0,147	0,324
	n	300	300	300	300	300	300
Sosyal İzolasyon	r	-0,092	-,309**	-0,070	-,114*	-,152**	-0,081
	p	0,111	0,000	0,226	0,048	0,008	0,160
	n	300	300	300	300	300	300
Duyguları Bastırma	r	-0,070	-,296**	-0,074	-0,104	-0,102	-0,044
	p	0,224	0,000	0,199	0,073	0,078	0,452
	n	300	300	300	300	300	300
Onay Arayıcılık	r	-0,104	-,326**	-0,050	-,122*	-,160**	-0,090
	p	0,071	0,000	0,384	0,034	0,005	0,118
	n	300	300	300	300	300	300
Bağımlılık	r	-0,077	-,305**	-0,060	-0,103	-,118*	-0,072
	p	0,181	0,000	0,297	0,076	0,041	0,213
	n	300	300	300	300	300	300
Yetersiz Özdenetim	r	-0,103	-,324**	-0,062	-,152**	-,123*	-0,087
	p	0,074	0,000	0,281	0,008	0,034	0,131
	n	300	300	300	300	300	300
Kendini Feda	r	-,174**	-,377**	-,178**	-,200**	-,186**	-,149**
	p	0,003	0,000	0,002	0,000	0,001	0,010

	n	300	300	300	300	300	300
Cezalandırma	r	-,121*	-,342**	-0,078	-,152**	-,148*	-,117*
	p	0,036	0,000	0,180	0,008	0,010	0,043
	n	300	300	300	300	300	300
Kusurluluk	r	-0,095	-,347**	-0,039	-,127*	-,133*	-0,066
	p	0,101	0,000	0,505	0,028	0,021	0,255
	n	300	300	300	300	300	300
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık	r	-0,103	-,321**	-0,062	-,137*	-,153**	-0,075
	p	0,074	0,000	0,287	0,017	0,008	0,194
	n	300	300	300	300	300	300
Başarısızlık	r	-,125*	-,356**	-0,105	-,128*	-,130*	-,133*
	p	0,030	0,000	0,070	0,027	0,024	0,021
	n	300	300	300	300	300	300
Yüksek Standartlar	r	-,125*	-,317**	-0,099	-,148*	-,154**	-0,097
	p	0,031	0,000	0,086	0,010	0,008	0,095
	n	300	300	300	300	300	300
Terk Edilme	r	-0,101	-,341**	-0,064	-,144*	-0,104	-,135*
	p	0,079	0,000	0,273	0,012	0,073	0,020
	n	300	300	300	300	300	300

Erken dönem uyum bozucu şemalar alt boyutu olan yetersiz denetim ile toplumsal cinsiyet rolleri alt boyutu olan geleneksel cinsiyet rolü pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Tablo 3. Anne-Baba Tutumları Ölçeği ve Alt Boyutları Puanları ile Young Şema Ölçeği ve Alt Boyutları Puanları Arasındaki İlişki

		Anne-Baba Tutumları Ölçeği	Kabul İlgisi	Denetleme	Psikolojik Özerklik
Young Şema Ölçeği	r	,260**	-,519**	,446**	,434**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Duygusal Yoksunluk	r	,198**	-,528**	,391**	,418**
	p	0,001	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Karamsarlık	r	,269**	-,460**	,426**	,382**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Sosyal İzolasyon	r	,219**	-,499**	,414**	,400**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Duyguları Bastırma	r	,246**	-,518**	,422**	,427**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Onay Arayıcılık	r	,284**	-,446**	,447**	,369**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Bağımlılık	r	,304**	-,444**	,444**	,397**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Yetersiz Özdenetim	r	,240**	-,493**	,436**	,368**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Kendini Feda	r	,192**	-,541**	,356**	,502**
	p	0,001	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Tehditler Karşısında	r	,248**	-,464**	,430**	,383**

Dayanıksızlık	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Cezalandırma	r	,239**	-,494**	,415**	,417**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
	Yüksek Standartlar	r	,210**	-,418**	,341**
p		0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
	Başarısızlık	r	,243**	-,481**	,410**
p		0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
	Terk Edilme	r	,229**	-,504**	,425**
p		0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
	Kusurluluk	r	,278**	-,469**	,444**
p		0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300

Erken dönem uyum bozucu şemalar ile anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

TARTIŞMA ve YORUM

Toplumsal cinsiyet rolleri ölçeği ile anne baba tutumları, kabul/ilgi, denetleme arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Toplumsal cinsiyet rolleri artıkça, anne baba tutumları, kabul/ilgi artmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri ölçeği ile psikolojik özerklik alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Toplumsal cinsiyet rolleri artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. Kadın cinsiyet rolleri ile anne baba tutumları, kabul/ilgi, denetleme arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Kadın cinsiyet rolleri artıkça, anne baba tutumları, kabul/ilgi, denetleme artmaktadır. Kadın cinsiyet rolleri alt boyutu ile psikolojik özerklik alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Kadın cinsiyet rolleri artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. Kadın cinsiyet rolü ve psikolojik özerklik ile ilgili literatüre bakıldığında ailede günlük yaşam içerisinde kız ve erkek çocuklarla yapılan iletişimde cinselliğe bağlı iletişim türlerine başvurulmaktadır. Yüz yüze iletişimde kız çocuklarına karşı daha yumuşak bir ton ve sözcükler ile iletişimde bulunurken, erkek çocukları için bunun tam tersi bir tutum ve davranış içerisinde girilmektedir (Aziz, 1992). Kız çocuklar için ağlamak korkmak doğal olarak karşılanırken erkek çocuklar için bu tür tutum ve davranışlar hoş karşılanmamaktadır. Örneğin, “erkekler ağlamaz”, ya da “aslan oğlum” “cici kızım” gibi benzetme ve nitelermeler bu tür iletişime örnek olarak verilebilir. Kadın ve erkeğin dünyaya geldiği ve cinsiyetlerin oluştuğu aile ortamı ataerkil sistemin egemenliğinde olduğundan aile her yeni kuşakta yeni yöneten erkekler; yönetilen kadınlar üretir (Mellor, 1993). Bu duruma göre çocuğun ileriki yaşamında en büyük belirleyici olan bu tür toplumsallaşma olgusunda kız çocuk rolü, onun evde annesine “evsel işlerde” yardımcı olma görevi yüklenmektedir. Günay ve Bener yaptıkları araştırmada kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimlerini belirlemektir. Araştırma sonuçlarına göre aile içi yaşamda yer alan temel sosyal ve ekonomik faaliyet alanlarına ilişkin ifadeler ile kadınların yaş, öğrenim durumu, çalışma durumu ve ailelerinin gelir düzeyi arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Araştırmada kadınların aile içi yaşamı toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde değerlendirmedikleri sonucuna varılmıştır (Günay ve Bener, 2011). Anneler ise özellikle kız çocuklarının toplumsal cinsiyet rolü tutumlarını etkilemektedirler. Anneler kız çocuklarının

başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı olmasını ve iyi bir evlilik gerçekleştirmesini istemektedirler. Ayrıca ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları çocukların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını da etkilemektedir. Evlilikte cinsiyet rolleri alt boyutu ile anne baba tutumları, kabul/ilgi, denetleme arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Evlilikte cinsiyet rolleri artıkça, anne baba tutumları, kabul/ilgi, denetleme artmaktadır. Evlilikte cinsiyet rolleri alt boyutu ile psikolojik özerklik alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Evlilikte cinsiyet rolleri artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. Moya ve arkadaşlarına göre evlilikte kadının cinsiyet rolü kadının en önemli görevi çocuklarını büyütmek ve aile yaşamının devamlılığını sağlamaktır. Ayrıca yaptıkları araştırmada erkeğin en önemli rolü ailenin geçimini sağlamak olduğu sonucu elde edilmiştir (Moya vd., 2000). Erkek cinsiyet rolleri ile anne baba tutumları, kabul/ilgi, denetleme arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Erkek cinsiyet rolleri artıkça, anne baba tutumları, kabul/ilgi, denetleme artmaktadır. Erkek cinsiyet rolleri alt boyutu ile psikolojik özerklik alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Erkek cinsiyet rolleri artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. İmamoğlu'na göre erkeklerden güçlü olmaları, ailelerini geçindirmeleri, çevre üzerinde belirli bir etkinlik ve kontrol sağlamları; kadınlardan ise sabırlı, anlayışlı olmaları, evi çekip çevirmeleri, insan ilişkilerini düzenlemeleri beklenmektedir (Günay, 2014). Eşitlikçi tutum ile anne baba tutumları, psikolojik özerklik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Eşitlikçi tutum artıkça, anne baba tutumları, kabul/ilgi, denetleme artmaktadır. Yapılan çalışmalar göstermektedir ki; ebeveynler erkek çocuklarını kız çocuklarına göre başarma, yarışma, duygularını kontrol etme, bağımsız hareket etme ve kişisel sorumluluk alma gibi konularda daha fazla teşvik etmektedirler. Bu nedenle ebeveynler geleneksel tutumları benimser ve bu doğrultuda çocuklarına rol modeli olurlarsa, çocuklarının cinsiyet rolüne ilişkin tutumları da geleneksel olarak şekillenecektir (Aşılı, 2001; Baykal, 1991). Geleneksel tutum ile anne baba tutumları, kabul/ilgi, denetleme arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Geleneksel tutum puanları artıkça, anne baba tutumları, kabul/ilgi, denetleme artmaktadır. Geleneksel tutum ile psikolojik özerklik alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Geleneksel tutum artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. Ayşe ve Akın araştırmalarında, bireyin içinde yaşadığı toplumun kültürü; bir kadın ve erkeğin nasıl davranacağı, nasıl düşüneceği ve nasıl hareket edeceğine ilişkin beklentileri ortaya koyan, yani kadın ve erkeği sosyal olarak yapılandıran özellikleri belirleme olduğunu elde etmişlerdir (Akın ve Demirel, 2003). Terzioğlu ve Taşkın; insanlar dışı veya erkek cinsiyeti ile doğarlar ancak yetiştirilirken toplumun cinsiyetlerine özgü beklediği roller çerçevesinde kız veya erkek çocuk olmayı öğrenerek büyümekte olduğunu savururlar (Terzioğlu ve Taşkın, 2008). Bu durum ailenin çocuklar üzerindeki gelenekçi tutumlarını yansıtmaktadır. Çocukluk döneminde yüklenen sosyal normlar ile cinsiyet algısı oluşmakta ve kişiler bu algı ile yaşamlarını sürdürdüğü düşünebiliriz. Powell ve Greenkouse'ye göre ailenin, içerisine girdiği toplumsal çevrenin ve alınan eğitimin etkisiyle, kız ve erkek çocuklar cinsiyetlerine uygun roller kazanmakta ve toplumsal cinsiyet kimliğini edinmektedirler. Böylece kadınlar için ev ile ilgili işleri yürütme ve çocuk bakımı gibi işler öne çıkarken, erkekler için iş rolleri aile rollerinden daha önemli hale gelmektedir (Powell ve Greenhaus, 2010). Şafak ve arkadaşları Geleneksel olarak, işler ve sorumluluklar ailede cinsiyet gözetilerek paylaşılmaktadır. Geleneksel aile çerçevesinde erkekler tamir, bahçe bakımı gibi işleri yaparlarken, kadınlar kendilerine verilen yemek pişirme, bulaşık yıkama ve ev temizliği gibi işleri yapmaktadırlar (Şafak vd., 2006).

Erken dönem uyum bozucu şemalar ile anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik arasında da pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Erken dönem uyum bozucu şemalar artıkça, anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik artmaktadır. Ebeveyn tutumları çocukluk çağı yaşantılarında temel şekillendirici unsur olarak karşımıza çıkar ve erken dönem uyum bozucu şemaların oluşumunda oldukça önemlidir. Erken dönem uyum bozucu şemalar ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Erken dönem uyum

bozucu şemalar duygusal durumlarla oldukça ilintilidir. Bireyler şemaları aktive olacak bir durumla karşılaştıklarında tıpkı çocuklarında deneyimledikleri olumsuz duygusal durumun içerisine girerek o anda da çocukluğunda verdiği tepkilere benzer tepkiler vermektedirler. Duyguların aşırı duyarlılığı ve kabul edilmemesi, muhtemelen hem duygusal olarak yüklü uyaranlardan kaçınmaya hem de olumsuz duyguları ortadan kaldırmak için zorlamalara ve güvence arayışına yol açacaktır. Erken dönem uyum bozucu şemalar artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. Temelinde olumsuz yaşam deneyimleri olan şemaların, bireyin duygularını ifade ederek gündelik yaşamında kurduğu ilişkilerde bir sorun olması durumunda karşı tarafla iletişim kurarak bu sorunu bertaraf etmesine engel oluşturmaktadır. Duygusal yoksunluk alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları toplam puanları, denetleme ve psikolojik özerklik, alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Duygusal yoksunluk puanları artıkça, anne baba tutumları toplam puanları, kabul ilgi ve psikolojik özerklik artmaktadır. Duygusal yoksunluk alt boyutu toplam ile kabul ilgi alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Duygusal yoksunluk puanları artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. Duygusal yoksunluğun oluşmasında anne babanın çocuklarına duygusal istismar ve ihmal uygulamasıdır. Güler ve Gümüş erken dönem uyum bozucu şemalar ile çocukluk çağı travmaları arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada duygusal istismarla erken dönem uyum bozucu şemalar arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (Güler ve Gümüş, 2018). Karamsarlık alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Karamsarlık artıkça, anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik artmaktadır. Karamsarlık alt boyutu ile kabul ilgi alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Karamsarlık artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. Evhamlı ve kaygılı ebeveynler bu durumu ister istemez çocuklarını koruma içgüdüleri ile çocuklarına aktarabilmektedirler. Annenin çocuğa karşı tutumu ve disiplin etme amaçlı terk etme, yalnız bırakma tehditleri, korkutucu hikayelerin çocuk üzerinde ayrılık kaygısının ilerlemesine ya da mevcut olan ayrılık kaygısını tetikler. Bu durumda Rafaeli ve arkadaşlarına göre kaygılı bir tutumla yetişen çocukların yetişkinlik dönemlerinde karamsarlık şemasına sahip olabilmektedir (Rafael, vd., 2003). Kaygı ve depresyon düzeyi yüksek olan bireyler anın farkında olmaktan çok geçmiş ya da gelecekte yaşamaktadırlar. Kişiler olumlu ve güzel olayları küçümserler veya ret edilirken ihmal, acı, ölüm, hayal kırıklığı suçluluk, ihanet gibi yaşamın kötü yanlarına karşı ömür boyu süren genel bir odak vardır. Yaşamlarında yolunda giden şeylerin bir gün biteceğine dair sürekli bir beklentileri vardır. Bu durumda kişilerde hayatın kötüye gideceğine dair bir inanç vardır. Hayatta olumluluklardan ziyade olumsuzluklar üzerinde durulur. Ekonomik, tıbbi bir felaket beklentisi içinde olunur. Aşağılanmaktan, yanlış yapmaktan korkulur. Bu kişiler sıklıkla, kaygı, korku, kadercilik, şikayetçilik ve kararsızlıkla karakterizedirler. Sosyal izolasyon alt boyutu ile anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Sosyal izolasyon artıkça, anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik artmaktadır. Sosyal izolasyon alt boyutu ile kabul ilgi alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Sosyal izolasyon artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. Young ve arkadaşları yaptıkları çalışmada sosyal izolasyonun aile üyelerinin olmadığı sosyal dışlanmaların olması sonucu ortaya çıktığı sonucunu elde etmişlerdir. Bu dışlanma genel olarak ebeveynlerden etkilenir, sosyalleşme için cesaretlenmenin yapılmaması, bireyin evi ve geçmişi ile ilgili olarak duyduğu aşırı utanç ve kusurluluk sevilme duygusudur (Young vd., 2003). İnsana kendini diğer insanlardan farklı ve ayrı; grupların dışında hissettirir. İnsan bir grubun ya da toplumun parçası hissedemez. Diğerleri tarafından dışlandığına ya da dışlanacağına inanır. Sosyal izolasyon şemasına sahip bireyler kendilerini tüm dünyadan ve diğer insanlardan ayrı hissederler. Sebebini tam olarak izah edememekle birlikte diğer insanlardan farklı olduğunu düşünürler. Kendilerini bir grubun parçası, bir gruba ait olarak algılayamazlar. Gruplar söz konusu olduğunda kişiler kendilerini izole ya da dışarıda

kalmış hissedebilirler. İki kişiyi aşan topluluklarda kendilerini rahatsız hissedebilirler. Sosyal izolasyon şeması kusurluluk şeması ile birlikte, sosyal fobinin temel psikolojik dinamiklerinden biri olabilir. Bu şemanın oluşumunda akranelarla yaşantılar çok önemli bir rol oynar. Bir kilo, boy, görünüş, zeka, yaşadığınız semt vb. gibi farklılıkların yakın çevre, akrabalar tarafından okulda ya da kişilerin buldukları ortamda kişileri incitici şekilde vurgulanması, dalga geçilmesi ile dışlanmak şemanın oluşumunda etkin olabilir. Ayrıca kişiler kendi ailelerinin, akraneları tarafından farklı (fakir, eğitimsiz vb.) olarak algılanması da önemli bir etken olabilir. Bununla birlikte ebeveynin de bu şemaya sahip olması, kendilerini toplumdan soyutlamaları da önemli bir faktördür. Duyguları bastırma alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Duyguları bastırma artıkça, anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik artmaktadır. Duyguları bastırma alt boyutu ile kabul ilgi alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Duyguları bastırma artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. Onay arayıcılık alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Onay arayıcılık artıkça, anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik artmaktadır. Onay arayıcılık alt boyutu ile kabul ilgi alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Onay arayıcılık artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. Özellikle ebeveynler, bağımlı ve boyun eğici tutumuyla yetiştirilen çocuklarda yetişkinlik yaşamında diğer insanların onayına ihtiyaç duyabilmektedirler. Kişiler alacakları en ufak kararda bile gerek aileden gerekse yakın çevresinden bir onay alma beklentisi içerisinde olabilmektedirler. Alanla ilgili yapılan çalışmada Bronstein, katı bir biçimde otoriter ebeveyn tutumları, çocuğa yaşamını devam ettirebilmenin yolunun diğer insanların istek ve beklentilerini karşılamak olduğu savunmaktadır (Bronstein, 2005). Bu tarz ebeveynlikte kişiler aileye bağımlı, boyun eğici ve onay arayıcı bir tutum içerisinde yetişmektedirler. Bağımlılık alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bağımlılık artıkça, anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik artmaktadır. Yetersiz özdenetim alt boyutu ile anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yetersiz özdenetim artıkça, anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik artmaktadır. Yetersiz özdenetim alt boyutu ile kabul ilgi alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yetersiz özdenetim artıkça, kabul/ilgi azalmaktadır. Özellikle ülkemizde ebeveynler çocuklarını kendilerine bağımlı bir şekilde yetiştirmektedir. Çocuklar zarar görmesin ve dış dünyadaki tehditlerde dolayı çocukların alması gerektiği sorumlulukları alan ebeveyn tutumları sonucunda çocuk yetişkinlik hayatında aileden veya yakın gördüğü kişilerden kopamama ve bağlarını koparmakta sorunlar yaşayabilmektedir. Literatüre bakıldığında Bronstein'in yaptığı bağımlı kişilerin erken dönem yaşantılarını inceleyen araştırmalar, yetkeci ve aşırı koruyucu ebeveynliğin, bağımlılığın gelişimi ile ilişkili olduğu görülmektedir. Ayrıca bir diğer araştırmada Darling ve Steinberg (1993) otoriter tutuma sahip ebeveynler, çocuklarının kendilerini ifade etmelerine izin vermemekle birlikte, çocuklarından kendilerine söylenenleri sorgulamadan kabul etmelerini beklemektedir. Bu tarz ailelerde, çocukların ihtiyaçlarına karşı duyarlı olunmadığı; onun yerine, çocuğun her koşulda boyun eğmesi beklenen katı kuralların ön planda tutulduğu ve çocuklara kurallarla ilgili açıklama yapılmadığı ifade edilmektedir. Bu bağımlı ve boyun eğici ebeveynlik tutumu ile kişiler kendi ihtiyaçlarını ve duygularını ifade etmekte ve dile getirmekte problemler yaşayabilirler. Kendini feda alt boyutu ile anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Kendini feda puanları, anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik artmaktadır. Kendini feda alt boyutu ile kabul ilgi alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Kendini feda artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. Cezalandırılma alt boyutu ile anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Cezalandırılma artıkça, anne baba tutumları, denetleme,

psikolojik özerklik artmaktadır. Cezalandırılma alt boyutu ile kabul ilgi alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Cezalandırılma artıkça, kabul/ilgi azalmaktadır. Yüksek standartlar alt boyutu ile kabul ilgi alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yüksek standartlar artıkça, kabul/ilgi azalmaktadır. Yüksek standartlar alt boyutu ile denetleme ve psikolojik özerklik alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yüksek standartlar artıkça, denetleme ve psikolojik özerklik artmaktadır. Başarısızlık alt boyutu ile anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Başarısızlık artıkça, anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik artmaktadır. Young ve arkadaşları (2003) başarısızlık şemasının temelinde ise koşullu, başarı odaklı ya da cezalandırıcı ebeveynliğin yatabileceği belirtilmektedir. Aile çocuğu yaptığı işlerde, verdiği sorumluluklarında, derslerinde yeterince pekiştirmedeğinde çocukta başarısızlık hissi oluşabileceği ve yetişkinlik yaşantısında ise yapacağı her işte başarısız olacağı, hiçbir işi tam anlamıyla başaramayacağı ve kendisinin bir işi tamamlamakta yeterli olmadığı otomatik düşüncelerinin oluşmasında etkili olduğunu düşünebiliriz.

Erken dönem uyum bozucu şemalar alt boyutu olan yetersiz denetim ile toplumsal cinsiyet rolleri alt boyutu olan geleneksel cinsiyet rolü pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yetersiz özdenetim puanları artıkça, geleneksel cinsiyet rolü artmaktadır. Cezalandırılma alt boyutu ile eşitlikçi cinsiyet rolü arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Cezalandırılma puanları artıkça, eşitlikçi cinsiyet rolü azalmaktadır. Tehditlere karşı dayanıksızlık alt boyutu ile eşitlikçi cinsiyet rolü arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Tehditlere karşı dayanıksızlık puanları artıkça, eşitlikçi cinsiyet rolü azalmaktadır. Başarısızlık alt boyutu ile eşitlikçi cinsiyet rolü alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Başarısızlık puanları artıkça, eşitlikçi cinsiyet rolü azalmaktadır. Berktaş toplumsal cinsiyetin cinsiyet farklılıklarının yanında cinsiyetler arasındaki eşitsizlik ve güç farklılıkları olduğunu savunmaktadır (Berktaş, 2000). Toplumsal cinsiyet kavramı biyolojik cinsiyetten farklı olarak toplumsal ve kültürel olarak belirlenen ve dolayısıyla içeriği toplumdan topluma olduğu kadar tarihsel olarak da değişebilen cinsiyet konumu ya da cins kimliği olarak tanımlanır. Bu eşitsizlikten dolayı kadınlar kendilerini erkeklerin gözünde sadece doğurganlığı simgeleyen bir obje olarak görebilir. Bunun sonucunda kadınlar gereken sevgiyi, ilgiyi göremeyeceğini düşünebilir. Bu durumda kişilerde başarısızlık şemasının meydana gelmesinde etkili olduğunu düşünebiliriz. Helvacıoğlu; kadın ve erkeğin toplumdaki görevleri, sorumlulukları, hakları, maddi ve manevi eylerin üretim sürecindeki konumları, kişilik özellikleri sayılabilen her unsur vb. toplumsal cinsiyete göre şekillendirildiğini savunmaktadır (Helvacıoğlu, 1996). Bunun sonucunda da, kadınlar özel alana, erkekler ise kamusal alana yönlendirilir. Kadınlardan istenen, yaşam alanının sınırlarını ev, eş ve çocuklarla belirlemeleridir. Neredeyse ev ileri, çocuk bakımı ve eşin yeniden üretime hazırlanması kadınların varoluş nedeni olarak görülür. Bu tutum kadınları başarısızlığa iten bir etken olarak düşünülebilir. Yüksek standartlar alt boyutu ile toplumsal cinsiyet rolleri ölçeği arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yüksek standartlar puanları artıkça, toplumsal cinsiyet rolleri azalmaktadır. Yüksek standartlar alt boyutu ile eşitlikçi cinsiyet rolleri alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yüksek standartlar puanları artıkça, eşitlikçi cinsiyet rolleri azalmaktadır. Yüksek standartlar alt boyutu ile kadın cinsiyet rolleri alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yüksek standartlar puanları artıkça, kadın cinsiyet rolleri azalmaktadır. Yüksek standartlar alt boyutu ile evlilikte cinsiyet rolleri alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yüksek standartlar puanları artıkça, evlilikte cinsiyet rolleri azalmaktadır. Yüksek standartlar alt boyutu ile geleneksel cinsiyet rolleri alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yüksek standartlar puanları artıkça, geleneksel cinsiyet rolleri azalmaktadır. Yüksek standartlar alt boyutu ile erkek cinsiyet rolleri alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yüksek standartlar puanları artıkça, erkek cinsiyet rolleri azalmaktadır. Marshall'a göre soyun sürdürülmesinde kadın ve erkeğin

üstlendiği düşünülen rollere göre biçimlenen cinsiyet rolleri, kadınlar ile erkekler arasındaki fark ve ilişkileri, onların biyolojilerinin değil toplumsallaşmanın ürünü olarak gören bir perspektif doğrultusunda kavramlaştırılmıştır (Marshall, 1999). Toplumsal cinsiyet kavramı, cinsiyete dayalı iş bölümü ve biyolojik cinsiyetler arasındaki toplumsal ilişkileri vurgular ve sadece kadının değil erkeğin de pozisyonuna işaret eder. Cinsiyete dayalı iş bölümü ise, kadın ve erkek arasındaki iş bölümünün hem cinsel hem de toplumsal ve kültürel yapısını ifade eder. Bu iş bölümü, kadına ev içi çalışma ya da üremeye ilişkili, erkeğe de kamusal ya da üretimle ilişkili yükümlülükleri getirir. Cinsiyete dayalı iş bölümü, kadına ev içinde gerçekleştirilmesi gereken işleri (ev işi, çocuk bakımı) erkeğe de ev dışındaki işleri vermiştir. Kadın ev ve çocuk bakımı işi ile görevlendirilirken, evin geçimi erkeğin işi olarak görülmektedir (Taborga ve Leach, 2000; Savcı, 1999). Gelenekçi cinsiyet rollerine göre kadınlara bu gibi rollerin yüklenmesi sonucunda kadın bağımlı ve onay arayan bir duruma getirilmektedir. Kadına yüklenen rol ile partnerine veya ailesinin bilgisi dışında hiçbir iş veya etkinlik yapamamaktadır. Bu durumda kadınlar olumsuzlukların üstesinden gelebilmek için aşırı telafi yapıp bu algıları kırmak için kendilerine daha yüksek hedefler belirleyebilirler. Bu durum kişilerde yüksek standartlar şemasının oluşmasında etkili olduğunu düşünebiliriz.

KAYNAKÇA

- Akın, A. ve Demirel, S. (2003). Toplumsal Cinsiyet Kavramı ve Sağlığa Etkileri. *CÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(4): 73-82.
- Arıkan, R. (2004). *Araştırma Teknikleri ve Rapor Hazırlama*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Arnett, J. J. (2001). Conceptions of the Transition to Adulthood: Perspectives from Adolescence Through Midlife. *Journal of Adult Development*, 8(2): 133-143.
- Aşılı, G. (2001). *Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Rollerini ve Ego Durumları Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aziz, A. (1992). Kadın ve Yabancılaşma. *Türkiye'de Kadın Olgusu*, (Editör) Necİa Arat (ss. 25-271) İstanbul: Say Yayın.
- Baykal, S. (1991). Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Rollerini İlgili Kalıp Yargılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1(2): 66-75.
- Berktaş, F. (2000). Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın. *Milel ve Nihal*, 5(3):327-329.
- Bhasin, K. (2003). *Toplumsal Cinsiyet-Bize Yüklenen Roller*. (Çeviren, Kader A.) İstanbul: Kadav Yayınları.
- Bronstein, P., Ginsburg, G. S. and Herrera, I. S. (2005). Parental Predictors of Motivational Orientation in Early Adolescence: A Longitudinal Study. *Journal of Youth and Adolescence*, 34(6): 559-575.
- Dökmen, Ü. (2000). *Yarıma Kim Kalacak. Evrenle Uyumlaşma Sürecinde Var Olmak, Gelişmek, Uzlaşmak*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Gauthier, A. H. (2007). Becoming a Young Adult: An International Perspective on The Transitions to Adulthood. *European Journal of Population/Revue Européenne de Démographie*, 23(3-4): 217-223.
- Goldberg, W. (2014). *Father time: The social clock and the timing of fatherhood*. London: Springer.
- Günay, G., Boylu, A. A. ve Bener, O. (2014). Ev Kadınlarının Sosyal Güvenlik Sistemine İlişkin Görüşleri. *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*, 4(1): 35-58.

- Güler K. ve Gümüş, Z. (2018). Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Yordayıcısı Olarak Çocukluk Çağı Travmalarının İncelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(81): 379-398.
- Günay, G. ve Bener, Ö. (2011). Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılama Biçimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15(3), 153.
- Günay, G., Boylu, A. A., ve Bener, O. (2014). Ev Kadınlarının Sosyal Güvenlik Sistemine İlişkin Görüşleri. *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*, 4(1), 35-58.
- Helgeson V. S. (2012). Gender and health A social psychological perspective. In A. Baum, T. A. Revenson, & J. Singer (Eds.), *Handbook of Health Psychology* (ss.519-537). New York: Psychology Press.
- Helvacıoğlu, F. (1996). *Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Kohlberg, L. (1966). Cognitive Stages and Preschool Education. *Human Development*, 9(1-2):5-17.
- Marshall, G., Akınhay, O. ve Kömürcü, D. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları.
- Mellor, M. ve Akinhay, O. (1993). *Sınırları Yıkmak: Feminist, Yeşil Bir Sosyalizme Doğru*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Moya, M., Exposito, F. and Ruiz, J. (2000). Close Relationships, Gender, and Career Salience. *Sex Roles*, 42(9): 825-846.
- Özbay, Y. (2004). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. Kuram-Araştırma-Uygulama*. Ankara: Öğreti Yayınları.
- Powell, G. N. and Greenhaus, J. H. (2010). Sex, Gender, and Decisions at The Family Work Interface. *Journal of Management*, 36(4): 1011-1039.
- Rommel, D., Nandrino, J. L., Ducro, C., Andrieux, S., Delecourt, F. and Antoine, P. (2012). Impact of Emotional Awareness and Parental Bonding on Emotional Eating in Obese Women. *Appetite*, 59(1): 21-26.
- Savcı, İ. (1999). Toplumsal Cinsiyet ve Teknoloji. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 54(1), 124-142.
- Şafak, Ş., Çopur, Z. ve Özkan, U. M. A. (2006). Çocukların Evle İlgili Faaliyetlere Harcadıkları Zamanın İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi*. Web: <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/sszcmoo.pdf> adresinden, 94(17).
- Taborga, C. ve Leach, B. (2000). *Cins Bakışı Sözlüğü*. (Çeviren, Ertuğrul, K. ve Nadire M.) İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Terzioğlu, F. ve Taşkın, L. (2008). Kadının Toplumsal Cinsiyet Rolünün Liderlik Davranışlarına ve Hemşirelik Mesleğine Yansımaları. *Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 12(2): 62-67.
- Yılmaz, A. (2000). Anne-Baba Tutum Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 7(3): 160-172.
- Young, J. E., Klosko, J. S. and Weishaar, M. E. (2003). *Schema Therapy: A Practitioner's Guide*. Guilford Press. New York: NY.
- Zeyneloğlu, S. ve Terzioğlu, F. (2011). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özellikleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(2): 409-420.

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Muhasebede Değer Kavramı: Türkiye Bağlamında Bir İnceleme*

Öğr. Gör. Ersan KULA, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Bolvadin Meslek Yüksekokulu, Afyon, e-posta: ekula@aku.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8686-857X>

Doç. Dr. Alper ERSERİM, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Muğla, e-posta: alperserim@mu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4352-2426>

Öz

Muhasebe yönünden değer kavramına baktığımızda üç ana anlayıştan söz etmek mümkündür. Bunlar; tarihi maliyet yöntemi, enflasyon döneminde uygulanan muhasebe ölçüm esasları ve gerçeğe uygun değer çerçevesinde genel hatlarıyla toparlanabilir. Türkiye'deki muhasebe uygulamaları ve düzenlemelerine yansımalarına bakıldığında ise, Vergi Mevzuatı ve Türkiye Muhasebe Standartlarına göre değerlendirme türleri ile karşılaşmaktadır. Bu çalışmada öncelikle muhasebede kullanılan değerlendirme yöntemlerinin nasıl bir gelişim ve değişim izlediği hususunda literatürdeki çalışmalar tarihsel olarak incelenmiştir. Çeşitli mevzuat hükümlerine göre değerlemenin amaçları arasındaki farklar incelendiğinde; Vergi Usul Kanunu (VUK) değerlendirme konusuna devleti gözeterek şekilde bakmakta, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu (YTKK) daha çok ticari teamüllerin işleme açısından konuya yaklaşmakta, Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TMS/TFRS) ise varlıkların ve kaynakların şirketlerin gerçek ekonomik ve mali durumunu yansıtmalarını beklemektedir. Çalışmada değer ve değerlendirme kavramlarına ilişkin Türkiye'deki muhasebe literatüründe 2017 yılına kadar yer alan makale ve tez çalışmaları incelenmiştir. Buradaki amaç; değer ve değerlendirme kavramlarının muhasebe bağlamında hangi yönleri ile ele alındıklarını ve dönemsel olarak hangi konuların ön plana çıktığını ortaya koymaktır. Türkiye'deki yasal düzenlemeler ile akademik çalışmaların dönemsellik açısından paralellik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

* Bu çalışma Ersan KULA'nın Doç. Dr. Alper ERSERİM danışmanlığında hazırlanan "Muhasebede Değer Kavramı: Türkiye Bağlamında Bir İnceleme" isimli yüksek lisans tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değer, Gerçeğe Uygun Değer, Değerleme.

Makale Gönderme Tarihi: 07.03.2022

Makale Kabul Tarihi: 02.06.2022

Önerilen Atıf:

Kula, E. ve Erserim, A. (2022). Muhasebede Değer Kavramı: Türkiye Bağlamında Bir İnceleme, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(6): 721-747.

**Journal of Social, Humanities and
Administrative Sciences**

2022, 5(6): 721-747. DOI:[10.26677/TR1010.2022.988](https://doi.org/10.26677/TR1010.2022.988)

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

RESEARCH PAPER

Concept of Value in Accounting: A Review in The Context of Turkey

Lecturer Ersan KULA, Afyon Kocatepe University, Bolvadin Vocational School, Afyon, e-mail: ekula@aku.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8686-857X>

Associate Prof. Dr. Alper ERSERİM, Muğla Sıtkı Koçman University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Muğla, e-mail: alperserim@mu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4352-2426>

Abstract

When we look at the concept of value through accounting, it is possible to talk about three main concepts. These can be classified as; the historical cost accounting method, the accounting measurement principles used in the inflation period and the fair value. When accounting practices and regulations in Turkey are examined, it is encountered with valuation types according to Tax Legislation and Turkish Accounting Standards. In this study, firstly, the studies in the literature about the development and change of the accounting valuation methods used have been examined historically. When the differences between the aims of the valuation according to the provisions of various legislations are examined; The Tax Procedural Law has state-oriented perspective in its valuation approach, The Turkish Commercial Code is rather approaching the subject in terms of the operation of commercial practices and Turkish Accounting Standards/Turkish Financial Reporting Standards expect assets and resources to reflect the true economic and financial situation of the companies. In the study, articles and thesis studies on the concepts of value and valuation in the accounting literature in Turkey until 2017 were examined. Purpose of this; The aim of this study is to reveal the aspects of the concepts of value and valuation in the context of accounting and which issues come to the fore periodically. It has been concluded that the legal regulations in Turkey and academic studies show parallelism in terms of periodicity.

Keywords: Value, Fair Value, Valuation Methods.

Received: 07.03.2022

Accepted: 02.06.2022

Suggested Citation:

Kula, E. and Erserim, A. (2022). Concept of Value in Accounting: A Review in The Context of Turkey, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 5(6): 721-747.

GİRİŞ

Değer kavramına bakıldığında insanın varlığından bu yana hep bir tartışma konusu olduğu görülmektedir. Günlük yaşam içerisinde sürekli değer kavramıyla karşılaşmaktadır; televizyonlarda, gazetelerde, siyasi bültenlerde, gün içerisinde konuşmalarda vb. olsun hemen her yerde bu kavramla karşı karşıya gelinmektedir. Değer kavramı somut olarak tarif edilse de aslında tek bir değer tanımından bahsetmek olanaksızdır. Değerin tek bir tanımının yapılamamasının sebebi soyut bir kavram olmasından ve farklı disiplinler için farklı anlamlar ifade etmesinden kaynaklanmaktadır.

Sosyal bilimlerde değer kavramı ilk kez 1918 yılında Znaniecki tarafından ortaya konulmuştur. Latince “kıymetli olmak” veya “güçlü olmak” anlamlarına gelen “valere” kökünden türetilmiştir (Bilgin, 1995: 83). Fakat bu tarihten önce de yani başlangıç olarak insanların sosyal konulara kafa yordüğundan bu yana, bilim dünyasında değer kavramının varlığından bahsetmek mümkündür.

Birçok bilim insanı değer kavramına dair çeşitli tanımlamalarda bulunmuştur. Bu kavrama ortak bir tanım getirmeyi amaçlayan, herkes tarafından ortak bir değer tanımı oluşturma çabası içinde bulunan; Lautmann (1969) değer kavramı çerçevesinde çok geniş kapsamlı bir dilsel anlam analizi çalışmasında bulunmuştur. Bu çalışmasında 4000 literatür yayını ele alıp, bunların içerisinde 400 çalışmada değer kavramına yönelik 180 tane farklı değer tanımı tespitinde bulunmuştur. Bu çalışma sonucunda Lautmann şu değer tanımını yapmıştır. “Değer, normatif olarak pozitif onaylanan olgular ve hedeflememiz gereken bu olguların seçiminde bir ölçüt, ayrıca da nesnelere değerlendirilmesinde normatif bir standarttır” (Lautmann, 1969: 105; Aktaran: Özgekel, 2011: 26).

Lautmann’ın yaptığı çalışmadan da anlaşılacağı gibi değer kavramı birçok disiplinde karşımıza çıkmaktadır. Değer kavramıyla ilgili daha belirleyici açıklık getirmek amacıyla, bu çalışmada değer kavramının felsefe, sosyoloji, iktisat ve son olarak işletmenin bazı alt ana dalları çerçevesinde ele alınıp bu alanlar da yapılmış olan değer tanımlamalarına, ilgili disiplinlerde bulunan önemli görülen düşünürlerin görüşlerine ve değer kavramıyla ilgisi bulunan çalışmalarına değinilerek muhasebe perspektifi açısından değer konusu ele alınacaktır.

DEĞER KAVRAMI

Felsefe ve Değer

Değer kavramının incelenmesi ve bilimsel bir sorun olarak ele alınması ilk kez felsefe bilimi alanında yapılmış ve aynı zamanda bu kavrama önemli katkılarda bulunulmuştur. Değer problemi, uzun yıllar felsefe disiplini içerisinde bilgi-değer çerçevesinde; iyiyi-kötüyü, güzeli-çirkini, doğruyu-yanlışı belirlemek için tartışıp bir ölçü arayışı içerisinde ele alınmıştır (Ersoy, 2006: 38). Bilgi ile değer arasında ki tarihsel ilişkiye kısaca bakıldığında; İlk olarak Yunan felsefesinde bilgi ile değer eşit olduğu görülmektedir. Daha sonra orta çağa gelindiğinde bu eşitliğin bozulduğu, bilginin değer egemenliğine girdiği görülmektedir. Yani burada bilgi alanının görüşü değerden dardır. Değer akılla belirlenemeyince, buradan akıl-dışı bir değer doğmaktaydı. Son olarak da yeniçağ ile birlikte ortaçağın aksine, değer bilginin egemenliği altına girmiştir. Bu görüşte değer ancak bilgi ilkelerine göre incelenebilir. Burada değerleri belirlemek için normatif bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır. Felsefe de normatif bilginin yerini de örf ve âdet bilinci karşılamaktadır (Ülken, 2001: 251-252).

Sosyoloji ve Değer

Diğer tüm disiplinlerde olduğu gibi sosyoloji alanında belki de hiçbir konunun, değer kavramı kadar tartışmalara yol açmadığı söylenmektedir (Fichter, 2006: 165).

Sosyoloji disiplinin perspektifinden bakıldığında bireyde değer kavramının oluşumunun, toplum tarafından belirlendiği yaklaşımının hâkim olduğu görülmektedir. Bilimsel pozitivist düşünceye göre, değerlerin herkes tarafından kabul edilen bir nesnel gerçekçiliği olmadığı, ancak bireylerin öznel bir yaklaşımla incelenebileceği görüşü hâkim olduğundan kuralcı bir yaklaşım sergilemişlerdir. Pozitivist yaklaşıma tepki olarak gelişen tarihselci anlayışın savunucuları ise; insanı, toplumu ve tarihi konu edinecek olan bilimlerin, objelerin tekrarlanamazlığı ve özgül olması nedeniyle bu alanda yapılacak çalışmaların kural koyucu olmaması gerektiğini savunmaktadır. Bu görüşün savunucuları olaylara yasalarla değil, daha çok anlama ve yorumlama yoluyla açıklık getirmeye çalışmaktadır (Özensel, 2003: 218).

Weber toplumların, bireyler tarafından oluşturulduğuna ve değerlerin de hem bireyler hem de toplumlar tarafından inşa edildiğine dikkat çekmektedir. Weber değerlerin, bireylerin herhangi bir duruma karşı göstermiş olduğu tepkiler tarafından oluştuğunu ifade etmekte ve diğerleri tamamen kişisel ve öznel davranışlar olarak görmektedir (Aron, 1973: 37).

Durkheim'e göre ise din, ahlak, hukuk ve mantık çerçevesinde gelişen değerler toplum tarafından bireye istese de istemese de zorla kabul ettirilir. Yani bireyler toplum tarafından benimsenen değerleri yaşamaktadırlar (Köseihal, 1995:179).

İktisat ve Değer

İktisat da değer kavramını dönemler itibariyle ele almanın daha anlamlı olacağı düşünüldükten bu çalışmada üç ayrı dönemde incelenmiştir. Bu dönemler; klasik dönem öncesi, klasik dönem ve neo-klasik dönem olarak belirlenmiştir.

Mübadelenin başlamasıyla ekonomik manada bir değer arayışının başladığı belirtilmektedir. Toplumun ilkel dönemlerinde, ortak ticaret nesnesinin hayvan olduğu söylenmektedir. Aslında bunun elverişsiz bir araç olduğu düşünülse de eski çağlara bakıldığında değerlerin bir eşyaya karşı kaç adet hayvan verildiğine göre belirlendiği görülmektedir. Fakat yine farklı bölgelerde bu değeri belirlerken baz alınan nesne değişiklik göstermektedir. Örneklere bakılacak olursa; Habeşistan'da tuz, Hindistan kıyılarının bazı bölgelerinde bir çeşit deniz hayvanı kabuğu, Virginia'da tütün, Batı Hint adalarının bazılarında ise şeker olduğu söylenmektedir. Fakat değer sisteminin bazı sorunlara yol açtığı görülmüştür. Örneğin; yalnızca bir çuval şekere ihtiyacı olan kişinin bunun karşılığında verebileceği bir adet koyunu olduğunu varsayalım. Fakat mevcut değer sisteminde bir koyun 10 çuval şekere denk gelmektedir. Yani ihtiyaç duyulan şekerden fazlasına karşılık gelmektedir. Burada bölünebilir, dayanıklı metalara ihtiyaç duyulmuştur. Bu metalar çeşitli uluslarda çeşitli nesnelere denk gelmektedir. Eski İspartalılar'da demir, Eski Romalılar'da bakır ve ticaretle uğraşan zengin ulusların nerdeyse tamamında ise gümüş-altın olarak kullanılmıştır (Smith, 2001: 32-33).

Klasik iktisat döneminin Adam Smith'in "Ulusların Zenginliği" adlı kitabıyla 1776'da başladığı varsayılmaktadır. Bu tarihten itibaren iktisat ayrı bir disiplin olarak kabul edilmiştir. Bu dönemde de değer kavramıyla ilgili önemli sayılabilecek çalışmalar yapıldığı görülmektedir.

Adam Smith'in değere kavramına bakışında; emek-değer teorisi üzerinde çok durduğu gözlenmektedir. Malların değerini belirlerken onlar için harcanan emeği göz önünde bulundurarak bir değer atf etmiştir. Smith değer sözcüğünün iki anlamı olduğundan bahsetmiştir. Ricardo mübadele değerini açıklamada iki farklı emek cinsinden bahsetmektedir.

Bunlardan ilki eski emek (dolaylı emek) olup, üretimde kullanılan makine ve teçhizatın üretimini gerçekleştiren emektir. Yani bu tür emek günümüzde sermaye kavramına karşılık gelmektedir. İkinci tür emek ise bugünkü emek (doğrudan emek) yani üretimde kullanılan iş gücüdür. Karl Marx'ın değer kavramı ile ilgili yorumuna bakıldığında, Ricardo'nun değer anlayışı yaklaşımına benzer bir görüşe sahip olduğu söylenebilir. Birbirlerinden ayrıştıkları nokta ise Ricardo malın göreceli değerini, Karl Marx ise malın mutlak değerini belirlemeye çalışmaktadır (Bocutoğlu, 2012: 137).

Neo-klasik dönemin 1870'den başlayarak 1920'li yıllara kadar geçen yarım yüzyıllık bir zaman diliminde, değer teorisinde köklü bir değer değişiklik yaşanmıştır. Nesnel değer teorisinden öznel değer teorisine doğru bir geçiş meydana geldiği görülmektedir.

MUHASEBEDE DEĞER KAVRAMI ve İLGİLİ LİTERATÜR TARAMASI

21. yüzyıla gelinmesiyle beraber artık işletmeler bulunmuş oldukları faaliyet alanlarını çok yaygın bir yelpazede sürdürmeye başlamıştır. Bu söz konusu gelişim ise artık işletmeler arasında tüm tarafların çıkarlarını gözetin, yeterli ve güvenilir finansal bilgi ihtiyacını ön plana çıkarmaktadır. Yeterli ve güvenilir finansal bilgi akışı ise muhasebede kayıt ve değerlendirme esaslarının (ölçülerinin) güvenilirliği ve doğruluğuna bağlıdır. Çünkü değerlendirme işletmelerin finansal durumlarını ve faaliyet sonuçlarını etkilemektedir. Kullanılan değerlendirme yöntemine göre farklı büyüklükteki kâr rakamlarına ulaşmak mümkün olabilmektedir (Uluslan, 2008: 130).

Finansal tablolarda yer alan kalemlerin parasal meblağlarının hesaplanması süreci değerlendirme olarak tanımlanmaktadır. Fakat muhasebe dünyasında önemli değişimlere öncülük yapan muhasebe standartları değerlendirme kavramı yerine ölçüm kavramını kullanmaktadır. Buradaki ölçüm ve değerlendirme arasındaki temel ayrım; ölçümün, mali tablolardaki kalemlerin parasal tutarlarının belirlenmesi ve karşılaştırılmasını içermesi; değerlememenin ise, değer tahmin edilmesini içeren bir değerlendirme işlemi olarak tanımlamasıdır. Yani ölçüm kavramı, değerlemenin ilk aşaması ve temelini oluşturmaktadır (Poroy Arsoy, 2012: 62). Bir başka ifade ile ölçüm kavramı bir işletmenin geçmişteki, şimdiki ve gelecekteki iktisadi faaliyetlerine, geçmişteki veya şimdiki gözlemlerinin yanında belirli kurullar dâhilinde sayıların tayin edilmesi işlemidir. Değerlendirme ise, aktif ve pasif kalemlere anlamlı parasal tutarların tayin edilme sürecidir (Akdoğan ve Aydın, 1987: 386-388).

Muhasebenin tarihsel süreç esnasındaki gelişimi incelendiğinde, ölçüm hususundaki uygulamaların ve esasların ekonomik koşullar ve gereksinimlere göre çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Muhasebe cephesinden bakıldığında bu hareketliliklerin daha çok 1900'lü yılların başlarında başladığı söylenebilir. 1900'lü yıllara dayanan geleneksel muhasebe anlayışı "tarihsel maliyet"i benimsemiş ve 1920'li yıllara kadar etkisini devam ettirmiştir. Fakat bu yıllardan sonra enflasyon gündeme gelmiş, tarihsel maliyet muhasebede eksikliklere ve yetersizliklere neden olmaya başlamış ve böylece enflasyonun yüksek olduğu 1970'li dönemlerde yerini piyasa değerine bağlı cari değerlendirme anlayışına bırakmıştır. Sonra ki dönemlerde enflasyonunda düşmesiyle cari değerlendirme nispeten önemini yitirmiştir (Poroy Arsoy, 2012: 62).

2000'li yıllara gelinmesiyle beraber muhasebe uygulamalarında ölçüm kavramı tekrar gündeme gelmiş ve muhasebe standartlarının da etkisiyle "gerçeğe uygun değerlendirme yaklaşımına yönelik bir hareketlilik başlamıştır. Bu yöntem bazen çok benimsenirken, bazen de çok fazla eleştiri almıştır (Poroy Arsoy, 2012: 63).

Tarihi Maliyet Muhasebesi

Tarihi maliyet muhasebesi yaklaşımı 20. yüz yılın başlarından bu yana var olsa da Amerika'da 1934 yılında SEC (Securities and Exchange Commission) tarafından tarihi maliyet değeri ile zorunlu olarak raporlama şartı getirilmiştir (Zeef, 2007: 49; Fujioka, 2008: 3). Tarihi maliyet muhasebesi 1970-1980'li yıllara kadar Amerika'da ortaya çıkan finansal kriz dönemine kadar uzun süre kullanılmıştır (Arı ve Yılmaz, 2015: 148).

Tarihi maliyet muhasebesi 1970'li ve 1980'li yıllarda yüksek enflasyon dönemlerinde sürekli sert bir şekilde eleştiriye maruz kalsa da bu muhasebe yöntemi birçok akademisyen ve uygulamacı tarafından savunulmuştur. Savunma gerekçelerinden kısaca bahsetmek gerekirse; Tarihi maliyet, gerçekleşmiş olan işlemlere dayanmaktadır. Yani muhasebe kayıtları bu gerçekleşmiş olan işlemlere dayalı olarak yapıldığından finansal tablolarda yer alan bilgileri ispatlayacak ve destekleyecek belgeler mevcuttur. Özetle bu yöntemin savunucuları muhasebe kayıtlarında yer alan ilgili işlemlerin özünü temsil etmesi ve güvenilir olmasından dolayı tercih edildiğini savunmaktadırlar (Şensoy, 2003: 23).

Diğer taraftan tarihi maliyet muhasebesine karşı olan görüşe göre;

Bu yaklaşım, fiyatların yükseldiği dönemlerde ihtiyaca uygun olan bilgiyi üretmemektedir. Cari piyasa değeri yükseldiği sırada, bir varlığı hala yıllar önceki eski fiyatı üzerinden raporlamak, finansal bilgi kullanıcılarının ihtiyacına uygun olmayan yöntemdir (Abdel-Khalik, 2011: 263).

Yine fiyatların yükseldiği dönemlerde tarihi maliyet yaklaşımı kârı olması gerektiğinden daha fazla göstermektedir. Varlıklardaki değer değişimlerinin önemsenmediği tarihi maliyet muhasebesinde, satış fiyatlarının yükselmesi fiktif kâra yani oluşan kârın gerçeği yansıtmamasına sebep olmaktadır. Bunun doğal sonucu olarak da işletme yanlış kâr dağıtımı yaparak faaliyet kapasitesini bir nevi eritme riskiyle karşı karşıya kalabilmektedir.

Enflasyon Döneminde Uygulanan Muhasebe Ölçüm Esasları

Enflasyon muhasebesinin temel amacı; geleneksel muhasebeye göre tarihi maliyetlerle cari gelirler karşılaştırılarak üretilmiş olan veri ve bilgileri, cari maliyetler ile cari gelirlerin karşılaştırılabileceği şekilde düzelterek, güncel ekonomik durumu yansıtır hale getirmektir (Çiftci, 1999: 114). Bir başka ifade ile mali tablolardaki tutarlarının paranın satın alma gücüne göre yeniden düzenlenmesidir.

Burada üç tür modelle karşılaşılmaktadır. Bunlar; Genel Fiyat Düzeyi Muhasebe Modeli (Cari Satın Alma Gücü Muhasebesi), Özel Fiyat Düzeyi Muhasebe Modeli (Cari Maliyet Muhasebesi) ve Karma Muhasebe Modelidir.

Genel fiyat düzeyi muhasebe modeli aslında geleneksel muhasebeye alternatif bir muhasebe sistemi değildir. Bu model tarihi maliyet esasına göre düzenlenen finansal verileri, paranın cari satın alma gücüne göre düzeltme işlevi yapmaktadır. En önemli farkı ise ölçü birimi olarak tarihi maliyet muhasebesinde nominal değer kullanılırken, bu model de paranın satın alma gücünün (reel değerini) kullanılmasıdır (Çiftci, 2004: 7-8). Bu modelin, fiyatların yükseldiği dönemde tarihsel maliyet esasına göre hesaplanmış olan kârın dağıtımının işletmenin değerinde bir azalışa sebep olmasından kaynaklı geliştirdiği görülmektedir. İşletmenin sermayesini eritmemesi açısından tarihi maliyetlere göre düzenlenmiş finansal tablo kalemleri cari satın alma gücüne göre yeniden ölçülmesi gerekliliği hususundan kaynaklı geliştirilmiştir. Varlıkların tümü için tek bir endeks kullanılarak tarihi maliyet düzeltmesinin yerini zamanla her bir varlık için ayrı ayrı cari değerlerin hesaplandığı cari maliyet muhasebesi almıştır (Bahadır, 2016: 39-40).

İşletmeler bünyesinde özel fiyat dalgalanmalarının etkisinin önemli bir boyutta hissedilmesi ve genel fiyat düzeyi muhasebesinin bu gerçeği dikkate almaması uzmanları bir çözüm arayışına yöneltmiştir. Bu amaç doğrultusunda, cari değerleri esas alan birçok değerlendirme yöntemi bünyesinde toplayan ve Cari Değer Muhasebesi olarak adlandırılan bir enflasyon muhasebesi modeli geliştirilmiştir. Özel fiyat değişimlerini esas alan bu yöntem, geleneksel muhasebenin esas almış olduğu ölçü birimini (paranın nominal değerini) kullanmakla birlikte, değerlemede bu tarihi değerleri tamamen terk ederek, cari maliyetleri de esas almaktadır (Çiftçi, 2004: 10; Akdoğan, 2004: 192). Bu modelin en önemli özelliği ise değer kavramı üzerine dayandırılmış olmasıdır (Yüksel, 1997: 84).

İşletmenin esas amacı hem genel hem de özel fiyat düzeyindeki değişimlerinin etkilerini finansal tablolarına yansıtmak olduğundan, muhasebe literatüründe bu bütünlüğü sağlamak üzere her iki modelinde üstün yönlerini barındıran karma muhasebe geliştirilmiştir.

Sonuç olarak enflasyon muhasebesi hakkında genel bir değerlendirilme yapılacak olunursa; uluslararası genel kabul görmüş enflasyon muhasebesi yöntemi olarak genel fiyat düzeyi muhasebesi kullanılmaktadır. Bunun sebebi; özel fiyat düzeyi muhasebesi ve karma muhasebe modeli daha anlamlı ve kullanılabilir bilgiler vermesine rağmen, uygulamalarının güç ve maliyetli olması nedeniyle bu yöntemlerin pek tercih edilmemesidir. Bu yöntemler yerine uygulaması kısmen daha kolay, enflasyonun genel etkilerini ortaya koyabilen ve bilimsel kurullar tarafından da kullanımı önerilen genel fiyat düzeyi yöntemi daha yaygın kullanılmaktadır (Örten ve Karapınar, 2003: 86).

Gerçeğe Uygun Değer Muhasebesi

Bu kavramın 1980'li yıllarda ABD'de ortaya çıkmasından önce yaşanan teknolojik gelişmeler makro açıdan ekonomide mikro açıdan ise işletmelerin uygulamalarında ve yönetim anlayışında ciddi değişiklikleri meydana getirmiş, farklı ülkeler arasında ticari ilişkiler başlamış ve böylelikle sermayenin önündeki engel ve sınırlar ortadan kalkmıştır. Bunun doğal sonucu olarak her ülke çok uluslu şirket niteliği sahip olan işletmeleri kendi ülkelerine çekebilmek amacıyla dünya ile entegre olabilecek ortak standartlar belirleme yoluna gitmişlerdir. Bu bağlamda çalışan Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (International Accounting Standards Board-IASB) 2000'li yıllarda art arda birçok standart yayınlamış ve ekonomik birliklerde yer alan ülkeleri bunlara uymaya zorlamıştır.

Gerçeğe uygun değer kavramının ilk tanımı FASB tarafından 1976 yılında yayınlanan 13 numaralı "Kiralama İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi" standardında yapılmıştır. Bu standartta gerçeğe uygun değer, "herhangi bir ilişkiden etkilenmeyecek şartlar altında istekli ve bağımsız iki taraf arasında bir malın satılabileceği fiyat" olarak tanımlanmıştır (Türel, 2012: 16). Gerçeğe uygun değer anlayışının tam olarak yaygın kullanımı ve geliştirme yoluna gidilmesi 1980'li yıllarda ABD'de yaşanan Saving-Loans krizi ile ortaya çıkmıştır. Eski adıyla IASC (Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi), yeni adıyla IASB (Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu) tarafından yapılan ilk gerçeğe uygun değer tanımı ise 1982 yılında yayımlanan UMS-20 Devlet Teşvikleri ve Yardımları ile UMS-16 Maddi Duran Varlıkların Muhasebeleştirilmesi standartlarıyla ortaya konulmuştur. Gerçeğe uygun değer kavramı her iki standartta hemen hemen birbirine benzer şekilde ve sadece varlıklar açısından tanımlanmış olup, "Karşılıklı pazarlık ortamında, bilgili ve istekli gruplar arasında bir varlığın el değiştirebileceği tutar" olarak tanımlanmıştır. (Şenel vd., 2011: 63).

Her üç kurulda muhasebe çalışmalarını UFRS' ye uygun bir şekilde düzenlemesine rağmen her bir kurulun yapmış olduğu gerçeğe uygun değer tanımlarının anlamı aynı olmasına karşılık,

terminolojik açıdan ifade edilmiş şekilleri birbirlerinden farklıdır. Ayrıca “fair value” kavramının Türkçe karşılığı olarak her bir kurum farklı kavram kullanmıştır (Türel, 2012: 19). BDDK tarafından 2002 yılında yayımlanan “Muhasebe Uygulama Yönetmeliği”nde “fair value” kavramının Türkçe karşılığı olarak “Rayiç Değer”, kavramı kullanılmıştır. SPK tarafından 2003 yılında yayımlanan Seri: XI No: 25 “Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliği”nde “fair value” kavramının Türkçe karşılığı olarak “Makul Değer” kavramı kullanılmıştır. TMSK tarafından 2006 yılında yayımlanan Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) “fair value” kavramının Türkçe karşılığı olarak “Gerçeğe Uygun Değer Kavramı” kullanılmıştır.

Yukarıda yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere ülkemizde herhangi bir gerçeğe uygun değer tanımı veya gerçeğe uygun değer nasıl belirleneceği ile ilgili tutarlı ve geçerli bir uygulamanın olmamasının yanında “Fair Value” kavramının Türkçe karşılığı konusunda da bundan bir 10-15 yıl öncesine kadar henüz bir anlaşmaya varılamadığı görülmektedir. Fakat son yıllarda yapılan düzenlemelerle birlikte Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği 13.06.2013 tarih ve 28676 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak; finansal tablolarının hazırlanmasında Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yayımlanan TMS/IFRS’nin esas alınması hüküm altına alınmıştır. Ayrıca, Kasım 2006 tarihinde BDDK tarafından yayımlanan bir tebliği ile Haziran 2002’de yayımlanan muhasebe standartları uygulamasına son verilmiştir. BDDK, 6 Kasım 2006’dan itibaren TMSK tarafından çıkarılan yani günümüzde KGG’nin çıkarmış olduğu TMS/IFRS’leri muhasebe uygulamalarında kullanmaktadır. Yapılan bu çalışmalara bakıldığında da ülkemizde tek bir çatı altında muhasebe uygulamalarının ve finansal raporlamalarının bir standarda kavuşturulmaya çalışıldığından söz edilebilir.

IFRS’de gerçeğe uygun değer raporlanmasında üç yaklaşıma uyumlu hareket edilmesi zorunludur. Bunlar; piyasa yaklaşımı, maliyet yaklaşımı ve gelir yaklaşımıdır. İşletme işlemin özelliğine göre söz konusu yöntemlerden bir kaçını birlikte kullanabilir. Fakat burada dikkat edilmesi gereken husus tutarlılık ilkesine aykırı düşmeyecek şekilde söz konusu benimsenen yöntemin ileriki dönemlerde de aynı şekilde uygulanmasına devam edilmesidir. Eğer gerçeğe uygun değer daha sağlıklı bir şekilde belirlenebileceği düşüncesi hâkim ise değişikliğin etkileri finansal bilgi kullanıcılarına sunularak değişiklik yapılabilir (Gürkan, 2014: 66-67).

Piyasa yaklaşımı: özdeş veya karşılaştırılabilir yani benzer olan varlıklara, borçlara veya varlıklardan ve borçlardan oluşan bir gruba ilişkin piyasa işlemleri sonucu oluşan fiyatları ve diğer ilgili bilgileri kullanır (IFRS 13: B5). Yani, bu yaklaşımda gerçeğe uygun değer tespitinde piyasa verileri kullanılmaktadır.

Maliyet yaklaşımı: bir varlığın hizmet kapasitesini yenilemek için gerekli olan cari yerine koyma maliyetini yansıtır (IFRS 13: B8).

Gelir yaklaşımı: değerlemesi yapılan varlığın gelir ve gider verilerini dikkate alır. Aynı zamanda ekonomik tahmin ilkelerine dayanan bir yapıya sahiptir (Andriessen, 2005: 6). Yani gelecekteki tutarları (örneğin, nakit akışları veya gelir ve giderleri) tek bir cari (iskonto edilmiş) tutara dönüştüren yöntemdir (IFRS 13: B10).

Değerlemeye konu olan varlık veya yükümlülük aktif bir piyasada işlem görüyorsa, bu fiyat gerçeğe uygun değeri ifade etmektedir. Buna aynı zamanda 1. Seviye girdilerde denilmektedir. Eğer güvenilir bir piyasaya sahip değilse, güvenilir bir piyasadaki benzer niteliklere sahip varlık veya yükümlülüklerin emsal değerleri gerçeğe uygun değeri temsil eder. Bu yöntem 2. seviye girdiler denilmektedir (Şenel vd., 2011: 63; Aktaş ve Deran, 2006: 160-161). Gerçeğe uygun değeri tespit edilecek olan varlık veya yükümlülüğün ilgili değerini belirlemek için gerekli koşullar sağlanmadığı zaman alternatif değerlerden birinin seçilmesi uygun görülmektedir. Bunlar; giriş

değeri, çıkış değeri ve kullanım değeridir. Bu son yöntem ise 3. seviye girdiler olarak da adlandırılmaktadır (Barth ve Landsman, 1995: 100).

MUHASEBE LİTERATÜRÜNDE YER ALAN DEĞER KAVRAMLARI KAPSAMINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

Çalışmanın bu bölümünde değer ve değerlendirme kavramlarına ilişkin Türkiye'deki muhasebe literatüründe yer alan makale ve tez çalışmaları incelenmiştir. Buradaki amaç; değer ve değerlendirme kavramlarının muhasebe bağlamında hangi yönleri ile ele alındıklarını ve dönemsel olarak hangi konuların ön plana çıktığını ortaya koymaktır. Bu çalışmaların Türkiye'deki yasal düzenlemeler ile paralellik gösterip göstermediğinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu bölüm iki başlık altında makaleler ve tezler olarak ayrılmıştır.

Değer ve Değerleme Kavramlarına İlişkin Makalelerin İncelenmesi

İncelemenin Yöntemi

İncelemeye konu edilen makaleler tespit edilirken "borsa rayici, bugünkü değer, emsal bedeli ve ücreti, gerçeğe uygun değer, maliyet bedeli, tarihi değer (Tarihi maliyet), rayiç bedel, vergi değeri" anahtar kelimeler olarak belirlenmiştir. Bu ilgili anahtar kelimelerle, "EbscoHost, Ulakbim (Sosyal Bilimler veri tabanı) ve Sobiad" veri tabanlarından söz konusu makalelere erişim sağlanmıştır. Ayrıca çalışmaların başlıklarındaki kelimelerin frekans değerleri tespit edilerek değer kavramı dışında hangi kavramların ön plana çıktığı belirlenmeye çalışılmıştır. İlgili çalışmalara ilişkin bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

BULGULAR

İnceleme sonucunda 206 kadar makaleye ulaşılmıştır. Makalelerin içerikleri incelendiğinde önemli kısmının "gerçeğe uygun değer" ile ilgili olduğu gözlenmektedir. Bunun yanında bugünkü değer, vergi değeri ve maliyet değeri ile ilgili çalışmaların olduğu görülmektedir. "Bugünkü değer" ile ilgili çalışmaların birçoğunun yatırım projelerinin değerini belirleme konusunda olduğu görülmektedir. "Vergi değeri" ile ilgili çalışmaların geneli ise muhasebenin devlete karşı sorumluluğundan söz etmektedir. Özellikle muhasebe uygulamalarının vergi temelli yapılması ve verginin muhasebe ile ilişkisi de bu durumu göstermektedir.

Son olarak maliyet bedeli ile ilgili çalışmalar mevcut olup, bu durum muhasebede birçok kalemin ilk kaydında maliyet bedeli ile işlem görmesidir.

Tablo 2 incelendiğinde kelime sıklıklarında genellikle "TMS/TFRS" (54) kullanımının ağırlıklı olduğu gözlenmektedir. Bu durumun, çalışmaların önemli çoğunluğunun 2011-2017 yılları arasında yapılmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Ayrıca bu kelimedenden sonra en çok geçen kelimeler ise "Finans" (24), "Gerçeğe uygun değer" (23), "Vergi Mevzuatı" (23) ve "Uygulama" (22) kelimeleridir. TMS/TFRS bağlamında yapılan çalışmaların finans ile vergi mevzuatı perspektifinden gerçeğe uygun değeri ön planda tutarak birer uygulama ile desteklediği söylenebilir. Yine tabloya bakıldığında "Muhasebeleştirme" (19) kelimesinin kullanımının önemli paya sahip olması, işin muhasebeleştirme kısmıyla da ciddi ölçüde ilgilenildiğini göstermektedir.

Tablo 1. Değer ve Değerleme Kavramlarına İlişkin Çalışmaların Toplu Görünümü

Değerleme Kavramları	Çalışmalar
Borsa Rayiç	(Erdoğan ve İltar; 2005), (Ayçiçek; 2011a), (Çelik; 2015), (Toksoy; 2015), (Demir; 2016), (Erdoğan vd., 2016), (Küçük; 2016)
Bugünkü Değer	(Yüksel; 1997), (Uzunöz ve Çiçek; 1998), (Yurtalan; 1999), (Diner ve Koçer; 1999), (Akçay ve Uzunöz; 1999), (Erkan vd., 2002), (Görücü; 2004), (Cambers; 2005), (Demirbugan; 2005), (Akkaya; 2005), (Özdemir ve Parmaksızoğlu; 2006), (Met; 2007), (Vural; 2007), (Dabbaoğlu; 2008), (Tekir; 2008), (Güney Öge; 2009), (Özcan ve Saçlı; 2009), (Altınbaş ve Akçay; 2010), (Aygören ve İlem; 2010), (Bal; 2010), (Ayçiçek; 2011b), (Bal; 2011), (İslamoğlu ve Kaya; 2011), (Öztürk ve Akçay; 2011), (Deran; 2013), (Güven; 2013), (Demirbugan; 2014), (Yıldız vd., 2014), (Yılmaz; 2014), (Acar ve Durucasu; 2015), (Adalı vd., 2015), (Akçay vd., 2015), (Bilen ve Özkan; 2016), (Bozkurt; 2016), (Demirbugan; 2016), (Mutlu vd., 2016), (Tuğcu; 2016), (Yiğit; 2016)
Emsal Bedel ve Ücreti	(Bakmaz; 2008), (Sezgin; 2011), (Aslıhak; 2014), (Cangir ve Dakmaz; 2014), (Kolotoğlu; 2014), (Güçlü; 2015), (Gündüz; 2015), (Kılıç; 2015), (Öcal; 2015), (Yeliven; 2015), (Çelik; 2016), (Bakmaz ve Polat; 2016), (Ege; 2016), (Ulu; 2016), (Vural; 2016)
Maliyet Bedeli	(Özuluçan; 2002), (Çelik ve Diğerleri; 2003), (Usul ve Özdemir; 2007), (Vargün; 2009), (Yıldıztekin; 2009), (Bezirci Dündar; 2010), (Ercan; 2011), (İşleyen; 2010), (Karcıoğlu ve Diğerleri; 2013), (Deran ve Savaş; 2013), (Yılmaz; 2013), (Çiftçi ve Aktaş; 2014), (Güner; 2014), (Gürsoy; 2014), (Poyraz; 2014), (Aksoy; 2015), (Gökgöz; 2015), (Güldalı; 2015), (Hak; 2015), (Savaş ve Kılıç; 2015), (Çekiciler; 2016), (Deran ve Acar; 2016), (Dilçik; 2016), (Gündoğmuş ve Kalfa; 2016), (Coşkun; 2017), (Elden ve Kısakürek; 2017), (Yılmaz vd., 2017)
Gerçeğe Uygun Değer	(Aktaş ve Deran; 2006), (Uluslan; 2006), (Kaya ve Dinç; 2007), (Örten ve Bayırlı; 2007), (Uluslan; 2007), (Doğan vd., 2008), (Erhan; 2008), (Ersoy ve Çakır; 2008), (Uluslan; 2008), (Özkan ve Terzi; 2009), (Öztürk ve Çına Bal; 2009), (Terzi; 2009), (Tokay ve Deran; 2009), (Can; 2010), (Demirbaş ve Sezgin; 2010), (Mugan ve Hacıhasanoğlu; 2010), (Parlakaya ve Çetin; 2010), (Şenol ve Perek; 2010), (Akgün; 2011), (Özdemir ve Elitaş; 2011), (Pamukçu; 2011), (Parlakaya ve Tunçez; 2011), (Şenel vd., 2011), (Bahadır; 2012), (Gökgöz; 2012), (Akdoğan; 2013), (Aksoylu; 2013), (Alagöz ve Antepli; 2013), (Bozkuş; 2013), (Çetinoğlu ve Tatavul; 2013), (Erkuş ve Akcan; 2013), (Ertan ve Gücenme; 2013), (Oran ve Diğerleri; 2013), (Taştan; 2013), (Tuğay; 2013), (Bozdemir; 2014), (Elmas; 2014), (Erer ve Hazır; 2014), (Firat; 2014), (Gürkan; 2014), (İşseveroğlu; 2014), (Saçan; 2014), (Uluslan; 2014), (Tuğay; 2014), (Yılmaz; 2014), (Alpaslan; 2015), (Erdoğan; 2015), (2015; Eskin ve Güvemli; 2015), (Köse ve Şengül Çelikay; 2015), (Mert ve Güleriyüz; 2015), (Öztürk; 2015), (Bahadır; 2015), (Çakır ve Sabuncu; 2016), (Kaplanoğlu; 2016), (Mert ve Baş; 2016), (Oğuz; 2016), (Polat vd., 2016), (Erduru ve Deran; 2017), (Mert ve Baş; 2017)
Rayiç Bedel	(Şener; 1998), (Yolalıcı; 1998), (Akai; 2006), (Şengür; 2013), (Dabbaoğlu; 2016), (Mat; 2016), (Saraçoğlu vd., 2016), (Kılıç Öztürk; 2017)
Tarihi Maliyet	(Acar ve Tuğay; 2005), (Açık; 2006), (Aktaş; 2009), (Güngörmüş ve Boyar; 2010), (Arı ve Yılmaz; 2015), (Akgün; 2016)
Vergi Değeri	(Mucuk; 2005), (Tanrıvermiş ve Şanlı; 2008), (Köse ve Ferhatoğlu; 2009), (Özkan; 2009), (Güçlü; 2010), (Kırhoğlu ve Şişman; 2010), (Tekşen; 2010), (Armağan ve Berkay; 2011), (Sarısoy ve Beşer; 2011), (Yardımcıoğlu vd., 2011), (Badem; 2012), (Batirel; 2012), (Çelik ve Uyar; 2012), (Ekinci; 2012), (Karasu ve Karakaş; 2012), (Kayalidere ve Mastar Özcan; 2012), (Öz; 2012), (Can ve Bülbül; 2013), (Gürlü ve Aksu; 2013), (Yıldıztekin; 2013), (Alcan; 2014), (Akkaya; 2014), (Başak; 2014a), (Başak; 2014b), (Ceran ve Ortakarpuz; 2014), (Karaağaç; 2014), (Pehlivan ve Gökbnar; 2014), (Sugözü vd., 2014), (Akıncı ve Başol; 2015), (Organ ve Çiftçi; 2015), (Kılınç ve Yurtsever; 2015), (Sağlam; 2015), (Yılmaz ve Süslü; 2015), (Aliyev ve Hopoğlu; 2016), (Batu; 2016), (Çakır ve Çakır; 2016), (Filik; 2016), (Hak; 2016), (Güllü; 2016), (Ortaç ve Ertürk; 2016), (Pınarbaşı; 2016), (Şahin ve Hatırlı; 2016), (Batu; 2017), (Çelik; 2017), (Yılmaz ve Çelikay; 2017)

Tablo 2. Değer ve Değerleme Kavramlarına İlişkin Çalışmalarının Başlıklarındaki Kelimelerin Kullanım Sıklıkları

Kelime	Kullanım Sayısı	Yüzdesi
Diğer	286	%52,09
TMS/TFRS	54	%9,84
Finans	24	%4,37
Gerçeğe Uygun Değer	23	%4,19
Vergi Mevzuatı	23	%4,19
Uygulama	22	%4,01
Değerleme	19	%3,46
Muhasebeleştirme	19	%3,46
Yatırım	14	%2,55
Karşılaştırma	13	%2,37
Değerlendirme	13	%2,37
Gelir Vergisi	12	%2,19
Ertelenmiş Vergi	12	%2,19
Maliyet	11	%2
Değer	10	%1,82
Ekonomik Analiz	10	%1,82
Emsal Bedel	10	%1,82
Ölçme	9	%1,64
TOPLAM	549	%100

Bir diğer önemli nokta ise “Değer” (10) ile “Değerleme” (19) kullanımlarında değerlemenin daha ön plana çıktığı değerler geri planda kalmıştır. Çalışmanın ana konusu olan “değerler” geri planda kalıp değerlendirme konusu ile ilgilenilmesi kavramların değil işin nasıl yapıldığının tartışılup konu edinildiğini göstermektedir.

Tablo 3. Değer ve Değerleme Kavramlarına İlişkin Çalışmalarının Dönemsel Dağılımı

ANAHTAR KELİMELER	DÖNEMLER			
	2000'e Kadar	2001-2005	2006-2010	2011-2017
Borsa Rayici	-	1	-	6
Bugünkü Değer	5	5	10	18
Emsal Bedel ve Ücreti	-	-	1	14
Gerçeğe Uygun Değer	-	-	18	42
Vergi Değeri	-	1	6	38
Rayiç Bedel	2	-	1	5
Tarihi Maliyet (Tarihi Değer)	-	1	3	2
Maliyet Bedeli	-	2	4	21

İlgili makaleler yıllara göre dönemlere ayrıldığında çalışmaların çoğunun 2011-2017 arasında çıkmasının temel nedeninin, veri tabanlarında eski dönemlere ait çalışmalar konusunda güncelleme eksikliğinden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. 2011-2017 dönemleri arasında çalışmalarda ise “gerçeğe uygun değer” ile “vergi değerinin” ön planda olduğu görülmektedir. Buradan da görülebileceği gibi işletmenin gerçek durumunu yansıtmayı ve muhasebe standartlarının temel esas aldığı “gerçeğe uygun değer” ile ilgili çalışmaların sayısının artmasına neden olduğu söylenebilir. Ayrıca Muhasebe Standartlarının uygulanması ile birlikte Gerçeğe uygun değer kavramı ön plana çıkmış ve son dönemlerde değer kavramı gerçeğe uygun değer üzerinde tartışılmaya başlanmıştır. Vergi değeri ile ilgili çalışmaların artışının temel nedenleri ise vergilendirme politikalarında yaşanan değişimleri ele alması ve VUK ile TMS/TFRS'nin karşılaştırılması ile ilgili çalışmaların yoğunluğundan kaynaklanmaktadır.

Değer ve Değerleme Kavramlarına İlişkin Tezlerin İncelenmesi

İncelemenin Yöntemi

Bu bölümde Ulusal Tez Merkezinde yer alan yüksek lisans ve doktora tezleri yukarıda yer alan makale taramasındaki anahtar kelimeler ile taranmıştır. Bu kapsamda “Bugünkü değer (Net şimdiki değer)”, “Gerçeğe uygun değer”, Diğerleri (Maliyet bedeli, Tarihi maliyet, Emsal bedel) olarak belirlenmiş ve buna ek olarak “Enflasyon muhasebesi” kavramına da yer verilmiştir. Burada Enflasyon muhasebesinin eklenmesinin temel sebebi tez çalışmalarında çoğu değer türünün doğrudan çalışma başlıklarında yer almadığı ve onun yerine “Enflasyon muhasebesi” kavramıyla tarama yapılarak çalışmaların bu bağlamdaki yoğunluğunun belirlenmesi amaçlanmıştır.

BULGULAR

İnceleme sonucunda 65 yüksek lisans tezi ve 12 doktora tezine ulaşılmıştır. Bu çalışmaların dağılımına bakıldığında önemli çoğunluğun “Enflasyon Muhasebesi” ile ilgili olduğu gözlenmektedir. Bu kavram ile ilgili çalışmaların konuları ise; “enflasyonun arındırılması, mali tablolarla etkisi, vergi hukuku ile ilişkisi, vergi sorunları ile ilişkisi, vergi gelirleri üzerine etkisi, muhasebe standartları ile ilişkisi, vb.” çalışmalardır.

Önemli paya sahip bir diğer çalışma konusunun ise “Gerçeğe Uygun Değer” olduğu söylenebilir. İlgili çalışmaların konuları ise “finansal tablolara ve raporlamalara etkisi, kriz ortamlarında etkisi, tarihi maliyet muhasebesi ile karşılaştırılması, vb.”dir.

Tablo 4. Değer ve Değerleme Kavramlarına İlişkin Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinin Toplu Görünümü

Değerleme Kavramları	Tezler
<i>Bugünkü Değer (Net Şimdiki Değer)</i>	(Atıcı; 1992), (Ağca, 1997), (Değer; 2004), (Yıldırım Pekşen; 2015)
<i>Enflasyon Muhasebesi</i>	(Ateş; 1989), (Teki; 1991), (Kurtbay; 1992), (Çiftci; 1994), (Doğan; 1995), (Yanık; 1994), (Yetgin; 1994), (Geyik; 1998), (Güler; 1998), (Arslan; 1999), (Ciğer; 1999), (Koçsoy; 1999), (Kokal; 1999), (Bayırlı; 2000), (Çelik; 2000), (Yılmaz; 2000), (Kepez; 2001), (Özkan; 2001), (Ayas; 2002), (Karaca; 2002), (Aslantaş; 2003), (Civak; 2003), (Ece; 2003), (Erzurumlu; 2003), (Özkösem; 2003), (Tokgöz; 2003), (Akın; 2004), (Altun; 2004), (Diril; 2004), (Erten; 2004), (Kılınçvuran; 2004), (Mahmudi; 2004), (Öğüt; 2004), (Tolga; 2004), (Topoğlu; 2004), (Yalkın; 2004), (Erdemir; 2005), (Nazlı; 2005), (Üzmez; 2005), (Aktaş; 2006), (Can; 2006), (Demir; 2006), (Gülcemal; 2006), (Kırtoğlu; 2006), (Salman; 2006), (Öztürk; 2006), (Torun; 2006), (Yalçın; 2006), (Yılmaz; 2006), (Kara; 2007), (Özden; 2007), (Uysal; 2007), (Yavuz; 2007), (Dursun; 2010)
<i>Gerçeğe Uygun Değer</i>	(Aktaş; 2005), (Ayçiçek; 2009), (Sülün; 2009), (Türel; 2009), (Karaca; 2012), (Taghizadeh; 2013), (Sağır; 2013), (Çakmak; 2013), (Eskin; 2013), (Akbaş; 2015), (Candoğan; 2015), (Teraman; 2015), (Özkan; 2016), (Özdemir; 2016)
<i>Diğerleri (Maliyet Bedeli, Tarihi Maliyet, Emsal Bedel)</i>	(Durakoğlu; 1997), (Akçin; 2003), (Gençer; 2003), (Türegün, 2010), (Seven, 2015)

Tablo 5. Değer ve Değerleme Kavramlarına İlişkin Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinin Başlıklarındaki Kelimelerin Kullanım Sıklıkları

Kelime	Kullanım Sayısı	Yüzdesi
Diğer	117	%43,82
Enflasyon Muhasebesi	42	%15,73
Uygulama	24	%9
Finansal Tablo	16	%6
TMS/UFRS	16	%6
Vergi Mevzuatı	15	%5,62
Değerleme	11	%4,12
Gerçeğe Uygun Değer	9	%3,37
Karşılaştırma	9	%3,37
Değerlendirme	8	%3
TOPLAM	267	%100

Değer ve değerlendirme kavramına ilişkin doktora ve yüksek lisans tezleri incelendiğinde başlıklarda en çok “Enflasyon Muhasebesi” (42) kelimesi geçmektedir. “TMS/UFRS” (16) ise enflasyon muhasebesine göre daha az kullanılmasına rağmen son dönemlerde Muhasebe standartlarının uygulanması konusundaki gelişmelere paralel olarak artış gözlemlenmektedir. Yine burada “Vergi Mevzuatı” (15) kullanımının yanında “Finansal Tablolar” da (16) başlıklarda yerini almaktadır.

Tablo 6. Değer ve Değerleme Kavramlarına İlişkin Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinin Dönemsel Dağılımı

ANAHTAR KELİMELER	DÖNEMLER			
	2000' e Kadar	2001-2005	2006-2010	2011-2017
Enflasyon Muhasebesi	16	23	15	-
Gerçeğe Uygun Değer	-	1	3	10
Bugünkü Değer	2	1	-	1
Emsal Bedel ve Ücreti	-	-	-	1
Maliyet Bedeli	1	2	-	-
Tarihi Maliyet	-	-	1	-

Yukarıda görüldüğü gibi tezlerde 2010 yılına kadar “Enflasyon Muhasebesi” konusunda bir yoğunluğun yaşandığı görülmektedir. Yine 2011 ile birlikte artık “Enflasyon Muhasebesi”nin yerini “Gerçeğe Uygun Değere” devrettiği ve çalışmaların bu yönde artış gösterdiği görülmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada temel amaç, muhasebedeki değer anlayışının Türkiye’deki yasal düzenlemelere ve çalışmalara nasıl yansdığı konusunun ele alınmasıdır. Çalışmada muhasebedeki değerlendirme türlerinin ayrıntısına girmekten ziyade değer diğer disiplinler açısından incelenip muhasebede değer anlam ve öneminin aktarılması amaçlanmıştır. Çünkü benzer çalışmalar incelendiğinde daha çok değerlendirme türleri üzerinde durulduğu, değer önemi konusunun yeterince ele alınmadığı söylenebilir.

“Değer nedir?” sorusunun tek bir cevabını bulmak oldukça zordur. Birçok disiplinde önemli tartışmalara ve dolayısıyla farklı fikirlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Değer kavramının incelenmesi ve bilimsel bir sorun olarak ele alınması ilk kez felsefe bilimi tarafından yapılmış ve aynı zamanda bu kavrama önemli katkılarda bulunulmuştur. Değer problemi, uzun yıllar felsefe disiplini içerisinde bilgi-değer çerçevesinde; iyiyi-kötüyü, güzeli-çirkini, doğruyu-yanlışını belirlemek için tartışıp bir ölçü arayışı içerisinde ele alınmıştır. Sosyoloji disiplini, bireyde değer kavramının oluşumunun, toplum tarafından belirlendiği yaklaşımına sahiptir. Çağdaş psikolojide ise temel olarak iki yaklaşım ön plana çıkmaktadır. İlk yaklaşıma göre; değer, uyarıcı objenin içinde yer almaktadır. İkinci yaklaşım ise şöyledir; uyarıcı obje içsel bir değere mensup değerdir. Kişi içinde bulunduğu durum ve koşula göre objeye değer biçmektedir.

İktisat disiplini; mübadelenin başlamasıyla ekonomik manada bir değer arayışı başlamıştır. Klasik İktisat döneminde, Emek-değer teorisi üzerinde çok durulduğu gözlenmektedir. Malların değerini belirlerken onlar için harcanan emeği göz önünde bulundurarak bir değer atfetmişlerdir. Neo Klasik dönemde ise köklü bir değişiklik yaşanmıştır. Nesnel değer teorisinden öznel değer teorisine doğru bir geçiş ile mübadele değerini fayda teorisiyle belirlemeye çalışmışlardır.

Muhasebenin tarihsel süreç esnasındaki gelişimi değer perspektifinde incelendiğinde, değer hususundaki uygulamaların ve esasların ekonomik koşullar ve gereksinimlere göre çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. 1900’lü yıllara dayanan geleneksel muhasebe anlayışı “tarihsel maliyet”i benimsemiş ve bu durum 1920’li yıllara kadar devam etmiştir. Fakat bu yıllardan sonra enflasyon gündeme gelmiş, tarihsel maliyet yaklaşımı muhasebede eksikliklere ve yetersizliklere neden olmaya başlamış ve böylece enflasyonun yüksek olduğu 1970’li dönemlerde yerini piyasa değerine bağlı cari değer anlayışına bırakmıştır. Sonraki dönemlerde enflasyonun düşmesiyle cari değer de nispeten önemini yitirmiştir. 2000’li yıllara gelinmesiyle beraber muhasebe uygulamalarında ölçüm kavramı tekrar gün yüzüne çıkmış ve muhasebe standartlarının da etkisiyle “gerçeğe uygun değer yaklaşımına” yönelik bir hareketlilik başlamıştır. Bu yöntem bazen çok benimsenirken birçok çalışmada da eleştiri konusu olmuştur.

Değer kavramının Türkiye’deki düzenlemeler çerçevesinde değerlendirilmesi için, muhasebe uygulamalarının temel amacını hatırlamak gerekmektedir. Bu amaç “işletme ile ilgili kişi ve kuruluşlara işletmenin faaliyetleri ve bu faaliyetlerin sonuçları hakkında gerekli bilgileri vermek” şeklinde ifade edilebilir. Bu bilgi aktarımı finansal tablolar aracılığıyla yapılır. Bilgi kullanıcılarının amaçlarının farklılığı ise farklı finansal tabloların düzenlenmesine sebep olmaktadır. Bu anlamda VUK ve TFRS/UFRS’e göre düzenlenecek finansal tablolar farklılık arz etmekte, finansal tablo kalemlerinin ilgili düzenlemelerde yer alan esaslara göre değerlemeye tabi tutulmasını gerektirmektedir.

Vergi yasaları her ülkenin düzenleme evrenine ve siyasi, ekonomik ve sosyal politikalarına göre şekillendirilmektedir. Devletlerin temel gelir kaynağı vergiler olduğundan, vergi kanunları varlıkların ve dönem sonucunun olduğundan düşük gösterilmesini önleyici bir alt sınır çizmeye çalışır. VUK, matrahın aşınmasını önleyecek şekilde düzenlemeler öngörmüş olup, işletmenin kararına bıraktığı hususları oldukça sınırlı tutmuştur. Dolayısıyla vergi uygulamalarının temel amacı vergi matrahının doğru tespiti ve vergi gelirinin artırılmasıdır. VUK, değerlemede genel olarak tarihi maliyet esasını benimsemektedir.

TFRS/UFRS ile şeffaf, uluslararası piyasalardan fon toplama imkânını artıran, maliyetini ve yatırım risklerini azaltan, karşılaştırılabilir bir raporlama amaçlanmıştır. TFRS/UFRS, ilke bazlı, dinamik, özün önceliği ilkesine bağlı yapısı ile işletmelere, değişen koşullarına uygun esnek bir yapı sunmaktadır. TFRS/UFRS, gerçeğe uygun değer yaklaşımına yönelik bir anlayış benimsemiş ancak tarihi maliyet esasından da kopmadan cari değere dayalı esas ile birlikte kullanılmasını öngören karma bir yapı kabul etmiştir.

Yukarıda belirtilen amaç farklılıkları nedeniyle, muhasebe uygulamaları ile vergi uygulamaları arasında farklar olması kaçınılmazdır. Ancak, günümüzde vergi kanunları ile muhasebe uygulamaları arasındaki özellikle muhasebeleştirme esaslarını ve finansal tabloların unsurlarının tutarlarını etkileyen değerlendirme farklılıklarının asgariye indirilmesi çalışmaları, aynı muhasebe kayıtlarından tüm kesimlerin ihtiyacına uygun bilgilerin elde edilmesini kolaylaştıracağından artmıştır.

Sonuç olarak; ticaretin artık çok geniş bir pazar hacmine ulaşmasıyla birlikte, finansal tabloların gelişen ihtiyaca cevap verebilecek, anlaşılır, karşılaştırılabilir, tarafsız, güvenilir ve uluslararası bilgi sunmasını sağlamak amacıyla ülkemizdeki mevcut düzenlemelerde mümkün olduğunca güncellenmesi ve ortak bir paydaya kavuşturulması gerekmektedir.

Nitekim 2006 yılında BDDK, 2012 yılında YTTK, 2013 yılında SPK muhasebe uygulamaları ve düzenlemelerinde KGK tarafından yayınlanan TMS/TFRS'leri benimsemiştir. Günümüzde ise son dönemlerde muhasebe uygulamalarını düzenleyici otoriteler tarafından TFRS/TMS ile VUK arasında bir uyum çalışması yapılmaktadır. Bu iki mevzuat arasındaki tüm farklılıkları ortadan kaldırmanın pek mümkün olmamasıyla beraber, uyumsuzlukları minimum düzeye indirerek, vergi mevzuatının muhasebe kayıtları ve raporlama üzerindeki baskısının azaltılması amaçlanmaktadır.

Değer ve değerlendirme kavramlarına ilişkin Türkiye'deki muhasebe literatüründe yer alan makale ve tez çalışmaları incelenmiştir. Makale çalışmalarında ön plana çıkan değerlendirme kavramları; vergi değeri ile gerçeğe uygun değerdir. Bu durumun, VUK ile TMS/TFRS'nin sürekli birbiriyle karşılaştırılmasını içeren çalışmalardan kaynaklandığı ifade edilebilir. Burada VUK ile muhasebe standartlarının uyum çalışmasının önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Tezler açısından bakıldığında ise enflasyon muhasebesi ile gerçeğe uygun değer kavramları ön plana çıkmaktadır. 2007 yılına kadar enflasyon muhasebesi ağırlıkta iken 2009 yılından sonra ise gerçeğe uygun değer ile yapılan çalışmalar yoğunluk kazanmıştır. Dönemsel dağılımına bakıldığında ise çalışmaların Türkiye'deki yasal düzenlemeleri dikkate aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

Abdel-Khalik, A. R. (2011). Fair Value Accounting and Stewardship. *Accounting Perspectives*, 9 (4), 253-269.

Akdoğan, N. (2004). *Enflasyon Muhasebesi Kurumsal Yaklaşımlar ve Türkiye Uygulaması*. Ankara: Gazi Kitabevi.

- Akdoğan, N. ve Aydın, H. (1987). *Muhasebe Teorileri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Aktaş, R. ve Deran, A. (2006). "Fair Value" Karşılığı Olarak Gerçeğe Uygun Değer Kavramı ve Tespit Hiyerarşisi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8 (2), 153-166.
- Andriessen, D. G. (2005). *Value, Valuation, and Valorisation*. Den Haag, Krie. Retrieved from: https://www.researchgate.net/profile/Daniel_Andriessen/publication/251768569_Value_Valuation_and_Vvalorisation/links/55bf7f8d08aec0e5f4475f00.pdf
- Arı, M. ve Yılmaz, R. (2015). Avantaj ve Dezavantajları Açısından Gerçeğe Uygun Değer ile Maliyet Değeri Muhasebesinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi* (65), 147-159.
- Aron, R. (1973). *Toplumbilim Düşüncesinde Ana Akımlar, Pareto, Weber, Durkheim*. (F. Yalım, Çev.) Ankara: Ağaç Matbaası.
- Bahadır, O. (2016). Normatif Muhasebe Teorileri Kapsamında Ölçüm. *Mali Çözüm Dergisi*, (136), 35-48.
- Barth, M. E. and Landsman, W. R. (1995). Fundamental Issues Related to Using Fair Value. *Accounting Horizons*, 9 (4), 97-107.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyol Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bocutoğlu, E. (2012). İktisat Teorisinde Emegün Öyküsü; Değerin Kaynağı Olan Emekten Marjinal Faydanın Türevi Olan Emegü Yolculuk. *Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 1 (1), 127-150.
- Çiftci, Y. (2004). 5024 Sayılı Kanun: Enflasyon Düzeltmesinin Esasları ve Uygulama Örnekleri. *Muğla SMMMÖ*, (17)
- Çiftci, Y. (1999). Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi. *Vergi Sorunları Dergisi*, (124), 113-134.
- Ersoy, E., (2006). Değer Farklılaşmalarının Sosyolojik Boyutu (Malatya Örneği), Yayınlanmamış Doktora Tezi, *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Malatya.
- Fichter, J. (2006). *Sosyoloji Nedir*. (N. Çelebi, Çev.) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fujioka, T., Seko, S. and Hoontrakul, P. (2008). The State of Fair Value Accounting, Global Financial Crisis and Implications to Thailand. *Presentation for H.E. DPM Dr. Olarn at Sasin (17th Nov. 08)*, 1-16.
- Gürkan, S. (2014). Yatırımcıların Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisine Yönelik Algıları Üzerine Bir Çalışma. *Muhasebe ve Denetim Bakış*, 14(43), 65-86.
- Kösemihal, N. Ş. (1995). *Sosyoloji Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Örten, R. ve Karapınar, A. (2003). *Enflasyon Muhasebesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (3), 217-239.
- Özgebel Bilis, P., (2011). Çizgi Filmlerde Temsil Edilen Toplumsal Değerler Sistemi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İzmir.
- Poroy Arsoy, A. (2012). Muhasebe Standartlarında Ölçüm Süreci ve Ölçüm Esasları. *Bursa SMMMÖ Bilanço Dergisi*, (140), 62-67.
- Smith, A. (2001). *Ulusların Zenginliği*. (A. Yunus ve M. Bakırcı, Çev.) İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Şenel, S. A., Tuncay, M., Önoğul, Ö. ve Karslı, C. (2011). Türkiye Muhasebe Standartlarında Yer Alan Bir Değerleme Ölçüsü: Gerçeğe Uygun Değer. *E-Journal of New World Sciences Academy*, (1), 48-76.

Şensoy, N., (2003). Değerleme Esaslarında Eğilim ve Etkileşimler, *Türkiye XXII. Muhasebe Eğitim Sempozyumu*, Bellek/Antalya, 21-42.

TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Standardı. Erişim adresi: http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2018Seti/TFRS/TFRS_13_2018.pdf.

Türel, A. (2012). *Finansal Raporlamada Gerçeğe Uygun Değer Yaklaşımı*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.

Ulusan, H. (2008). Değerleme Esasları ve Finansal Tabloların Niteliksel Özellikleri Açısından İncelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (1), 129-154.

Ülken, H. Z. (2001). *Bilgi ve Değer*. İstanbul: Ülken Yayınları.

Yüksel, A. (1997). *Enflasyon Muhasebesi*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Zeef, S. A. (2007). The SEC rules historical cost accounting: 1934 to the 1970s. *Accounting and Business Research*, 37 (1), 49-62.

Ek A. Değer ve Değerleme Kavramlarına İlişkin Makalelerin Kaynakçası

Acar, D. ve Tugay, O. (2005). Enflasyon Düzeltmesi ve Uygulama Düzeyinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (26), 81-94.

Acar, E. ve Durucasu, H. (2015). Belirsizlik Altında Yap-İşlet-Devret (YİD) Projesi Finansal Yapılabilirliğinin Yargısal Olasılıklara Dayalı Simülasyon Modeliyle Değerlendirilmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (9), 579-598.

Açık, S. (2006). Enflasyonun Finansal Tablolar Üzerindeki Etkilerini Giderici Bir Tedbir Olarak Enflasyon Muhasebesi ve Türkiye'deki Yasal Düzenlemeler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (2), 345-360.

Adalı, M. R., Cengiz Toklu, M. ve Kiraz, A. (2015). Enerji Tasarrufu Sağlayan Bir Cihazın Etkili Ekonomik Faktörler İle Yatırım Analizi. *Endüstri Mühendisliği Dergisi*, 27 (1), 17-24.

Akal, M. (2006). Tek Merkezli Kent Arsa Fiyat-Belirleme Davranışsal Modeli: Sakarya İli, Büyükşehir, Merkez İlçe İçin Teklif Edilen Rant Fonksiyonları. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (11), 1-26.

Akçay, A., Sariözkan, S., Al, S. ve Dinç, F. (2015). Pastırma Üretim ve Satışının Kullanılan Karkas Parçasına Göre Ekonomik Analizi. *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 62 (2), 133-137.

Akçay, Y. ve Uzunöz, M. (1999). Meyve Plantasyonlarında Yatırım Analizi (Tokat Merkez İlçe Kapama Şeftali Bahçeleri Örneği). *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 16 (1), 99-117.

Akdoğan, M. U. (2013). IFRS (TFRS) 13 Standardı Kapsamında Gerçeğe Uygun Değer Ölçütü ve Vergi Usul Knaunundaki Değerleme Ölçütleriyle Örtüştüğü Durumlar. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, (40), 109-124.

Akgün, A. İ. (2011). Türkiye Finansal Raporlama Standartları'nda Şerefiye ve Gerçeğe Uygun Değer İlişkisi. *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12 (2), 39-61.

Akgün, A. İ. (2016). Türkiye Muhasebe Raporlama Standartları'nda Tarihi Maliyet Muhasebesinden Gerçeğe Uygun Değere Yöneliş. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 4 (3), 127-153.

Akıncı, A., ve Başol, O. (2015). Vergi Algısı Üzerine Bir Alan Araştırması: Kırklareli İlinde Yaşayan İnsanların Vergi Algısı. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (43), 170-179.

Akkaya, C. (2005). Yatırım Projelerinin Değerlendirilmesinde Alternatif Bir Yöntem: Reel Opsiyonlar. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (28), 172-178.

Akkaya, M. (2014). 6518 Sayılı Kanunla Getirilen Vergisel Düzenlemelere Genel Bakış: "Korumalı İşyeri İndirimi ve Sınai Mülkiyet Hakları İstisnası". *Vergi Sorunları Dergisi*, 37 (312), 66-74.

Aksoy, M. (2015). Yapım İşi Kamu Alımlarında Yaklaşık Maliyet Belirleme Usulünün Sözleşme Bedeli ve Etkin Kaynak Kullanımına Etkisi. *Kırkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (1), 65-88.

Aksoylu, S. (2013). Tarımsal Faaliyetlerin Türkiye Muhasebe Standardı 41 (TMS-41)'e Göre Muhasebeleştirilmesi: Gerçeğe Uygun Değer Muhasebesi. *Muhasebe ve Denetime Bakış* (39), 65-78.

Aktaş, R. (2015). Enflasyon Muhasebesi Uygulamasının KOBİ'ler ile SPK'ya Tabi İşletmelerin Finansal Tabloları Üzerindeki Etkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23 (23), 6-20.

Aktaş, R. ve Deran, A. (2006). "Fair Value" Karşılığı Olarak Gerçeğe Uygun Değer Kavramı ve Tespit Hiyerarşisi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8 (2), 153-166.

- Alagöz, A. ve Antepli, A. (2013). Canlı Varlıklarda Değer Tespiti ve Muhasebeleştirilmesi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 6 (3), 107-124.
- Alcan, S. (2014). Türkiye'de Petrol Ürünleri Fiyatlarında Verginin Payı ve Diğer Ülkeler ile Karşılaştırılması. *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15 (1), 77-94.
- Aliyev, P. ve Hopoğlu, S. (2016). Vergilerin Gelir Dağılımı Temelinde Verimliliği. *Siirt Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisadi Yenilik Dergisi*, 3 (2), 27-45.
- Alpaslan, H. İ. (2015). TMS/TFRS Kapsamında Gayrimenkul Değerleme ve Gerçeğe Uygun Değerin Tespitinde Emsal Karşılaştırma ve Gelir İndirgeme Yöntemleri Üzerine Bir Uygulama. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, (4), 17-35.
- Altay Topcu, B. ve Sümerli Sarıgül, S. (2015). Gelir Vergisi Kanunu Çerçevesinde Değer Artış Kazancı Vergilemesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (1), 95-110.
- Altıntaş, G. ve Akçay, Y. (2010). Tokat İli Erbaa Ovası'nda Süt Sığırcılığı Yetiştiriciliğinin Karlılığı (Bir Yatırım Analizi Örneği). *Verimlilik Dergisi*, (1), 109-128.
- Arı, M. ve Yılmaz, R. (2015). Avantaj ve Dezavantajları Açısından Gerçeğe Uygun Değer ile Maliyet Değeri Muhasebesinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (65), 147-159.
- Arslan, M. C. (2017). Yönetim Kararlarında Geçerli Maliyet Analizlerine Alternatif Bir Yöntem: Bulanık Topsıs Yöntemi. *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, 3 (2), 72-101.
- Aslıhak, A. (2014). Grup İçi Borç Verme İşlemlerinde Emsal Faiz Oranı. *Vergi Sorunları Dergisi*, 37 (308), 159-164.
- Ayçiçek, F. (2011a). TMS 39 Çerçevesinde Bir Finansal Araç Olarak Tahviller. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (50), 59-76.
- Ayçiçek, F. (2011b). Türkiye Muhasebe Standartlarında Bugünkü Değerinden Ölçülen Varlık ve Yükümlülükler. *Mali Çözüm Dergisi*, (105), 71-89.
- Aygören, H. ve İlem, M. (2010). Türkiye'de Özelleştirme Sonrası Araç Muayene İstasyonları Sermaye Bütçelemesinin Monte Carlo Simülasyonu Yöntemi ile Analizi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (48), 75-88.
- Badem, A. C. (2012). TMS 18 Hasılat Standardı Kapsamında Senetsiz Vadeli Satışlar ve Ertilenmiş Vergi Etkisi; TMSUGT ile Karşılaştırma. *Muhasebe ve Denetim Bakış*, (36), 61-81.
- Bahadır, O. (2012). KOBİ'ler için UFRS/TFRS Kapsamında Temel Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçüm. *Mali Çözüm Dergisi*, (111), 43-60.
- Bahadır, O. (2016). Normatif Muhasebe Teorileri Kapsamında Ölçüm. *Mali Çözüm Dergisi*, (136), 35-48.
- Bakmaz, Z. (2008). Yargı Kararları Işığında Emsal Kira Bedeli Uygulaması. *Mali Çözüm Dergisi*, (90), 179-192.
- Bakmaz, Z. ve Polat, E. (2016). Kat Karşılığı İnşaat İşlerinde Arsa Payı Dâhil Emsal Bedelin Tespiti ve Muhasebeleştirilmesi. *Vergi Raporu Dergisi*, 24-34.
- Bal, H. (2011). Finansal Kiralama İle İlgili Vergi Kanunlarındaki Değişikliklerin Sermaye Bütçelemesi Kararlarına Etkisi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 3 (3), 76-86.
- Bal, H. (2010). Özkaynağa Nakit Akımı ve Firmaya (Projeye) Nakit Akımı Yöntemlerinin Bir Projeye Yatırım Kararında Kabul ve Red Açısından Farklı Sonuç Vermelerini Etkileyen Faktörler. *İşletme Araştırma Dergisi*, 2 (1), 21-42.
- Başak, L. (2014). 6518 Sayılı Kanun İle Sınai Mülkiyet Hakları İçin Getirilmiş Olan İstisna Hükümünün Analizi ve Dikkat Edilmesi Gereken Bazı Hususlar. *Vergi Sorunları Dergisi*, 37 (308), 88-93.
- Başak, L. (2014). Son Yönetmelik Düzenlemesine Göre Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde Faaliyet Gösteren Kişilerin Yararlanabileceği Muafiyet ve İstisna Düzenlemeleri. *Vergi Sorunları Dergisi*, 37 (312), 16-24.
- Batı, M. (2016). Foward Sözleşmeler Vergiden Kaçınma Aracı Mıdır? *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 65 (4), 1217-1244.
- Batı, M. (2017). Gayrimenkul Satış İşlemlerinde Tapu ve Kadastro Harçlarının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Vergi Dünyası Dergisi*, (425), 16-26.
- Batırel, Ö. F. (2012). Tacirler, Yeni Türk Ticaret Kanunu ve Vergi Ödevi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (22), 9-24.
- Berkay, F. ve Armağan, R. (2011). Vergilemenin Uluslararası Boyutlarından Çifte Vergilendirme Sorunsalının Türk Vergi Sistemine Etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3 (5), 88-106.
- Bezirci, M. ve Dündar, A. O. (2011). Lojistik Köylerin İşletmelere Sağladığı Maliyet Avantajları. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (1), 292-307.
- Bilen, A. ve Özkan, F. (2016). TMS-36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardına Göre Kullanım Değerinin Hesaplanması. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (70), 1-14.
- Bozdemir, E. (2014). Gerçeğe Uygun Değer Muhasebesinin Ertilenmiş Vergiler Üzerindeki Etkisi. *Mali Çözüm Dergisi*, (121), 77-105.

- Bozkurt, İ. ve Ercan, M. K. (2016). Kamusal Bir Sektör Olarak Uzay Sektörü ve Uzay Sektörüne Yönelik Yatırımların Değerlemesi. *International Review of Economics and Management*, 4 (3), 1-26.
- Bozkuş Kahyaoğlu, S. (2013). Uygulayıcı Gözüyle UFRS Uygulamalarında Denetçinin Destekleyici/Tamamlayıcı Rolü. *Mali Çözüm Dergisi*, (120), 115-123.
- Can, A. V. (2010). Krizlin Muhasebesi ve Muhasebenin Krizi. *Mali Çözüm Dergisi*, (97), 21-47.
- Can, B. ve Bülbül, Z. (2013). Arsa ve Arazi Takdir Komisyonu Kararları ve Bunlara Karşı Dava Açılması. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (14), 871-895.
- Cangir, B. ve Dakmaz, F. (2014). Grup Şirketlerinde Birebir Kredilerin Transfer Fiyatlandırması Açısından Değerlendirilmesi. *Vergi Sorunları Dergisi*, 37 (305), 97-107.
- Ceran, Y. ve Ortakarpuz, M. (2014). İhracat Hasılatının Vergi Uygulamaları ve Türkiye Muhasebe Standartları. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (1), 1-16.
- Chambers, N. (2005). Gerçek Opsiyonların Fiyatlandırılması. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (26), 70-80.
- Çakır, H. M. ve Sabuncu, B. (2016). Riskten Korunma Amaçlı Türev Araçların Türkiye Muhasebe Standartları Kapsamında Muhasebeleştirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (25), 121-137.
- Çakır, M. ve Çakır, N. (2016). İndirimli Kurumlar Vergisinin Uygulanması ve Değerlendirilmesi. *Vergi Dünyası Dergisi*, (423), 109-118.
- Çekiciler, C. (2016). Kurumlar Tarafından Özel Maliyet Bedeli Olarak Aktifleştirilen İktisadi Kıymetlerin Bedelsiz Olarak Mülk Sahibine Devri Halinde Vergilendirme. *Vergi Raporu Dergisi*, 61-66.
- Çelik, M. (2017). 5746 Sayılı Araştırma, Geliştirme ve Tasarım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun Kapsamında Sunulan Vergisel Teşvikler. *Vergi Dünyası Dergisi*, (427), 124-132.
- Çelik, M. (2016). Emtia Maliyet Bedelinin Tespiti ve Değerlemesinde Önem Arz Eden Hususlar. *Mali Çözüm Dergisi*, (137), 243-256.
- Çelik, M. H. ve Baykan, U. N. (2003). Kamuya ait Bina İnşaatlarında Tahmin Edilen Maliyet ile Gerçekleşen Maliyet Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. *Politeknik Dergisi*, 6 (4), 677-692.
- Çelik, M. ve Uyar, U. (2012). Vergi Kalkanı Değeri ve Firma Büyüme Oranı İlişkisi: Duyarlılık Analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17 (2), 393-404.
- Çelik, V. (2015). Menkul Kıymetlerin Değerlenmesi ve Türev Ürünlerin Özel Durumu. *Vergi Sorunları Dergisi*, 38 (319), 146-153.
- Çetinoğlu, T. ve Tutkavul, K. (2013). Aracı Kurumlarda Kapsamlı Gelirin Raporlanması ve Faaliyet Sonuçlarına Etkisinin İncelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (38), 143-170.
- Çiftçi, M. ve Aktaş, T. (2014). Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde Seri Üretime Tabi Tutularak Pazarlanan Yazılımların Gayri Maddi Hak Bedellerinin Ayrıştırılması Sorunu. *Vergi Sorunları Dergisi*, 37 (304), 122-128.
- Dabbaoğlu, K. (2008). Finansal Kiralama İşlemlerinde Net Bugünkü Değer Hesaplamaları. *Mali Çözüm Dergisi* (87), 51-64.
- Dabbaoğlu, K. (2016). Batıklıkta Rayiç Değere Karşı Gerçeğe Uygun Değer ve Bağımsız Denetim. *Vergi Dünyası Dergisi*, (422), 10-13.
- Demir, Ş. (2016). TMS/TFRS ve VUK Değerleme Ölçülerinin Ertelenmiş Vergi Varlıkları ve Ertelenmiş Vergi Yükümlülükleri Yönünden İncelenmesi. *Vergi Sorunları Dergisi*, 38 (319), 9-20.
- Demirbaş, M. ve Sezgin, F. H. (2010). Likidite Krizi Sürecinde Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği'ne Üye Ülkeler ve Türkiye'deki Bankacılık Sektörünün Karşılaştırmalı Etkinlik Analizi: 2006-2010 Dönemi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12 (3), 135-158.
- Demirbugan, A. (2014). Madencilik Projelerinin Çevresel Dışsallıklar Göz Önünde Bulundurularak Ekonomik Değerlendirmesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (2), 403-422.
- Demirbugan, A. (2005). Madencilik Yatırım Projelerinin Ekonomik Değerlendirmesinde Dinamik Yöntemler: Kaynak Kullanımı Açısından Yaklaşım. *Madencilik Dergisi*, 44 (3), 13-18.
- Demirbugan, A. (2016). Yatırım Projelerinin Gelir Grupları Açısından Değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (35), 276-298.
- Deran, A. (2013). Stratejik Bir Karar Verme Aracı Olarak Yaşam Seyri Maliyet Analizlerinin Tedarik Sürecindeki Yeri ve Önemi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (2), 465-484.
- Deran, A. ve Acar, A. (2016). TMS 2. Stoklar Standardı ve Vergi Usul Kanunu'na Göre Stok Değerleme İlkeleri, Bu Düzenlemelerin Maliyetler Üzerindeki Etkileri ile İki Düzenleme Arasındaki Farkların Analizi. *Vergi Dünyası Dergisi*, (424), 6-20.
- Deran, A. ve Savaş, İ. (2013). Maddi Olmayan Duran Varlıkların Değerleme ve Finansal Tablolarda Sunum Esasları. *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14 (2), 73-95.

- Diliçıkık, A. (2016). Kentsel Dönüşüm Kapsamında Yenilenen Binaların Satışında Değer Artış Kazancı. *Vergi Dünyası Dergisi*, (419), 113-124.
- Diner, A. ve Koçer, S. (1999). "I-214" Melez Kavak Ağaçlandırmalarında Tarımın Kavakçılık Ekonomisine Etkileri. *Orman Bakanlığı*.
- Doğan, A., Güngör Tañç, Ş., ve Tañç, A. (2008). Makul Değer Muhasebesi ve İşletme Yönetimi Üzerine Etkileri. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 22 (1), 453-473.
- Ege, F. (2016). VUK 267 Çerçevesinde Emsal Bedelle Değerleme. *Mali Çözüm Dergisi* (137), 271-279.
- Ekinci, F. (2012). Gelir Vergisi Tarifesi: Almanya ve Türkiye Uygulamasının Karşılaştırması. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (32), 191-200.
- Elden Ürgüp, S. ve Kısakürek, M. (2017). Türkiye Muhasebe Standartlarının Üretim Maliyeti Hesaplamasına Etkisi ve Bir Uygulama. *International Journal of Academic Value Studies*, 3 (10), 1-19.
- Elmas, Y. (2014). TMS 18 Hasılat Standardına Göre Hasılat Değerlemesi ve Türk Vergi Sistemi İle Karşılaştırılması. *Vergi Sorunları Dergisi*, 37 (307), 187-201.
- Ercan, İ. (2011). Özel Maliyet Bedeli Niteliğindeki Kıymetlerin Kira Bedeli Karşılığında Devrinin Gelir ve Kurumlar Vergisi Tevkifatı ile KDV Açısından Değerlendirilmesi. *Mali Çözüm Dergisi*, (104), 177-190.
- Erdoğan, M. ve İlter, C. (2005). Faiz Aktifleştirme. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (26), 198-206.
- Erdoğan, M., Köksal, İ. ve Gökbel, S. (2016). Yeni TTK Çerçevesinde THDP Menkul Kıymetler Hesap Grubunun TFRS1' e Göre Açılış Finansal Tabloları'na Aktarılması. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (11), 180-232.
- Erdoğan, S. (2015). Finansal Skandalların Bağımsız Denetim Boyutu. *Mali Çözüm Dergisi*, (128), 15-32.
- Erduru, İ. ve Deran, A. (2017). TMS 36; Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardı'nın Genel İlkeleri ve Muhasebe Meslek Mensuplarının Bilgi Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (1), 38-67.
- Erer, M. ve Hazır, Ç. A. (2014). TFRS'ye Göre Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerin Muhasebeleştirilmesi ve Ölçülmesi. *Mali Çözüm Dergisi*, (126), 15-28.
- Erhan, D. U. (2008). İnsan Kaynakları Değerinin Ölçülmesi ve Bir Sanayi Kuruluşunun 2002-2007 Yılları Arasındaki İnsan Kaynakları Değeri ve Borsa Değerinin Karşılaştırılması. *MÖDAV Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 10 (4), 67-79.
- Erkan, N., Uzun, E. ve Baş, M. N. (2002). Odun Üretim Amaçlı Kızılçam (Pinus Brutia Ten.) Ağaçlarında Ekonomik Analizler. *Batı Akdeniz Ormanlık Araştırma Müdürlüğü Teknik Bülten*, 1-41.
- Erkuş, H. ve Akcan, A. (2013). Finansal Kriz Gerçeğe Uygun Değer ve Bir Araştırma. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (10), 226-241.
- Ersoy, A. ve Çakır, S. (2008). Makul Değer Muhasebesi ve Uluslararası Muhasebe Standartlarına Göre Makul Değerin Ölçümü. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (37), 15-25.
- Ertan, Y. ve Gücenme Gençoğlu, Ü. (2013). Şerefiyede Değer Düşüklüğü Testi: İMKB 50 Endeksindeki İşletmelerin Uygulamaları. *MÖDAV Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 15 (2), 1-23.
- Eskin, İ. ve Güvemli, B. (2015). Bir Alabalık Üretim Tesisinde Kobi TFRS'ye İlk Geçiş Uygulaması. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (66), 87-104.
- Filik Çiçekçi, G. (2016). 5510 Sayılı Kanuna Göre Prime Esas Kazanç Sınırları ve Gelir Vergisine Etkisi. *Vergi Raporu Dergisi*, (198), 54-69.
- Fırat, F. (2014). Uluslararası / Türkiye Finansal Raporlama Standartları ve Tek Düzen Hesap Planında Değerleme Ölçülerinin Karşılaştırılması. *Vergi Sorunları Dergisi*, 37 (315), 34-40.
- Gökgöz, A. (2012). Küresel Finansal Krizin Muhasebe Temelli Nedenleri Bağlamında Kurumsal Yönetim ve Muhasebe Meslek Etiğinin Önemi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26 (3-4), 313-331.
- Gökgöz, A. (2015). Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerin Muhasebeleştirilmesi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 29 (3), 459-477.
- Görücü, Ö. (2004). Orman İşletmelerinde Üretim Planlamasının Geliştirilmesi. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 54 (2), 25-50.
- Güçlü, F. C. (2010). UFRS Mali Tablo Düzenleme İlkelerine Göre Tespit Edilen Kâr Rakamı Üzerinden Düzenlenen Kâr Dağıtım Tablosu. *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 59 (2), 263-305.
- Güçlü, S. (2015). Arsa Payı Karşılığı İnşaat İşlerinde Vergi Açısından Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar. *Vergi Sorunları Dergisi*, 38 (324), 65-75.
- Güldalı, A. (2015). Kiralanan Gayrimenkulün Kira Süresi Dolmadan Satın Alınması Halinde Henüz İfta Edilmemiş Özel Maliyet Bedelinin Durumu. *Mali Çözüm Dergisi*, (130), 221-226.

- Güllü, Ü. (2016). 150 m2 Üzerindeki Konutlar İçin KDV İndirimi ve Bu İndirimin Konut Piyasasına Olası Etkileri. *Vergi Dünyası Dergisi*, (422), 64-69.
- Gündoğmuş, M. E. ve Kalfa, V. R. (2016). Piyasa Değeri Olmayan Varlıkların Ekonomik Değerinin Belirlenmesi. *Journal of Life Economics*, (10), 177-200.
- Gündüz, N. (2015). Arsa Karşılığı İnşaat Sözleşmelerinde Emsal Olmayan Emsal Bedel. *Vergi Raporu Dergisi*, 60-66.
- Güner, H. (2014). Amortisman tabi İktisadi Kıymetlerin Ömür ve Değerini Arttıran Harcamalarda Amortisman Uygulaması. *Vergi Raporu Dergisi*, 95-103.
- Güngörmüş, A. H. ve Boyar, E. (2010). TMS-2 Stoklar Standardına Göre, Standart Maliyet Yönteminin Uygulanması. *Mali Çözüm Dergisi*, (102), 109-127.
- Gürkan, S. (2014). Yatırımcıların Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisine Yönelik Algıları Üzerine Bir Çalışma. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 14 (43), 65-86.
- Gürler Hazman, G. ve Aksu, Y. (2013). Vergilemenin Operasyonel Maliyetleri: Mersin Vergi İdaresi Başkanlığı Örneği. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (11), 109-126.
- Gürsoy, B. (2014). Zirai Masullerin ve Hayvanların Değerlemesi. *Vergi Raporu Dergisi*, 44-59.
- Güven, A. (2013). Yatırımlar, Belirsizlik ve Piyasa Yapısı: Kavramsal Bir İnceleme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15 (1), 1-21.
- Hak, İ. (2016). Ertelemiş Vergi Kavramı ve Ertelemiş Verginin Şüpheli Ticari Alacaklar Yönünden Değerlendirilmesi. *Vergi Sorunları Dergisi*, 39 (328), 21-30.
- Hak, İ. (2015). Mülkiyeti Başkasına Ait Taşınmazlar Üzerinde Değişiklik Yapılmasına İzin Veren Sözleşmeler Kapsamında "Özel Maliyet Bedeli" Uygulaması. *Vergi Sorunları Dergisi*, 38 (327), 62-69.
- İslamoğlu, M. ve Kaya, F. (2011). Banka Portföyündeki Kamu Borçlanma Senetlerinin, TMS 39 Kapsamındaki Finansal Araç Kategorizasyonlarına Göre Simüle Edilen Portföylerde Değerlemesi ve Değerleme Sonuçlarının Analizi. *Finans Politik Ekonomik Yorumlar*, 48 (556), 81-98.
- İşleyen, İ. Ş. (2011). Özel Maliyet Bedeli. *Mali Çözüm Dergisi*, (108), 145-150.
- İşveroğlu, G. (2014). TMS 39 Kapsamında Finansal Varlıkların Sınıflandırılması ve Değerlemesi: Borsa İstanbul 100 Endeksindeki Şirketlerin Uygulamaları. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 10 (21), 87-106.
- Kaplanoğlu, E. (2016). TFRS 15'e Göre İşlem Fiyatının Edim Yükümlülüklerine Dağıtılması Yaklaşımları. *Vergi Sorunları Dergisi*, 39 (328), 55-72.
- Karaağaç, C. (2014). KDV Genel Uygulama Tebliği Çerçevesinde Fire ve Özellikli Bir Durum. *Vergi Sorunları Dergisi*, 37 (313), 159-167.
- Karasu, M. A. ve Karakaş, M. (2012). Belediyelerin Emlak Vergisindeki Gelir Kaybı: Şanlıurfa Belediyesi Örneği. *Maliye Dergisi*, (163), 431-448.
- Karcıoğlu, R., Dursun, A. ve Biçer, E. B. (2013). TKY Yakşamının İşletme Maliyet Gelişim Süreci Üzerine Etkisi ve Bir Üretim İşletmesinde Uygulama. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 27 (1), 19-40.
- Kaya, U. ve Dinç, E. (2007). Türkiye Muhasebe Standartlarına Göre Maddi Duran Varlıkların Değerlenmesi ve Muhasebeleştirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (2), 343-364.
- Kayalidere, G. ve Master Özcan, P. (2012). Gelir Vergisi Açısından Vergi Harcamalarının Analizi: Türkiye ve Bazı OECD Ülke Örnekleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17 (1), 341-366.
- Kılıç Öztürk, G. (2017). Kira Tespit Davası ve Esasları. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (129), 229-260.
- Kılıç, F. (2015). Değer Kaybına Uğrayan Emtiada Değer Tespit İşlemleri. *Vergi Sorunları Dergisi*, 38 (327), 78-87.
- Kılınç, S. ve Yurtsever, H. (2015). Gümrük Vergisi Uyuşmazlıkların İdari Aşamada Çözüm Yolları. *Uluslararası Hakemli Akademik ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4 (12), 1-26.
- Kırhoğlu, H. ve Şişman, A. G. (2010). İşletme Birleşmelerinde Ertelemiş Vergilerin Oluşumu ve Özel Bir Durum: Şerefiyeden Kaynaklanan Ertelemiş Vergiler. *Mali Çözüm Dergisi*, (98), 71-87.
- Kolotoğlu, O. (2014). Dağıtılan Örtülü Kazanca İsbet Eden KDV İndirim Konusu Yapılabilir Mi? *Vergi Sorunları Dergisi*, 37 (305), 7-12.
- Köse, T. ve Ferhatoğlu, E. (2009). Gelir Vergilerine İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı (TMS 12) Kapsamında Sabit Kıymet Yenileme Fonu Uygulamasının Değerlendirilmesi. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, (29), 43-66.
- Köse, T. ve Şengül Çelikay, D. (2015). Yeni Hasılat Standardı ve Getirdiği Değişiklikler. *Mali Çözüm Dergisi*, (127), 19-44.
- Küçük, E. (2016). Özkaynaklarda Muhasebeleştirilen Gelir ve Giderlerin Vergi Etkisi: Satışa Hazır Finansal Varlık Olarak Sınıflandırılmış Hazine Bonosu Örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 30 (4), 679-704.
- Mat, H. (2016). Vergi Borçlarının Gayrimenkul ile Ödenmesinde Son Durum. *Vergi Raporu Dergisi*, 77-84.
- Mert, H. ve Baş, E. (2016). Faktoring İşletmelerinde TMS 18 Hasılat Standardı ve Bir Uygulama. *Global Business Research Congress*, 595-609.

- Mert, H. ve Baş, E. (2017). TMS 18 Hasılat ve UFRS 15 Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat Standardlarının Factoring İşletmeleri Açısından Değerlendirilmesi. *Muhasebe ve Denetim Bakış*, (52), 35-56.
- Mert, H. ve Gülyüz, M. (2015). Muhasebe Tahminlerinin Denetimi: Stoklar ve Ticari Alacaklar için Bir Uygulama. *Mali Çözüm Dergisi*, (130), 47-66.
- Met, Ö. (2007). Konaklama İşletmelerinin Değerini Etkileyen Faktörlerin Analizi ve Değerleme Yaklaşımları. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1), 42-58.
- Mucuk, M. (2005). Geçici Vergilerin Çalışma Sermayesi Üzerine Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 1 (10), 233-245.
- Mugan, C. Ş. ve Hacıhasanoğlu, E. (2010). Gerçeğe Uygun Değer ve Kriz: Tartışmalı İlişki. *MÖDAV Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 12 (1), 1-23.
- Mutlu, Ö., Ordu, M. ve Polat, O. (2016). Düşük Riskli Yatırımcılar İçin Bireysel Emeklilik Sistemi İle Banka Vadeli Mevduat Sisteminin Karşılaştırılması. *Alphanumeric Journal*, 4 (2), 95-114.
- Oğuz, M. (2016). Tanımlanmış Fayda Planlarının 19 Nolu Türkiye Muhasebe Standardı Çerçevesinde Muhasebeleştirilmesi ve Ortaya Çıkardığı İktisadi Sonuçlar. *Öneri Dergisi*, 12 (45), 393-410.
- Oran Sözer, J., Aytürk, Y. ve Akbaba, C. (2013). İlk Halka Arz Bilmecesi: Türk Sermaye Piyasasından Güncel Bulgular. *Bankacılar Dergisi*, (87), 79-97.
- Organ, İ. ve Çiftçi, T. E. (2015). Türkiye Emlak Vergisi Uygulamasından Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8 (4), 127-147.
- Ortaç, R. ve Ertürk Atabey, S. (2016). Bir Vergi Güvenlik Önlemi Olarak Kontrol Edilen Kurum Kazancı ve Türkiye-Hollanda Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması Açısından Uygulanmasının İncelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (1), 63-77.
- Öcal, E. (2015). Transfer Fiyatlandırmasında Karşı Taraf Düzeltmesi Nereye Kadar? *Vergi Sorunları Dergisi*, 38 (320), 9-12.
- Öge Güney, P. (2009). Yeni Fiyat Belirlenme Teorisi: Bir Literatür Taraması. *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27 (1), 25-44.
- Örten, R. ve Bayırlı, R. (2007). TMS 16'ya Göre, Maddi Duran Varlıkların Dönem Sonunda Değerlemesi ve Muhasebe Uygulamaları. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (36), 34-50.
- Öz, S. (2012). Türkiye'de Geçici Vergi Uygulamasının Karşılaştırmalı Değerlendirmesi. *Sosyoekonomi Dergisi*, 18 (18), 105-131.
- Özcan, S. ve Saçlı, C. (2009). Elbise Dolabı Üretimi için Yatırım Alternatifinin Seçilmesi ve Mobilya Sektöründe Bir Uygulama. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9 (18), 251-272.
- Özdemir, M. ve Parmaksızoğlu, İ. C. (2006). Mekanik Tesisatta Ekonomik Yalıtım Kalınlığı. *Tesisat Mühendisliği Dergisi*, (91), 39-45.
- Özdemir, S. ve Elitaş, C. (2011). Bankacılık Sektöründe Menkul Değerlerin TMS 39 Standardına Uygun Olarak Muhasebeleştirilme İşlemlerinde Ortaya Çıkan Farkların Tespiti Üzerine Bir İnceleme. *Mali Çözüm Dergisi*, (106), 17-42.
- Özkan, A. (2009). TMS-12 Gelir Vergileri Standardına Göre Ertelenmiş Vergiler ve Muhasebe Uygulamaları. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (32), 97-112.
- Özkan, M. ve Terzi, S. (2009). Gerçeğe Uygun Değer Ölçümünün Uluslararası Muhasebe Standartları ve Amerika Muhasebe Standartları (SFAS) Açısından İncelenmesi. *Mali Çözüm Dergisi*, (92), 23-50.
- Öztürk, D. ve Akçay, Y. (2011). Fındık Yetiştiriciliğinin Yatırım Analizi ve Karlılığının Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma (Samsun ili Çarşamba ve Terme Ovası Örneği). *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13 (21), 65-73.
- Öztürk, E. (2015). Maddi Duran Varlıkların Raporlanmasında Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisinin Kullanılması. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 13 (3), 199-214.
- Öztürk, V. ve Çınar Bal, E. (2009). 545 Nolu "Gerçeğe Uygun Değer Ölçümleri ve Açıklamalarının Denetimi" isimli Uluslararası Denetim Standardı Kapsamında Gerçeğe Uygun Değer Kavramı ve Denetimi. *Üçüncü Sektör Kooperatifçilik*, 44 (1), 27-36.
- Özulucan, A. (2002). Enflasyonun Muhasebe Verileri Üzerindeki Etkisinin Giderilmesinde Kullanılan Otofianzman Yöntemleri ve Enflasyon Muhasebesi Üzerine Bir Araştırma. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 57 (4), 127-152.
- Pamukçu, F. (2011). Gerçeğe Uygun Değer Muhasebesi ve Finansal Tablolara Etkisi. *Mali Çözüm Dergisi*, (103), 79-95.
- Parlakaya, R. ve Çetin, H. (2010). Gerçeğe Uygun Değer Muhasebesi Finansal Krizlerin Sebebi mi Yoksa Habercisi mi? *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 3 (2), 75-85.
- Parlakaya, R. ve Tunçöz, H. A. (2011). TMS 41 Tarımsal Faaliyet Kapsamında Hayvancılık İşletmelerinde Muhasebe Uygulaması. *MÖDAV Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 13 (4), 143-174.
- Pehlivan, S. ve Gökbuнар, A. R. (2010). Ülkemizde Transfer Fiyatlandırmasının Yol Açtığı Tahmini Kurumlar Vergisi Kaybı. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17 (1), 99-120.

- Pınarbaşı, M. (2016). Reeskont Uygulanan Senetlerde Katma Değer Vergisi Tutarının Durumu. *Vergi Raporu Dergisi*, (202), 82-88.
- Polat, B., Akdi, K. ve Akar, N. (2016). TMS 41-Tarım Faaliyetleri Standardı Kapsamında Gerçeğe Uygun Değer Belirlenmesi ve Dönem Sonu Değerleme İşlemlerinin VUK Hükümleri İle Kıyaslanması. *Vergi Sorunları Dergisi*, 39 (328), 31-54.
- Poyraz, H. (2014). Özel Maliyet Bedeli ve İşletmeye Dâhil İktisadi Kıymetin Faydalı Ömrünün Kira Süresinden Farklı Olması Halinde Özel Maliyet Bedelinin İtfası. *Vergi Raporu Dergisi*, 188-198.
- Saçan, E. (2014). Türkiye'de Bankacılar Açısından Gerçeğe Uygun Değer Muhasebesinin Yaşanan Finansal Krizlerdeki Rolü. *Mali Çözüm Dergisi*, (126), 57-79.
- Sağlam, M. (2015). Emlak Vergisi Kanunu'na Göre Vergi Değerinin Tespiti Ve Vergi Değerinin İlgili Diğer Vergilere Etkisi. *Vergi Sorunları Dergisi*, 38 (324), 20-23.
- Saraçoğlu, F., Pürsünlerli Çakar, E. ve Çakır, M. (2016). Rant Vergisi ve Ülkemizdeki Tartışmalar. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17 (3), 83-99.
- Sarısoy, İ. ve Beşer, M. K. (2011). İndirimli Kurumlar Vergisi Oranının Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Faaliyetleri Üzerindeki Etkisi: Seçilmiş OECD Ülkeleri için Panel Regresyon Analizi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (1), 407-422.
- Savaş, H. ve Kılıç, İ. (2013). Yalın Lojistik Açısından Konaklama İşletmelerinin Tedarik Zinciri Yapısı ve Karşılaştırmalı Bir Maliyet Analizi. *Muş Alparlan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1), 191-222.
- Sezgin, B. (2011). Son Gelişmeler Işığında Emsal Kira Bedeli. *Mali Çözüm Dergisi*, (103), 223-230.
- Sugözü, İ. H., Yıldırım, H. ve Aydın, H. İ. (2014). Vergi Adaleti Açısından Motorlu Taşıtlar Vergisinin Analizi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (32), 115-128.
- Şahin, M. ve Hatırlı, S. A. (2016). Türkiye'de Vergi Uygulamaları ve Vergi Ahlakı İlişkisi: Trabzon, Giresun ve Gümüşhane İlleri Örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 7 (18), 253-272.
- Şenel, S. A., Tuncay, M., Önoğlu, Ö. ve Karlı, C. (2011). Türkiye Muhasebe Standartlarında Yer Alan Bir Değerleme Ölçüsü: Gerçeğe Uygun Değer. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 6 (1), 48-76.
- Şener, M. (1998). Türkiye'de Belediyelerin Finansman Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (5), 7-24.
- Şengür, E. D. (2013). Finansal Kiralama İşlemlerinde Kiracı Açısından Kira Ödemelerinin Hesaplanması ve Finansal Raporlama Üzerine Etkileri. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 263-279.
- Şensoy, N. ve Perek, A. A. (2010). KOBİ için Uluslararası Finansal Raporlama Standardı ve Vergi Usul Kanunundaki Değerleme Esaslarına Toplu Bakış. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 3 (2), 47-73.
- Tanrıvermiş, H. ve Şanlı, H. (2008). Tarım Politikalarının Arazi Değerlerine Etkilerinin Değerlendirilmesi. *Üçüncü Sektör Kooperatifçilik*, 44 (3), 15-40.
- Taştan, H. (2013). Ceviz Bahçelerinde Türkiye Muhasebe Standartları – 41 Ve Vergi Usul Kanunu Uyarınca Amortisman Ayrılması Ve Değerlemesinin Karşılaştırmalı İncelenmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (60), 25-38.
- Teker, D. L. (2008). Sağlık Sektöründe Proje Finansman Modelleri: Türkiye İçin Bir Model Önerisi ve Bir Hastane Projesinin Fizibilite Analizi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (37).
- Tekşen, Ö. (2010). TMS-12 Gelir Vergileri Standardına Göre Ertelenmiş Verginin İncelenmesi ve Muhasebeleştirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15 (2), 297-317.
- Terzi, S. (2009). Şerefiye Değer Düşüklük Testinin Uluslararası Muhasebe Standardı (IAS 36) ve Amerikan Muhasebe Standardı (SFAS 142) Açısından İncelenmesi. *Mali Çözüm Dergisi*, (95), 101-122.
- Tokay, S. H. ve Deran, A. (2009). Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarında Gerçeğe Uygun Değer Ölçüsünün Kullanımı. *MÖDAV Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 11 (1), 149-188.
- Toksoy, E. S. (2015). Menkul kıymetlerin VUK, TMS, TFRS, UMS ve UFRS açısından değerlendirilmesi ve muhasebeleştirilmesi. *Vergi Raporu*, 122-140.
- Tuğay, O. (2014). Maddi Duran Varlıklarda Değer Düşüklüğü, Değer Düşüklüğünün İptali ve Muhasebeleştirilmesi İşlemlerinin TMS 16/TMS 36 ve Vergi Mevzuatı Açısından İncelenmesi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 7 (1), 31-52.
- Tuğay, O. (2013). Türkiye Muhasebe Standardı 41'e Göre Canlı Varlıkların Gerçeğe Uygun Değerinin Tespiti ve Muhasebeleştirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(8), 148-165.
- Tuğcu, A., Arslan, O., Köse, R. ve Yamankaradeniz, N. (2016). Jeotermal Destekli Absorpsiyonlu Soğutma Sisteminin Termodinamik ve Ekonomik Analizi: Simav Örneği. *Isı Bilimi ve Tekniği Dergisi*, 36 (1), 143-159.
- Ulu, H. (2016). Katma Değer Vergisinde Emsal Bedel ve Emsal Ücret Uygulanması. *Vergi Raporu Dergisi*, 159-164.

- Uluslan, H. (2014). Borsa İstanbul Pay Piyasası'na Kayıtlı Şirketlerde Yönetimin Uzun Vadeli Finansal Olmayan Varlıkları Gerçeğe Uygun Değeri İle Raporlama Kararının Belirleyicileri Üzerine Ampirik Bir Araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 6 (1), 124-150.
- Uluslan, H. (2008). Değerleme Esasları ve Finansal Tabloların Niteliksel Özellikleri Açısından İncelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (1), 129-154.
- Uluslan, H. (2007). Finansal Raporlama Açısından Değerleme. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (2), 525-544.
- Uluslan, H. (2006). Makul Değer Muhasebesi ve Konu Kapsamındaki Gelişmeler. *Öneri Dergisi*, 7 (26), 113-130.
- Usul, H. ve Özdemir, O. (2007). Türkiye Muhasebe Standartlarına Göre İnternet Sitesi Maliyetlerinin Muhasebeleştirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12 (3), 121-132.
- Uzunöz, M. ve Çiçek, A. (1998). Niksar Ovasında Melez Kavak Yetiştiriciliğinin Önemi Ve Alternatif Tarla Ürünlerine Göre Karlılığı Üzerine Bir Araştırma. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, (1), 85-106.
- Vargün, H. (2009). Tam Zamanında Üretim Modeline Göre Maliyetlerin İzlenebilirliği. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (44), 251-263.
- Vural, G. (2007). Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Bu Yatırımların Değerlendirilmesinde Model Seçimi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (1), 561-580.
- Vural, S. (2016). Serbest Meslek Kazançlarında Gelir Vergisi ve Katma Değer Vergisi Uyumsuzluğu ile Emsal Bedel Uygulamasının Belge Düzenine Etkisi. *Vergi Raporu Dergisi*, 30-36.
- Yardımcıoğlu, M., Doğrul, A. R. ve Ay, H. M. (2011). Gayri Menkul Alım Satım İşlemlerinde Vergi Kayıp ve Kaçağı. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 27-56.
- Yeliven, L. (2015). Emsal Olmayan Varlıkların Emsal Bedeli Nasıl Belirlenebilir? *Vergi Sorunları Dergisi*, 38 (320), 58-62.
- Yersel, H. G. ve Konuk, A. (1997). Manyezit Maden İşletmeciliğinde Sınır %SiO₂ Kararları Riskliliği. *Madencilik Dergisi*, 36 (1), 11-20.
- Yiğit, V. (2016). Tıbbi Hizmetlerde Dış Kaynaklardan Yararlanma: Manyetik Rezonans Görüntüleme (MRG) Teknolojisinin Ekonomik Analizi. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 763-772.
- Yıldız, F., Kara, E. ve Yanık, A. (2014). KOBİ-TFRES'ye Göre Kiralama İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (1), 461-478.
- Yıldıztekin, İ. (2009). Konaklama Hizmetlerinde Maliyete Dayalı Fiyatlama ve Değişiminin Bölüm Karlılığına Etkileri. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23 (4), 215-240.
- Yıldıztekin, İ. (2013). TMS-11 ve 12 Standardı Kapsamında Ertelenmiş Vergilere İlişkin Muhasebe Kayıtları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (1), 295-320.
- Yılmaz, E. (2013). Gayrimenkullerin Türkiye Muhasebe Standartlarına Göre Sınıflandırılması ve Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerin TMS-40 Standardı Kapsamında Muhasebeleştirilmesi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5 (4), 273-289.
- Yılmaz, E. (2014). TMS 19 Standardında Kıdem Tazminatları Karşılığının Muhasebeleştirilmesi. *Vergi Raporu*, 219-231.
- Yılmaz, E. (2014). Türkiye Muhasebe Standartları Kapsamında Tarımsal Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi. *MÖDAV Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 16 (2), 57-71.
- Yılmaz, E. ve Süslü, B. (2015). Verginin Ağırlıklandırılmış Fiyat Elastikiyetinin Hesaplanması: Türkiye (1998-2013). *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5 (1), 337-346.
- Yılmaz, R. ve Çelikay, F. (2017). Para ve Vergiler Arasındaki Nedensellik İlişkisi: OECD Ülkeleri Üzerine Bir İnceleme. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4 (2), 121-133.
- Yılmaz, Z., Çankaya, F. ve Karakaya, A. (2017). Yıkım ve Yeniden Yapım Maliyetlerini Etkileyen Faktörlerin Bina Maliyet Oranı Açısından Önemi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 7 (2), 395-412.
- Yolalıcı, M. E. (1998). 1922-1923 Yıllarında Samsun'da Fiyat Hareketleri (Belediye Meclisi Zabıt Defteri'ne Göre). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 121-145.
- Yurtalan, S. (1999). Türkiye'de Brucella Abortus Hastalığı Kontrolünün Ekonomik Önemi. *Pendik Veteriner Mikrobiyoloji Dergisi*, 30 (2), 35-41.

Ek B. Değer ve Değerleme Kavramlarına İlişkin Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinin Kaynakçası

- Ağca, Ş., (1997). Bir Kaynak Kısıtlı Proje Çizelgelemesinde Net Şimdiki Değer Azamileştirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Akbaş, G., (2015). Gerçeğe Uygun Değer Muhasebesinin Finansal Tablolara Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

- Akçin, G., (2003). Maliyet Bedeli Artırımı ve Yeniden Değerlemenin Vergi Kanunlarındaki Yeri ve Uygulaması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Akın, Ö., (2004). Finansal Tabloların Enflasyondan Arındırılması Teknikleri Üzerine Bir İnceleme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İzmir.
- Aktaş, R., (2005). Sigorta İşletmelerinde Gerçeğe Uygun Değer Yaklaşımının Kullanılması ve Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Aktaş, S., (2006). Enflasyon Muhasebesinin Mali Tablolara Etkisi ve Türkiye'de Yıllara Sari İnşaat İşletmelerinde Enflasyon Düzeltmesi Uygulaması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Altun, B., (2004). Enflasyon Muhasebesinin Vergi Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Arslan, M. C., (1999). Vergi Hukukunda Enflasyonun Etkilerini Önlemek Amacıyla Yapılan Düzenlemeler ve Enflasyon Muhasebesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Aslantaş Ateş, B., (2003). Enflasyonun Mali Tablo Analizi ve Yorumuna Etkileri ve Bir Banka Uygulaması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Eskişehir.
- Ateş, A., (1989). Enflasyon Muhasebesi Uygulaması ve Bir Düzeltme Katsayısı Önerisi (Finansal Tabloların Yeniden Değerleme İşleminde Arındırılarak Fiyatlar Genel Düzeyi Muhasebesi Modeli ile Düzeltilmesi, Analizi ve Yorumlanması), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Atıcı, E., (1992). Belgrad Ormanında İç Karlılık Oranı ve Net Bugünkü Değerlerin (NPW) Araştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- Ayas, N., (2002). Enflasyon Muhasebesi, Fiyatlar Genel Seviyesi Modeli ile Finansal Tabloların Düzeltmesi ve Bir Uygulama. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Çanakkale.
- Ayçiçek, F., (2009). Türkiye Muhasebe Standartları ve Vergi Usul Kanunu Açısından Değerleme ve Bir Uygulama. Yayınlanmamış Doktora Tezi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Bayırlı, R., (2000). Enflasyon Muhasebesi ve Bankalarda Uygulanması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Can, B., (2006). Enflasyon Muhasebesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Diyarbakır.
- Candoğan, M., (2015). Gerçeğe Uygun Değere İlişkin Tahminlerin Denetimi ve Ampirik Bir Çalışma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Ciğer, A., (1999). Enflasyon Muhasebesinde Ulusal ve Uluslararası Standartlar ve Bir Uygulama Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Civak, A. S., (2003). Enflasyon Finansal Tablolar Üzerindeki Etkileri ve Leasing Sektöründe Enflasyon Muhasebesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Çakmak, B., (2013). Türkiye Muhasebe Standartlarında Yer Alan Bir Değerleme Ölçüsü: Gerçeğe Uygun Değer, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Sivas.
- Çelik, M., (2000). Enflasyon Muhasebesi ve TMS-2'ye Göre Finansal Tabloların Yeniden Düzenlenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Sakarya.
- Çiftçi, Y., (1994). Enflasyon Ortamında Finansal Raporlama, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Değer, A., (2004). Şirket değerleme yöntemlerinden gelecek yıllar nakit akımlarının bugünkü değeri metodunun analizi ve Türkiye'de karşılaşılan problemleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Demir, Ö., (2006). Enflasyon Muhasebesine Geçiş Sürecinde Ortaya Çıkan Uygulama Sorunlarının Değerlendirilmesi: Kurumsal ve Uygulamalı Bir Çalışma, Yayınlanmamış Doktora Tezi, *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Malatya.
- Diril, F., (2004). İşletmelerin Vergilendirilmesinde Enflasyona Karşı Enflasyon Muhasebesi Uygulaması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İzmir.
- Doğan, Z., (1995). Enflasyon Ortamında Bir İşletmenin Gerçek Karlılığının Ölçülmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Adana.
- Durakoğlu, C., (1997). Yeniden Değerleme, Maliyet Bedeli Arttırımı ve Yenileme Fonunun Türk Vergi Sistemi İçerisindeki Yeri, Uygulanması ve Sorunları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Dursun, Ö., (2010). Türkiye'de Enflasyon Muhasebesi Uygulamalarında Meydana Gelen Aksaklıklar ve Çözüm Önerileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Eskişehir.

- Ece, O., (2003). Türkiye’de Yasal Düzenlemelere Bağlı Olarak Enflasyon Muhasebesi Uygulamalarının Tahlili, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Trabzon.
- Erdemir, N. K., (2005). Enflasyon Muhasebesi Uygulamalarında Meydana Gelen Aksaklıklar ve Çözüm Önerileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Konya.
- Erten, H., (2004). Sermaye Piyasası Kurulu’nun Enflasyon Muhasebesi Tebliği’nin Finansal Açıdan Analizi ve Örnek Bir Uygulama, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü*, İstanbul.
- Erzurumlu, Z., (2003). Enflasyon Muhasebesi ve Türkiye Uygulaması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Gebze Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kocaeli.
- Eskin, İ., (2013). KOBİ’lerin Gerçeğe Uygun Değer ile Finansal Raporlaması ve Bir Turizm İşletmesinde Uygulama, Yayınlanmamış Doktora Tezi, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Edirne.
- Gençer, H., (2003). Enflasyondan Arındırma Yöntemleri ve İşletmelerde Maliyet Bedeli Artırımı Uygulaması (Baktat Gıda Sanayi ve Dış Ticaret A. Ş.’de Bir Uygulama), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Eskişehir.
- Geyik, S., (1998). Enflasyonun Finansal Tablolar Üzerindeki Etkileri ve Bu Etkileri Giderici Bir Tedbir Olarak Enflasyon Muhasebesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Erzurum.
- Gülcemal, T., (2006). 5024 Sayılı Yasa Çerçevesinde Enflasyon Muhasebesi Uygulaması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Malatya.
- Güler, E., (1998). Enflasyonun Bankacılık Sektörü ve Banka Mali Tabloları Üzerine Etkisi ve Enflasyon Muhasebesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Kara, A., (2007). Enflasyonun Sigorta Sektörü Üzerindeki Etkisinin Ölçülmesinde 5024 Sayılı Kanununun Analizi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Trabzon.
- Karaca, E., (2012). Yeni TTK’ndaki Değerleme Hükümlerinin Vergi Mevzuatı İle Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Karaca, M., (2002). Türkiye’de Enflasyon Muhasebesi Uygulamaları ve Yüksek Enflasyon Ortamında İşletmelerin Vergi Sorunları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Malatya.
- Kepez, M., (2001). 29 Numaralı Uluslararası Muhasebe Standardı Açısından Yüksek Enflasyonist Ekonomilerde Mali Raporlama ve Bir Sanayi Şirketinde Uygulama, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü*, İstanbul.
- Kılınçvuran, S., (2004). Çokuluslu İşletmelerde Enflasyon Muhasebesine Göre Mali Tabloların Hazırlanması ve Türkiye Uygulaması ile Karşılaştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Kırtoğlu, C., (2006). Enflasyon Muhasebesi Uygulaması ve Mersin İlindeki Meslek Mensupları Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Mersin.
- Koçsoy, M., (1999). Enflasyonun Finansal Tablolar ve Maliyetler Üzerindeki Etkilerinin Genel Fiyat Düzeyi Muhasebesine Göre Düzeltilmesi ve Bir Uygulama, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Eskişehir.
- Kokal, Ş., (1999). Muhasebe Standartları Açısından Enflasyon Muhasebesi ve Uygulaması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Kurtbay, M. A., (1992). Enflasyon Muhasebesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi Muhasebe Enstitüsü*, İstanbul.
- Mahmudi, A., (2004). Enflasyon Muhasebesi-TMS 2 ve SPK Mevzuatı Açısından Uygulamaların Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Konya.
- Nazlı, Ö., (2005). Enflasyon Muhasebesi Açısından Sanayi İşletmelerinde Duran Varlıkların İncelenmesi ve Bir Uygulama, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Öğüt, R. E., (2004). Enflasyon Muhasebesi ve Bir Örnek Uygulama, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İzmir.
- Özdemir, N., (2016). Finansal Riskten Korunma Muhasebesi ve Öz Kaynaklara Etkisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, *Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Özden, M., (2007). Vergi Hukuku Yönünden Enflasyon Düzeltmesi ve Analizi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Özkan, F., (2016). Türk Vergi mevzuatı ve Türkiye Muhasebe Standartları açısından Değerleme Yöntemlerinin İncelenmesi, Kullanım Değeri Üzerine Bir Uygulama. Yayınlanmamış Doktora Tezi, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Diyarbakır.
- Özkan, S. (2001). Muhasebe Hukuk’umuzda Varlıkların Değerlemesi ve Uluslararası Muhasebe Standartlarıyla Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

- Özköse, B., (2003). Enflasyon Muhasebesi IAS-29, TMS-2 ve SPK Tebliğinin Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Öztürk, V., (2006). Enflasyon Muhasebesi ve Banka Kârlarına Etkisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Sağır, M. K., (2013). Vergi Usul Kanunundaki Değerleme Ölçüleri İle Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına Göre Değerleme Ölçülerinin Karşılaştırılması ve Örnek Uygulamalar, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Salman, B., (2006). Aracı Kurumlar Temel Mali Tablolarının Enflasyon Muhasebesine Göre Düzeltilmesi ve Bir Örnek Uygulama. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Seven, A., (2015). Transfer Fiyatlandırmasında Emsal Bedelin Belirlenmesinde Yaşanan Sorunların Türk Vergi Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Manisa.
- Sülün, Y., (2009). 32 ve 39 No'lu Uluslararası Muhasebe Standartlarına Göre Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi ve Kriz Döneminde Gerçeğe Uygun Değer, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Taghizadeh, M., (2013). Global Ekonomik Kriz Ortamında Gerçeğe Uygun Değer Muhasebesinin Uygulanabilirliği Üzerine Bir İnceleme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Tekin, S., (1991). Enflasyon Muhasebesinin Yeniden Değerleme ile Karşılaştırılması (Türkiye'deki 16 Şirket Üzerinde Genel Fiyat Düzeyi Muhasebesi Uygulaması), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Teraman, Ö., (2015). Uluslararası Değerleme Standartları ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Kapsamında İşletme Birleşimleri, Türkiye'de Örnek Bir Uygulama, Yayınlanmamış Doktora Tezi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Tokgöz, B., (2003). Enflasyon Muhasebesinin Türk Vergi Mevzuatı ile SPK ve UMS 29 Açısından Değerlendirilmesi ve SPK Standardına Uygun Bir Uygulama, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Tolga, B., (2004). Enflasyon Muhasebesi ve Tekdüzen Hesap Planındaki Hesaplar ile Uyunlaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Topoğlu, S., (2004). 5024 Sayılı Yasa Uyarınca Türkiye' de Enflasyon Muhasebesi ve Uygulaması Üzerine Örnek Bir Çalışma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Torun, S., (2006). Vergi Mevzuatı Açısından Enflasyon Muhasebesi Düzenlemeleri ve Enflasyon Muhasebesi Standartları ile Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Türegün, N., (2010). Gerçeğe Uygun Değerin Amerikan Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensiplerine ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Altında Gösterilmesi ve İMKB'den Vaka Analizleriyle Tarihi Maliyet Muhasebesi ile Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Türel, A., (2009). Gerçeğe Uygun Değer ile Finansal Raporlama; Ülkemizde Algılanması ve Uygulanması, Yayınlanmamış Doktora Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Uysal, İ., (2007). Enflasyon Muhasebesi Uygulamasının Mali Oranlar Üzerindeki Etkisi Eskişehir İli Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kütahya.
- Üzmez, Z. N., (2005). Enflasyon Muhasebesi Uygulamasının Gelir ve Kurumlar Vergileri Üzerindeki Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Çanakkale.
- Yalçın, D., (2006). İktisadi ve Mali Etkileriyle Türkiye'de Enflasyon Muhasebesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Manisa.
- Yalkın, L. D., (2004). Finansal Tabloların Enflasyona Göre Düzeltilmesi ve Türkiye'deki Vergi Mevzuatına İlişkin Enflasyon Muhasebesi Düzenlemeleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Yanık, S., (1994). Enflasyonun Finansal Tablolar Üzerindeki Etkilerini Gidermek Amacıyla Geliştirilmiş Muhasebe Modelleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Yavuz, G., (2007). Enflasyon Muhasebesi ve Bir Uygulama, Yayınlanmamış Doktora Tezi, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kocaeli.
- Yetgin, N., (1994). Enflasyon Muhasebesi ve Türkiye'de Uygulama İmkânları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kayseri.
- Yıldırım Pekşen, D., (2015). Alternatif Gemi Yakıtı LNG; Net Bugünkü Değer Yöntemiyle Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, *İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.

Yılmaz, R., (2000). İşletmelerin Enflasyonun Etkilerinden Korunmasında Vergi Uygulamalarının Etkileri ve Enflasyon Muhasebesinin Uygulanmasını Sınırlayan Faktörler - Eskişehir Bölgesinde Bir Anket Çalışması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Eskişehir.

Yılmaz, S., (2006). Bankalarda Enflasyon Muhasebesi Uygulaması ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS)-29 (Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama) Standardına Göre Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Türkiye’ de Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygılarıyla İlintili Olarak 1996-2020 Yılları Arasında Yapılan Araştırmaların İncelenmesi ve Değerlendirilmesi*

Uzm. Psikolog Selin AKGÜN GÜDÜCÜ, Bağımsız Araştırmacı, e-posta: akgunseliin@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1137-5698>

Dr. Psikolog Halis ÖZERK, Halis Özerk Psikoterapi ve Eğitim Enstitüsü, İstanbul, e-posta: halisozerk@halisozerk.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5530-6638>

Öz

Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin gelecek kaygılarıyla ilintili olarak 1996-2020 yılları arasında yapılan araştırmaların incelenmesi ve değerlendirilmesidir. Çalışma, betimsel tarama yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmada gerek vakıf gerekse devlet üniversite sayılarında önemli oranda artışın yaşanmaya başladığı 1996 yılı baz alınmış ve 1996 yılından bugüne kadarki süreçte üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısının ele alındığı çalışmalar incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Yapılan incelemede; çalışmaların, yıllara göre, devlet üniversitesi ve vakıf üniversitesine göre, öğrenim görülen alanlara ve bölümlere göre, öğrencilerin buldukları dönemlere (sınıflara) göre dağılımları değerlendirilmiştir. Yanı sıra gelecek kaygıları ile ilişkinin araştırıldığı değişkenlerin neler olduğuna bakılmıştır. Bu bağlamda yapılan çalışmaların 2007 yılına kadar az sayıda olduğu, 2007 yılından itibaren artış gösterdiği, çalışmaların büyük çoğunluğunun da devlet üniversiteleri bünyesinde ve en fazla Eğitim Fakültelerinde gerçekleştirildiği görülmüştür. Çalışmaların çoğunda ise, öğrencilerin kaygı düzeyleri ile sosyoekonomik düzeyleri arasında anlam ilişkisi bulunduğu görülmüştür. Buna bağlı olarak yapılan araştırmalar sonucunda Türkiye’deki işsizlik oranının da gözle görülebilir bir şekilde arttığı, işsizlik ve istihdam sorunları fazlaştıkça üniversite öğrencilerinin geleceğe yönelik kaygılarının da arttığının bulgularıyla görülmüştür.

* Çalışma, Selin AKGÜN GÜDÜCÜ’ nün Klinik Psikoloji Yüksek Lisans (Tezsiz) Programı, bitirme projesinden (2020-2021) türetilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gelecek, Kaygı, Umutsuzluk, İşsizlik.

Makale Gönderme Tarihi: 10.04.2022

Makale Kabul Tarihi: 03.06.2022

Önerilen Atıf:

Akgün Güdücü, S. ve Özerk, H. (2022). Türkiye’ de Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygılarıyla İlintili Olarak 1996- 2020 Yılları Arasında Yapılan Araştırmaların İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(6): 748-769.

**Journal of Social, Humanities and
Administrative Sciences**

2022, 5(6): 748-769. DOI:[10.26677/TR1010.2022.989](https://doi.org/10.26677/TR1010.2022.989)

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

RESEARCH PAPER

The Analysis and Discussion Regarding Future Concerns Experienced by University Students and Their Correlation with Research Gathered from 1996-2020 in Turkey

Psychologist Selin AKGÜN GÜDÜCÜ, Independent Researcher, e-mail: akgunseliin@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1137-5698>

Dr. Halis ÖZERK, Halis Özerk Institute of Psychotherapy and Education, İstanbul, e-mail: halisozerk@halisozerk.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5530-6638>

Abstract

The aim of this research is to examine and evaluate the researchers conducted between 1996-2020 in relation to the future concerns of university students. The study was carried out with the descriptive survey model. The study was based on the year 1996, when a significant increase in the number of both foundation and state universities started, and the studies dealing with the future anxiety of university students in the period from 1996 to the present were assessment and evaluated. In the examination made; The distribution of the studies according to the years, according to the state and foundation universities, according to the fields and departments of education, according to the periods (classes) of the students were examined. In addition, the variables in which the relationship was investigated with future anxieties were examined. It has been seen that the studies conducted in this context were few until 2007, and that they increased since 2007, and the majority of the studies were carried out within the body of state universities and mostly in Education Faculties. In most of the studies, it was observed that there was a significant relationship between students' anxiety levels and their socioeconomic levels. As a result of the researches carried out, it has been found that the unemployment rate in Turkey has increased visibly, and as unemployment and employment problems increase, the anxiety of university students for the future also increases.

Keywords: Future, Anxiety, Hopelessness, Unemployment.

Received: 10.04.2022

Accepted: 03.06.2022

Suggested Citation:

Akgün Güdücü, S. and Özerk, H. (2022). The Analysis and Discussion Regarding Future Concerns Experienced by University Students and Their Correlation with Research Gathered from 1996-2020 in Turkey, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 5(6): 748-769.

GİRİŞ

Kaygı, Türk Dil Kurumu (2020)' na göre; “Genellikle kötü bir şey olacaktı düşünceyle ortaya çıkan ve sebebi bilinmeyen gerginlik duygusu” olarak tanımlanmaktadır.

Amerikan Psikoloji Birliği (APA) 'ne göre ise kaygı (anxiety) “Gerginlik duyguları, endişeli düşünceler ve artan kan basıncı gibi fiziksel değişiklikler ile karakterize edilebilir bir duygu” olarak ifade edilmiştir (APA,2020).

Zaleski (1996), yaşanan hayat şartlarının getirdiği yüksek tempodaki çalışma koşullarının sosyal etkileşimleri azaltması, insan ilişkileri kapsamındaki değerlerin gittikçe önemsizleşmesi ve insanların gelecekte olup biteceklerle ilgili belirsizlik yaşamalarının da buna eklenmesiyle adeta bir “kaygı çağı” yaşandığını ifade etmektedir.

Toffler (1970) ise bu durumu “gelecek şoku” olarak ifade etmiştir. Yani gelecekle ilgili yaşanan belirsizliklerin daha çok olumsuz olarak (arzu edilmeyen şeylerin olabileceği şeklinde) düşünülmesinin kaygı durumunu ortaya çıkardığını belirtmiştir.

Hammatt (2016) ise gelecek kaygısının genellikle kişilerin yirmili yaşlarında başladığına dikkat çekmektedir. Hammatt' a göre, üniversitelerde öğrenim gören, bir iş sahibi olmak için çabalayan ya da işe yeni giren bireyler bu grubu oluşturmaktadır. Bu grupta yer alıp da üniversitede öğrenim gören bireyler mezun olduklarında iş bulup bulamama veya kendilerini güvende hissetmelerini sağlayabilecek bir ortamla ilişkili olarak yoğun kaygı yaşamaktadırlar.

Popp (2015) üniversite öğrencilerindeki bu kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenlere bağlı olarak daha fazla veya az olduğunu ifade etmektedir.

Kurt (2007)' a göre, hemen hemen tüm dünya toplumlarında, hangi yaşta olursa olsun hemen hemen her birey, yaşamlarının farklı dönemlerinde farklı kaygılar yaşamaktadır. Bu durum Türkiye' de yaşayan ve çoğunluğunu yirmi ki yaş altında bulunan nüfus için de geçerlidir. Çünkü bu gençler, özellikle çalışma ve eğitim başta olmak üzere hemen her alanda sınırlılıklarının olduğunu bilincinde oldukları için yoğun kaygı yaşamaktadırlar.

Türkiye'de gerçekleştirilen çalışmalarda da üniversite öğrencilerinin kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre ele alındığı görülmektedir ki bu çalışmalar araştırma soruları çerçevesinde ele alınmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)' nun 2020 Mart ayı verilerine göre işgücü istatistikleri; Türkiye genelinde, işe yerleştirilenlerin (yani istihdam edilenlerin) oranı (on beş yaş yukarısında olanlarda) bir önceki yıla göre %3,4 puan azalmıştır (yani bir milyon 662 bin kişi işsizlere kaymıştır). Bu veriler, bir önceki yılın Mart ayı verileriyle karşılaştırıldığında ise işe yerleştirilenlerin sayısı iki milyon 235 bin kişi azalmıştır. Diğer bir ifade ile işgücüne katılım %7,2 puan azalmıştır. Dahası hem eğitimde hem de işe yerleştirilmede 4,2 puan azalma ile %27,9 oranında gerçekleşmiştir (TÜİK,2020).

Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) verilerine göre 2020 Eylül ayı itibariyle kayıtlı genç işsiz sayısı 1.205.762' dir (İŞKUR, 2020).

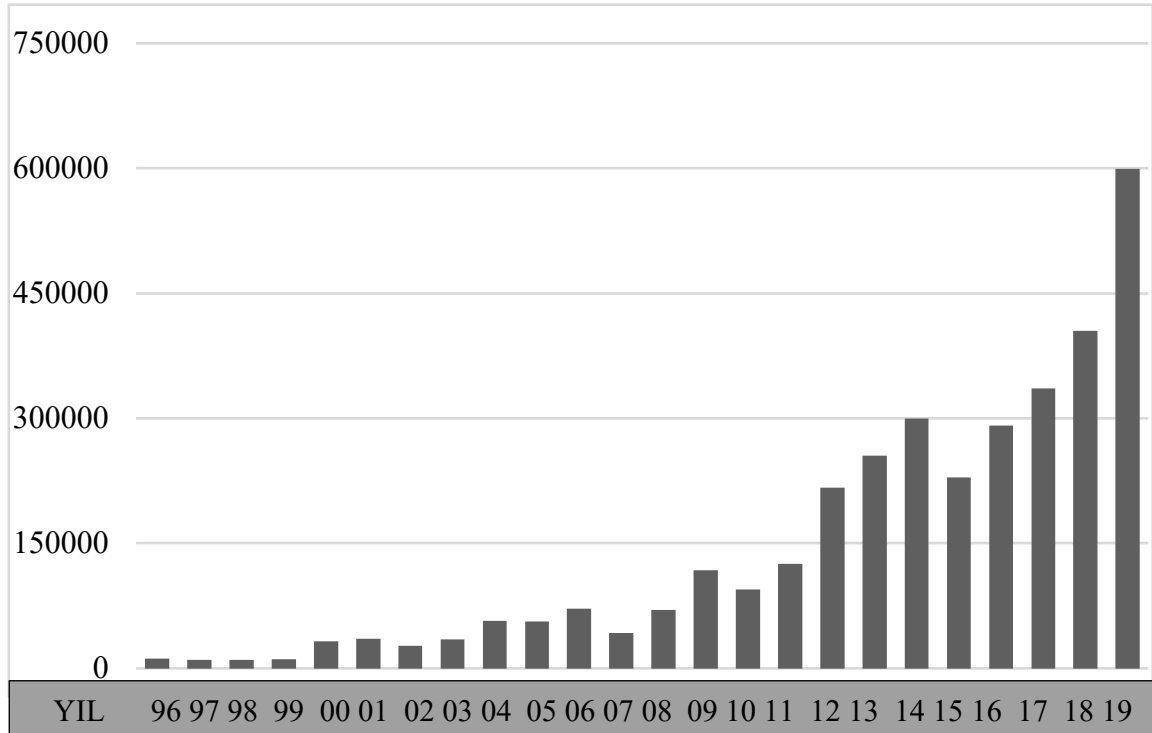
1996- 2019 arasında İŞKUR tarafından yayınlanan üniversite mezunu işsizlerin dağılımına bakıldığında (hem tablodaki sayılardan hem de histogramda 1996-1999 yılları arasında işsiz üniversite mezunlarının sayılarına bakıldığında) az çok stabil kaldığı gözlenebilmektedir. 2000 yılından itibaren kademe kademe yükseliş gözlemek mümkündür. Ancak en dikkat çeken veri ise 2019 yılının verisidir. Üniversite mezunu işsizlerin sayısı neredeyse 600000. Bir yıl öncesi (2018) ile karşılaştırıldığında neredeyse 200000 kişi civarında bir artış olmuştur.

Bu bilgiler göz önüne alındığında, üniversite son sınıf öğrencilerinin gelecek kaygısını arttıracak birçok etmen olduğu görülmektedir. İşsizlik oranının fazla olması, öğrencilerin yaşamlarının yeni bir dönemine girmeleri, geleceğin belirsizliği gelecek kaygısına yol açabilmektedir.

Bu bağlamda, mezuniyetten sonra eğitim aldıkları alanda mesleki unvan ile çalışmaya ilişkin umutsuzluğa dayalı kaygı yaşayan üniversite öğrencilerinin, bu kaygılarını azaltmaya yönelik çalışmalara zemin oluşturabilmek, yapılan ya da yapılacak olan çalışmalara katkıda bulunabilmek amacıyla; gerek devlet gerekse vakıf üniversitelerinin sayılarının önemli oranda arttığı 1996 yılından itibaren 2020 yılına kadar olan süreçte, araştırmanın konusu olan üniversite öğrencilerinin kaygı düzeyleriyle ilintili çalışmaların incelenmesinin ve değerlendirilmesinin yararlı olacağı düşünülmüş ve araştırma planlanmıştır.

Bu durumun, hali hazırda Yüksek Öğretim Kurumları (YÖK) bünyesinde öğrenim gören toplam 7.940.133 öğrenci (YÖK, 2020) dikkate alındığında, işsizlik ve aynı zamanda istihdam oranları da dikkate alındığında oldukça önemli bir problem olduğu açıkça görülmektedir

Grafik 1. Üniversite Mezunu İşsizlerin Yıllara Göre Dağılımı (1996-2019)

(*) İŞKUR Yıllık İstatistik Tabloları, 1996- 2019'dan alınmıştır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kaygı, APA tarafından “Gerginlik duyguları, endişeli düşünceler ve artan kan basıncı gibi fiziksel değişiklikler ile karakterize edilebilir bir duygu” olarak tanımlanmaktadır (APA, 2020).

Kaygı kavramını psikoloji alanında ilk kullanan ise Freud 'dur. Freud 1926 yılında yayımlanan “Ketlenmeler, Belirtiler ve Anksiyete” adlı yapıtında, kaygıyı, egonun bir işlevi olarak tanımlayarak bu duygunun psikolojik bir olgu olduğunu ortaya koymuştur (Geçtan, 1993: 48).

Freud' un kurucusu olduğu Psikoanalitik kuramda “anksiyete” şu şekilde açıklanmıştır:

“Temelde bilinçsizlik içeren ancak, kişilerce bilinçli biçimde yaşantılanan korku veya endişe duygusudur. Bu duygu fizyolojik bazı değişimlerle (örneğin yüz kızarması, terleme hali, soluk alış-verişte ve kalp atımında hızlanma vb. belirtilerle) somut olarak saptanabilen duygu durumudur”. Bu kurama göre kaygının “normal” veya “Patolojik” olup olmadığı, kaynaklandığı durumlara bağlı olarak değerlendirilmektedir. Freud’un kuramında objektif tehlike ve dış uyaranların neden olduğu kaygı, somut gerçekliği olan bir durum olarak tanımlanmakta ve böyle bir durumda “normal” olarak ele alınmaktadır. Bu çerçevedeki kaygının düzeyinin ise dış dünyada algılanan tehlikenin büyüklüğü ve önemi ile doğru orantılı olduğu bulgulanmıştır. Dolayısıyla bu tür kaygılar dış dünyadaki koşullara bağlıdır ve hemen her bireyde, bireyin yaşamında zaman zaman olağan olarak görülebilecek bir duygu durumudur. Yanı sıra Psikanalitik kuramda, nevrotik kaygı (anksiyete) kaygıdan farklı olarak şu şekilde tanımlanmıştır: “birey tarafından baskılanmış cinsellikle ve agresyonla ilgili dürtülerinin neden olduğu yani iç tehlikelerden kaynaklanan kaygıdır” (Başarır, 1990).

Freud (1984:18-19), kaygı durumunun psikodinamiğini şu şekilde açıklamaktadır: “Kişi, dürtü nesnesine ulaşması engellendiğinde, bu engellemeye neden olan şeyleri suçlar ve onlara karşı saldırganlık duygusu doğar. Saldırganlık duygusu toplum tarafından her zaman olumlu karşılanmaz, suçluluk duygularına neden olduğu için bastırılır”. İşte bu bastırma durumu da bireyde bir ikilem yaratır. Çünkü bir taraftan birey kendini suçlamakta diğer taraftan ortaya koyma ihtimali olan saldırganlığını davranışa dönüştürmesi (ortaya koyması) durumunda içinde yaşadığı toplumdaki bireyler tarafından cezalandırılacağını düşünmektedir. Dolayısıyla tatmin edilemeyen saldırganlık bireyin bilinçdışında kalmakta ve kendini kaygı olarak göstermektedir.

Anshel vd., (1991) kaygıyı, “Fiziksel uyarılma ile artan ve tehdit algısı ile artan öznel gerginlik” olarak tanımlamaktadır.

Rogers (1959, akt. Şahin, 2019) a göre ise kaygı, bilinmeyen nedenlerin sebep olduğu bir gergin ve huzursuz olma (hissetme) halidir. Temelini ise çocukluk yaşantılarından alır. Şöyle ki; özellikle ebeveynleriyle ilişkisinde koşulsuz sevgi ve saygı beklentisinde olan çocuk, eğer bu beklentisinin karşılandığını yaşantırsa öz varlığı ile benliği örtüşür. Ne var ki ebeveynlerle iletişimin yanı sıra dış dünya ile iletişimlerin de başladığı dönemlerde çocuk aynı yaklaşımı dış dünyadaki bireylerden göremez. Bu durumda çocuk öz varlığıyla ilintili çatışmalar yaşamaya başlar. İşte kaygı tam da bu çatışmalar sonucu ortaya çıkan duygulardır.

Öztürk (1989: 39), kaygı kavramının anksiyeteye karşılık olarak kullanıldığını ancak ruh bilimciler arasında kaygı kavramının, ruh hekimleri arasında da bunaltı kavramının yeğlendiğini belirterek bu kavramı, korkuya benzer bir duygu olarak almış ve kişinin bunu, sanki kötü bir şey olacakmış gibi içinde nedeni belirsiz bir sıkıntı, bir endişe duygusu olarak algıladığını ifade etmekte ve bu duygunun hafif tedirginlik ve gerginlik duygusundan, panik derecesine varan değişik yoğunlukta olabileceğini belirtmektedir.

Gelecek Kaygısı

Matarneh ve Altrawneh (2014) gelecek kaygısını, kaygı biçimlerinden (türlerinden) biri olarak belirtmektedirler. Bu, kişinin bilinen veya belirsiz bir tehdit beklediği anlamına gelmektedir. Beklenti, kontrol edilemeyen bir kaygı eşlik etmedikçe, bir sorunla sonuçlanabilecek gelecekteki olaylarla bağlantılı (ilişkili) bir temel kuraldır. Bu sebeple, anksiyete zor tedavi ile kalıcı hale gelir, hemen hemen tüm anksiyete türleri, gelecek unsurlarını içerir ancak bu tür bir gelecek, sıklıkla dakikalar, saatler veya günlerle sınırlı olabilir. Çoğu zaman, gelecek kaygısı kavramı uzun zaman sınırını gösterir. Bu nedenle, gelecek kaygısını bir belirsizlik, korku, panik ve uzun kişisel gelecekte gerçekleşmesi beklenen değişikliklere odaklanma veya kötü bir olayın olmasını bekleme durumu olarak algılanacağını ifade etmektedirler.

Izgar (2009)' a göre umut, bir amaca ulaşma konusundaki başarı duygusu iken, umutsuzluk başarısız olunacağına dair bir kanı olarak açıklamaktadır. Öngen (2012) umutsuzluk, olumsuz sonuçların ortaya çıkmasının beklendiği ve olumlu sonuçların gelişmeyeceğine olan inanç olduğunu söylemektedir. Bunlar, gelecek ile ilgili olumsuz bir duygunun değiştirilebilmesi için kimsenin bir şey yapamayacağı ile ilgili olabileceğini belirtmektedir.

Saud (2005) gelecek kaygısını, kökleri şimdiki zamana dayanan ve geleceğe yönelik genel kaygının bir parçası olarak tanımlamıştır. Karamsarlık gibi bir yapılar topluluğu ile temsil edilir veya genel hedeflere ulaşmadaki eksikliği algıladığını ifade etmektedir.

Abramson vd. (1989), gelecek kaygısını umutsuzluk kavramıyla ilişkili olarak almışlar ve umutsuzluk durumunda bireylerin, olumsuz algılarını geleceğe yansıtmakta olduğunu ifade etmişlerdir. Bireyin umutsuzluğunun, çaresizliğinin ya da ve karamsarlığının ise birey tarafından hissedilen sosyal bakımdan yeterlilik ve psikolojik iyilik hali ile doğrudan ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Bu kişilerin umutsuzluklarını tetikleyen olaylarla karşılaştıklarında da psikopatolojik semptomlar göstermeye diğer bireylere oranla daha yatkın olduklarını açıklamışlardır.

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Yurtdışı Araştırmalar

Kenioua ve Boumesjed (2018)' in yaptığı araştırmaya göre beden eğitimi öğrencilerinde gelecek kaygıları ile istek düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı, beden eğitimi öğrencilerinde gelecek kaygı düzeyindeki herhangi bir artışın veya azalmanın aspirasyon düzeyini arttırmadığı veya azaltmadığı ve bunun tersi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmaya başvuran öğrenciler, duyguları ve etkileri üzerindeki kontrolleri ile karakterize edilir ve aynı zamanda hedefleri ve hırs seviyeleri bakımından gerçekçi olarak nitelendirilmektedir. Başarılı olmak için sürekli bir istekliliklerinin olması, gelecekteki kaygıları zihinsel sağlıklarını ve hırs düzeylerini etkilemediği tespit edilmiştir. Gelecekteki nitel araştırmalar için tavsiye ettikleri öneriler spor eğitimi üzerinde çalışmalarda bulunup, kaygıyı düşürecek ve yükseltecek sporlar üzerinde çalışmalar yapılmasını belirtmektedirler.

Sheehan (1986) ve Price (2009), çoğu durumda gelecek kaygısının yirmili ve otuzlu yaşların başlarında öne çıktığını buna göre on beş yaşından önce ve otuz beş yaşından sonra gelecek kaygısının öne çıkmasının nadir olduğunu belirtmektedir. Sheehan ve Price' in tezleri, Oort ve ark. (2009) tarafından yapılan araştırma sonucunda doğrulanmıştır.

Rabei ve Ramadan (2020) yaptıkları çalışmada, öz-yeterlik ile gelecek kaygısı arasında olumsuz bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Üniversite öğrencilerinin karşılaştıkları uzmanlık alanı seçimi, arkadaş seçimi, bağımsızlık arzusu, sınav stresleri, başarısızlık korkusu, üniversite şehrinde ikamet ve çalışma alanının talepleri gibi zorluklardan; tüm bu zorluklar, öğrenci bu zorluklarla yüzleşmek için yetersizlik fark ettiğinde ve öz-yeterliliğin azalmasıyla birlikte sıklıkla artan değişken kaygı seviyelerine yol açtığını belirtmektedirler.

Lun vd., (2018) yaptıkları araştırmada, düzenli egzersiz yapan, özgüveni yüksek, akademik performanstan daha iyi tatmin olan ve geleceğe yönelik daha iyimser olan öğrencilerin daha az depresif semptom yaşadıklarını belirtmektedir. Verimli arkadaşlıkları olan, daha iyi uyku kalitesi, daha yüksek özgüven ve daha düşük akademik zorluk seviyelerine sahip öğrencilerin daha az kaygı belirtisi yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Shamsuddin vd., (2013)' nın yaptığı çalışmada, daha büyük yaş gruplarının daha yüksek stres düzeyine sahip olduğunu belirtmiştir. Her geçen yıl artan gelecek kaygısı ve öğrenciler arasında en stresli şeyin başarısızlık korkusu olması nedeniyle en büyük stresin üniversite eğitiminin sonraki yıllarında ortaya çıktığını ileri sürmektedir.

Jing, Madore ve Schacter (2016) Boston College ve Harvard Üniversitesi'nde 18-25 yaşları arasındaki öğrencilere yaptıkları araştırmada, katılımcıların kaygıyla ilişkili veya kaygıyı tetikleyen olayları sıralamalarını istemişlerdir. Katılımcıların kaygılandıkları kategoriler şöyle belirtilmiştir; akademik hususlar, sağlık, kariyer, ilişkiler ve ekonomi olarak ayrılmaktadır.

Yurtiçi Araştırmalar

Uzun ve Tezer (2008), yüksek lisans ve doktora düzeyinde, farklı bölümlerde öğrenim gören toplam 163 öğrencinin umut düzeyleri ile olumlu ve olumsuz duyguları arasındaki ilişkiyi ele aldıkları çalışmalarında, olumlu ve olumsuz duygular üzerinde umut düzeyi temel etkisinin anlamlı olduğu bulgulanmıştır. Umut düzeyi yüksek olanlarla umut düzeyi düşük olanlar arasında da olumlu duygular bakımından anlamlı ilişki olduğu görülmüş, umut düzeyi yüksek olanların olumlu duygu puanları, umut düzeyi düşük olanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Ancak olumsuz duygular bakımından umut düzeyi yüksek olanlar ile umut düzeyi düşük olanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulgulanmıştır. Aynı çalışmada cinsiyet değişkeninin de bir fark yaratmadığı görülmüştür.

Gündoğar vd., (2007), Süleyman Demirel Üniversitesi'nin farklı bölümlerinde öğrenim gören 224'ü kız, 149'u erkek toplam 373 üniversite öğrencisinin yaşam doyumunu yordayan faktörleri inceledikleri çalışma kapsamında hem durumluk hem de sürekli kaygı ile yaşam doyumu arasında negatif bir ilişki olduğunu bildirmişlerdir.

Tümerdem (2007) tarafından Dicle Üniversitesi bünyesinde, Kimya Bölümü son sınıf öğrencileriyle (Eğitim Fakültesi ile Fen-Edebiyat Fakültesi aynı bölümde öğrenim gören öğrencilerle kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre karşılaştırmasının yapıldığı çalışmada, Eğitim Fakültesi öğrencilerinin, Fen-Edebiyat Fakültesi öğrencilerine göre kaygı düzeylerinden daha düşük bulunmuştur. Öyle ki Fen-Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin serbest meslek tercihleri %67, Eğitim Fakültesi öğrencilerinin serbest meslek tercihleri %23 olduğu görülmüştür. Çalışmada bu sonuç; Fen-Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin kendi alanlarıyla ilgili mesleklere bel bağlamadıkları (umutsuz oldukları) serbest meslek konusunda da sıkıntılı olabilecekleri şeklinde yorumlanmıştır. Öğrencilerin kaygı düzeylerinde cinsiyet değişkeninin göre anlamlı fark olmadığı sadece fakülte-cinsiyet değişkeninde farklılık olduğu (Eğitim Fakültesi erkek öğrencilerinin, Fen-Edebiyat fakültesi kız ve erkek öğrencilerinin kaygı düzeylerinden daha düşük olduğu) görülmüştür. Öğrencilerin kaygı düzeylerinin; akademik başarı, arkadaşlık ilişkisi, çalışmak istenilen mesleki alan değişkenleriyle anlamlı ilişkisi olduğu, anne-baba tutumları ve yanı sıra ailenin ekonomik durumu faktörleriyle anlamlı ilişki olmadığı görülmüştür.

Özdiñç, Biçici, Çamur ve Turan (2018) tarafından 1. ve 4. Sınıf öğrencilerinin kaygı düzeylerinin ele alındığı çalışmada; 1. Sınıf öğrencilerinin mesleki yeterlilikle ilgili kaygı düzeylerinin 4. Sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülürken, 4. Sınıf öğrencilerinin mezuniyet sonrası istihdam kaygısının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Dursun ve Aytaç (2009)'ın üniversite son sınıfta (farklı birçok bölümde) öğrenim gören öğrencilerle yaptıkları durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ele alınmış, çalışmada; öğrencilerin gelecekle ilgili en önemli önceliklerinin maddi kazanç olduğu bunu statü ve sosyal güvencenin izlediği görülmüştür. İş bulma endişesi olmayan öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin iş bulma endişesi olanlara göre farklılık gösterdiği ve daha düşük düzeyde olduğu

görülmüştür. Ayrıca, iş deneyimine (staj, part-time çalışma gibi) sahip olan öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin, iş deneyimi olmayanlara göre daha düşük olduğu bulgulanmıştır.

Alaosman (2019) tarafından Hukuk ve Eczacılık Fakülteleri son sınıf öğrencilerinin gelecek kaygılarının ele alındığı çalışmada, cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin gelecek kaygısı düzeylerinin farklılık göstermediği bulgulanmıştır. Öğrenim görülen fakülteye göre ise anlamlı fark elde edilmiştir. Eczacılık Fakültesi öğrencilerinin gelecek kaygı düzeyleri Hukuk Fakültesi öğrencilerini kaygı düzeylerin daha düşük bulunmuştur. Bu bulgu Hukuk Fakültesi öğrencilerinin Eczacılık Fakültesi öğrencilerine kıyasla iş bulma olanaklarının daha kısıtlı olmasına yorumlanmıştır. Çalışmada sosyo-ekonomik düzeye göre hem gelecek kaygısı puanlarının hem de stresle başa çıkma puanlarının anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür.

Dinç ve Çınar (2019)'ın üniversite öğrencileriyle yaptıkları çalışmada, öğrencilerin geleceğe yönelik kaygılarının; ne yapacağını bilememek üzerine yoğunlaştığı, yanı sıra iş hayatının korkutucu algılanması, ülkedeki siyasi ortamın ve genel durumun belirsizliği, evlenme düşüncesi ve evlilikle ilgili süreçlerle ilgili belirsizlik ve çocuklarına iyi bir anne-baba olup olamayacaklarına ilişkin düşünceleriyle ilişkili olduğu görülmüştür.

Çelikel ve Erkorkmaz (2008)'in yaptığı çalışmada, erkek öğrencilerin gelecekle ilgili umutsuzluk düzeyleri kız öğrencilere kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Anne-baba öğrenim düzeyi ile öğrencilerde görülen depresif semptomlar ve umutsuzluk düzeyleri arasında da anlamlı ilişki olduğu (anne-babanın öğrenim düzeyi düştükçe umutsuzluk puanlarının ve depresif semptomların arttığı) görülmüştür.

İlgar ve Cihan (2019)'ın BESYO (Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu) öğrencileriyle (fenomonolojik çözümleme yöntemiyle) yaptıkları çalışmada öğrencilerin; kendilerini değersiz ve işe yaramayan biri olarak hissettikleri, gelecekle ilgili olarak da çok umutlu olmadıklarını şeklinde ifade ettikleri görülmüştür. Katılımcı öğrencilerin yarısının mesleki gelecekle ilgili kaygı taşıdıkları, bu kaygılarının da (mesleki istihdamla ilintili olarak) ağırlıklı olarak hükümet politikalarıyla ilgili olduğunu belirttikleri sonucu elde edilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin gelecek kaygılarıyla ilintili olarak 1996-2020 yılları arasında yapılan araştırmaların incelenmesi ve değerlendirilmesidir.

Bu bağlamda aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır.

1996-2020 yılları arasında yapılan çalışmalar çerçevesinde;

1. Üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı düzeylerini konu edinen çalışmaların yıllara göre dağılımı nasıldır?
2. Araştırmalar devlet üniversitesi ve vakıf üniversitesine göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
3. Araştırmalar, üniversitelerde öğrenim görülen alanlara göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
4. Üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı düzeyleri ile öğrenim görülen alan ve/veya bölüm ilişkisinin anlamlı bulunduğu çalışmalar nasıl bir dağılım göstermektedir?

5. Yapılan çalışmalar, öğrencilerin buldukları dönemlere (sınıflara) göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
6. Öğrencilerin kaygı düzeyleri ile buldukları dönem (sınıf) arasında anlamlı ilişki bulunan çalışmalar nasıl bir dağılım göstermektedir?
7. Üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
8. Öğrencilerinin gelecek kaygısı düzeyleri ile sosyoekonomik düzey değişkeninin ele alındığı çalışmalar ve anlamlılıklar nasıl bir dağılım göstermektedir?
9. Üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı ile ağırlıklı not ortalaması değişkeni arasındaki ilişkinin anlamlı bulunduğu çalışmalar nasıl bir dağılım göstermektedir?
10. Öğrencilerin kaygı düzeylerinin iş bulma endişesi, gelir düzeyi, yaşanılan bölge ve barınma değişkenleriyle ilişkilendirildiği çalışmalar sayı ve anlamlılıklarına göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

Sınırlılıklar

Çalışma, 1996-2020 yılları arasında Türkiye 'de gerçekleştirilen çalışmaların uluslararası ve ulusal hakemli dergilerde yayımlanan makalelerle ve yine bu yıllar arasında tamamlanan lisansüstü tez çalışmaları ile sınırlıdır. Araştırma ile doğrudan ilişkili olması bakımından TÜİK başta olmak üzere resmi ve sivil toplum kuruluşlarının raporları ve/veya istatistiksel verileri ile sınırlıdır. İlişkili olarak karşılaştırma yapabilmek bağlamında Avrupa ülkelerindeki araştırma sonuçlarının uluslararası dergilerde yayımlanan makaleler ile sınırlıdır.

YÖNTEM

Çalışma, Tarama yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, incelenen çalışmaların özellikleri ve sonuçları frekans analizi yöntemiyle sayısallaştırılarak tablolarla gösterilmiştir. Nitel verinin nicelleştirilmesi; görüşme, gözlem veya dokümanların incelenmesi yoluyla elde edilmiş verilerin, belirli süreçlerden geçirilerek sayılara veya rakamlara dökülmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008; 242). Gözlem, görüşme veya doküman verisinin sistematik bir biçimde sayısallaştırılması konusunda, "yüzde" hesaplamaları önemli bir yer tutar. Nitel verinin yüzdeler anlamında ifade edilmesi, nitel araştırmada en sık kullanılan veri analiz ve sunum yöntemlerinden birisidir (Tutty, Rothery ve Grinnell, 1996; akt. Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, 2008).

Belirtmekte yarar görülmektedir ki; araştırmaların örneklemeleri, yöntemleri ve sonuçlarının anlamlı çıkıp çıkmamasının analizleri amaçlanmadığından, meta analiz yöntemi kullanılmamıştır.

Araştırmada, anahtar sözcükler kullanılarak, 1996-2020 yılları arasında gerçekleştirilen çalışmalara (makale ve lisansüstü tezlere) ulaşılmıştır. Bunlar arasından (sınırlılıklar alt başlığı altında yer verilen unsurlara göre) toplam 43 çalışma araştırmaya dahil edilmiştir. Buna ek olarak resmi veya sivil toplum kuruluşlarının raporları ve istatistiksel verileri incelenmiştir.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada gerek devlet üniversitelerinin gerekse vakıf üniversitelerinin sayılarının önemli oranda artış gösterdiği ve dolayısıyla üniversite öğrenci kontenjanlarının arttığı 1996 yılından

bugüne (yani 2020 yılına) kadar olan süreçte, Türkiye'deki işsizlik oranlarının artmasıyla da ilintili olarak, gerçekleştirilmiş olan araştırmalar ele alınmıştır. Bu araştırmalar, son yıllardaki TÜİK 'in işsizlik ve istihdam oranları ile ilişkilendirilmiştir.

Bütün bunların sonunda, araştırmanın sorularına yanıtların aranması bakımından, sonuçlar tablolar halinde gösterilmiş ve açıklanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde 1996-2020 yılları arasında yapılan 43 çalışma çerçevesinde amaçlar kısmında belirtilen soruların yanıtlarına sırasıyla yer verilmiştir.

1. Üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı düzeyleri ile ilintili çalışmalar yıllara göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

Tablo 1. İncelenen Araştırmaların Yıllara Göre Dağılımları

Araştırma Yılı	Araştırma Sayısı (f)	Dağılım (%)
1996	0	0
1997	1	2,33
1998	0	0
1999	0	0
2000	1	2,33
2001	0	0
2002	1	2,33
2003	0	0
2004	0	0
2005	2	4,65
2006	0	0
2007	3	6,98
2008	1	2,33
2009	4	9,30
2010	4	9,30
2011	2	4,65
2012	3	6,98
2013	1	2,33
2014	6	13,95
2015	2	4,65
2016	4	9,30
2017	4	9,30
2018	3	6,98
2019	1	2,33
2020	0	0
Toplam	43	100

Tablo 1' e bakıldığında çalışmanın en fazla 2014 yılında yapıldığı, 2007 yılından önceki yıllarda yapılan çalışmaların sonraki yıllara kıyasla oldukça az olduğu, 2007 yılından 2020 yılına kadar olan süreçte ise daha fazla sayıda çalışmaların yapıldığı görülmektedir.

2. Araştırmalar devlet üniversitesi ve vakıf üniversitesine göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

Tablo 2. Araştırmaların Devlet ve Vakıf Üniversitelerine Göre Dağılımları

Devlet üniversitesi	Vakıf üniversitesi	Her ikisinde (birlikte)	Belirtilmemiş
33	2	3	5

Toplam 43 araştırmanın, 33' ü (%77) devlet üniversitesinde yürütülmüştür, 2' si (%4,7) vakıf üniversitesinde yürütülmüştür, her ikisinde (birlikte) yürütülen araştırma sayısı ise 3' tür (%7). Üniversite belirtmeyen araştırma sayısı ise 5' dir (%11,6).

3. Araştırmalar, üniversitelerde öğrenim görülen alanlara göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

Tablo 3. Öğrenim Görülen Alanlar (*)

Alan	Çalışma Sayısı (f)	%
Tıp Fakültesi	4	0
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	3	2,33
Edebiyat Fakültesi	2	0
Veteriner Fakültesi	1	0
Sağlık Yüksekokulu	6	2,33
Hukuk Fakültesi	2	0
Mühendislik Mimarlık Fakültesi	6	2,33
Fen Edebiyat Fakültesi	5	0
Ziraat Fakültesi	3	0
Eğitim Fakültesi	13	4,65
Meslek Yüksekokulu	7	0
Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu	5	6,98
İletişim Fakültesi	3	2,33
Belirtilmemiş	8	9,30
Toplam	68	100

*İncelenen toplam 43 çalışmada, alan sayıları 68 olarak bulunduğu için (bazı çalışmalarda birden fazla fakülte ve/veya yüksek okul birlikte yer aldığı için) yüzde hesaplaması 68 veri üzerinden yapılmıştır.

Tablo 3 'te öğrenim görülen alanların 43 çalışmadaki dağılımları incelenmiştir. Çalışmalarda ilk sırayı Eğitim Fakültesi' nin aldığı (%19,11), ikinci sırayı ise (%10,30) ile Meslek Yüksekokullarının aldığı görülmektedir. Üçüncü sırada ise aynı oranlarla (%8,82) Sağlık Yüksekokulu ile Mühendislik/Mimarlık Fakülteleri yer almaktadır. En az çalışılmış alanlar sıralamasında ise aynı oranlarla İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ziraat Fakültesi ve İletişim Fakültesi (%4,41) Edebiyat Fakültesi (%2,94) ve Veterinerlik Fakültesi (%1,48) yer almaktadır.

4. Üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı düzeyleri ile öğrenim görülen alan ve/veya bölüm ilişkisinin anlamlı bulunduğu çalışmalar nasıl bir dağılım göstermektedir?

Tablo 4. Anlamlı İlişki Bulunan Çalışmaların Alanlara ve Bölümlere Göre Dağılımı

Değişkenler	Çalışma Sayısı (f)	Anlamlı İlişki Sayısı
Alan	10	7
Bölüm	19	12
Toplam	29	19

Tablo 4 'de araştırmalar alan ve bölüm değişkenine yönelik incelenmiştir. Alan değişkenine yönelik 10 çalışma bulunmaktadır. 10 çalışmanın 7'sinde (%70) kaygıyla ilgili anlamlı ilişki bulgulamıştır. Bölüm değişkenine yönelik ise 19 çalışma bulunmaktadır ve bu 19 çalışmanın 12'sinde (%62) kaygıyla ilgili anlamlı ilişki bulgulamıştır.

5. Yapılan çalışmalar, öğrencilerin buldukları dönemlere (sınıflara) göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

Tablo 5. Çalışmaların Öğrencilerin Buldukları Öğrenim Dönemlerine (Buldukları Sınıflara) Göre Dağılımları

Dönem/ Sınıf Değişkeni	Çalışma Sayısı (f)	%
1, 2, 3, 4	8	18,6
1 ve 3	1	2,32
1 ve 4	2	4,65
4	8	18,6
3 ve 4	3	7,0
4 ve 5	1	2,32
5 ve 6	2	4,65
4, 5, 6	2	4,65
Mezun	1	2,32
Belirtilmemiş	15	34,9
Toplam	43	100

Tablo 5 'de görüldüğü gibi çoğu çalışmada sınıf veya dönem belirtilmemiştir. Çalışmaların 8' inde üniversitenin tüm sınıflarını ele alındığı, 1 ve 3. sınıfların birbiriyle kıyaslanması amacıyla yürütülen çalışmaların sayısının ise sadece 1 (%2,32) olduğu, 1. ve 4. sınıfın karşılaştırılmasına ilişkin 2 çalışma (%4,65) yapıldığı görülmektedir. Sadece son sınıfların (4. sınıfların) kaygı düzeylerini araştırmak amacıyla yürütülen araştırma sayısı ise 8'dir (%18,6). Yani araştırmaların çoğunun son sınıftaki öğrencilerle yapıldığı görülmektedir. Yapılan çalışmalarda, 3. ve 4. sınıf öğrencileriyle yapılan çalışma sayısı 3' tür (%7), 4. ve 5. sınıf öğrencileriyle yapılan çalışma sayısı 1 (%2,32), 5. ve 6. sınıf öğrencileriyle yapılan çalışma sayısı 2 (%4,65) ve 4., 5 ve 6. sınıf öğrencileriyle yapılan çalışma sayısı 1' dir (%2,32). Bir çalışmada (%2,32) mezun olan öğrenciler ele alınırken, 15 araştırmada (%34,9) ise sınıf veya dönem belirtilmemiştir.

6. Öğrencilerin kaygı düzeyleri ile buldukları dönem (sınıf) arasında anlamlı ilişki bulunan çalışmalar nasıl bir dağılım göstermektedir?

Tablo 6. Öğrencilerin Kaygı Düzeyleri ile Buldukları Dönem (Sınıf) Arasında Anlamlı İlişki Bulunan Çalışmaların Dağılımı

Dönem/ Sınıf Değişkeni	Çalışma Sayısı (f)	Anlamlı İlişki Sayısı
1, 2, 3, 4	4	3
1 ve 4	2	0
3 ve 4	1	0
5 ve 6	1	1
Toplam	8	4

Tablo 6' ya bakıldığında; 8 çalışmanın 4'ünde (%50) sınıf değişkeni ile kaygı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu görülmektedir. Şöyle ki; bulunulan sınıf bağlamında, 1., 2., 3., ve 4. sınıflarda bulunan öğrencilerin birlikte ele alındığı 4 çalışmanın 3'ünde (%75); 3. ve 4. sınıfların birlikte ele alındığı 1 çalışmada ve 5. ve 6. sınıfların birlikte ele alındığı başka bir çalışmada, kaygı düzeyi ile bulunulan sınıf değişkeni arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. 1. ve 4. sınıfların birlikte ele alındığı 2 ayrı çalışmada ise öğrencilerin kaygı düzeyleri ile buldukları sınıf değişkeni arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı belirtilmektedir.

7. Üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?

Tablo 7. Öğrencilerin Kaygı Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Dağılımları

Kız Öğrenciler Daha Kaygılı	Erkek Öğrenciler Daha Kaygılı	İki Cinsiyet Arasında Anlamlı Bir Fark Yok	Kaygı Belirtilmemiş
11	7	12	13

Tablo 7' de öğrencilerin kaygı düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre dağılımlarına bakıldığında; araştırmaların incelenmesinde 43 araştırmanın 13'ünde (%30) kız ve erkek cinsiyetindeki kaygı düzeylerine ilişkin bir bilgi yer almamıştır. 12 çalışmada (%28) ise iki cinsiyetin kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı, 11 çalışmada (%26) kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha kaygılı olduğunun bulgularlandığı, 7 çalışmada (%16) ise erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla daha kaygılı olduğunun bulgularlandığı görülmüştür.

8. Öğrencilerinin gelecek kaygısı düzeyleri ile sosyo-ekonomik düzey değişkeninin ele alındığı çalışmalar ve anlamlılıklar nasıl bir dağılım göstermektedir?

Tablo 8. Öğrencilerinin Gelecek Kaygısı Düzeyleri ile Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkeni Arasındaki İlişkinin Ele Alındığı Çalışmalar ve Anlamlılıkların Dağılımı

Sosyoekonomik düzey	Anlamlı İlişkinin Bulunduğu Çalışma Sayısı (f)	%
Düşük	10	71,4
Orta	2	14,4
Yüksek	1	7,1
Anlamlı fark yok	1	7,1
Toplam	14	100

Tablo 8 'de görüldüğü üzere; 43 çalışmanın 14' ünde (%32,5) sosyo-ekonomik düzey değişkeninin ele alındığı (29 çalışmada ele alınmadığı) görülmektedir. Buna göre; sosyo-ekonomik değişken ile gelecek kaygısının ilişkisinin araştırıldığı çalışmaların 10' unda (%71,4) düşük sosyoekonomik düzey ile gelecek kaygısı arasında negatif korelasyon gösterilmiştir. Orta sosyoekonomik düzey ile gelecek kaygısı arasında ilişkinin bulgulandığı çalışma sayısının 2 (%14,4), yüksek sosyoekonomik düzeyde ile gelecek kaygısı arasında ilişkinin bulgulandığı çalışma sayısının ise 1 (%7,1) olduğu, 1 çalışmada (%7,1) ise farklı sosyoekonomik düzeylerle gelecek kaygısı arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşıldığı görülmüştür.

9. Üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı ile ağırlıklı not ortalaması değişkeni arasındaki ilişkinin anlamlı bulunduğu çalışmalar nasıl bir dağılım göstermektedir?

Tablo 9. Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygısı ile Ağırlıklı Not Ortalaması Değişkeni Arasındaki İlişkinin Anlamlı Bulunduğu Çalışmalar Dağılımı

Değişken	Çalışma Sayısı (f)	Anlamlı İlişki Sayısı
Başarı durumu	7	6
Toplam	7	6

Tablo 9'a göre, incelenen çalışmalar arasında 7 çalışmada başarı değişkeninin ele alındığı görülmüş, bu 7 çalışmanın 6' sında (%86) öğrencilerin gelecek kaygısıyla başarı durumları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu, 1 çalışmada ise anlamlı bir ilişki bulunmadığının raporlandığı görülmüştür.

10. Öğrencilerin kaygı düzeylerinin iş bulma endişesi, gelir düzeyi, yaşanılan bölge ve barınma değişkenleriyle ilişkilendirildiği çalışmaların sayı ve anlamlılıklarına göre dağılımı nasıldır?

Tablo 10'da görüldüğü üzere; iş bulma endişesi/işsizlik problemleriyle ilgili çalışmalardan, 14 çalışmanın 12' sinde (%86) anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Gelir düzeyi değişkenine göre 10 çalışmanın 6' sında (%60) anlamlı ilişki bulunmuştur. Öğrencinin yaşadığı bölge değişkenine yönelik ise 3 çalışmanın 1' inde (%30) anlamlı ilişki bulunmuştur. Barınma değişkenine yönelik 5 çalışmanın 3' ünde (%60) ise anlamlı ilişki bulunmuştur.

Tablo 10. Öğrencilerin Kaygı Düzeylerinin İş Bulma Endişesi, Gelir Düzeyi, Yaşanılan Bölge ve Barınma Değişkenleriyle İlişkilendirildiği Çalışmaların Sayı ve Anlamlılıklarına Göre Dağılımı

Değişkenler	Çalışma Sayısı (f)	Anlamlı İlişki Sayısı
İş bulma endişeleri / işsizlik problemleri	14	12
Gelir düzeyi	10	6
Yaşadığı bölge	3	1
Barınma	5	3
Toplam	32	22

TARTIŞMA ve YORUM

Bu bölümde, üniversite öğrencilerinin gelecek kaygılarıyla ilintili olarak 1996-2020 yılları arasında yapılan araştırmaların incelenmesi çerçevesinde elde edilen bulgular araştırmanın temel problemi ve yanıt aranan alt soruları ele alınarak, kuramsal literatür ve çalışmalarla ilişkilendirilerek tartışılması ve yorumlanmasına yer verilmiştir.

Çalışmanın ilk sorusu, yapılan çalışmaların yıllara göre nasıl bir dağılım gösterdiğinin incelenmesi idi. Yapılan tarama neticesinde üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı düzeylerinin ele alındığı çalışmaların yıllara göre ortalamasına bakıldığında 2007 yılından sonrasına göre, 1996 yılından 2007 yılına kadarki çalışmaların 2007-2020 yılları arasındaki çalışmalara göre az olduğu, 2007 yılından sonraki çalışmalarda artış olduğu görülmektedir. Ne var ki 1996-2020 yılları arasındaki 15 yıllık bir zaman aralığı düşünüldüğünde çalışma sayısı toplamının (43) az olduğu kanaatine varılabilmektedir. Çünkü son yıllarda üniversite sayısının artmasına rağmen çalışma sayısında önemli bir artış olmadığı ve her bir yıla yaklaşık 3 araştırma düştüğü görülmektedir. İlintili olarak, bu çalışmaların sonuçları; gençlerin gelecek kaygıları veya beklentileri, yeterli sayıda yapılacak araştırmalarla tespit edilmeden, gençlerin uygun mesleki ve bireysel kişilik özelliklerini kazanmalarını ve kaygı yaşamamalarını beklemenin anlamlı olmayacağını düşündürmektedir. Dolayısıyla Tuncer (2011)' in de vurguladığı üzere; yüksek öğrenimin her düzeyinde öğrenimlerini devam ettiren öğrencilerin gelecek kaygıları araştırmalarla ortaya konulmalı, bu araştırmaların ortaya koyduğu sonuçlara yönelik bilgilendirmeye ve gerekli hallerde önleyici etkinlikler de gerçekleştirilmelidir.

Araştırmanın sorularından ikincisi ise bu çalışmaların devlet ve vakıf üniversitelerine göre nasıl bir dağılım gösterdiğiydi. 1996-2020 yılları arasında yapılan araştırmalar incelendiğinde 43 araştırmanın 33' ünün (%76.7) devlet üniversitesinde gerçekleştirildiği, vakıf üniversitesinde ise bu sayının sadece 2 olduğu (%4.7) olduğu görülmektedir. Vakıf üniversitelerinin devlet üniversitelerine kıyasla bilimsel araştırmalara verdiği ekonomik desteğin ve sunduğu çalışma koşullarının daha yüksek olduğu varsayıldığında bu sayının azlığı düşündürücü ve çelişkili olmakla birlikte, çalışmaların büyük çoğunluğunun Eğitim Fakülteleri bünyesinde yapıldığı düşünüldüğünde ve Eğitim Fakülteleri'nin de daha çok devlet üniversiteleri bünyesinde bulunduğu göz önünde bulundurulduğunda anlaşılır bir sonuç olarak değerlendirilmektedir.

Çalışmaların fakülterle ve yüksek okullara göre dağılımlarının incelenmesinde; en fazla çalışmanın (toplam 13 çalışmanın) Eğitim Fakültesi bünyesinde öğrenim gören öğrencilerle yapıldığı görülmüştür. Mühendislik, Mimarlık Fakültesi ile Sağlık Yüksekokulu bünyelerinde 6' şar, Fen Edebiyat Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu bünyelerinde 5' er, Tıp Fakültesi bünyesinde 4, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ziraat Fakültesi ve İletişim Fakültesi bünyelerinde ise 3' er çalışma gerçekleştirildiği görülmüştür. Herhangi bir fakülte veya alanın

belirtilmediği çalışma sayısı ise 9' dir. Bu tür çalışmalarda genelde rastgele katılımcı seçilmiştir ve herhangi bir alana özel ilgi gösterilmemiştir. Bu çalışmaların bulgularına bakıldığında ise; İletişim Fakültesi öğrencilerinin, Hukuk Fakültesi, Mühendislik Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve Turizm Fakültesi öğrencilerine göre daha yüksek düzeyde ve sürekli kaygı taşıdıkları sonucu elde edildiği (Arslan, 2007) görülmüştür. Eğitim Fakültesi ve Güzel Sanatlar Fakültesi öğrencilerinin profilleri ve geleceğe yönelik beklentilerini incelendiği bir çalışmada (Yerli (2019), Resim-İs Eğitimi bölümünde okuyanların yarısından fazlasının (%57,7), Müzik Bölümü öğrencilerinin ise yarısından fazlasının (%52,2) öğretmen olarak atanamama düşüncesiyle gelecek kaygısı yaşadıklarının bulgularına ulaşılmıştır. Yapılan bir başka çalışmada ise (Üstün vd. 2014), Turizm işletmeciliği bölümü okuyan öğrencilerin eğitim ve ders memnuniyetinin en düşük düzeyde, gelecek kaygılarının ise yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Bütün bu çalışma bulguları, öğrencilerin kaygı düzeylerinin okudukları bölüm mezunlarının istihdam alanına ilişkin gerek TÜİK gerekse İŞKUR verileriyle yakından ilişkili olabileceğini akla getirmektedir.

Üniversite öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre gelecek kaygıları incelendiğinde 12 çalışmada kaygı düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir fark olmadığı gösterildiği görülmüştür; 11 çalışma ise kızların daha kaygılı olduğu sonucuna varılmıştır. Erkek öğrencilerin daha kaygılı olduğu sonucuna ise 7 çalışmada rastlanmıştır (bkz. Tablo 5). Bu çalışmaların inceleme sonuçları da şu şekilde özetlenebilir.

Baltacı, Üngüren, Avsallı ve Demirel (2012)' in Turizm eğitimi görmekte olan, önlisans, lisans ve yüksek lisans öğrencileriyle gerçekleştirdikleri çalışmada, erkek öğrencilerin gelecek kaygısı kız öğrencilere göre manidar şekilde yüksek bulunmuştur. Tuncer (2011)' in yaptığı çalışmada, Meslek Yüksek Okulu öğrencilerinde gelecek beklentileri arasında cinsiyet değişkenine göre kız öğrenciler lehine anlamlı fark bulunmuştur. Bu farklılığın sebebinin ise toplumsal yaşam ve sorumluluk düzeylerinin farklı olması olabileceği belirtilmiştir. Taşkın (2006) ise kadın Beden Eğitimi öğretmen adaylarının erkeklere göre daha kaygılı olduğunu göstermiştir. Mütevellioğlu, Zambak ve Mert (2010) yaptıkları araştırmada, kızların erkeklere göre, gelecekleri konusunda daha kaygılı olduğunu bulgulamışlardır. Ayrıca Dursun ve Aytaç (2009), Çakmak ve Hevedanlı (2005) ve Kapıkıran (2002)' in yaptığı çalışmalarda da kız öğrencilerin daha kaygılı olduğu sonucuna varılmıştır.

Yurt dışında gerçekleştirilmiş olan bazı çalışmaların sonuçlarının Türkiye' deki bu çalışmaların sonuçları ile örtüştüğü de görülmüştür. Örneğin Kamberi, Hoxha, Shala, Shahini ve Vehapi (2019)' nin Kosova'da 2015/ 2016 eğitim yılında yürüttükleri araştırmada, kız öğrencilerin erkeklere göre daha kaygılı olduğu sonucu elde edilmiştir. Aynı şekilde, Mikolajczyk, Maxwell, El Ansari, Naydenova, Stock, Ilieva, Dudziak ve Nagyova (2008)' nin Almanya, Danimarka, Polonya ve Bulgaristan' da yürüttükleri çalışmada kızların erkeklere göre daha kaygılı olduklarını bulgulamışlardır.

Öğrencilerin gelecek kaygısı sınıf değişkenine göre incelendiğinde 8 çalışmanın 4' ünde sınıf değişkeni ile kaygı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki görülmüştür (bkz. Tablo 6). Şahin (2002) İlahiyat Fakültesi birinci ve dördüncü sınıflarında öğrenim gören öğrencilerin gerek umutsuzluk ve gerekse umutsuzluğun alt boyutlarında anlamlı farklılık göstermedikleri tespit edilmiştir. Ancak puan dağılımı hem umutsuzluk ve hem de umutsuzluğun alt boyutlarından birinci sınıf öğrencilerinin dördüncü sınıf öğrencilerinden daha yüksek puanlar aldıklarını göstermektedir. Çakmak ve Hevedanlı (2005) yaptıkları araştırmada birinci sınıfa devam eden öğrencilerin kaygı düzeyleri üst sınıflara devam eden öğrencilerden daha yüksek bulunduğunu söylemektedirler. Üniversite öğreniminin ilk yılları öğrencilerin yeni bir çevre ve arkadaş ilişkileri ile karşılaştıkları, aileden uzak oldukları bir dönem olduğundan ve ergenlik dönemi içinde yer almasından dolayı

birinci sınıfa devam eden öğrencilerin kaygı düzeyinin bu sebepten dolayı yüksek olabileceğini belirtmektedirler.

Bir diğer değişken olan ağırlıklı not ortalamasına göre incelenen 7 çalışmanın 6' sında öğrencilerin gelecek kaygısıyla başarı durumları arasında anlamlı ilişki olduğu görülmüştür (bkz. Tablo 9). Çoğu çalışmada başarı düzeylerinin kötü olduğunu belirten öğrencilerde, iyi olduğunu belirtenlere oranla umutsuzluk düzeyleri anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Bu durum, başarılı olan öğrencilerin daha fazla sorumluluk bilinci taşıyarak daha fazla işsizlik kaygısı taşımaları ile açıklanabilmektedir (Turaç ve Donar, 2017). Bazı çalışmalarda ise not ortalaması arttıkça, öğrencilerin kaygı düzeylerinin arttığı gösterilmiştir. Bu sonuç da akademik başarısı iyi olan öğrencilerin hayata daha olumlu bakabilmekte ya da kendini umutsuz hisseden gençler derslerine yeterince odaklanamayıp başarısız oldukları şekilde yorumlanmıştır (Çelikel ve Erkorkmaz, 2008).

Gelecek kaygısıyla ilişkili diğer değişkenler incelendiğinde, iş bulma endişesi/işsizlik problemleriyle ilgili çalışmalardan, 14 çalışmanın 12'sinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (bkz. Tablo 10). Topgül (2017)' e göre, henüz mezun olmadan iş bulma arayışına girmek, olabilirse bir iş bulmak ve çalışmaya başlamak tam bir belirsizliği içermektedir. Bütün bu belirsizlikler de umutsuzluğu beraberinde getirebilmektedir. Bunlarla birlikte gelecek kavramıyla ilişkili ve aynı zamanda kavram çerçevesinde, farklı algılar da söz konusudur. Bu algılar, öğrencilerin öğrenim gördükleri üniversite, bölüm, sınıf, üniversitenin bulunduğu şehir, şehirde ise yaşadıkları bölge ve bu bölgenin sosyo-demografik yapısı çerçevesindeki sosyal ilişkiler tarafından şekillenebilmektedir. Bir başka anlatımla, "gelecek" kavramı kimilerince umut anlamına gelebilirken kimilerince belirsizliği düşündürmektedir. Bu bağlamda "gelecek" kavramının, bireyin içinde bulunulan durum ve sosyal çevreden etkilenmemesi mümkün olmadığından, farklı metaforların öğrencilerce üretildiği belirtilmektedir.

Yazar Aslan (2015) tarafından yapılan araştırmada, herhangi bir iş deneyimi (staj veya meslekleriyle ilgili saat ücretli çalışma) olmayan öğrencilerin iş deneyimine sahip öğrencilere kıyasla kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu gösterilmiştir. Çalışmada, öğrenim görülen alana ait bir işi sektörde, mezuniyetin ardından kısa zamanda bulabileceğini düşünen öğrencilerin daha umutlu oldukları (gelecek kaygılarının daha düşük düzeyde olduğu) belirtilmektedir. Ayrıca öğrenimleri sürecinde öğrenilenlerin, mesleki yaşama başlangıç için yeterli olacağını düşünen öğrencilerin, yüksek öğrenimde öğrenilenlerin mesleki yaşam için yeterli olup olmayacağı konusunda kararsız on ve öğrenilenleri yetersiz olarak düşünen öğrencilere kıyasla daha umutlu oldukları ve daha da az kaygı taşıdıkları belirtilmiştir. Kırımoğlu (2010)' nun yaptığı araştırmada da üniversite öğrencilerinde, istihdam kaygısı taşıyan gençlerin istihdamla ilgili olarak "iş bulabilirim" düşüncesinde olan öğrencilere göre gelecekle ilgili umutsuzluk düzeylerinin yüksek olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Bir diğer değişken olan gelir düzeyine göre gelecek kaygısının farklılaşıp farklılaşmadığının incelendiği 10 çalışmanın 6' sında anlamlı ilişki bulunmuştur. Tekin ve Filiz (2008)' in araştırmasında, öğrencilerin aylık gelirleri değişkenine göre umutsuzluk düzeylerinin farklılaştığı görülmüştür. Aylık gelirleri ortalaması düşük olan (araştırmanın yapıldığı 2008 yılı baz alındığında 200-400 TL. olan) öğrencilerin aylık gelirleri ortalama 600-850 TL. arasında olan öğrencilere kıyasla umutsuzluk düzeylerinin yüksek olduğu belirtilmiştir. İlintili olarak; Kılıç, Tektaş ve Pala (2014)' nın yaptıkları çalışmada, vakıf üniversitelerinde öğrenim gören öğrencilere kıyasla devlet üniversitelerinde öğrenim gören öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri yüksek bulunmuştur. Bu sonuç, devlet üniversitelerinde öğrenim gören öğrencilerin ekonomik durumlarının vakıf üniversitelerinde öğrenim gören öğrencilere kıyasla (vakıf üniversitelerinin ücretli ve hatta yüksek olarak değerlendirilebilecek düzeyde yüksek ücretli olduğu göz önünde

bulundurulduğunda) beklenen bir bulgu olarak değerlendirilmektedir. Çünkü, vakıf üniversitelerinde öğrenim gören öğrencilerin genellikle, şu veya bu şekilde ailelerinin bu ücreti verebilecek ekonomik düzeye sahip oldukları varsayıldığında, bu üniversitelerde öğrenim gören öğrencilerin en azından ekonomik olarak daha az kaygı yaşayacakları öngörülebilir ve tahmin edilebilir bir durumdur.

Barınma değişkenine göre öğrencilerin kaygı düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde, 5 çalışmanın 3'ünde bu iki değişken arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. (Izgar, 2009; Yerli, 2019; ve Üstün vd., 2014) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda, gelecek kaygısı ile barınma değişkeni arasında anlamlı farklılıklar elde edildiği görülmüştür. Ayrıca, Franzoi, Sauta ve Granieri (2020) üniversite öğrencilerinin kaygı düzeylerini araştırmışlardır. Bunun sonucunda, kaygı ve barınma koşulları arasında anlamlı ilişki olmadığını tespit etmişlerdir.

Taşgın, Bozgeyikli ve Boğazlıyan (2017)'nin araştırmasında üniversiteli gençlerin işsizlik kaygı düzeyleri ile psikolojik dayanıklılıkları arasındaki negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu bulguya göre, üniversiteli gençlerin psikolojik dayanıklılıkları arttıkça işsizlik kaygıları da anlamlı düzeyde düşmektedir yorumunu yapmışlardır.

Tunç (2018) Türkiye'de yıllar itibarıyla işsizlik oranlarının dalgalı bir seyir izlemesi, düşüş yönünde bir istikrar göstermemesi basta istihdama yeni atılacak olan mezun aşamasındaki üniversite öğrencileri olmak üzere bütün işsizlerde bir işsizlik kaygısına neden olduğunu belirtmiştir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

1. Çalışmanın sonuçlarına göre; üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısının, devlet ve vakıf üniversitelerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında kaygıyla ilgili çalışmaların çoğunun devlet üniversitesinde yapıldığı bulgulanmıştır. Vakıf üniversitelerinde öğrenim gören öğrencilerin devlet üniversitelerinde öğrenim gören öğrencilere göre sosyo-ekonomik durumlarının genellikle daha iyi olduğu varsayılsa bile TÜİK ve İŞKUR' un işsizlik ve istihdama ilişkin verileri göz önüne alınarak vakıf üniversiteleri bünyelerinde de araştırmaların sayısının artırılmasında yarar vardır. Çünkü bu çalışmalar, üniversite öğrencilerinin kaygı nedenlerini daha iyi anlamaya ve kaygılarını azaltmaya yönelik çalışmaları planlayabilmeye önemli katkıda bulunabilecektir.

2. Öğrenim görülen alan ve bölüm değişkenlerine bakıldığında, üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısının alan ve bölüme göre farklılık gösterdiği saptanmıştır. Bu bağlamda yapılan çalışma sonuçlarından hareketle ve öngörülen istihdamlara göre üniversitelerde bilim alanlarının kontenjanlarının gözden geçirilmesinde ve planlanmasında yarar vardır.

3. Bir başka değişken olan cinsiyete baktığımızda ise kız öğrencilerin kaygı durumunun erkek öğrencilerden daha fazla olduğu saptanmıştır. Bu sonuç, Türkiye' deki çalışan nüfustaki kadın oranı göz önünde bulundurulduğunda oldukça anlaşılabilir. Ne var ki bu farklılığın giderilebilmesi bakımından kadınlar lehine istihdamların teşvik edilmesinde ve özellikle devlet kurumlarının buna öncülük etmesiyle ilgili devlet politikalarının oluşturulmasında yarar görülmektedir.

4. İşsizlik sorununa bakıldığında, 2019 yılında işsiz üniversite mezunlarının oranı %35,6 olarak açıklanmıştır. Bu oranın yüksekliğinden dolayı genç iş gücüne yönelik düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu açıktır. Devlet ve özel sektör iş birliği ile gerek yurt içi gerekse yurt dışı yeni çalışma alanları yaratılabilir, teşvikler içeren çalışmalar ve anlaşmalar hayata geçirilebilir.

5. Gelecek kaygısının her ne kadar belli bir oranda kaçınılmazlığı bir gerçeklik olsa da öğrencilerin üniversite öğrenimleri sürecinde, profesyoneller tarafından gerçekleştirilecek, seminer ve/veya eğitimlerle kaygıyla baş etme stratejileri kazanabilmelerine önemli katkılarda bulunulabilir.

KAYNAKÇA

Abramson, L. Y., Metalsky, G. I., and Alloy, L. B. (1989). Hopelessness depression: A theory-based subtype of depression. *Psychological Review*, 96(2), 358-372.

Alaosman, F. B. (2019). *Üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı ve başa çıkma yöntemleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi). Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Lefkoşe, Kıbrıs.

Matarneh, A. J., and Altrawneh, A. (2014). Constructing a scale of future anxiety for the students at Public Jordanian Universities. *International Journal of Academic Research*, 6(5), 180-189.

Anshel, M.H., Freedson, P., Hamill, J., Hoywood, K., Harvat, M. and Plowman, S. (1991) *Dictionary of the Sport and Exercise Sciences*. Champaign: Human Kinetics Books.

APA (2020). Erişim adresi: <https://dictionary.apa.org/anxiety>. Erişim Tarihi: 22.10.2020.

Arslan, Ç. (2007). *Üniversite öğrencilerinin sürekli kaygı ve kişisel kararsızlık düzeylerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Baltacı F., Üngören E., Avsallı H. ve Demirel, O.N. (2012). Turizm eğitimi alan öğrencilerin eğitim memnuniyetlerinin ve geleceğe yönelik bakış açılarının belirlenmesine yönelik bir araştırma, *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 17-25.

Çelikel, Ç. F., ve Erkorkmaz, Ü. (2008). Üniversite öğrencilerinde depresif belirtiler ve umutsuzluk düzeyleri ile ilişkili etmenler. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 45(4), 122-129.

Dinç, S. ve Erden-Çınar, S. (2019). Bilişsel Davranışçı Yaklaşım Dayalı Grupla Psikolojik Danışma Uygulamasının Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygıları ve Yetkinlik İnançları Üzerine Etkisi, *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 10 (3), 15-28.

Dursun, S. ve Aytaç, S. (2009). Üniversite öğrencileri arasında işsizlik kaygısı. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 28 (1), 71-84.

Franzoi, I. G., Sauta, M. and Granieri, A. (2020). State and trait anxiety among university students: a moderated mediation model of negative affectivity, alexithymia, and housing conditions. *Frontiers in Psychology*. 11(1255), 1-13.

Freud, S. (1984). *Psikanalize Giriş*. (Çev. Günsel Koptagel İlal, 3. basım). Altın Kitaplar Yayınevi: İstanbul.

Geçtan, E. (1993). *Psikanaliz ve Sonrası* (6. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi

Gündoğar, D., Gül, S. S., Uskun, E., Demirci, S. ve Keçeci, D. (2007). Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu yordayan etkenlerin incelenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 10(1), 14-27.

Hammad M. A. (2016). Future anxiety and its relationship to students' attitude toward academic specialization. *Journal of Education and Practice*, 7, (15), 54-65.

İlgar, E. A. ve Cihan, B. B. (2019). Spor yöneticiliği programlarında öğrenim gören öğrencilerin sektörel beklenti, mesleki belirsizlik ve gelecek kaygılarının incelenmesi: Fenomonolojik bir çözümleme. *Spor Eğitim Dergisi*, 3(1), 81-92.

- Izgar, A. (2009). *Engelli çocuğu olan ailelerin sosyal problem çözme becerileri ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Jing, H. G., Madore, K. P., and Schacter, D. L. (2016). Worrying about the future: An episodic specificity induction impacts problem solving, reappraisal, and well-being. *Journal of experimental psychology. General*, 145(4), 402–418.
- Kamberi, M., Hoxha, F., Shala, M., Shahini, M. and Vehapi, S. (2019) Anxiety predictors among college students in Kosovo, *International Journal of Adolescence and Youth*, 24:1, 117-124.
- Kapıkıran, N. A. (2002). Zihinsel başarı sorumluluğu ölçeğinin güvenilirliği ve geçerliği. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(12), 12-20.
- Kenioua, M. and Boumesjed, A. E. (2018). Future anxiety and its relationship to level of aspiration among physical education students. *Revue Sciences et Pratiques des Activités Physiques Sportives et Artistiques*, N°13 (2018/1).
- Kırımoğlu, H. (2010). Türkiye’deki beden eğitimi ve spor yüksek okulu son sınıf öğrencilerinin istihdam sorunu açısından umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18 (1), 37-46.
- Kurt, G. (2007). Ridit analizi ve üniversite öğrencilerinin gelecek kaygılarının incelenmesi üzerine bir uygulama. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 193– 206.
- Lun, K. W., Chan, C. K., Ip, P. K., Ma, S. Y., Tsai, W. W., Wong, C. S., and Yan, D. (2018). Depression and anxiety among university students in Hong Kong. *Hong Kong Med J*, 24(5), 466-472.
- Mikolajczyk, R., Maxwell, A., El Ansari, W., Naydenova, V., Stock, C., Ilieva, S., Dudziak, U. and Nagyova, I. (2008). Prevalence of depressive symptoms in university students from Germany, Denmark, Poland and Bulgaria. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*. 43, 105-112.
- Mütevellioglu, N., Zambak, M. and Mert, M. (2010). İşsizlik, üniversiteli gençlik ve gelecek: bir alan araştırmasının bulguları. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 11(1), 207- 229.
- Oort, F., Lord, K., Verhulst, F., Ormel, J. and Huizink, A. (2009). The developmental course of anxiety symptoms during adolescence: The TRAILS study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 50(10), 1209–1217.
- Öngen, D. E. (2012). The relationship between hopelessness and sensation seeking in secondary school teacher candidates. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 46, 3021-3025.
- Özdiñç, S., Biçici, Y., Çamur, M. ve Turan, F. (2018). Fizyoterapi ve Rehabilitasyon eğitimi alan lisans öğrencilerinin mesleki kaygı düzeylerinin belirlenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 12(3), 471-479.
- Öztürk, O. (1989). *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları* (2. Basım). İstanbul: Evrim Yayıncılık
- Popp, H. V. (2015). Sport-related head injury and performance anxiety. *Honor Theses*. Erişim adresi: <https://scholar.utc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1034&context=honors-theses>.
- Price, B. (2009). Differentiating future time perspective and future anxiety as distinct predictors of intimate partner violence. *Unpublished doctoral dissertation*, Northern Illinois University.
- Rabei, S., Ramadan, S., and Abdallah, N. (2020). Self-efficacy and future anxiety among students of nursing and education colleges of Helwan University. *Middle East Current Psychiatry*, 27(1), 1-5.

- Şahin, M. (2019). Korku, kaygı ve kaygı (anksiyete) bozuklukları. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6 (10), 117-135.
- Saud, N. (2005). *The relation between future anxiety and the features of pessimism and optimism*. Unpublished PhD thesis. Damascus University. Syria, 71.
- Shamsuddin, K., Fazdil, F., İsmail, W. S. W., Shal, S. A., Omar, K., Muhammad, N.A., Jaffar, A., İsmail, A. and Mahadevan, R. (2013). Correlates of depression, anxiety and stress among Malaysian university students. *Asian J. Psychiatry*, 6(4), 318-323.
- Sheehan, D. (1986). *The Anxiety Disease*. New York: Bantam Books.
- Taşgın, Ö., Bozgeyikli, H. ve Bogazlıyan, E. (2017). Üniversiteli gençlerin işsizlik kaygıları ile psikolojik dayanıklılıkları arasındaki ilişki. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 6(16), 551-567.
- TDK (2020). Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr>. Erişim Tarihi: 22.10.2020.
- Tekin, M. ve Filiz, K. (2008). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarının Antrenörlük Eğitimi ve Spor Yöneticiliği bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin umutsuzluk ve boyun eğici davranış düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Spormetre. Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 6 (1), 27-37.
- Tektaş, N., Pala, S. ve Kılıç, S. (2014). Devlet ve Vakıf Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerinin karşılaştırılması ve umutsuzluk düzeylerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (182), 169-186.
- Toffler, A. (1970). *Future Shock*, 1970. New York: Random House.
- Topgül, S. (2017). Çalışma Ekonomisi ve Endüstri ilişkileri öğrencilerinin gelecek, istihdam ve mesleğe ilişkin metaforik algıları. *Çalışma ilişkileri Dergisi*, 8 (1), 100-117.
- Tuncer, M. (2011). Yükseköğretim gençliğinin gelecek beklentileri üzerine bir araştırma, *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(2):935-948.
- Tunç, H. (2018). Uluslararası Ticaret bölümü öğrencilerinin işsizlik kaygısının azalmasında etkili olan faktörler. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (2), 254-264.
- Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) (2020). Erişim adresi: <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal-bilgi/istatistikler/> Erişim Tarihi: 12.12.2020.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2020). Erişim adresi: <https://tuikweb.tuik.gov.tr/Start.do> Erişim Tarihi: 20.12.2010.
- Tümerdem, R. (2007). Dicle üniversitesi eğitim fakültesi ve fen edebiyat fakültesi kimya son sınıf öğrencilerinin kaygılarını etkileyen etmenler. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(20), 32-45.
- Uzun, B. Ö. ve Tezer, E. (2008). Umut ve olumlu-olumsuz duygular arasındaki ilişkiler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 81-86.
- Üstün, G., Dedekoç, S., Kavalalı, T., Öztürk, F., Sapçı, Y. ve Can, S. (2014). Üniversite son sınıf öğrencilerinin iş bulmaya ilişkin umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (2), 200-221.
- Yazar Aslan, B. (2015). Genç işsizliğe yönelik alan araştırması: üniversite öğrencileri arasında kaygı ve umutsuzluk. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 6 (2), 71-86.

Yerli, S. (2019). *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi (Resim İş Eğitimi ABD ve Müzik Eğitimi ABD) Bölümü Öğrencilerinin Profilleri ve Geleceğe Yönelik Beklentilerinin İncelenmesi*. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yükseköğretim Bilgi Sistemi (2020). Erişim adresi: <https://istatistik.yok.gov.tr>, Erişim Tarihi: 20.12.2020.

Yükseköğretim Kurulu (2019). *Vakıf Yükseköğretim Kurumları 2019 kitapçığı*, Erişim adresi: https://www.yok.gov.tr/Dergi/VYK_2019/Vakif-yuksekogretim-kitabi-2019.html#page=1. Erişim Tarihi: 20.12.2020.

Zaleski, Z. (1996). Future anxiety: Concept, measurement, and preliminary research. *Personality and Individual Differences*, 21(2), 165-174.

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Kriz Dönemlerinde Öğretmenlerin Sınıf Yönetiminde Kullandıkları Çatışma Çözümü ve Motivasyon Araçları

Hicran ŞİRİNKAN, Milli Eğitim Bakanlığı, Nurettin Topçu İmam Hatip Ortaokulu, Adana, e-posta: hicrannsirinakan@hotmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0273-4679>

Mehmet Yusuf ŞİRİNKAN, Milli Eğitim Bakanlığı, Aziz Sancar Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Adana, e-posta: yusuffsirinakan@hotmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1116-7602>

Dr. Öğr. Üyesi Tuba AYDIN GÜNGÖR, Artvin Çoruh Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Artvin, e-posta: tuba.gngr@artvin.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3356-7826>

Öz

Sınıf yönetimine ilişkin okul yöneticisi, öğretmen, öğrenci ve veliler farklı algılara sahip olabilmektedirler. Sınıfın iyi yönetilmesi, eğitim-öğretimde amaca ulaşmak için en önemli adımdır. Sınıf yönetimi, eğitim yönetiminin ilk ve de temel basamağıdır. Eğitim yönetiminin kalitesi, sınıf yönetiminin kalitesine bağlıdır. Araştırmamanın amacı, öğretmenlerin kriz dönemlerinde, sınıf yönetiminde kullandıkları çatışma çözümü ve motivasyonun araçlarını araştırmaktır. Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim (fenomenoloji) araştırma deseni kullanılmıştır. Çalışma grubu yirmi öğretmenden oluşmuştur. Veriler; "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" kullanılarak elde edilmiştir. Verilere içerik analizi yapılarak, kodlanan veriler için kategoriler oluşturulmuştur ve bu çalışmanın sonucunda "Sınıfta alınan önlemler", "Sınıf yönetim sürecine etki", "Sınıf yönetim sürecine katkı" ve "Sınıfta kullanılan motivasyon araçları" gibi kategoriler elde edilmiştir. Analizinde ise içerik analizi kullanılmış, nitel araştırmalarda kullanılan geçerliliklerden faydalanılmıştır. Araştırma bulgularında sınıf yönetimi kavramının iyi bilinmesinin önemi, sınıf yönetim sürecinde çözüm stratejileri ve motivasyon araçlarının etkin olarak kullanılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sınıf Yönetimi, Eğitim Yönetimi, Kriz, Çatışma, Motivasyon.

Makale Gönderme Tarihi: 17.03.2022

Makale Kabul Tarihi: 02.06.2022

Önerilen Atıf:

Şirinkan, H., Şirinkan, M. Y. ve Aydın Güngör, T. (2022). Kriz Dönemlerinde Öğretmenlerin Sınıf Yönetiminde Kullandıkları Çatışma Çözümü ve Motivasyon Araçları, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(6): 770-782.

Journal of Social, Humanities and
Administrative Sciences

2022, 5(6): 770-782. DOI:[10.26677/TR1010.2022.990](https://doi.org/10.26677/TR1010.2022.990)
ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

RESEARCH PAPER

**Conflict Resolution and Motivation Tools Used by Teachers in Classroom
Management in Times of Crisis**

Hicran ŞİRİNKAN, Ministry of National Education, Nurettin Topçu Imam Hatip Secondary School, Adana, e-mail: hicrannsirinikan@hotmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0273-4679>

Mehmet Yusuf ŞİRİNKAN, Ministry of National Education, Aziz Sancar Vocational and Technical Anatolian High School, Adana, e-mail: yusuffsirinkan@hotmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1116-7602>

Assistant Prof. Dr. Tuba AYDIN GÜNGÖR, Artvin Çoruh University, Faculty of Education, Artvin, e-mail: tuba.gngr@artvin.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3356-7826>

Abstract

The aim of the research is to investigate the conflict resolution and motivation tools that teachers use in classroom management during crisis periods. In this study, phenomenology research design, one of the qualitative research methods, was used. The study group consisted of twenty teachers. Data; It was obtained by using the "Semi-Structured Interview Form". By conducting content analysis on the data, categories were created for the coded data, and as a result of this study, categories such as "Measures taken in the classroom", "Effect on the classroom management process", "Contribution to the classroom management process" and "Motivation tools used in the classroom" were obtained. Content analysis was used, and the validity used in qualitative research was used. In the research findings, it was concluded that the importance of knowing the concept of classroom management well, solution strategies and motivation tools should be used effectively in the classroom management process.

Keywords: Classroom Management, Education Management, Crisis, Conflict, Motivation.

Received: 17.03.2022

Accepted: 02.06.2022

Suggested Citation:

Şirinkan, H., Şirinkan, M. Y. and Aydın Güngör, T. (2022). Conflict Resolution and Motivation Tools Used by Teachers in Classroom Management in Times of Crisis, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 5(6): 770-782.

GİRİŞ

Sınıf yönetimi bir sanattır aslında. O sınıfta öğretmen ve öğrencileri vardır. Rutin bir öğrenci grubu ile de karşılaşabilir, beklendik bir olaya beklenmedik bir tepki olabileceği gibi beklenmedik bir olaya beklenmedik bir tepki ile de karşılaşılabilir. Yeri gelince kriz diye adlandırabilecek bir olayı soğukkanlılıkla bertaraf edebilmek sanattır.

Öğretmen sınıfa hakimdir, sınıfı yönetendir. Sınıfın iyi yönetilmesi, eğitim-öğretimde amaca ulaşmak için en önemli adımdır. Öğretmenin görevi, sadece öğretim yapmak değil, ayrıca yönetime katılmak, yönetimi desteklemek de öğretmenin görevleri arasındadır (İlgar, 1996). Öğretmenin eğitim, içerik, yöntem, iletişim ve öğretmenlik formasyonu ile alakalı yeterlilikleri, sınıf yönetimini şekillendirir. Okul veya sınıftaki etkinlikler, öğrencileri eğitime ve sosyal aktivitelere yönlendirmelidir. Öğrencilerin sosyal gelişimleri okul/öğretmen tarafından devamlı takip edilmelidir. Böylece öğrenci kaynaklı problemler daha kolay aşılacaktır. İyi bir sınıf yönetimi böyle konuları çözmeye etkili bir sistemdir, böylece ilgili problemlerin oluşmasını engelleyecektir.

Öğrencilerin eğitim ile ilgili amaçları etkili bir biçimde gerçekleştirebilmelerine, öğrenmelerini kolaylaştıracak sınıf ortamını oluşturmaya ve geliştirmeye yönelik kurallar, kavramlar ve ilkeler grubuna sınıf yönetimi denir (Aydın, 2007). Sınıf yönetimi, sınıfta olumlu bir öğrenme iklimi oluşturma, öğrencilerin kendilerini rahatça ifade edebilmelerine ve potansiyellerini ortaya koyabilmelerine fırsat sağlama sürecidir (Turan, 2006). Daha iyi olması istenen bir eğitim için öğreticilerin eğiticilik/eğitimcilik özelliği olduğu kadar yönetim/yöneticilik özelliklerinin de yukarıya çıkartılması önemli olmaktadır. Sınıf yönetimi, eğitim yönetiminin de ilk ve temel basamağıdır. Bu anlamda eğitim yönetiminin kalitesi, sınıfın iyi yönetim kalitesiyle doğru orantılıdır (Ök, Göde ve Alkan, 2006). Sınıf yönetimine yöntemin bir çeşidi olarak baktığımızda, öğretmenlerin sınıfta olduğu kadar sınıfın dışını da içine alan yönetim kabiliyetleri üzerine yoğunlaştığı görülür. Sınıf yönetimine bir yöntem olarak bakılırsa, öğretmenlerin sınıfta olduğu kadar sınıfın dışını da içine alan bir yönetim özelliği üzerine yoğunlaştığı görülür (Terzi, 2002).

Öğretmen iyi bir öğreticidir, ama beraberinde, etkili bir de yönetici olmalıdır (Sarıtaş, 2003). Sınıf içi yönetimde etki isteniyorsa meydana gelebilecek krizlerde etkin çözüm stratejileri ve farklı motivasyon araçları kullanarak öğrencilerin davranışı zorlamayla olmayacak, öğrencilere içinde buldukları öğrenme ortamlarının yanında davranışlarını kontrol etmeyi göstererek düzenlenecektir. Sınıfta yönetim, öğrencilerin mesuliyet duygusunun iyileştirilmesinde, kendilerini yeniden değerlendirme, kontrolü altına alma ve şahsi kontrolü sağlamakta kullandıkları bir araçtır. Sınıftaki yaşamın, daha önceden belirlenen gayelere uygun olacak bir şekilde meydana gelmesinden, ilk ve önce sorumlu olan öğretmendir. Sınıftaki öğrenme zemininin düzenlenmesi ve idare edilmesi öğretmenin sorumluluğunda olacaktır. Böylece öğretmenin, sınıf yönetiminin ilkelerini, yöntemlerini gayet yerinde bilmesi lazım gelir. Böylece sınıfta hayat, daha içten, sevimli, daha yararlı olacaktır (Aydın, 2007). Fiziki şartları düzenlenmiş bir sınıfta öğretmenlerin en temel, ilk başta gelen görevi öğrencilerin bireysel hal ve hareketlerini kontrol altına almaya yardım etme, kabul edilebilir düzeyde kurallar, teknik ve yöntemler geliştirmedir. Sınıfta bulunan her birey, özellikleri, kendisine yönelik öğrenme ihtiyaçları ve her biri için ayrı bir kişi/şahıs olarak öğretmenin sevk ve idaresindedir. Öğretmenin sınıfta tüm bunları kaale alması ve bunları sağlayacak özelliklerle donatılması gerekir (Sarı, 2002).

Öğretmenliğin ilk zamanlarında, sınıf içi yönetim, öğretmenlerin vakitlerinin gayet büyük bir kısmını işgal eder. Genç ve deneyimi olmayan öğretmenlerin birçoğu, sınıfta disiplin problemi ile karşı karşıya kalırlar (Gordon, 1996). Davranış yönetimi ile alakalı olarak karşılaşılan birtakım zorluklar sadece tecrübesiz öğretmenlerde karşılaşılan bir durum değildir. Tecrübeli bazı öğretmenlerin bile sınıf yönetimi ile alakalı ihtiyaç duyacağı stratejiler vardır (Özyürek, 1996).

Tecrübeli öğretmenlerin çoğunluğu da disiplin kavramını yerleştirmeleri gerektiği zaman, itici olduğunu, hoş birşey olmadığını fark etmişlerdir (Gordon, 1996). Sınıf yönetimi ile alakalı öğretmenlerin karşılaştığı bir takım zorluklar, sınıfın yapısı ve öğrencilerden kaynaklanabileceği gibi öğretmenden de kaynaklanabilmektedir. Öğretmenin öğretim ve yönetim şekli, öğrencilerle alakalı beklentinin asgari düzeyde olması, öğretmenin şahsi özellikleri gibi öğretmenden kaynaklı sorunlar vardır (Öztürk, 2002). Öğretmenler kendi istedikleri şekilde eğitim-öğretim yapamadıklarında, başarısızlık duygusunu yoğun bir şekilde yaşadıklarından bahsederler.

Elde edilen bu deneyimler ve sınıf yönetimin ilkeleri belirli şekle yönelik uygulanması bu ve bunun gibi sıkıntıları yok edecektir (Gürsel, 2005). Öğretmenler, öğrencileriyle iyi ilişki içinde olduklarında, disiplin kurmaya, sertçe davranmaya gerek olmayacaktır. Öğretmenler, öğrencileriyle ilişkileri iyi olmazsa öğretim yöntemlerinin etkili gerçekleşmeyeceğini görecektir. Böylece öğretmenlerin, öğrencisiyle arasındaki iletişimindeki şeffaklık, önem ve birbirine ihtiyaç duyma kurallarında dikkatli olmaları gerektiği söylenebilir (Gordon, 1996).

Yönetimin aslı bireyi etkilemektir. Sınıf yönetimi de doğal olarak sınıftaki öğrencileri etkilemektir (Erdoğan, 2001). Etkili bir sınıf yönetimi olmazsa, eğitimde istendik yerleşik davranışlar kazandırılmaz (Terzi, 2002). Sınıf, öğrencilerle öğretmenlerin bir araya geldikleri ortamdır. Öğrenci davranışları burada şekillenir. Öğrenciler, öğretmen, uygulanan programlar ve bazı diğer faktörler sınıftadır. Eğitim yönetiminin, okul yönetiminin amaçları, eğitim öğretim etkinliklerini geliştirip eğitimin kalitesini en üst düzeye çıkartmaktır. Yönetimin, okulun fiziki geliştirilmesi veya ihtiyaç duyulan araç gereçlerin karşılanması ve eğitim imkanlarının sağlanmasını temel alır. Sınıf yönetimi ise öğretmenlerinin sorumluluğundadır. Eğitimde başarıyı daha yukarılara çıkarma, sınıf yönetimini iyileştirme fikri, gaye olarak değerlendirilmelidir (Başar, 2004).

Sınıf yönetimine etkisi olan birtakım değişkenler vardır. Plan, program, fiziki düzen, öğretmen-öğrenci ilişkileri ve zamanı iyi, yerinde kullanımı ile sınıfta davranış düzenlenmesidir (Başar, 2004; Çelik, 2003). Etkin bir eğitim bekleniyorsa, etkili bir sınıf yönetimi sağlanmalıdır (Ök ve diğerleri, 2006). Eğitim aktivitelerinde, istenen başarıyı kazanmanın ilk koşulu, etkili bir sınıf yönetimidir (Aytekin, 2000). Sınıf yönetiminde en etkin şey öğretmendir (Celep, 2004). Öğretmenlerin sınıf yönetim başarıları öğrencilerin başarılarını direkt etkiler (Özdemir, 2004). Öğretmenlerden, gelişmelere ek öğrencilerin kişisel farklı özelliklerini dikkate alarak sınıfta ortam oluşturmaları ve etkin sınıf yönetimi becerisi beklenir.

Öğretmen sınıf ortamında tertip, düzeni sağladığında, zaman kaybı olmayacak, böylece öğretme amaçlarını yerine getirip, kendisini ve öğrencilerini daha da geliştirmek için gayret sarfedecektir. Etkili ve etkin bir öğrenme, öğretme süreci oluşturmak isteyen öğretmenlerde gerekli en önemli kabiliyetlerden birisi sınıflarında bulunan öğrencileri ve bulunan kaynakları sınıfın gayeleri yönünde harekete geçirme, yine sınıfın hedefleri doğrultusunda yöneltme kabiliyetidir (Demirtaş, 2005). Sınıf ortamında yönetimin bir diğer özelliği, sınıfta ortamda süreçle alakalı öğrencilerin akademik bazlı başarıları, öğretmenin ve öğrencilerin hal, hareket ve davranışına etki eden sosyal bir takım değişebilir öğretmen kendi kıfayetleri gibi bir takım mevzularda yapılan birden çok emek verilmiş çalışmayla daha da güzel anlaşmıştır (Turan, 2003).

Bu araştırmada, sınıf yönetiminin ne kadar önemli olduğuna dair durum tespitinin yapılması ve sınıf yönetiminde kriz dönemlerinde öğretmenlerin kullandıkları çözüm stratejileri ve motivasyon araçlarının etkileri incelenmiştir. Araştırmada öğretmenlerin sınıf yönetim sürecine ilişkin görüşleri, süreci nasıl yönettikleri, sürece katkıları, uygulamaları, uygularken/destek olurken yaşadıkları olumsuzlukları, sınıf yönetimi yöntemleri, öğretmenlerinin bakış açıları üzerinden tespit etmeye çalışılmıştır. Bu araştırmanın sonucunda ele geçecek bulguların eğitime-öğretime bazı yönüyle ilave katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Araştırma, öğretmenlerin

kullandıkları etkili yöntemlerin tespit ve değerlendirmesinin yapılması bu konuda uygulayıcılara yol göstermesi adına önem arz etmektedir. Araştırmayla birlikte toplanacak bilgi ve bulgular öğretmenlerin öncelikle sınıf yönetimi hünerleri konusunda daha tutarlı, daha gerçekçi yorumlamalar yapılmasına, uygulanacak çözüm stratejileri ve motivasyon araçlarının ne kadar etkili olduğunun ortaya konulmasına yardım edecektir. Sınıf içi yönetim becerileri öğretmenin başarı düzeyini, motive ve iş memnuniyetini önemli düzeyde etkiler. Öğretmenlerin kriz dönemlerinde sınıf içi yönetim marifet düzey görünümünün, ister hizmet öncesi eğitimde, ister hizmetiçi eğitimde imarı konusunda ilgili kişilere önemli düzeyde fayda sağlayacaktır (İlgar, 2007). Bu doğrultuda aşağıda ifade edilen soruların yanıtları incelenmektedir.

- Öğretmenlerine kriz dönemlerinde sınıf yönetim sürecinde okul bazında aldıkları önlemler nelerdir?
- Öğretmenlerin sınıf yönetiminde sınıf bazında karşılaştıkları sorunları çözme stratejileri nelerdir?
- Öğretmenlerin sınıf yönetiminde karşılaştıkları sorunları çözmeye kullandıkları motivasyon araçları nelerdir?

YÖNTEM

Öğretmenlerin Kriz Dönemlerinde Sınıf Yönetiminde Kullandıkları Çatışma Çözümü ve Motivasyon Araçları isimli etik açıdan Helsinki Deklorasyonuna uygun olarak düzenlenmiştir. Ayrıca bu bölümde araştırmanın modelinin açıklanmasına, evren ve örneklem içinde çalışma grubu ve bu çalışmaya katılan katılımcıların demografik bilgilerine, kullanılan veri toplama araçları ve toplanan verilerin analizine ilişkin elde edilen bilgiler sunulmuştur.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada öğretmenlerin kriz dönemlerinde sınıf yönetiminde kullandıkları çatışma çözüm ve motivasyon araçları ile ilgili görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Bu nitel çalışmada, fenomenolojik yaklaşım da olarak bilinen Olgubilim yaklaşımı kullanılmıştır. Bu yöntem, anlamını zihnimizde tam oluşturamadığımız, ancak yabancı da olmadığımız olguları araştıran çalışmalar için bulunmaz bir araştırma zeminidir. Bu araştırmalarda (Olgubilim) araştırmanın konusu olguyu yaşayan ve bu olguyu araştırmacıya/okuyucuya yansıtabilecek birey veya grup veri kaynağıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu çalışma, öğretmenlerin yorumlarına dayandığından, olgu bilim araştırması olma özelliği taşımaktadır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu Adana ili, Yüreğir ilçesinde bir lisede görev yapan öğretmenler (N=20) oluşturmaktadır. Katılımcılar, amaca uygun örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme seçim yöntemiyle seçilmişlerdir. Kolay ulaşılabilir veya elverişli örnekleme, mevcut olan, ulaşması hızlı ve daha kolay olan unsurlara dayanır. Nitel araştırmalarda sık kullanılır, ancak kullanılması da en az istenir. Kolay ulaşılabilir örneklemede araştırmacı, halen var olan unsurlar içerisinde yeterli sayıda unsuru örnekleme olarak belirler. Bu örnekleme şans eseri, tesadüfi, kazara örnekleme olarak da ifade edilir (Patton, 2005).

Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik özellikleri hakkında betimsel istatistiklere ait veriler aşağıdaki Tablo 1' de gösterilmektedir.

Tablo 1. Örneklem Grubuna İlişkin Tanılayıcı Özellikler

	Gruplar	(f)	(%)
Cinsiyet	Kadın	11	55
	Erkek	9	45
Yaş	20-30	6	30
	31-40	8	40
	41-50	4	20
	51 ve üzeri	2	10
Eğitim Durumu	Lisans	15	75
	Yükseklisans	5	25
	Doktora	0	0
Görev Süresi	1-5 yıl	8	40
	6-10 yıl	6	30
	11-15 yıl	2	10
	16-20 yıl	4	20

Tablo 1’de yer alan değerlere göre, çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin 11’in (%55) kadın, 9’unun ise (%45) erkek olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin yaşları incelendiğinde, 6’sının (%30) 20-30 yaş aralığında, 8’inin (%40) 31-40 aralığında, 4’ünün (%20) 41-50 yaş aralığında ve 2’sinin (%10) ise 51 yaş ve üzerinde olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin eğitim durumları incelendiğinde 15’inin (%75) Lisans, 5’inin (%25) Yüksek lisans olduğu, doktora düzeyine ise hiç bir öğretmenin sahip olmadığı görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin görev sürelerine baktığımızda ise 1-5 kıdem yılına sahip 8 (%40), 6-10 kıdem yılına sahip 6 (%30), 11-15 kıdem yılına sahip 2 (%10) ve 16-20 kıdem yılına sahip 4 (%20) öğretmenin olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada lise kademelerinde görev yapan öğretmenlerin kriz dönemlerinde sınıf yönetiminde kullandıkları çözüm stratejileri ile motivasyon araçlarına dair fikirlerine ilişkin verileri toplama gayesiyle, araştırmacılarca hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Araştırmacının literatür tarama sonucu geliştirdiği yarı yapılandırılmış görüşme formu veri toplama aracı olarak bu araştırmada kullanılmıştır. Görüşmede sorulacak soruların hazırlık aşamasında, araştırma konusuyla alakalı ulusal ve uluslararası alanyazın tarama yapılmış olup, konuyla alakalı nicel ve nitel desenli yapılmış çalışmalardan faydalanılmıştır. Alanyazın taraması ile çalışmaların kavramsal temeli meydana getirilip konuyla alakalı detaylı bilgilere erişildikten sonra, görüşme formunda olması gerektiği düşünülen sorular oluşturulmuştur. Belirlenen bu 6 sorunun amacı, anlamı ve kapsamı yönüyle değerlendirilmesi amacıyla alan uzmanı 2 ayrı üniversite hocasından görüş alınmıştır. Araştırmaya dair elde edilen veriler Ocak- Haziran 2021 tarihleri arasında araştırmaya iştirak eden öğretmenler ile yapılmış olan görüşmeler aracılığıyla toplanmıştır. Görüşmeler sırasında içinde bulunduğumuz Covid-19 süreci de göz önüne alınarak teknolojiden yararlanılmış, daha fazla aynı ortamda bulunmama adına görüşme yapılan öğretmenlerden izin alındıktan sonra görüşme formunu Google form üzerinden doldurması istenmiştir. Google form üzerinden doldurma işlemi aynı zaman görüşme esnasında yaşanabilecek veri kayıplarının da önüne geçecektir.

Geçerlilik ve Güvenilirlik

Araştırmada katılımcılardan kendini huzurlu hissedebileceği, rahat davranabileceği ve görüşlerini samimiyetle ortaya koyabilecekleri bir ortamda formu doldurmaları istenmiştir. Katılımcılara görüşme formunda, katılımcıların soruları cevaplarken soruların yanlı ifade edilmesinden kaçınılmıştır. Her bir görüşme (formun doldurulması) ortalama 30 dakika sürmüştür. Araştırmada geçerlilik ve güvenilirliği arttırmak amacıyla veri çeşitlemesi yoluna gidilmiştir. Bu araştırmada lise kademesindeki öğretmenlerin kriz dönemlerinde sınıf yönetim sürecinde kullandıkları çatışma çözüm stratejileri ve motivasyon araçlarıyla alakalı farklı ama zengin veri çeşitlerine ulaşma amaçlı veri menşelerinin çeşitlendirilmesi yoluyla elde edilmeye çalışılmıştır. Veri kaynaklarının çeşitlendirilmesi, yani farklı özellikleri olan katılımcıların araştırmaya katılması, araştırılan olgu ya da duruma dair farklı algıların ve hayat tarzlarının meydana çıkartılmasına imkan sağlayacaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu yelpazeyi sağlamak için araştırma lise kademelerinde eğitim veren çeşitli tür ve derece okullarında yürütülmüş, farklı cinsiyetlerdeki öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuştur.

Sonrasında görüş birliği sağlanamayan kodlarda ortak noktalar bulunmuş olup, uyuşma yüzdesinin %82, 36 olduğu görülmüştür. Araştırmanın güvenilir kabul edilebilmesi için güvenilirlik hesaplarının %70'in üzerinde çıkması beklenir (Miles ve Huberman, 1994). Bu araştırma Miles ve Huberman'ın (1994) güvenilirlik formülü kullanılmıştır.

Veri Analizi

Veriler, betimsel ve içerik analizleri teknikleri kullanılarak analiz yapılmış olup analiz boyunca önce, formlar çözülmüş, öğretmenler temelinde analizler yapılmış, analizlerde görüşlerine başvuru alan öğretmenlerin birer kodu (Öğrt-1, Öğrt-2 şeklinde) olmak üzere açıklamalar yapılmıştır. Araştırma bulguları, görüşmede sorulan sorular baz alınarak çözümlenmiş, her soru için tema ve alt temalar oluşturulmuştur. Birebir alıntı olarak kullanılabilmesi düşünülen cümleler belirlenmiş ve gerekli görüldüğü durumlarda bulgular bölümünde birebir alıntı olarak yer verilmiştir.

BULGULAR

Araştırmanın bu kısmında araştırmanın amacı gereğince cevaplanması planlanan alt problemlere ait bulgular ve bu bulgulara ait yorumlara yer verilmiştir.

Öğretmenlerine Kriz Dönemlerinde Sınıf Yönetim Sürecinde Okul Bazında Aldıkları Önlemler Nelerdir?

Öğretmenlerin sınıf yönetiminde kriz dönemlerinde karşılaştıkları çatışmalarda kullandıkları çözüm stratejileri ve motivasyon araçlarının incelendiği bu nitel çalışmada elde edilen sonuçlar araştırma sorusuna göre sıralanmıştır. Araştırmanın birinci alt problemi "Öğretmenlerine kriz dönemlerinde sınıf yönetim sürecinde okul bazında aldıkları önlemler nelerdir?" şeklindedir. Araştırma sorusuna dair kodlar "Sınıfta alınan önlemler" olmak üzere tema (kategori) altında toplanmıştır. Öğretmenlerin deneyimlerine göre alt probleme ait bulguları elde edebilmek amacıyla elde edilen kodlar Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Sınıf Yönetim Sürecinde Okul Bazında Alınan Önlemler

Tema	Kodlar	Frekans
Sınıfta alınan önlemler	Derslerin zamanında başlaması	15
	Derslerin zamanında bitirilmesi	15
	Derse geç kalmaların önlenmesi	10
	Dersin bölünmesinin engellenmesi	10
	Sınıfın fiziki olarak düzenlenmesi	17
	İstenmeyen davranışların önlenmesi	14

Tablo 2 incelendiğinde katılımcılar sınıfta alınan bazı önlemlerden bahsetmişlerdir. Öğretmenlerin çoğunluğu sınıfın fiziki olarak düzenlenmesini sınıf yönetimi için okulda alınan önlem olarak görmüş, belirli bir kısmı ise derse geç kalmaların önlenerek dersin bölünmesinin önüne geçilmesini sınıf yönetimi için okulda alınan önlem olarak görmüştür.

“Müdürümüz, derslerin düzenli işlenmesi konusunda hassas davranıyor. Veliler veya başkası tarafından derslerin kesintiye uğramasına izin vermiyor. Bu durum sınıf iklimini olumlu etkileyerek çatışmaları önlemektedir” (Öğrt-8).

“Öğretmenler derslere zamanında girip-çıkma konusunda gerekli hassasiyeti göstermektedir. Sene başında öğretmenler kurulunda alınan kararlar doğrultusunda öğrencilerin derse geç kalmalarını önlemek amaçlı gerekli uyarılar yapılmaktadır” (Öğrt-10).

“Evet, üç yıldır bu okulda görev yapmaktayım. Şimdiye kadar dersine dâhil olduğum sınıflarda eğitim ortamı için fiziksel düzenlemelerin yapıldığını söyleyebilirim” (Öğrt-9).

“Okulumuzda yasaklar değil düzeni sağlamak adına uyulması gereken kurallar devrede. Okul kuralları, öğrenci kayıt yaptırırken öğrenci ve velisine sözleşme imzalatılıyor. Böylelikle birçok istenmeyen davranış engellenmiş oluyor” (Öğrt-10).

Öğretmenlerin Sınıf Yönetiminde Sınıf Bazında Karşılaştıkları Sorunları Çözme Stratejileri Nelerdir?

Araştırmanın ikinci alt problemi “Öğretmenlerin sınıf yönetiminde sınıf bazında karşılaştıkları sorunları çözme stratejileri nelerdir?” şeklindedir. Araştırma sorusuna dair kodlar “Sınıf yönetim sürecine etki ve sınıf yönetim sürecine katkı” olmak üzere iki tema (kategori) altında toplanmıştır. Öğretmenlerin deneyimlerine göre alt probleme ait bulguları elde edebilmek amacıyla elde edilmiş olan kodlar Tablo 3’ de sunulmuştur.

Öğretmenlerin okul yöneticilerinin öğretimi denetleme ve geliştirme davranışı hakkındaki Tablo 3 incelendiğinde katılımcılar öğretmenlerin sınıf yönetim sürecine etki/katkısı hakkında görüş belirtmişlerdir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu olumlu öğrenci davranışlarının ödüllendirilmesinin sınıf yönetimine katkı sunduğunu belirtmiş, bazı öğretmenler okul/sınıf kurallarında yaptırım uygulanmasının sınıf yönetimine katkısının olduğunu, bazı öğretmenler ise sınıf içinde adaletli davranmanın sınıf yönetimine katkısının olduğunu söylemişlerdir.

Tablo 3. Öğretmenlerin Sınıf Yönetim Sürecinde Kullandıkları Çatışma Çözüm Stratejilerinin Etkisi/Katkısı

Temalar	Kodlar	Frekans
Sınıf yönetim sürecine etki	Sınıfta adaletli davranma	11
	Beden dilinin kullanılması	13
	Öğrenci çalışmalarını kontrol etme	11
	Öğrenci ile iletişim kurma	16
	Okul/sınıf kurallarında yaptırım	15
Sınıf yönetim sürecine katkı	Etkili davranış değiştirme yöntemlerini uygulama	13
	Sınıfta düzenin sağlanması	16
	Demokratik sınıf iklimi oluşturma	13
	Öğrencinin ödüllendirilmesi	18

“Öğretmenler öğrencilere göz temasıyla kurallara uyması gerektiğini hissettirebilir. Göz temasıyla öğrenciye güven duyduğunu hissettirebilir” (Öğrt-16).

“Okul idaresi öğretmenlerle birlik olarak söz ve davranışlarıyla okulda demokratik bir iklim oluşturur” (Öğrt-6).

“Öğretmenler tatlı sert bir üslupla hem disiplin sağlıyor hem de öğrencinin kendini ifadesine fırsat veriyor” (Öğrt-8).

“Okul kuralları tüm öğrencilere adil olarak uygulanıyor. Özellikle kılık kıyafet ve disiplin konularında okul müdürü ve öğretmenlerin ortak tavrı kurallara uyan öğrenci sayısını artırmaktadır” (Öğrt-10).

“Öğretimden çok eğitimi önemli görerek, önce motivasyonlarını sağlayarak onlarda davranış değişikliği için zaman zaman ödül veririm” (Öğrt-18).

Öğretmenlerin Sınıf Yönetiminde Karşılaştıkları Sorunları Çözmede Kullandıkları Motivasyon Araçları Nelerdir?

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Öğretmenlerin sınıf yönetiminde karşılaştıkları sorunları çözmede kullandıkları motivasyon araçları nelerdir?” şeklindedir. Araştırma sorusuna dair kodlar “Sınıfta kullanılan motivasyon araçları” olmak üzere tema (kategori) altında toplanmıştır. Öğretmenlerin deneyimlerine göre alt probleme ait bulguları elde edebilmek amacıyla elde edilmiş olan kodlar Tablo 4’ de sunulmuştur.

Tablo 4. Öğretmenlerin Sınıfta Karşılaşılan Sorunları Çözme Stratejileri

Temalar	Kodlar	Frekans
Sınıfta kullanılan motivasyon araçları	Öğrencilere zaman ayırma	2
	Rehberlik/İletişim kurma	9
	Öğrenci-öğretmen diyalogu	8
	Zamanında iletişim	4
	İkna edebilme	1

Tablo 4 incelendiğinde katılımcılar öğretmenlerin sınıf bazında karşılaşılan sorunlara çözümü ile disiplin süreci hakkında görüş belirtmişlerdir.

“Okul rehberlik servisi ile koordinasyon içinde çalışarak kriz dönemlerinde oluşabilecek sorunlara karşı nasıl davranmamız gerektiği konusunda bilgi alışverişinde bulunuruz” (Öğrt-5).

“Sorunu çözmeye etkili bir rol oynayabilmek için, aile ile bizzat ilgilenerek sorunun çözülmesi için elimden geleni yapıyorum” (Öğrt-19).

“Rehberlik servisi ile iletişim halindeyim. Problem yaşandığında nöbetçi öğretmen, sınıf rehber öğretmeni ve rehber öğretmen ile diyalog halindeyim” (Öğrt-2).

“Disiplin süreçlerinde tarafsız/adaletli davranmaktayım. Cezai işlem gerektiren durumlarda kararlı davranmakta, okul idaresine yönlendirmekteyim” (Öğrt-10).

SONUÇ TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Etkili bir eğitim isteniyorsa, uygun hazırlanmış bir sınıf ortamı, verimli öğrenci - öğretmen iletişimi ile birlikte belirlenmiş sınıf kuralları ile oluşturulan bir düzen beklenmektedir. Eğitim - öğretim etkinliklerinin gerçekleştiği yer sınıf ortamıdır ki, bir öğretim yılında, öğrenim süresinin çok büyük bir kısım sınıfta geçer ve geçen bu zaman diliminde öğrencilerle yüzyüze vakit geçirilir. Böylece eğitimin asıl amacı olan davranış kazandırma da burada gerçekleşir. Sınıfta öğretmen, öğrenci ve kaynaklar yer alır. Tüm bunlardan dolayı eğitim yönetiminin kalitesi sınıf yönetiminin kalitesine bağlıdır denilebilir.

Bu araştırma kapsamında, öğretmenlerin kriz dönemlerinde sınıf yönetiminde karşılaştıkları çatışmalarda kullandıkları çözüm stratejileri ve motivasyon araçlarını ölçen geçerli olan güvenilir bir ölçek geliştirilmiştir. Geliştirilen ölçek ve kişisel bir bilgi formu liselerde görev yapan 20 öğretmene uygulanmış, öğretmenlere göre kriz dönemlerinde kullanılan çözüm stratejileri ve motivasyon araçlarının sınıf yönetimine olan etkileri ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişki oluşturulmuştur. Sonuçta öğretmenlere göre sınıf yönetiminde karşılaşılan krizleri çözmeye kullanılan çözümler ve motivasyon araçları ile çalışılan okul kademesi, cinsiyet, mesleki kıdem gibi değişkenler arasında bazı ilişkiler bulunmuştur.

- Öğretmenlerin okul örgütlenmesi içerisindeki rehberlikle ilgili görevleri hakkındaki algıları mesleki deneyimleri arttıkça artmaktadır. Bunun nedeni yeni mezun olan bir öğretmenin görevlerini net olarak bilmemesinden kaynaklanıyor olabilir. Bunun için hem lisans eğitiminde öğretmenlik meslek derslerinin ders saatinin artırılabilir, hemde mesleğe başlayınca, mesleki kıdemi 10 yıla kadar olan öğretmenlere daha yoğun hizmet içi eğitim düzenlenebilir.
- Öğrencilerin önerileri önemsenmeli, yönetici – öğrenci ve öğrenci arasındaki iletişimin düzeyi iyi olmalı ve yüksek tutulmalıdır.
- Sınıf kuralları, sınıf seviyelerine ve o sınıfta derse giren öğretmenlere göre değişmektedir. Kuralların uygulanmasında ve yaptırımında otokratik tutum olumsuz olarak, kuralların uygulanması ve yaptırımında demokratik tutum sergileme ise olumlu olarak değerlendirilmiştir.
- Sınıf kurallarını daha belirgin bir hale getirip, öğrencilere anlaşılır bir şekilde açıklayarak uygulamada yaşanacak bir takım zorluklar yok edilebilir.
- Ulaşılması istenen amaçların araçlarla yer değiştirmesine sebep olabilecek katı bir kuralcı anlayıştan kaçınılmalıdır. Kuralların yarar düzeylerini yükseltip aktif hale getirmek, zararlarını en aza indirebilmek için, oluşturulacak kurallar, çok yönlü düşünülerek, paydaşların görüşleri de alınarak grupça oluşturulmalı, ve sayısı da az olmalıdır. Kurallara uyulması için, kurala

uymamanın olası sonuçlarına da sınıfla birlikte karar verilmeli ve buna göre yaptırımlar uygulanmalıdır.

- Olumlu ve olumsuz görülen davranışlar için ödül ve ceza yararlıdır.

Araştırmanın sonunda öğretmenlere göre sınıf yönetiminde kullandıkları motivasyon araçlarının olumlu ve olumsuz yönleri belirlenmiştir. Bu sonuçlara bağlı kalınarak öneriler aşağıda belirtilmiştir.

- Eğitim fakültelerinde okuyan öğrencilerin son sınıflarında almış olduğu okul deneyimi dersi ile yaptığı staj uygulama ve değerlendirmesi işlevselleştirilmeli, staj rehber öğretmeni ile fakülteden izlemek için giden öğretim üyesi öğrencilerin sınıf yönetimi becerisini de ölçüp, değerlendirmeli, gördüğü eksiklikleri öğrencileri geri dönüt olarak sunmalıdır.
- Sınıf ve okulda bireysel ve grupça yapılan/yapılacak etkinlikler, eğitsel kulüp faaliyetleri, sosyal, sportif, kültürel, bilimsel ve sanatsal çalışmalar önemsenmeli ve işlevselleştirilmelidir. Bu amaçla; Öğrencilerin gerek bireysel, gerek takım olarak spor müsabakalarına katılmaları özendirilebilir. Öğrenciler için turlar düzenlenebilir, okulda çıkarılan/çıkarılacak gazete ve dergilerde aktif görevler verilebilir, konferanslar düzenlenebilir. Sanatsal etkinlik olarak da müzik, tiyatro, resim gibi kişisel gelişim ve sosyalleşme sağlayan etkinlikler düzenlenebilir. Tübitak projeleri gibi çocukların aktif olarak katılabilecekleri bilimsel etkinlikler düzenlenebilir.
- Öğrencilerin sorumluluk sahibi olması ve sosyalleşmesi için, okul dışı sosyal sorumluluk alma imkanı oluşturulmalı ve toplumsal alanda bazı farklı etkinliklere iştirak etmesi sağlanmalıdır.
- İstenmeyen davranışları en baştan önleyen ve negatif etkisini aza indirdiği için önleyici ve gelişimsel rehberlik kavramı öne çıkaran rehberlik servisi okullarda işlevsel hale getirilmelidir.
- Anne-babalar sınıfta istenmeyen davranışlar hakkında bilgilendirilmeli ve destekleri alınmalıdır.
- Okullarda yöneticilerin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve ailelerin karşılaştıkları sorunlar belirlenmeli ve çözümüne yönelik öneriler geliştirilip uygulanmalıdır.
- Gerek öğretmenlere, gerek okul müdürlerine düzenlenecek olan hizmetiçi eğitimlerde program içeriği oluşturulurken sınıf yönetimi kesinlikle yer almalı, liderlik eğitimi ders konusu olarak verilmelidir.
- Sınıfı yönetmekte sıkıntı çeken ve öğrencilerine olumsuz uygulama eğilimi olan öğretmenler yeniden eğitime alınmalıdır.
- Öğretmen gelişimine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri ile MEB tarafından, yöneticilerin ve öğretmenlerinin rehberlik ve sınıf yönetimleriyle ilgili sorumluluklarını yerine getirmeleri ve görevlerini sağlıklı bir şekilde yapıp yapmadıkları sürekli olarak denetlenmeli ve takip edilmelidir.
- Sınıf yönetimi alanında öğretmenlerin ve okul müdürlerinin istifadesi için yayınlar arttırılmalı ve daha fazla araştırma yapılmalıdır.
- Bu çalışmada öğretmenlerin kullandıkları çözüm stratejilerine ait çalışmalar incelenmiş olup, aynı şekilde bir çalışma da okul yöneticilerinin algılarına yönelik yapılabilir.
- Farklı il ve ilçelerdeki temel eğitim ve ortaöğretim okullarında da buna benzer bir araştırma yapılabilir.
- Benzer bir araştırma, özel temel ve ortaöğretim öğretmenleri ile yapılabilir.
- Öğretmenlerin sınıf yönetimlerini güçlendirmek amacıyla hizmet içi eğitim programlarında

kriz, çatışma çözüm stratejileri ve bunların çözümüne yönelik motivasyon araçları hakkında eğitim programları düzenlenmeli ve düzenlenen programların öğretmen davranışları üzerindeki etkisi ileri araştırmalarda incelenmelidir.

- Eğitim yönetimi alanında yüksek lisans ve/veya doktora yapmış olan temel ve ortaöğretim öğretmenleri ile eğitim yönetimi yüksek lisans ve/veya doktora yapmamış temel ve ortaöğretim okul öğretmenlerinin sınıf yönetim becerilerine sahip olma düzeyleri açısından karşılaştırılabilir.
- Bu araştırma nitel olarak yapılmıştır. Daha çok katılımcıyı içeren nicel verilerin irdelenebilmesi açısından aynı çalışma nicel olarak da yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Aydın, A. (2007). *Sınıf Yönetimi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Aytekin, H. (2000). Sınıf Yönetimi ve Disiplinle İlgili Kurallar Geliştirme ve Uygulama. Leyla Küçükahmet (Editör). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Başar, H. (2004). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Celep, C. (2004). *Sınıf Yönetimi ve Disiplini*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çelik, V. (2003). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Demirtaş, H. (2005). Sınıf Yönetiminin Temelleri. Hüseyin Kıran (Editör). *Etkili Sınıf Yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erdoğan, İ. (2001). *Sınıf Yönetimi Ders, Konferans, Panel ve Seminer Etkinliklerinde Başarının Yolları*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Gordon, T. (1996). *Etkili Öğretmenlik Eğitimi*. (Çev. E. Aksay). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Gürsel, M. (2005). *Eğitim Yöneticisinin Yeterlilikleri: Endüstri Meslek Lisesi Müdürlerinin Yeterliliklerine İlişkin Bir Araştırma*. Konya: Eğitim Kitapevi Yayınları.
- İlgar, L. (1996). *Eğitim Yönetimi, Okul Yönetimi, Sınıf Yönetimi*. İstanbul: Beta Basım Yayınları.
- İlgar, L. (2007). *İlköğretim Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Becerileri Üzerine Bir Araştırma, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul*.
- Miles, M.B. and Huberman, A.M. (1994). *Nitel Veri Analizi: Genişletilmiş Bir Kaynak Kitap*, Ankara: Pergem A Yayıncılık.
- Ök, M., Göde. O. ve Alkan. V. (2000). İlköğretimde Öğretmen-Öğrenci Etkileşiminde Sınıf Yönetimi Kurallarının Etkisi, *Milli Eğitim Dergisi*, 145, 20-24.
- Özdemir, İ. E. (2004). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Öztürk, B. (2002). *Sınıfta İstenmeyen Davranışların Önlenmesi ve Giderilmesi*. Emin Karip (Editör). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Özyürek, M. (1996). *Sınıfta Davranış Yönetimi*. Ankara: Karatepe Yayınları.
- Patton, M. Q. (2005). *Qualitative Research*. New York: John Wiley & Sons, Ltd.
- Sarı, H. (2002). *Özel Eğitime Muhtaç Öğrencilerin Eğilimleriyle İlgili Çağdaş Öneriler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Sarıtaş, M. (2003). *Sınıf Yönetimi ve Disiplini İle İlgili Kurallar Geliştirme*. Leyla Küçükahmet (Editör). *Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayınları.

Terzi, A. R. (2002). Sınıf Yönetimi Açısından Etkili Öğretmen Davranışları, *Milli Eğitim Dergisi*, 155-156: 162-169.

Turan, S. (2003). *Sınıf Yönetiminin Temelleri*. Mehmet Şişman ve Selahattin Turan (Editörler). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Turan, S. (2006). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Yıldırım, A. ve H. Şimşek (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Yerleşik Yabancıların Destinasyon Marka İmajı Algılarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma

Dr. Öğr. Üyesi Güneş Açelya SİPAHİ, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Söke İşletme Fakültesi, Aydın, e-posta: acelya.sipahi@adu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6414-5618>

Dr. Pınar MUTLU TURAN, Bağımsız Araştırmacı, e-posta: pinarmutlu@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1566-1966>

Öz

Turizmin hizmet sektörü içerisinde önemli bir yeri vardır. Günümüzde insanların tatil anlayışları değişse de her koşulda tatil ihtiyaçlarının değişmediği görülmektedir. Yeni yerler görmek, farklı deneyimler yaşamak için insanlar bir yerden başka bir yere gitme ihtiyacı duymaktadır. Son yıllarda daha yaygın bir şekilde destinasyonda kısa süreli geceleme yerine o ülkenin vatandaşı olmasa da oraya kalıcı bir şekilde yerleşen veya yılın belli bir bölümünü orada geçiren “yerleşik turist” ya da “yerleşik yabancı” olarak adlandırılan turist davranışları görülmektedir. İster uzun ister kısa süreli olsun insanların tatil için nereye gidecekleri ya da tekrar gidip gitmeyecekleri destinasyon olarak adlandırılan o yeri nasıl algıladıklarına bağlıdır. Bu nedenle destinasyon imaj algısının tespitine yönelik çalışmalara sıklıkla rastlanmaktadır. Literatürde; turistler, yerel halk, otel yöneticileri, yerel yönetimler ve turist rehberlerinin gibi kesimlerin destinasyon imaj algısını ölçmeye yönelik çalışmalar bulunmaktadır. Ancak çalışmanın amacı olan bir bölgede yaşayan yerleşik yabancıların o bölge ile ilgili destinasyon imaj algılarının tespit edilmesine yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu amaç doğrultusunda Amerika’dan iki kişi olmak üzere, Meksika, İrlanda ve Ukrayna’dan gelen beş yerleşik yabancı ile yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Verilen cevaplar MAXQDA veri analiz programı ile analiz edilerek Kuşadası’na ait imaj algısının temel unsurlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Kuşadası’nın imajını oluşturan unsurlar; başta iklim, plajlar ve gün batımı manzarası olmak üzere doğal kaynaklar, güvenlik, ulaşım kolaylığı, sağlık hizmetleri ve sosyal ortam iken geliştirilebilecek konular, temizlik ve kış aylarında etkinliklerin artması şeklindedir. Ayrıca ortak bir destinasyon marka imajına yönelik belirsizlikler olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yerleşik Yabancılar, Destinasyon İmajı, Marka , Nitel Araştırma.

Makale Gönderme Tarihi: 03.03.2022

Makale Kabul Tarihi: 01.06.2022

Önerilen Atıf:

Sipahi, G. A. ve Mutlu Turan, P. (2022). Yerleşik Yabancıların Destinasyon Marka İmajı Algılarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(6): 783-799.

**Journal of Social, Humanities and
Administrative Sciences**

2022, 5(6): 783-799. DOI:10.26677/TR1010.2022.991

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

RESEARCH PAPER

**A Research to Determinate The Destination Brand Image Perceptions of Resident
Foreigners: Example of Kuşadası**

Assistant Prof. Dr. Güneş Açelya SİPAHİ, Aydın Adnan Menderes University, Söke Faculty of
Business Administration, Aydın, e-mail: acelya.sipahi@adu.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6414-5618>

Dr. Pınar MUTLU TURAN, Independent Researcher, e-mail: pinarmutlu@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1566-1966>

Abstract

Tourism has an important place in the service sector. Although people's understanding of holiday changes today, it is seen that their holiday needs do not change under any circumstances. People need to go from one place to another in order to see new places and have different experiences. In recent years, tourist behaviors called "resident tourist" or "resident foreigner" have been observed more commonly in the destination instead of short-term overnight stays. Whether for a long or short-term holiday, where people will go or whether they will go again depends on how they perceive that place called a destination. For this reason, studies on the detection of destination image perception are frequently encountered. In the literature; there are studies to measure the destination image perception of segments such as tourists, local people, hotel managers, local governments and tourist guides. However, no study has been found to determine the destination image perceptions of resident foreigners living in a region, which is the aim of the study. For this purpose, semi-structured in-depth interviews were conducted with five resident foreigners from Mexico, Ireland and Ukraine, two from the United States. The answers given were analyzed with the MAXQDA data analysis program and it was aimed to determine the basic elements of the image perception of Kuşadası. According to the results of the research, the elements that make up the image of Kuşadası are the natural resources, especially the climate, beaches and sunset views, security, ease of transportation, health services and social environment, while the issues that can be improved are cleanliness and increasing the number of activities in winter. In addition, it has been determined that there are uncertainties about a common destination brand image.

Keywords: Foreign Residents, Destination Image, Brand, Qualitative Research.

Received: 03.03.2022

Accepted: 01.06.2022

Suggested Citation:

Sipahi, G. A. and Mutlu Turan, P. (2022). A Research to Determinate The Destination Brand Image Perceptions of Resident Foreigners: Example of Kuşadası, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 5(6): 783-799.

GİRİŞ

Alternatif destinasyonlar arasından seçim yaparken turistler, kendileri için en uygun olan kriterleri göz önüne almaktadırlar. Örneğin doğal güzellikler ya da insan yapısı yerler, sakinlik ya da eğlence, romantik ya da aileye uygun gibi farklı özellikler destinasyonun imajını belirlemekte ve tercihleri etkilemektedir. Başka bir deyişle destinasyon marka imajı, destinasyonu ziyaret edecek olan kişilerin söz konusu destinasyonun tercihinde önemli faktörlerden biri olmaktadır (Hanlan ve Kelly, 2002). Yılmaz ve Yolal (2008) yapmış oldukları çalışmada turistlerin destinasyon seçimi ile o yerin algılanan imajı arasında pozitif bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir. İmajı oluşturan unsurların doğru tespit edilmesi, destinasyon pazarlamasında hem hedef kitlenin doğru tespit edilerek yeni müşterinin çekilmesini hem de turistlerin tekrar ziyareti ile sağlanan müşteri bağlılığını sağlamaktadır.

Destinasyon marka imajı algısını ölçmeye yönelik geçmiş çalışmalar daha çok, yerli ve yabancı turistler (Albayrak ve Özkul, 2013), yerli halk (Yamaç ve Zengin, 2015; Zengin vd., 2019), otel yöneticileri (Yamaç-Erdoğan ve Zengin, 2019), turist rehberleri (Temizkan, 2005), kamu ve özel sektör turizm paydaşları (Oduncuoğlu ve Bostan, 2019) başka bölgelerden destinasyona gelen üniversite öğrencileri (Taş vd., 2019) ve turizm rehberliği okuyan üniversite öğrencileri (Okul vd., 2020) ile gerçekleştirilmiştir. Destinasyonda yaşayan yerleşik yabancıların o destinasyona yönelik imaj algılarını ölçmeye yönelik bir çalışmaya literatürde rastlanmamıştır. Destinasyonda yaşayan yerleşik yabancılar da destinasyon imajı belirleme kaynaklarından biridir ve destinasyonu farklı bir bakış açısı ile değerlendirmekte, geldikleri yer ile yaşadıkları yer arasında farklı bağlantılar kurabilmektedir.

Işık (2019) yapmış olduğu çalışmada, Aydın Göç İdaresi ve Kuşadası Yabancılar Danışma ve Dayanışma Derneği'nden almış oldukları bilgilere göre Aydın'da 6.168 uzun ikamet izni olan yerleşik yabancı oldu ve en çok yerleşik yabancıların 2.888 kişi ile Kuşadası'nda bulunduğunu belirtmiştir. Ayrıca çalışmada yılda bir kaç hafta Kuşadası'nda konaklayıp ülkelerine dönen 4,900 yerleşik yabancı olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bu kadar önemli bir orana sahip olan yerleşik yabancıların destinasyon marka imajına yönelik algılarının tespit edilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Kuşadası'nda yaşayan yerleşik yabancıların destinasyon imaj algılarını tespit ederek Kuşadası'nın imajını oluşturan unsurları belirlemeye katkı sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda yerleşik yabancıların destinasyon imaj algılarının tespiti için Kuşadası'nda yaşayan ikisi Amerikalı olmak üzere, Meksikalı, Ukraynalı ve İrlandalı beş yerleşik yabancı ile derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Mülakat sonuçları analiz edilmiş ve sonuçlar doğrultusunda öneriler sunulmuştur. Çalışmanın sonuçları hem akademik çalışmalara hem de sektörde faaliyet gösteren profesyonellere yol gösterebilecektir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Yerleşik Yabancı Kavramı

Yerleşik yabancı kavramının hukuki olarak tam bir karşılığı olmamakla beraber literatürde farklı tanımları bulunmaktadır. Dirlik (2009) yerleşik yabancıyı "mülk satın alma ya da kiralama, iş kurma ve evlilik gibi sebeplerle kendi ülkesi dışında farklı bir ülkede uzun süre kalan yabancılar" olarak tanımlamaktadır. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu'na (2008) göre yerleşik yabancılar; Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlıkları olmadıkları halde hayatlarının belirli bir dönemini, mülk edinerek veya uzun süre mülk kiralarak bir yılın yarısından fazlasını Türkiye'de geçiren kişilerdir. Yerleşik yabancıyı, vatandaşı olmadığı bir devlette yasal olarak

ikamet eden (Erat, 2013) o yere ekonomik, sosyal ve kültürel yönden katkı sağlayan kişi (Ekici vd., 2015) olarak da tanımlamak mümkündür.

Turizm açısından değerlendirildiğinde, yerleşik yabancılar kendi ülkeleri dışında gittikleri yerleri beğenerek oraya yerleşme eğilimi göster turistlerdir. Yerleşik yabancıların ülkeleri ile ekonomik ve sosyal bağlarını çok fazla kalmadığı görülmektedir. Yerleşik yabancıların çoğunlukla Türkiye'nin batı ve güney bölgelerinde, denize kıyısı olan turizm destinasyonlarında yaşamayı tercih ettikleri görülmektedir (Özgüneş, 2017).

Özet olarak hayatlarının bir bölümünde, uygun iklim koşulları, iş, evlilik, eğitim, emeklilik gibi nedenlerle kendi ülkeleri dışında dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan insanlar, yerleşik yabancı olarak tanımlanabilir. Bu kişiler ekonomik olarak nispeten gelişmiş olan ülkelerden, turizm veya ekolojik nedenlerle ve çoğunlukla mülk satın alma yoluyla geldikleri için göçmenlerden ayrılmaktadır. Genellikle göçmenler zorlayıcı bir nedenle ülkelerini terk etmek zorunda kalmış kişiler iken yerleşik yabancılar daha çok turizm amaçlı gelmektedir. Kalış süreleri bakımından yerleşik yabancılar; tam yerleşikler, mevsimlik kalanlar ve fırsat buldukça kalanlar olmak üzere üç bölümde değerlendirilebilmektedir (Işık, 2019).

Destinasyon Kavramı

Turistik destinasyon tanımının literatürde farklı anlamlarda sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Coltman (1989) destinasyonu yerel olmayan turist veya günü birlikçilerin yararlanabilmesi için farklı doğal güzelliği, özelliği ve çekiciliği olan alan, Shaw ve Morris (2000) ise turistlere yönelik çok yönlü turizm hizmeti veren coğrafi alanlar olarak tanımlamaktadır. Buhalis (2000) destinasyonu bir yerin ötesinde yerel düzeyde ürün, hizmet ve tatil tecrübelerinin birleşimi olarak ifade etmiştir. Daha geniş bir tanımla destinasyon, turistik ürün arzı sağlayan işletmelerce desteklenmiş, kimi zaman yerel bölge kimi zamanda bir kıta olarak ifade edilen bölge olarak da adlandırılabilir (Kılıç, 2011). Yıldırğan vd., (2015) destinasyon için; insanların eğitim, kültür, yaş, seyahat motivasyonu, ziyaret amacı gibi birçok boyuta dayanan algısal terim, tanımını kullanmışlardır.

Bir bölgenin turistik destinasyon olabilmesi için bazı özelliklere sahip olması gerekir. Literatür incelendiğinde destinasyonu oluşturan özellikleri; doğal, kültürel, mimari ve insan yapısı çekicilikler; ulaşılabilirlik, alt yapı ve üst yapı koşulları, konaklama ve yeme-içme hizmetleri, seyahat acentaları tarafından organize edilen turlar, iletişim ve sağlık hizmetleri gibi tamamlayıcı faaliyetler vb. olarak karşımıza çıkmaktadır (Çakır ve Küçükkambak, 2016; Buhalis, 2000; Sirgy ve Su, 2000).

Destinasyon İmajı

Ulaşım ve iletişim teknolojileri vasıtası ile destinasyonların birbirine yaklaştığı günümüz dünyasında destinasyon imajı, destinasyonların rekabet edebilirliğini arttırmada önemli rol oynar. Destinasyon markaları, kendilerini rakiplerinden ayırmak için yeterince benzersiz olmalı, aynı zamanda bir destinasyon çekiciliğinin tüm unsurlarını kapsayacak kadar geniş olmalıdır (Vinyals-Mirabent vd., 2019).

Destinasyon imajı, bir destinasyon ile ilgili inanç, duygu ve küresel izlenim olarak bireyin zihninde temsil edilen tutumsal bir yapıdır (Baloğlu ve McClearly, 1999). Genel destinasyon imajı fonksiyonel ve sembolik çağrışımların toplamından oluşmaktadır (Qu vd., 2011) Destinasyon marka imajı, kişi veya grubun belirli bir yer ile ilgili sahip olduğu bilgi, izlenim, önyargı ve hislerinin bir bütün olarak anlatımı olarak tanımlanabilir. Destinasyon imajının, turistlerin destinasyon seçiminde (Heitmann, 2011), turist sadakati üzerinde (Ön Esen ve Bahar, 2019) ve belli bir destinasyonu tavsiye etme niyeti üzerinde (Bigne vd., 2001) olumlu etkiye sahip olduğuna dair araştırmalar bulunmaktadır. Özgüneş (2017) Bodrum'da yaşayan yerleşik

yabancılar üzerine yapmış olduğu çalışmada, destinasyon imajının yerleşik yabancıların yerleşim yeri seçiminde önemli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu nedenle turistik destinasyonlar, turistlerin tekrar ziyaret edebilirliğini arttırmak ve destinasyona yeni turistler çekebilmek için olumlu ve güçlü destinasyon imajı yaratmalıdırlar (Qu vd., 2011).

Destinasyon imajının nasıl algılandığının tespit edilmesi algının yönetilebilmesi açısından önemlidir. Destinasyon imajı algısı, hem mevcut imaj algısının tespit edilmesi hem de imajın yeniden oluşturulmasında gereklidir. Her bir destinasyon için destinasyon imajını belirleyen faktörlerin belirlenmesi ve ayrıntılı olarak içlerinin doldurulması gerekmektedir. Destinasyon markalamasında imaj oluşturmak, hem kamu hem de özel sektörden birçok paydaşı ilgilendirir (Ashworth ve Voogt, 1994). Başarılı bir destinasyon marka imajı oluşturmak birçok zorluğu beraberinde getirmektedir. Destinasyon marka imajı inşa edilirken; o markanın yaratılması, konumlandırılması ve uygulamasını içeren zorlu bir süreçten geçmek zorundadır (Morgan vd., 2002).

Tablo 1. Algılanan Destinasyon İmajını Belirleyen Boyutlar/Nitelikler

DOĞAL KAYNAKLAR	GENEL ALTYAPI	TURİSTİK ALTYAPI
İklim	Kaliteli yollar, havaalanları ve limanlar	Oteller ve apart oteller
Sıcaklık	Özel ve kamu taşıma işletmeleri	Yatak sayısı
Yağış miktarı	Gelişmiş sağlık hizmetleri	Sınıfları
Nem	Gelişmiş telekomünikasyon	Kalitesi
Güneş ışığı süresi	Gelişmiş ticari altyapı	Restoranlar
Kumsallar	Gelişmiş yapılaşma	Sayıları
Kaliteli deniz suyu		Sınıfları
Kumlu ve kayalık plajlar		Kalitesi
Plajların uzunluğu		Barlar, diskotekler ve klüpler
Plajların kalabalık olması		Destinasyona ulaşım kolaylığı
Kırsal bölge zenginliği		Destinasyonun gezilebilirliği
Korunmuş doğal kaynaklar		Turist merkezleri
Göller, akarsular, dağlar vs.		Turist bilgi ağı
Benzersiz ve çeşitli flora ve fauna varlığı		
TURİSTİK BOŞ ZAMAN/REKREASYON	KÜLTÜR, TARİH VE SANAT	POLİTİK VE EKONOMİK FAKTÖRLER
Konulu parklar	Müzeler, tarihi yapılar, anıtlar	İstikrarlı politika
Eğlence ve spor aktiviteleri	Festivaller, konserler	Politik eğilimler
Golf, balık tutma, avcılık, su kayağı, dalış vs.	El sanatları	Ekonomik gelişme
Su parkları	Gastronomi	Güvenlik
Hayvanat bahçeleri	Folklor	Suç oranı
Yürüyüş alanları	Din	Terörist saldırıları
Macera aktiviteleri	Gelenek ve görenekler	Fiyatlar
Kumarhaneler		
Gece hayatı		
Alışveriş merkezleri		
DOĞAL ÇEVRE	SOSYAL ÇEVRE	BÖLGENİN ATMOSFERİ
Muhteşem manzara	Misafirperver ve dost canlısı yerel halk	Lüks
Kasabalar ve merkezlerin çekiciliği	Sosyal hakların azlığı, yoksulluk	Modaya uygunluk
Temizlik	Yaşam kalitesi	İyi bir üne sahip olma
Aşırı kalabalık	Dil engeli	Aileye yönelik bir destinasyon
Hava ve ses kirliliği		Egzotik, mistik, rahatlatıcı
Trafik yoğunluğu		Stresli, eğlenceli, hoş, sıkıcı
		Çekici ve ilginç

Kaynak: Beerli ve Martin, (2004: 659).

Destinasyon marka imajını oluşturan unsurlar Pike ve Bianchi (2016) tarafından; yüksek düzey kişisel güvenlik, yüksek düzey temizlik ve hijyen, sıcakkanlı bölge halkı, kaliteli altyapı, güzel manzara, ilginç yerel kültür, tarihi yerler, yüksek kalite konaklama imkânları, alışveriş, gece hayatı, romantizm ve macera için fırsatlar olarak belirtilmiştir. Oberecker vd., (2008) ise marka imajı unsurlarını; yaşam tarzı (yemek ve dil), kültür (tarih, değerler ve gelenekler), manzara (lokasyon, yer, peyzaj, iklim), politik ve ekonomik, yurt dışında iken arkadaşlarınız ve aileniz ile iletişim imkânları olarak sıralamıştır.

Berli ve Martin (2004) destinasyon imajı ölçümü ile imajı etkileyen faktörleri belirli özellikleriyle dokuz ayrı boyutta sınıflandırmıştır. Tablo 1'de söz konusu unsurlara ait alt başlıklar görülmektedir. Bunlar doğal kaynaklar, genel altyapı, turistik altyapı, turistik boş zaman/rekreasyon, kültür/tarih ve sanat, politik ve ekonomik faktörler, doğal çevre, sosyal çevre ve bölgenin atmosferidir.

YÖNTEM

Bu araştırmada nitel araştırmalardan yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşme yönteminin kullanılması ile az sayıda katılımcıdan deneyim, tutum, şikâyet ve duygularına yönelik bilgiler edinilmesi amaçlanmıştır. Keşif odaklı bir yöntem olması nedeniyle görüşme sırasında katılımcılara açık uçlu sorular sorulmuştur.

Standartlaşmış açık uçlu mülakatları kullanmanın aşağıda yer alan dört temel nedeni vardır (Patton, 2014).

1. Değerlendirmede kullanılan mülakat formu, araştırmanın bulgularını kullanacak diğer paydaşlar tarafından denetlenebilir.
2. Mülakatları farklı araştırmacıların yapmasının gerektiği durumlarda araştırmacılar arasında farkları en aza indirir.
3. Mülakat yüksek derecede odaklanmış sorulardan oluştuğundan dolayı katılımcıların vakitleri verimli kullanılır.
4. Cevapları bulmak ve karşılaştırmak daha kolay olduğundan analiz de kolaylaşır.

Çalışmada açık uçlu soruların yer aldığı yarı-yapılandırılmış görüşme formu hazırlanarak; İkiisi Amerikalı olmak üzere, Meksika, Ukrayna, İrlanda'dan gelen Kuşadası'nda yaşayan 5 yerleşik yabancılar ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme formunun ilk bölümünde, gelinen ülke, cinsiyet, geliş nedeni; Kuşadası'nda yaşama süresi gibi katılımcıları tanımaya yönelik sorular sorulmuştur. İkinci kısımda ise, katılımcılara destinasyon imajı algısını ölçmeye yönelik aşağı yer alan sorular sorulmuştur.

Sizce Kuşadası destinasyonun marka imajını oluşturan unsurlar nelerdir?

Sizce Kuşadası'nın destinasyon marka imajına zarar verdiği düşündüğünüz unsurlar nelerdir?

Sizce Kuşadası'nı tanımlayan ifadeler nelerdir?

Görüşmeler öncesinde katılımcılarla belli gün ve saatlerde randevulaşmıştır. Katılımcılarla soru formunda yer alan sorular doğrultusunda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ses kayıt cihazı ve soru formuna yazarak kayıt altına alınmış daha sonra betimsel analize tabi tutulmuştur. Derinlemesine görüşmeler sonucunda Kuşadası destinasyonunu algılanan imajını tanımlayacak olan her bir faktörün ağırlığını tespit etmek için kelime frekans analizi yapılmıştır. Bunun için

MAXQDA yazılımının MAXDicto modülü kullanılmıştır. Derinlemesine mülakat gerçekleştirilen 5 katılımcının tüm ifadeleri listelenmiş ve sözcüksel olarak taranmıştır. Çalışmayı gerçekleştiren iki yazar tarafından görüşmeler ayrı ayrı kodlanmış ve güvenilirlik katsayısı (Miles ve Huberman, 1994) hesaplanmıştır.

Güvenilirlik = (Anlaşmaya Varılan Kod Sayısı) / (Anlaşmaya Varılan Kod Sayısı + Anlaşmaya Varılmayan Kod Sayısı)

Miles ve Huberman (1994: 69) kodların güvenilirliği için bir güvenilirlik aralığı belirlemese de güvenilirlik katsayısının 0,8'den büyük ve mümkün oldukça 0,9'a yakın olması gerektiğini belirtmişlerdir. Çalışmada güvenilirlik % 84'ün üzerinde kabul edilebilir sınırlar içinde olduğu tespit edildikten sonra elde edilen kelime grupları 10 başlık altında kategorize edilmiştir.

Görüşmeler sonucu elde edilen veriler ve destinasyon marka imajını oluşturan literatürde yer alan kaynaklardan faydalanılarak oluşturulan 10 başlık; doğal kaynaklar, ulaşım, sosyal çevre, doğal çevre, politik ve ekonomik faktörler, turistik boş zaman ve rekreasyon, kültürel faktörler, sağlık hizmetleri, alışveriş olanakları ve tarih/sanat etkinlikleridir (Çakır ve Küçükkambak, 2016; Pike ve Bianchi, 2016; Oberecker vd., 2008; Beerli ve Martin, 2004; Buhalis, 2000; Sirgy ve Su, 2000).

BULGULAR

Çalışmanın katılımcıları olan Kuşadası'nda yaşayan yerleşik yabancılara ait demografik bilgiler aşağıda yer alan tabloda verilmiştir.

Tablo 2. Yerleşik Yabancılara Ait Bilgiler

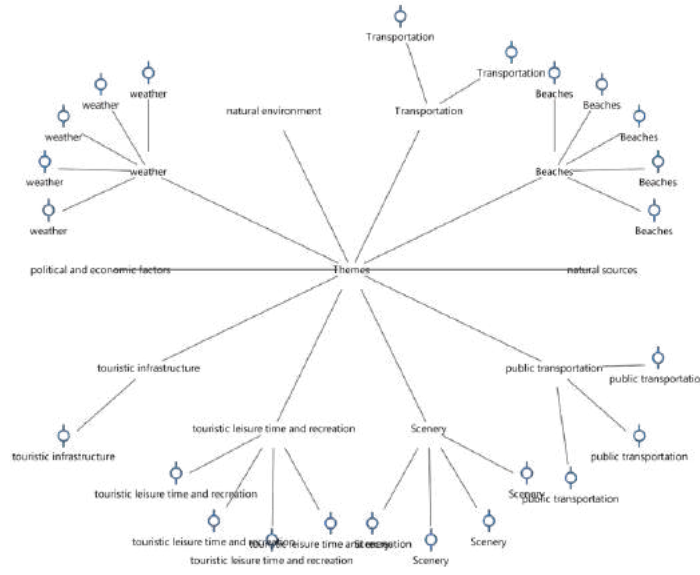
	Gelinen Ülke	Cinsiyet	Geliş Nedeni	Kuşadası'nda yaşama süresi
1	Meksika	Kadın	Emeklilik-Tatil	3 yıl
2	Amerika	Kadın	İş	7 yıl
3	İrlanda	Kadın	Tatil	5 yıl
4	Ukrayna	Kadın	Evlilik	8 yıl
5	Amerika	Erkek	Evlilik ve İş	10 yıl

Tablo 2'de görüldüğü üzere, katılımcıların dördü kadın, biri erkektir. Emeklilik, tatil, evlilik ve iş nedenleri ile Kuşadası'nda yaşamaya başlamışlardır. En az 3 en fazla 10 yıldır Kuşadası'nda yılın belli dönemlerinde yaşamaktadırlar.

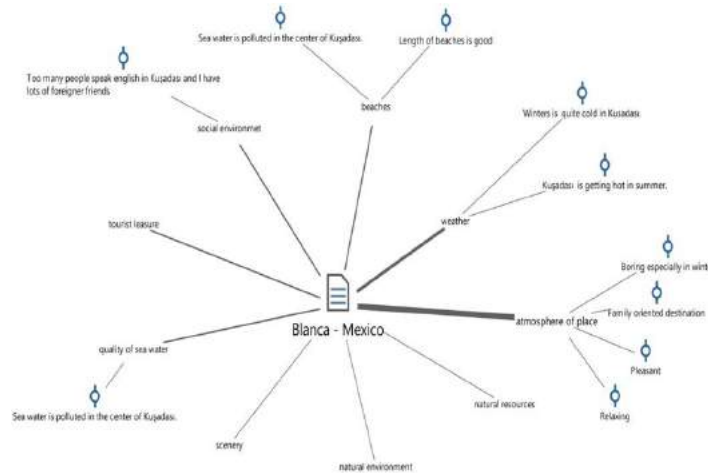
Katılımcıların Kuşadası'nın destinasyon imajı ile ilgili ağırlıklı olarak değinmiş oldukları unsurlar Şekil 1'de görülmektedir. Beş katılımcının tümü, Kuşadası'nın ılıman ikliminin ve plajlarının destinasyon marka imajını oluşturan unsurlar olduğunu belirtmişlerdir. İklim ve plajların varlığından sonra en fazla değinilen unsurlar. Dört katılımcı; gün batımı manzarası, Kuşadası'nın turistik boş zaman rekreasyon alanları ve dost canlısı ortamı imajı oluşturan unsurlar olarak belirtmiştir. Daha sonraki unsurlar sırasıyla, şehir içi ulaşımın kolaylığı, havayolu ile yurt dışı bağlantısının rahatlığı ve Kuşadası'nın doğal güzellikleridir.

Yerleşik yabancıların Kuşadası destinasyon imaj algısına yönelik katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmelerden ortaya çıkan sonuçlar her bir katılımcı için ayrı bir şekilde aşağıda yer almaktadır. Katılımcılara Kuşadası'nı tercih etme nedenleri, Kuşadası'nın imajını oluşturan unsurların neler olduğu, Kuşadası'nın daha iyi bir İmaja sahip olabilmesi için neler yapılabileceğine yönelik sorular yöneltilmiştir. Görüşme kayıtları literatürde yer alan belirlenen destinasyon unsurlarına

göre kodlanmıştır. Görüşmeler İngilizce gerçekleştirildiği için bilgiler MAXQDA programına bu şekilde kodlanmıştır.

Şekil 1. Kuşadası'nın Algılanan Destinasyon İmajına Yönelik Unsurlar

Şekil 2. Meksikalı Katılımcıya Ait Veriler

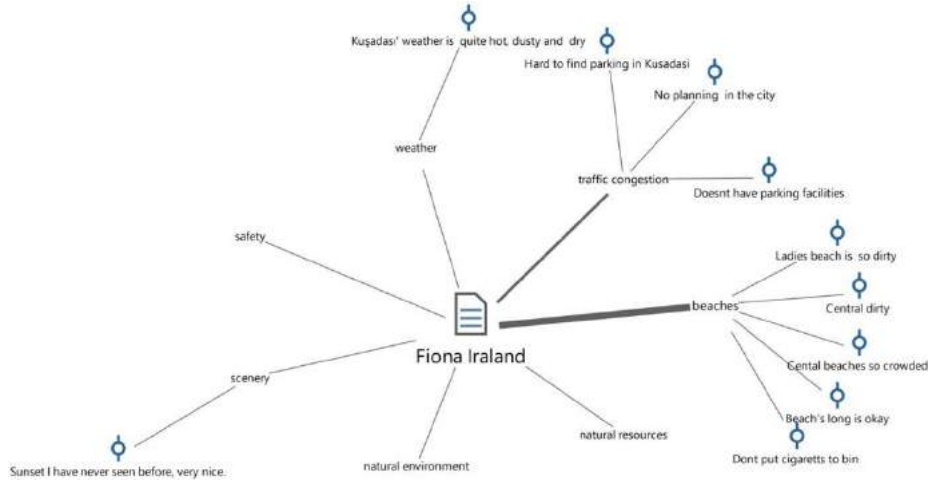
Yukarıda yer alan Şekil 2' de Meksikalı kadın katılımcıya ait görüşmeden çıkarılan Kuşadası'nın imajını oluşturan unsurları; gün batımı manzarası, uzun ve çeşitli plajları, yerli ve yabancı birçok insanın İngilizce konuşabildiği arkadaş canlısı ortam, ılıman hava olarak sıralamıştır. Kuşadası merkezde denizin kirli olması ve kış mevsiminde fazlasıyla sıkıcı olması ise geliştirilebilir unsurlar olarak belirtilmiştir.

Kuşadası'nın en önemli özelliği bence gün batımı. Harika bir manzara var. Bu kesinlikle ayırt edici bir özellik. Kuşadası'nda yabancı dil ve anlaşma konusunda hiç zorluk çekmiyorum çok fazla insan İngilizce konuşuyor. Birçok yerli ve yabancı ile arkadaşlık kurabiliyorsunuz. Bu çok büyük bir avantaj (Meksikalı katılımcı).

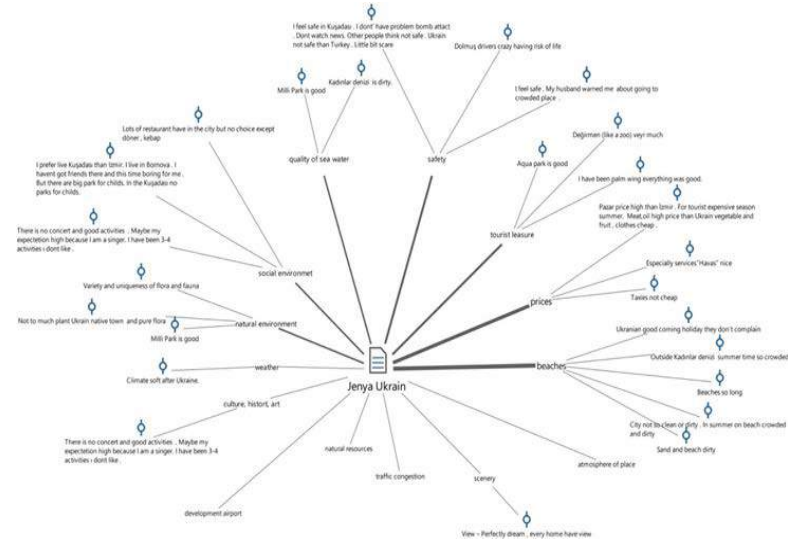
İrlandalı katılımcıya ait veriler yukarıda yer alan Şekil 3'de özetlenmiştir. Katılımcı imajı oluşturan unsurları; gün batımı, plajlar, iklim özellikleri, doğal çevre ve güvenlik olarak

belirtmiştir. Plajların kirli ve şehir merkezinin kalabalık olması, trafik sıkışıklığı ve park yeri bulma zorluğunun imajı zedeleyen unsurlar olduğunu belirtmiştir.

Hava oldukça sıcak ve nemsiz. Gün batımı daha önce hiçbir yerde görmediğim kadar güzel. Plajın sahili ve deniz suyu kalitesi iyi. Yerlerde çöplerin ve sigara izmaritlerinin olması çok rahatsız edici. Sigara izmaritlerini yerlere atıyorlar çok sinirleniyorum, onları gördüğüm yerde uyarıyorum. Kimse izmaritlerini çöp kutularına atmıyor. Ancak Kadınlar Plajı çöpler nedeniyle çok kirli oluyor. Trafik rahatsız edici park etmek sıkıntılı (İrlandalı Katılımcı).

Şekil 3. İrlandalı Katılımcıya Ait Veriler

Şekil 4. Ukraynalı Katılımcıya Ait Veriler

Ukraynalı katılımcı ile yapılan görüşmelerden çıkan sonuca göre destinasyon imajını oluşturan unsurlar ağırlıklı olarak; iklim, plajlar, sosyal çevre, turistik alanlar, güvenlidir (Şekil 4).

İklim Ukrayna'dan sonra çok yumuşak. Milli park çok güzel. Kuşadası'nı İzmir'e tercih ederim. Orada da yaşadım hiç arkadaşım yoktu ve çok sıkıcıydı. Burada Türk ve yabancı birçok arkadaşım var. Yabancı dernekleri vasıtasıyla birçok etkinlik düzenliyoruz. Kuşadası'nda kendimi güvende hissediyorum. Kadınlar Denizi çok kirli ancak Ukrayna'dan gelen ziyaretçiler bundan hiç şikâyet etmiyorlar. Ukrayna ile

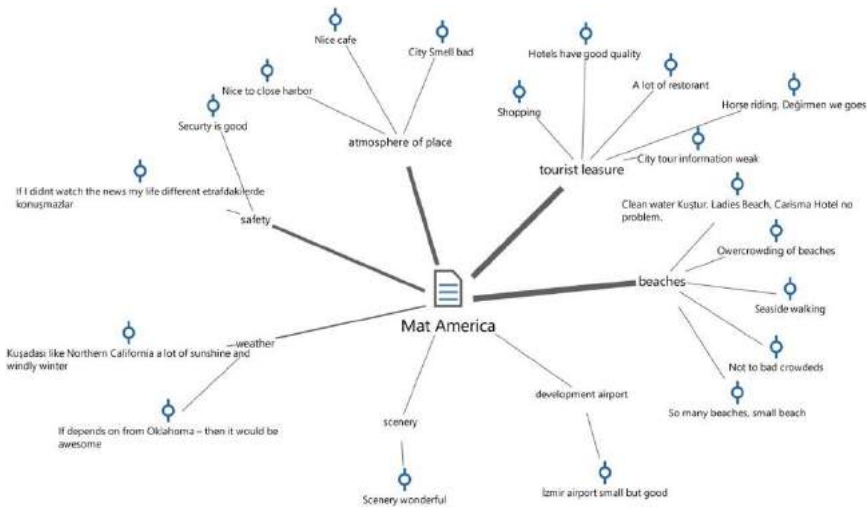
kıyaslayınca bitki örtüsü çok çeşitli değil. Evler çok bakımsız çoğunun boyaları dökülmüş bu kötü bir görüntü oluşturuyor. Birçok restoran var ancak çok çeşit bulamıyorsunuz çoğunlukla döner ve kebab üzerine çalışıyorlar. Kuşadası'nda sanatsal aktivitelerin ve konserlerin yetersiz olduğunu düşünüyorum. Ben bir şarkıcıyım belki bu yüzden beklentilerim yüksek olabilir (Ukraynalı Katılımcı).

Şekil 5. Amerika Birleşik Devletleri'nden Kadın Katılımcıya Ait Veriler

Amerikalı kadın katılımcı ile görüşme sonucu elde edilen destinasyon imajını oluşturan unsurları; plajlar, iklim, uluslararası havayolu ulaşımının rahat olması, alışveriş olanakları, sağlık hizmetleri olarak tanımlanabilirken geliştirilebilecek alanlar tarih ve sanat, dünya mutfakları olarak sıralanmaktadır.

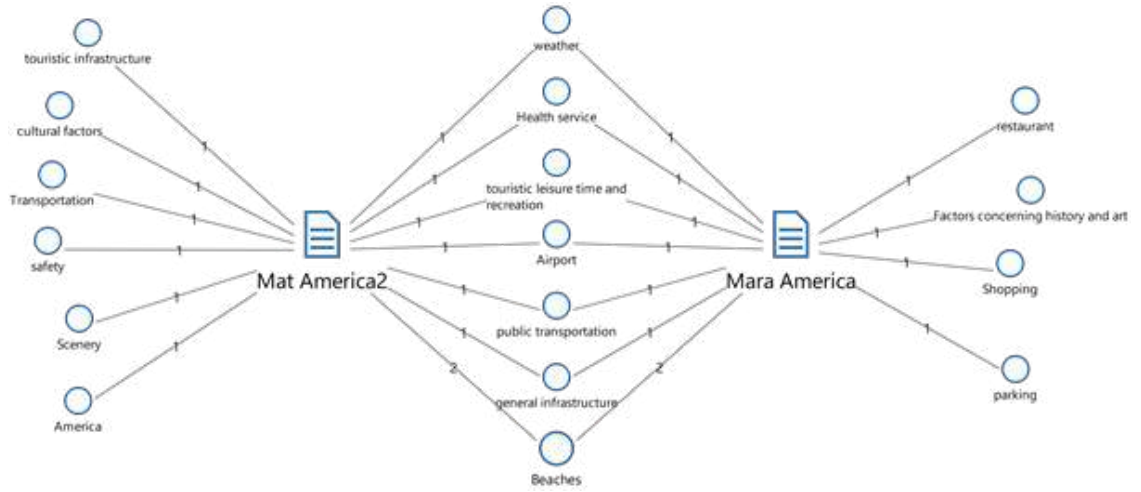
İklimi Los Angeles' a benziyor. Davutlar ve Güzelçamlı çok güzel. Özellikle yaz aylarında trafik sıkışıklığı fazla oluyor. Amerika ile İzmir arasında ulaşım kolay İzmir'in havaalanını çok beğeniyorum konforlu seyahat ediyorum. Hava alanından Kuşadası'na Havaş olması çok iyi. Restoranlar için çok fazla alternatif yok Japon, İtalyan ya da Meksika restoranı bulamıyorsunuz. Efes ve Didim gibi açık hava müzeleri var ancak kapalı müzeler yetersiz (Amerika Birleşik Devletleri'nden Kadın Katılımcı).

Şekil 6. Amerika Birleşik Devletleri'nden Erkek Katılımcıya Ait Veriler

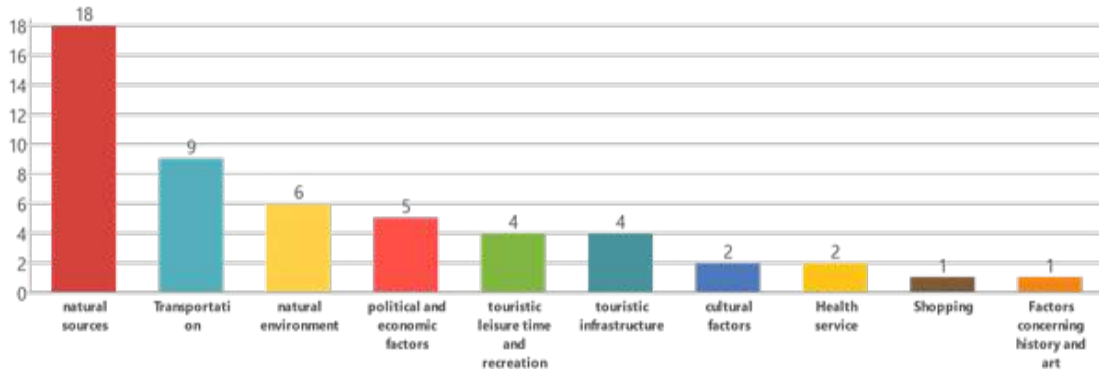
Amerikalı erkek katılımcı ile görüşmeler iklim, sağlık hizmetleri, plajlar, turistik olanaklar, hoş kafeler, restoranlar, alışveriş, manzara (gün batımı), şehir içi turların ve şehir alt yapı eksikliği nedeni ile şehrin kötü kokmasını imajı düzeltebileceği yerler olarak belirtmiştir.

Kuşadası'nın havasını beğeniyorum. Kuzey Kaliforniya gibi yazın güneşli ve rüzgârlı. Güzel kafeler var. Uluslararası ulaşım rahat, İzmir Adnan Menderes havaalanı küçük ama konforlu. Deniz kenarında yürümeyi seviyorum, çocuklar da ata binmeyi seviyorlar. Çocuklarla veya kendimizle ilgili bir sağlık problemi olduğunda Kuşadası'nda özel hastaneler yeterli. Daha ciddi durumlar için ise İzmir'in yakın olması büyük avantaj. Eğer televizyon izlemezsen ve etrafındakiler konuşmazsa hiç tedirgin olmadan çok güvenli bir şekilde yaşıyorum. Şehir içi bilgilendirme ofislerinin yetersiz olduğunu düşünüyorum (Amerika Birleşik Devletleri'nden Erkek Katılımcı)

Şekil 7. Amerika Birleşik Devletleri Katılımcılarının Ortak Değindiği Noktalar

Şekil 7'de Amerika Birleşik Devletleri'nden yani aynı ülkeden gelen Kuşadası'ndaki yerleşik yabancıların Kuşadası destinasyon imajına yönelik olarak değindikleri konularda yedi ortak alan mevcuttur. Bunlar; Kuşadası'nın iklimi, sağlık olanakları, turistik etkinliklerin yeterliliği, havaalanının yakınlığı ve konforu, toplu taşıma, genel atmosfer ve plajlardır.

Şekil 8. Kelime Analizine İlişkin Ana Kategoriler Grafik

Şekil 8'de Kuşadası'nda yaşayan yerleşik yabancılarla yapılan görüşmeler sonucu Kuşadası Destinasyon imaj unsurunu oluşturan alanlardan olduğu sorulmuştur en yüksek kelime

ağırlıkları olan kategoriler; doğal kaynaklar, ulaşım kolaylıkları, doğal çevre, politik ve ekonomik faktörler, turistik boş zaman ve rekreasyon, turistik altyapı, kültürel faktörler, alışveriş imkânları, kültür sanat ve tarihtir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Belli bir destinasyonun kendine has özellikleri ile pazarlanması, hedef kitleyi oluşturan kişilerin destinasyonların sahip oldukları hangi özelliğe değer verdiklerinin tespit edilmesi ve tanıtım faaliyetlerinin bu doğrultuda yapılması turizm pazarlama açısından önemli bir yaklaşımdır. Bu nedenle literatürde; yerli ve yabancı turistler, yerel halk, turist rehberleri, otel yöneticileri, öğrenciler ve özel sektör ve yerel yöneticilerin destinasyon marka imaj algısının tespit etmeye yönelik çalışmalar oldukça yaygındır.

Son yıllarda bir ülkenin vatandaşı olmadığı halde yılın belli dönemlerini o ülkede geçiren, yerleştikleri bölgeye ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan katkısı olan kişiler olarak ifade edilen, yerleşik yabancıların konu olduğu araştırmaların sayısında da artış görülmektedir. Yerleşik yabancıların destinasyona ait marka imaj algılarının tespitinin de önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada Kuşadası'nda yaşayan yerleşik yabancıların, destinasyonunun marka imajını ne şekilde algıladıkları, onları Kuşadası'nda uzun süre yaşamaya teşvik eden faktörlerin neler olduğu ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Çalışma pilot bir çalışma niteliğinde olup İki Amerika Birleşik Devletlerinden olmak üzere, Meksika, İrlanda ve Ukrayna'dan gelen 5 yerleşik yabancı ile derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonuçları MAXQDA paket programı ile analiz edilmiştir. Özellikle nitel verilere dayalı çalışmalarda (MAXQDA, NVivo, ATLAS.ti ve HyperRESEARCH gibi) gibi nitel veri analizi programlarının kullanılması toplanan verileri sistematik hale getirmeye ve görsel olarak ilişkileri ortaya koymaya yaramaktadır.

Katılımcılara ilk olarak, "Sizce Kuşadası destinasyonunun marka imajını oluşturan unsurlar nelerdir?" sorusu yöneltilmiştir. Kuşadası destinasyonu imaj algısını oluşturan unsurlar sırasıyla; doğal kaynaklar, ulaşım, doğal çevre, politik ve ekonomik faktörler, turistik boş zaman ve rekreasyon, turistik altyapı, kültürel faktörler, alışveriş imkânları, kültür sanat ve tarih olarak ortaya çıkmaktadır (Şekil 8). Her bir faktör ile ilgili açıklamalar şu şekildedir.

Doğal kaynaklar: Görüşme sonuçları incelendiğinde iklimin plajlar ile birlikte en önemli bir faktörden biri olduğu görülmektedir. Katılımcıların hepsi Kuşadası'nın ikliminin önemli olduğunu belirtmişlerdir. İklim ile ilgili algılar kişilerin geldikleri yere göre değişmekle birlikte sıcak iklimin tercih sebebi olduğu söylenebilir. İrlanda ve Ukrayna gibi iklimi soğuk ülkelerden gelen katılımcı sıcak havanın önemli olduğunu belirtirken, Amerika ve Meksika gibi ülkelerden gelen yerleşik yabancılar geldikleri yerde olduğu gibi ılıman iklimin önemli olduğunu ifade etmiştir. Zengin vd., (2019) da çalışmalarında Aydın denilince ilk akla gelen kelimenin %39,2 ile Kuşadası olduğu, Aydın'ın en önemli avantajının da %23,4 ile iklim olduğunu belirtmektedirler. Coğrafi konum, doğal güzellikler, deniz, kumsallar en fazla değinilen unsurlardır.

Genel alt yapı/ Ulaşım: Uluslararası ulaşımın kolay oluşu görüşmelerde en çok değinilen konulardan bir diğeri olmuştur. İzmir Adnan Menderes Havaalanı'ndan Kuşadası'na Havaş ve servisler vasıtasıyla ulaşımın ucuz ve rahat olduğuna değinilmiştir. Ayrıca İzmir Adnan Menderes Havaalanının çok büyük olmamakla beraber konforlu olduğu da katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

Doğal Çevre: (Muhteşem manzara, kasaba ve merkezlerin çekiciliği): Katılımcılarla yapılan görüşmeler değerlendirildiğinde, Kuşadası muhteşem gün batımı manzarası ile birlikte Milli Park ve Kuşadası çevresindeki doğal güzelliklerin olduğu köyler (Caferli, Ağaçlı, Yaylaköy vd.) de destinasyon marka imajı oluşturan diğer unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayyıldız vd., (2019) Kuşadası yakınlarında bulunan Caferli Köyü örneği ile kırsal turizm bölgelerinde yapılan festivallerin destinasyon imajına etkisini araştırdıkları çalışmalarında yılda iki kez düzenlenen Çiçek Festivali ve Güz ile Çevre Festivallerinin destinasyon imajına katkı sağladığı sonucuna varmış ve imajın artırılması için önerilerde bulunmuşlardır. Oduncuoğlu ve Bostan (2019) kamu ve özel sektör paydaşlarının Kuşadası destinasyon imajlarının tespiti için gerçekleştirmiş oldukları çalışmaların sonuçlarında, çalışmamızla benzer unsurlara ulaşılmıştır. Kuşadası'nın öncelikle iklimin çok güzel ve turizm için elverişli olduğunun belirttikleri görülmektedir. Ayrıca Efes ve Meryem ananın varlığı, sahip olduğu liman, kara-hava ve deniz yolu ile ulaşımın farklı biçimlerde gerçekleştirilebilmesi ve kolay olması önemli unsurlar olarak belirtilmiştir.

Politik ekonomik faktörler / Güvenlik; Katılımcılar Kuşadası'nda yaşarken eğer televizyonu açmaz ya da dışarıda birileriyle konuşmazsa güvenlik endişesi yaşamadıklarını belirtmiştir. Katılımcılar "Amerika ve Meksika'da başımıza bir şey gelme tehlikesi daha fazla" diyerek güvenli bir ortamda olduklarını düşündüklerini belirtmişlerdir.

Turistik alt yapı/Turistik boş zaman / Rekreasyon: Kafeler, eğlence ve alışveriş yerlerinin varlığı önemli unsurlardır. At binme alanları, golf sahaları, su parkları, piknik alanları katılımcılar tarafından destinasyonda yaşamak için tercih sebebi olarak değerlendirilmektedir.

Sosyal Çevre, Katılımcıların sosyal çevre dil engellerinin olmaması. Kuşadası'nda birçok kişinin İngilizce konuşuyor olması güzel dostluklar kurmalarını sağlamaktadır.

Sağlık Hizmetleri: Kuşadası'nda yaşayan yerleşik yabancılar için özel hastanelerin bulunması, sağlık hizmetlerinin yeterli olması, daha kapsamlı durumlar için İzmir'in ve Aydın'ın yakını olması Kuşadası için önemli artılar olarak belirtilmektedir.

Yerleşik yabancılar ile ilgili gazetelerde yapılan röportajlarda da koruyucu sağlık uygulamaları ve Kuşadası'nda yaşama nedenleri ile ilgili benzer konular oluşu dikkat çekilmektedir. Aşağıda Kuşadası'nda yaşayan üç yerleşik yabancıların Kuşadası'nda korona virüs dönemi ve Kuşadası'nda yaşama nedenlerine ilişkin gazetede yer alan ifadeler yer almaktadır.

"10 yıldır Kuşadası'nda yaşıyorum ve burada bir evim var. Kuşadası'nda yaşamasının en büyük nedeni havası. İnsanlar çok iyi ve yemekleri çok beğeniyorum. Doğruyu söylemek gerekirse, Türkiye korona virüs önlemleri bakımından Hollanda'dan daha iyi. Türkiye'de kendimi daha güvende hissediyorum" (Hollanda, 61 yaş, Kadın).

"4 yıldır Kuşadası'nda yaşıyorum, Türkiye'yi çok seviyorum. Her yıl yaklaşık 20 bin kilometre yol yapıyorum. Türkiye'nin her yerini görmek istiyorum. Buranın havası çok güzel. Hollanda, Belçika ve Almanya'yla kıyaslanırsa Türkiye korona virüs açısından daha iyi. İnsanlar da kurallara uyuyor" (Hollanda, 66 yaş, Kadın).

"12 yıldır Türkiye'de yaşıyorum. Yalnızca bir haftalık tatil için gelmişim, yerleşmeye karar verdim. 10 ay içinde de yerleştim. Türkiye'yi, havasını seviyoruz. Burası daha uygun fiyatlı ve insanları çok yardımsever. Türkiye, İngiltere'ye göre korona virüs tedbirlerinin alınması konusunda çok daha hızlı davrandı. Türkiye, hızlıca kısıtlama kararları aldı. Pandemi ortaya çıktıktan sonra İngiltere geç kaldı. Türkiye ise salgına karşı görevini daha iyi yaptı" (İngiliz, 68 yaş, Kadın).

Katılımcılara sorulan *Sizce Kuşadası'nın imajına zarar verdiği düşündüğünüz unsurlar nelerdir?* sorusuna verilen cevaplar aşağıda belirtilmiştir.

Doğal çevre: (Temizlik durumu, aşırı kalabalık, trafik yoğunluğu) Yapmış olduğumuz çalışmada Kuşadası'nda yaşayan yerleşik yaşayan yabancılarında Kuşadası'nın alt yapı ve temizlik konuları ile ilgili olumsuz bir algıya sahip oldukları görülmüştür. Uzun süre konaklayanlar için şehir içi toplu taşımanın zorluğu minibüslerin çok hızlı ve dikkatsiz kullanıldığı, taksilerin pahalılığı, kendi araçlarını park etme zorlukları olumsuz durumlardandır. Okul vd., (2020) de turizm rehberliği öğrencilerinin Kuşadası imaj algısını için yapmış oldukları çalışmalarında Kuşadası'nın iyi bir alt yapıya sahip olmadığı ve hijyen ve temizlik standartlarına uyulmadığının düşünüldüğü belirtmişlerdir. Oduncuoğlu ve Bostan (2019) çalışmalarında, özel ve kamu sektör temsilcileri Kuşadası'nda henüz temizlik standartlarının istenilen düzeyde olmadığını belirtmişlerdir.

Sosyal Çevre: Katılımcılar Kuşadası'nda kışın çok az etkinlik olduğunu ve sıkıcı bir haline dönüştüğünü belirtmektedir. Oduncuoğlu ve Bostan (2019) çalışmalarında, turizmin 12 aya yayılamaması nedeniyle ortalama seviyelerde kaldığını, sahip olunan iklim, liman ve kruvaziyer turizm, Efes vb. tarihi mekânlar, doğal güzelliklere rağmen Kuşadası'nın istenilen seviyede olmadığını belirtmişlerdir.

Kültür, tarih ve sanat: Kuşadası'nın yerleşik yabancılar konser, opera, tiyatro gibi kültürel olanakların kısıtlı olduğunu ifade etmişlerdir. Didyma, Efes ve Meryem Ana gibi açık tarihi alanlara karşın kapalı müzeler bulunmayışı ve şehirde etrafı gezdirecek ve bilgi verecek turların eksikliği belirtilmiştir.

Turistik altyapı/Restoran çeşidinin azlığı: Çok fazla restoran bulunmasına rağmen yerel mutfağın yerine sadece lahmacun, kebab gibi bir kaç çeşide yoğunlaştıkları belirtilmiştir. Ayrıca Çin, İtalyan, Meksika mutfağı gibi seçeneklerin az oluşu destinasyonun eksikleri olarak belirtilmiştir.

Katılımcılara yöneltilen "Sizce Kuşadası'nı tanımlayan ifadeler nelerdir?" sorusunun cevaplarına göre Kuşadası'nı tanımlayan ifadelerin; hoş, ailelere özgü, hareketli, romantik, sıkıcı olarak belirtildiği yerleşik yabancıların ortak bir destinasyon imaj algısına sahip olmadıkları görülmektedir. Okul vd., (2020) turizm rehberliği öğrencilerinin Kuşadası destinasyon imajını ve kişiliğini nasıl algıladıklarına yönelik olarak yapmış oldukları çalışmada benzer sonuçlara ulaşılarak destinasyon imajına yönelik belirsizlik yaşandığını tespit etmişlerdir. Turizm rehberliği öğrencileri, Kuşadası destinasyon imajına yönelik olarak; aile yönlü, dürüst, çalışkan, emin, zeki, bilimsel, kurumsal, başarılı, üst sınıf, kadınsı, erkeksi ve kararsızım gibi cevaplar vermişlerdir.

Çalışmanın sonuçları, destinasyonun turizmini geliştirmek için daha bilinçli ve sistematik yaklaşımla ilgili destinasyon marka imajı özelliğini seçmeyi ve konumlandırmayı ona göre gerçekleştirmenin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Destinasyon marka oluşum süreci o bölgede yaşayanlar, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşlar, turizm acentaları, turizmle ilişkili kişi, kurum ve kuruluşun görüşlerine ihtiyaç duyulan bir süreçtir. Bu çalışma sadece Kuşadası'nda yaşayan sınırlı sayıda yerleşik yabancıların destinasyon marka imajı algılarına yönelik pilot bir çalışma niteliğindedir. Çok daha geniş kapsamlı çalışmalar yapılması hem akademik hem de uygulama açısından faydalı olacaktır.

Ayrıca, bu çalışmada destinasyonda yaşayan yabancıların her birinin farklı alanlarda destinasyon marka imajı algılamalarında farklılıklar olmakla beraber aynı yerlerden gelenler arasında benzerlikler olduğu tespit edilmiştir. Buradan benzer veya aynı kültürlerden gelen kişilerin destinasyon imaj algılarının benzer olduğu çıkarımı yapılması için çalışmamız yeterli olmamakla birlikte daha sonraki çalışmalarda araştırılması önerilebilir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda, yerel halkın ve yerleşik yabancıların imaj algıları arasındaki farklar ve benzerliklere ele alınabilir.

KAYNAKÇA

- Albayrak, A. ve Özkul, E. (2013). Y Kuşağı Turistlerin Destinasyon İmaj Algıları Üzerine Bir Araştırma. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(6), Spring 2013, 15-31.
- Ashworth, G. J. and Voogd, H. (1994). *Marketing and Place Promotion*, In Gold, J.R. & Ward, S.W. (Eds). *Place Promotion, The Use of Publicity and Marketing to Sell Towns and Regions*, John Wiley & Sons, Chichester.
- Ayyıldız, A. Y., Esen, Ö. ve Ayyıldız, T. (2019). Kırsal Turizm Bölgelerinde Festivallerin Destinasyon İmajına Etkisi: Kuşadası Caferli örneği, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 1409-1420.
- Baloğlu, S. and Mc Cleary, K.W. (1999). A Model of Destination Image Formation, *Annals of Tourism Research* 26 (4): 868-897.
- Berli, A. and Martin, T.D. (2004). Tourists' Characteristics and The Perceived Image of Tourist Destinations: A Quantitative Analysis—A Case Study of Lanzarote, Spain, *Tourism Management* 25(5): 623-636.
- Bigne, J.E., M., Sánchez, I. and Sánchez, J. (2001). Tourism Image, Evaluation Variables and After Purchase Behaviour: Inter-Relationship, *Tourism Management* 22(6): 607-616.
- Buhalis, D.D. (2000). Marketing The Competitive Destination of The Future, *Tourism Management*, 21(1): 97-116.
- Coltman, M. M. (1989). *Tourism Marketing*. Van Nostrand Reinhold.
- Çakır, F. ve Küçükkambak, S. E. (2016). Destinasyon Pazarlaması ve Fethiye Yöresinin Algılanan İmajının Ölçümü Üzerine Ampirik Bir Araştırma, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(2):400-425.
- Dirlik, M. (2009). *Fethiye'de Mülk Sahibi Yerleşik Yabancıların Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Durumunu Betimlemeye Yönelik Sosyolojik Bir Araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erat, V. (2013). Yerleşik Yabancıların Yerel Düzeyde Kamusal Hayata Katılımlarında Bir Araç Olarak: Bilgi Edinme ve Dernek Hakkı, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 277-290.
- Ekici, R., Kılıç, A. ve Yirik, Ş., (2015). Turizm Bölgesinde (Antalya) Yaşayan Yerleşik Yabancıların Karşılaştıkları Sosyo-Kültürel Problemlere İlişkin Algıları, *8.Uluslararası Türk Kültürü Kongresi*, Sayı. 2, 24 - 27 Ekim 2013, Eskişehir.
- Hanlan, J. and Kelly S. (2002). Image Formation, Information Sources And An Iconic Australian Tourist Destination, *Journal of Vacation Marketing*, 11(2): 163-177.
- Heitman, S. (2011). Tourist Behaviour and Tourism Motivation. In Robinson, P; Heitman, S.; Dieke, P. (Eds.). *Research Themes for Tourism*. Wallingford: CABI, 31-44.
- <https://www.hurriyet.com.tr/seyahat/kusadasindaki-yerlesik-yabancilardan-turkiyenin-koronavirusle-mucadelesine-ovgu-41707738> (04.02.2021).
- Işık, C. (2019). *Bir Hedef Pazar Seçeneği Olarak Yerleşik Yabancıların Dental Turizm Kapsamındaki Potansiyeli: Kuşadası Örneği*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
- Kılıç, B. (2011). Destinasyon Ziyaretçilerinin Sosyo-Demografik Özelliklerinin Sadakat Eğilimleri Üzerine Etkisi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, 240- 252.

- Morgan, N., Pritchard, A. and Pride, R. (2002). *Destination Branding: Creating the Unique Destination Proposition*. Oxford, UK: Butterworth-Heinemann.
- Özgüneş, R. E. (2017). *Destinasyon İmajının Yerleşik Yabancıların Yerleşim Yeri Seçimine Etkisi: Bodrum*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı, Balıkesir.
- Patton, Q. M. (2014). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri* (Çev. Edt: Bütün, M. ve Demir, S. B). Ankara: PegemA
- Pike, S. and Bianchi, C. (2016). Destination Brand Equity for Australia: Testing a Model of CBBE Inshort-Haul and Long-Haul Markets, *Journal of Hospitality and Tourism Research*, 40 (1), 114-134.
- Qu H.L., Kim L. H. and Im, H. H., (2011). A Model of Destination Branding: Integrating The Concepts of The Branding and Destination Image, *Tourism Management*, 32 (3): 465-476
- Miles, M. B. and Huberman, A. M. (1994). *An Expanded Sourcebook: Qualitative Data Analysis* (Second edition). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc.
- Oberecker, E. M., Riefler, P. and Diamantopoulos, A. (2008). The Consumer Affinity Construct: Conceptualization, Qualitative Investigation, and Research Agenda, *Journal of International Marketing*, 16(3), 23-56.
- Oduncuoğlu, F. ve Bostan, A. (2019). Kamu ve Özel Sektör Turizm Paydaşlarının Kuşadası Destinasyon İmajına İlişkin Değerlendirmeleri, *20. Ulusal ve 4.Uluslararası Turizm Kongresi*, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayın No: 3935, Turizm Fakültesi Yayın No: 14: 861-867.
- Okul, Ayyıldız ve Ayyıldız (2020). Turizm Rehberliği Öğrencilerinin Gözünden Kuşadası'nın Destinasyon İmajı ve Destinasyon Kişiliği: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Turizm Fakültesi Örneği, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1): 31-49.
- Ön Esen, F. ve Bahar, O. (2019). Destinasyon İmajı, Turist Memnuniyeti ve Destinasyon Sadakati İlişkisi Açısından Afyonkarahisar'da Termal Turizm. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 949-963.
- Shaw, M. and Morris, S. (2000). *Hospitality Sales*. New York: John Wiley.
- Sirgy, M. J. and Su, C. (2000). Destination Image, Self-Congruity, and Travel Behavior: Toward An Integrative Model, *Journal of Travel Research*, 38, 340-352.
- Taş, M.; Akyol, C. ve Zengin, B. (2019). Destinasyon İmaj Algısına Yönelik Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma: Kemaliye Örneği, *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 311-331.
- Temizkan, R., (2005). *Turist Rehberlerinin Türkiye İmajını Algılamaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (2008). Türkiye'deki Yerleşik Yabancıların Türk Toplumuna Entegrasyon Sorunları ve Fırsatlar, No.08-04
- Vinyals-Mirabent, S.; Kavaratzis, M.; Fernández-Cavia, J. (2019). The Role of Functional Associations in Building Destination Brand Personality: When Official Websites Do the Talking. *Tour. Manag.* 75, 148-155.
- Yamaç, Z. ve Zengin, B., (2015). Sakarya Destinasyonunun İmaj Algısına Yönelik Bir Araştırma, *İşletme Bilimi Dergisi*, 3(2): 55-75.

Yamaç Erdoğan, Z. ve Zengin, B. (2019). İstanbul'un Tarihi ve Kültürel Değerleri Kapsamında Arz Sağlayıcılar Perspektifinden Destinasyon İmajının Değerlendirilmesi ve Analizi, *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 8(1): 409-424.

Yılmaz, H. ve Yolal, M. (2008). Film Turizmi: Destinasyon Pazarlamasında Filmlerin Rolü, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1): 175-192.

Zengin, E., Bahadır, N. H. ve Toylan, N.V. (2019). Destinasyon Kişiliği ve Destinasyon İmajı Algısı Arasındaki İlişkilerin Araştırılması: Aydın İli Örneği. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Tübitak 4005 Ideathon Özel Sayısı 3(1): 58-69.

KAVRAMSAL MAKALE

Savaş Mağduru Çocukların Yeniden Toplumsallaşmalarının Önündeki Engeller

Prof. Dr. Hacer TOR, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Ankara, e-posta:

hacertor59@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7187-5814>

Arş. Gör. Ecem ÇEBİ, Avrasya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Trabzon, e-posta:

ecemcebi@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4379-837X>

Öz

Bu çalışmanın amacı; savaş mağduru çocukların *yeniden toplumsallaşmalarına* engel olan unsurları sosyolojik boyutlarıyla incelemektir. Çalışma kapsamında yeniden toplumsallaşmaya engel olan unsurlardan ilki bedene yönelik şiddet eylemlerinin yanı sıra duygusal şiddet eylemleriyle karşılaşılmasıdır. Şiddet olaylarının dışında, hijyen koşullarının sağlanamadığı yerlerde yaşamak zorunda kalan çocukların sağlık sorunları yaşadığı bilinmektedir. Aynı zamanda, aile üyelerinden bir ya da birden fazlasının kaybı sonucu yaşanan üzüntü ve uzun yas süreci, alışlagelen sosyal çevreden uzaklaşmak ve bu yolla yabancılaşmak, eğitime erişememek, yoksullaşmak, çocuk işçi olmak, çocuk gelin olmak ve/veya cinsel tacize uğramak, eğer göç etmek zorunda kalındıysa mülteci olunan veya sığınılan yerin dilini bilmemek, insan kaçakçılığına maruz kalmak ve yasadışı işlerde zorla çalıştırılmak, suça alıştırılmak gibi pek çok durumu deneyimledikleri söylenebilir. Literatür taramasına dayalı olarak gerçekleştirilen bu çalışmanın sonucunda; çocukların savaş sonrası *yeniden toplumsallaşmalarının* önündeki engellerin; sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik vb. nedenlere dayandığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Savaş, Çocuk, Savaş Mağduru, Toplumsallaşma, Yeniden Toplumsallaşma.

Makale Gönderme Tarihi: 21.03.2022

Makale Kabul Tarihi: 03.06.2022

Önerilen Atf:

Tor, H. ve Çebi, E. (2022). Savaş Mağduru Çocukların Yeniden Toplumsallaşmalarının Önündeki Engeller, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(6): 800-812.

**Journal of Social, Humanities and
Administrative Sciences**

2022, 5(6): 800-812. DOI:[10.26677/TR1010.2022.992](https://doi.org/10.26677/TR1010.2022.992)
ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

CONCEPTUAL PAPER

The Obstacles in Front of The Resocialization of War Victim Children

Prof. Dr. Hacer TOR, Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Literature, Ankara, e-mail:
hacertor59@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7187-5814>

Research Assistant Ecem ÇEBİ, Avrasya University, Faculty of Health Sciences, Trabzon, e-mail:
ecemcebii@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4379-837X>

Abstract

The purpose of this study is to examine the obstacles that prevent the resocialization of children who are victims of war with sociological dimensions. The first obstacle is the violence, it is known that children living in places without hygienic conditions have experienced health issues. At the same time, the sorrow and long mourning process experienced as a result of the loss of the family members, drifting apart from the ordinary social environment and alienation as an outcome, no access to education, impoverishment, being a child worker or a child bride due to the perception of a woman as a sexual object, being exposed to human trafficking and forced to work in illegal jobs, being encouraged to crime and accustomed to it. As a result of this study based on the literature review, it was determined that the obstacles to the resocialization of children after the war are based on socio-cultural, socio-economic, etc. reasons.

Keywords: War, Child, War Victim, Socialization, Resocialization.

Received: 21.03.2022

Accepted: 03.06.2022

Suggested Citation:

Tor, H. and Çebi, E. (2022). The Obstacles in Front of The Resocialization of War Victim Children, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 5(6): 800-812.

GİRİŞ

İnsanlık tarihi kadar eski, şiddetin meşrulaştırılmış (Turner, 2020:780) ve kolektif (Gözübüyük vd., 2015) formu olan savaş olgusu, farklı ön ekleri ve amaçları ile çeşitli tanımlara karşılık gelmektedir (Varlık, 2013:123). Ancak bilinmektedir ki savaşların aldığı ön ekler (*dünya savaşı, soğuk savaş, iç savaş* vb.), amaçları ve gerçekleşmesindeki zorunluluk hali fark etmeksizin, büyük yıkımlar getirmiş ve getirmeye devam etmektedir. Bu yıkımlar doğanın tahribatı, canlıların besine ulaşımının güçleşmesi vb. ekolojik sorunlar olabildiği gibi; insanlar, toplumlar, kültürler açısından da telafisi güç sosyal sorunlar yaratabilmektedir. Bilindiği üzere savaşların öznesi, faili insandır ve genellikle “yetişkin erkek”tir. Bu bağlamda literatürde savaş mağduru kavramının genellikle kadını ve yetişkin olmayan kişi olarak çocuğu işaret ettiği örneklerle karşılaşılmaktadır (Sancar, 2009:154; Shiva ve Mies, 2018). Kimi çalışmalar ise çocukların yetişkin olmadıkları ve temel gereksinimleri nedeniyle yetişkin kadınlardan daha mağdur, savunmasız kesim olduğunu işaret eder (Çağlayan, 2002: 19-20). Her iki görüş de birbirini şu yönüyle desteklemektedir: Biyolojik anlamda anne-çocuk arasında kurulan zorunlu ilişki, sosyal ilişkiyi de kapsayacak şekilde genişleyerek anne-çocuk yakınlığı kurmaktadır ve bu bağlamda kendi işlerini gerçekleştirecek fiziksel olgunluğa erişmemiş, duygusal desteğe ihtiyaç duyan çocuklar savaş mağduru olmalarının yanı sıra anneleri olan kadınların savaş mağduru olma koşullarından da etkilenerek çifte dezavantajı deneyimlemektedir.

Savaşın yetişkinler ve çocuklar açısından getirdiği yıkımları şu şekilde sıralamak mümkündür: Yaşanılan yerin/güvenli alanın bombalanması veya işgal edilmesi; aile üyelerinin öldürülmesi, zarar görmesi, alıkonulması; kişinin fiziksel, duygusal ve/veya cinsel şiddete maruz kalması; temel ihtiyaçları karşılayamaması. Aynı zamanda yetişkinlerle ortak yaşadıkları bu durumların yanında çocukların sırf çocuk oldukları için; çocuk kaçaklığına maruz kaldığı ve askerler tarafından şiddet görerek öldürüldüğü durumların/problemlerin var olduğu da bilinmektedir (Shaw, 2003:237). Savaş esnasında çocukların karşılaştığı önemli bir sorun da “çocuk asker” rolüdür. “Çocuk asker” kız ya da oğlan olması fark etmeksizin 18 yaşını doldurmamış, herhangi bir silahlı kuvvet veya grup tarafından savaşmak üzere görevlendirilmiş, iş verilmiş, savaş grubuna dahil edilmiş, silahlandırılmış çocukları anlatmaktadır. Ancak çocuğun savaş alanı içerisinde konumlandırılmasının sebebi yalnızca savaşacak asker olması değil, yemek pişirmek, cinsel ihtiyaç karşılayan kişi olmak, haber alışverişini sağlamak gibi karmaşık örüntüleri bulunmaktadır (UNICEF, 2004:7). Savaş esnasında çocuğun karşı karşıya kaldığı her bir durum hem bedensel hem de duygusal gelişimini olumsuz etkilemektedir. Bu durumu çocuk hakları ihlali olarak tanımlayan Verby (2001), dünya üzerinde yalnızca tespit edilen rakamlarla 300,000 çocuğun savaş alanında “öldürme makinesi” olarak sosyalleştirildiklerini, şiddet uygulamayı öğrendiklerini belirtmektedir¹. Aynı zamanda bu durumun; çocukluk süreci içinde kendi kişiliğini inşa etme özgürlüklerini de elinden alarak onu savaşın mağduru ve hatta ömrü boyunca ‘mağdur’ konumuna getirdiğini ifade etmektedir.

Çocukların savaş nedeniyle, henüz doğmadan maruz kaldıkları ve yaşamlarını etkileyen bir diğer önemli sorun da annelerinin savaş esnasında tecavüze uğraması sonucunda dünyaya gelmiş olmalarıdır. Bu durum literatürde “savaş çocukları” veya “savaştan doğan çocuklar” nitelemesiyle anlatılır. Her ne kadar bu tanım “savaş esnasında dünyaya gelmiş” çocuğu betimleyen nötr bir anlatı gibi görünse de kimi kültürlerde “savaş çocuğu” olmak, çocukluklarını ve ilerleyen dönemlerini de kapsayacak şekilde toplumlarında damgalanmalarına neden

¹ Bu veri tahmini bir rakam olup daha fazla olduğu düşünülmektedir. UNICEF’in 2006 yılında yayımladığı “Criminal Charge in Child Soldier Case a Milestone in Protecting Children” yazısında da yer almaktadır. 2016 yılında yayımlanan “The state of the world’s children: A fair chance for every child” isimli raporda ise savaş esnasında çocukların maruz kaldığı şiddet ve taciz vakalarının 250 milyon olduğu belirtilmektedir.

olmaktadır². Bu durum kadın ve çocuk açısından büyük bir çıkmaz yaratırken toplumsallaşma açısından da büyük bir soruna dönüşmektedir. Buna ilişkin bir diğer durum da annenin çocuğa karşı duygusal çatışmaları barındırıyor olmasıdır. Anne-çocuk arasında görünmez bir duvar örülebilmektedir; üstelik bu annelerin bir kısmının çocuk olduğu unutulmamalıdır (Mochmann, 2008). Tüm bu durumların çocuklarda travmatik sonuçlara yol açtığı yapılan çalışmalarla ortaya konmaktadır (Jensen ve Shaw, 1993; Shaw, 2003; Garbarino vd., 2020). Savaş mağduru çocukların problemlerini bireysel boyutuyla ele alan bu çalışmaların toplumsal boyutları yeterince değerlendirmedikleri fark edilmektedir. Nitekim sıralanan ve travmatik olduğu belirtilen her bir durum, topluma katılım açısından çocuğun önünde bir engel olarak belirmektedir. Bu çalışma tespit edilen eksikliği gidermeyi hedefleyerek, çocuğun maruz kaldığı durumların kesintiye uğrayan toplumsallaşmalarını ve yeniden toplumsallaşma süreçlerini tartışmayı önelemektedir.

Çalışmada savaş mağduru çocukların *yeniden toplumsallaşmalarının*³ önündeki engeller, toplumsal konumlanışlarına bağlı olarak fiziksel ve sosyal etmenler olmak üzere iki kategoride ele alınmıştır. Her iki boyutun birbiri üzerinde etkisi olduğu göz önünde bulundurularak *fiziksel engeller*; besine ulaşma, bedenin zarar görmesi, güvenli alan/mekân eksikliği; *sosyal engeller* ise eğitime erişimdeki güçlük, sığınılan ülkenin dilini bilmemek, aile birliğinin bozulması, arkadaşlık ilişkisi geliştirememek, alışlagelen gündelik pratiklerin bozulması, yoksulluk, çocuk işçilik, çocuk suçluluğu, çocuk yaşta evlilikler, medyada sergilenme ve ötekileştirmeye maruz kalma şeklinde belirlenmiştir. Tüm bu maddeleştirmeler, “Savaş mağduru çocuğun toplumsallaşma sürecini sekteye uğratan ve yeniden toplumsallaşmalarını engelleyen durumlar nelerdir?” sorusu etrafında dolaşarak literatürden elde edilen verilerden oluşmaktadır. Çalışmada, toplumsallaşma ve yeniden toplumsallaşma süreçleri üzerinde durulmasının sebebi, toplumsallaşma sürecinin en aktif gerçekleştiği yılların çocukluk dönemine düşüyor olması ve toplum yaşamı açısından önemli bir süreç olmasıdır. Bu konuyu daha net ortaya koymak ve açıklamak için toplumsallaşma süreci ve çocuk başlığı açılmıştır. Bu başlık altında; savaş mağduru çocuklarda toplumsallaşmanın sekteye uğramasının ne gibi problem alanları yaratabileceği fikrine bir zemin hazırlamak adına toplumsallaşma sürecinin neden toplumun en küçük üyeleri olan çocuklar açısından daha önemli olduğuna açıklık getirilmiştir. Sonraki bölümlerde ise savaş mağduru çocukların yaşadıkları sorunlar gözetilerek yeniden toplumsallaşmaları önündeki engeller açıklanmıştır.

Toplumsallaşma Süreci ve Çocuk

En genel anlamıyla toplumsallaşma, bireyin toplumun normlarını ve kurallarını öğrendiği, görece yaşamın tamamını kapsayan uzun bir dönemdir. Sosyolojik çalışmaların başladığı dönemlerde bu süreç, topluma katılım ve toplumun işleyişi açısından vazgeçilmez bir gereklilik olarak görülmüştür⁴. Toplumu bir bütünlük olarak gören kuramcıların düşüncesindeki

² Çocukların damgalanmaya maruz bırakılmalarının iki gerekçesi vardır. Bunlar: annelerinin kendi rızasıyla “düşman” asker ile yaşanan ilişkiden doğması veya “annenin cinsel şiddete maruz kalması/zorlanması” sonucu doğan çocuklar olmasıdır. İkinci durum birinciye oranla daha çok damgalama yaratır.

³ Makalede toplumsallaşma ve yeniden toplumsallaşma kavramlarına yer verilmiştir. Bu iki kavram birbirinden ayrı kullanımlara sahiptir. Toplumsallaşma bireyin doğumundan ölümüne süreklilik gösterirken yeniden toplumsallaşma herhangi bir koşul nedeniyle sekteye uğramış, bir kırılma yaşamış toplumsallaşma sürecinin devamını anlatır.

⁴ “Toplumsal sistem” anlayışını içeren bu bakış açısı, bir toplumun tüm üyelerinin aynı sosyalizasyon sonucunda, aynı normlara uyarak ideal parça olmasını salık vermektedir (Elias, 2021: 36). Kurucu sosyolog Emile Durkheim’in toplum açısından başat gördüğü kolektif bilinç, zorlayıcı kuralların içselleştirmesinde açığa çıkan (Taş, 2020: 445) zorunlu bir sosyalizasyon ürünüdür. Amerikan sosyolojisinde Durkheim’i takip eden ve daha bütünsel/makro ölçekli bir kuram arayışında olan Talcott Parsons da toplumsallaşmayı insan ömrünün ve toplumun işleyişi bakımından bir süreklilik olarak ele alır (Ritzer, 2012: 105).

toplumsallaşmanın, doğumla başladığı ve ölünceye kadar devam eden bir süreç olduğu fikri ilerleyen dönemlerde de kabul görmektedir. Tüm bu bütüncülüğün yanında insan yaşamındaki belli dönemleri toplumsallaşma açısından öncelenmekte olduğu ve dikte edici özelliğine ilişkin görüşlerin farklılaştığı göze çarpmaktadır. İnsanın doğduğu anı “kimliklerin varsayımının resmi başlangıcı” olarak niteleyen Jenkins (2016:81-94), kimliklerin temsillerinin erken çocukluk döneminde kazanıldığından söz eder. Bu dönem yalnızca kendi kimliğini değil aynı zamanda çevresindeki insanların kimliklerini sınıflandıracak çerçevelerin de öğrendiği bir dönemdir. Kimlik ve dünya görüşü oluşumu, bağlı oldukları yetişkin insana, aile üyelerine ve çevresindeki kişilerle şekillenen karmaşık bir yapıdadır ve bu süreç bireyin toplumsal normlara tamamen uyumunu gerektirmemektedir. Nitekim insan, şartlardan etkilenen ve onlara etki ederek şekil alan toplumsal ve sosyal bir üründür (Berger ve Luckmann, 2018:91). Bu açıdan çocukluk, dünya görüşünün oluşması bakımından gelişmemişlikle ve boş bir kap olmak ile ilişkilendirilir. Yetişkinlerin zihinleri, norm gibi değişmez kurallarla, net çizgilerle doluyken çocukların dünyaları “yer yer bulanıktır” (Berger ve Luckmann, 2018:88). Tam da bu sebeple toplumsallaşma süreci, yetişkin bireyden ziyade çocuk açısından daha etkin ve yoğun bir süreçtir.

Toplumsallaşma sözcüğü sosyalleşme ile eş anlamlı kullanılarak, çocuğun aile ve yakın çevresinin, yaşadığı bölgenin ve toplumun üyesi olduğunu öğrenme süreci olarak tanımlandığı da görülmektedir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014:219). Çocukların bireysel özelliklerinin oluşumu biyolojik unsurlardan ziyade sosyal çevre önemli bir etken kabul edilir ve bu etkenin bireyin yaşam akışı boyunca etkili olacağı düşünülmektedir (İnanç vd., 2017:17). Buradaki bireyin topluma uyum sağlaması konusundaki aktif rolü aile üyeleri üstlenir (Topses, 2018:35). Aile toplumsal bir kurum olarak, uyum kurabilen, şartlara göre dönüşüm geçiren ve dinamikleri değişebilen aktif bir yapıya sahiptir (Fişek, 2018:45). Bu bağlamda, ailenin çocuğa öğrettiği toplumsallaşma etkenleri de bir o kadar dinamiktir. Aile üyelerinin yaşam koşulları, sosyo-ekonomik düzeyi, kültürel seviyesi çocuğun yaşam koşullarına dönüşür ve toplumsallaşma bu gerekçelerle düzenlenir.

Çocuğun toplumsallaşma sürecindeki bir diğer önemli etken cinsiyet faktörüdür. Her insan verili bir cinsiyetle doğmakta, ancak cinsiyetine eklenen toplumsal roller ile toplumsal cinsiyete de sahip olmaktadır. Erkek çocuklar yetişkinlik dönemi için evlenip evin geçimini sağlayacak kişi olmaya yönelik (Boratav vd., 2014); kız çocuklar ise evlenip ideal anneliğe erişecek kişi olarak yetiştirilirler. Nitekim bugün dezavantajlı çocuklar perspektifinden bakıldığında erkek çocukların emek piyasasında bulunması, kız çocukların ise erken yaşta çocuk evliliklere maruz bırakılması bunun yalnızca birer örneğini teşkil eder. Görüldüğü üzere erkek ve kız çocuk arasındaki toplumsallaşma dinamikleri farklılaşmaktadır.

Çocukların toplumsallaşma süreçlerindeki en önemli anlamları oluşturan ve kültürel aktarımı sağlayan dildir. John Berger (2017:7) *Görme Biçimleri* kitabının ilk cümlesinde “*Görme konuşmadan önce gelmiştir. Çocuk konuşmaya başlamadan önce bakıp tanımayı öğrenir*” der. Ona göre insan, kendini çevreleyen dünyayı konuşulanı işitmekten önce görerek kavramaktadır; ancak, gerçekliğin sosyal olarak inşa edildiğini savunan Berger ve Luckmann’a (2018:89) göre sosyalizasyonun temel koşulu *dildir* ve tüm aktarımlar dil vasıtasıyla gerçekleşir. Dil, birçok toplumsal kodu ve normu aktarmada merkezidir. Bu aktarım esnasında çocukların yaratıcılığına çok az yer bırakılır. Temel hedef, toplumsal yaşama uyumlu bir birey yaratmaktır. Nitekim bu tasarı çocukluk döneminde kurgulanır, içselleştirilir, zaman zaman dönüşüme uğrar fakat kodlar varlığını yaşam boyu gizli ya da açık olacak şekilde korumaya devam ederler (Ritzer, 2012:105-106). Bu bağlamda

çocuk, toplumsallaşma açısından en aktif rolü üstlenmektedir. Çünkü henüz toplumu tanımayan veya yapısını anlamayan kişi toplumsallaşma sürecinin en aktif katılımcısıdır.

Savaş mağduru çocuk açısından ise toplumsallaşma süreci belli açılardan sekteye uğramaktadır. Çocuk, doğduğu kültürden ayrılıp göç süreciyle başka bir kültüre dahil olabilir; bu kültür içerisinde yeniden toplumsallaşması gerekebilir ya da gündelik yaşamı savaş koşulları nedeniyle değişebilir ve çocuğun bu koşullarda yeniden toplumsallaşması gerekebilmektedir. Bu açıdan toplumsallaşmanın en aktif olduğu çocukluk dönemi, savaş koşullarının bir getirisi olarak sekteye uğrayarak, yeni toplumsallaşmanın başlangıç noktasını yaratabilmektedir.

Savaş Mağduru Çocuklar ve Toplumsallaşma Süreçleri

Savaş mağduru çocukların durumları, savaş mağduru olmayan çocuğun gündelik ve toplumsal yaşamından pek çok yönüyle farklılıklar taşımaktadır. Bu farklılıklardan ilki ve belki de en temel olanı savaş mağduru çocuğun savaş süresince ve sonrasında yeni durumlara/şartlara uyum sağlama zorunluluğunda yatar. Savaşlar, toplumsal işleyişi bozan, gündelik yaşamı alaşağı eden yapısıyla çocuğun yaşam dünyasını köklü biçimde değiştirir. Bu noktada çocuğun savaş öncesi, esnası ve sonrası yaşamlarının birbirinden farklı pratikleri içerdiği göz önünde bulundurularak yeniden toplumsallaşmalarının bir zorunluluk olduğu söylenebilir. Ancak yeniden toplumsallaşma sürecinin önündeki engeller bu zorunluluğu bir çıkmaza sürüklemektedir. Bahsi geçen çıkmazlar, bu çalışmada fiziksel engeller ve sosyal engeller olarak iki bölüme ayrılmıştır. Ele alınan kategoriler tablolaştırılarak sunulmuştur (Tablo-1):

Tablo 1. Yeniden Toplumsallaşmanın Önündeki Engellerin Çalışmadaki Kategorileri

<i>Kategoriler</i>	<i>Yeniden Toplumsallaşma Önündeki Engeller</i>
<i>Fiziksel</i>	Temel besine/gıdaya erişim
	Bedenin zarar görmesi
	Güvenli alan/mekân eksikliği
<i>Sosyal</i>	Eğitime erişimdeki güçlük
	Dil bilmemek
	Aile birliğinin bozulması, aile üyelerinin bir veya birden fazlasının kaybı
	Akran eksikliği
	Alışılmış kültürden ve pratiklerden kopuş
	Yoksulluk
	Çocuk işçilik
	Çocuk suçluluğu
	Çocuk yaşta evlilikler
	Gündelik hayatta farklılaşmalar
	Medyada sergilenme

Tablo 1'deki kategorilerde *fiziksele* ayrılan bölümün *sosyale* oranla küçük olması dikkat çekicidir. Bu anlamda çocukların yaşadıkları problemlerin sosyal yönünün daha çeşitli ve karmaşık olduğu çıkarımı yapılabilir. Duruma ek olarak sosyal durumlar içerisinde yer alan her bir unsurun birbiriyle olan etkileşimi de aynı oranda karmaşıktır. Örneğin; dil bilmemek eğitime erişim, arkadaş edinme vb. durumlara etki eden yapıdadır. Benzer biçimde aile birliğinin bozulması veya ailenin yoksullaşması, çocuğun "çocuk işçi" olarak konumlanmasının neden olabilir. Ancak

belirtilmelidir ki çocuğun karşılaştığı sosyal ve fiziksel durumlar da birbirlerinden bağımsız değildir. Fiziksel sosyale, sosyal fiziksele etki ederek bir diğer nedenin oluşumuna zemin hazırlayabilir. Fiziksel ve sosyal etmenler kimi zaman tek yönlü bir etkide bulunurken (fizikselin sosyale etki ettiği ancak sosyal etmenlerin fiziksel olana etki etmediği gibi), kimi zaman bu ilişki fizikselin sosyale etki etmesi, sosyalin de fiziksele etkisi ile süreklilik döngüsü içinde olabilir. Bu açıklamalar ışığında yazıda ele alınan her bir unsurun birbiriyle olan etkileşimi ve ilişkisi aşağıdaki daha detaylı olarak açıklanmıştır.

Fiziksel Etmenler

UNDP (2019)'nin yayımlanmış olduğu *İnsani Gelişme Raporu'*nda belirtildiği üzere; dünya üzerinde 5 yaşını doldurmamış çocukların 3 milyonu sağlıksız koşullar nedeniyle hayatını kaybetmektedir. Yaşanabilir koşullarda bir hayat sürmeleri ise ebeveynlerinin sosyo-ekonomik durumlarına bağlıdır. Savaş mağduru çocukların yaşadıkları bölgeler düşünüldüğünde aynı durumla karşı karşıya kalmaları oldukça muhtemeldir. Kişinin yaşama hakkı olarak belirtilen durumun sağlayıcısı konumunda olan temel ihtiyaçların sağlanamaması, çocuğun bedensel gelişimi açısından en temel problem alanını işgal etmektedir. Nitekim hijyen koşullarının sağlanmadığı yerlerde yaşamak zorunda kalan çocuklar ciddi sağlık sorunları yaşadığı bilinmektedir (Derince, 2019). Bu anlamda sağlıklı bir bedene ve yaşam tarzına sahip olamayan çocuğun dünyası, yalnızca temel ihtiyaçlarını geliştirmeye yönelerek sosyal ilişkilerden ve toplumun parçası olmaktan çok uzakta konumlanmaktadır.

Bedene yönelik gelişen bir diğer durum da engelli olmaktır. Literatürde engelliğe yaklaşımların biyolojik ve sosyal olmak üzere iki boyutlu olduğu göze çarpar. Engelliğin biyolojik boyutuna odaklananlar, fiziksel olarak gerçekleştirmekte zorlandıkları veya gerçekleştiremedikleri etkinliklere yoğunlaşırken; sosyal boyutuyla yaklaşanlar, engelliliğin anlamını fiziksel boyutunun ötesine taşıyarak kişinin karşılaştığı sosyal engeller ile sabitler (Burcu, 2015). Bu anlamda savaş koşulları nedeniyle engelli olan çocuklar hem fiziksel aktiviteleri sağlama hem de sosyal ilişkiler kurma açısından kendilerini dışlanmış hissederler. Bu anlamda yalnızlık duygusu ile karşı karşıya kalırlar. Kişiliğin oluşumu açısından en önemli yılları kapsayan çocuklukta engellilik hali bu anlamda oldukça önemlidir.

Savaşta, kişinin engelli kalmasının dışında, bedende kalıcı izlerin oluşumu söz konusudur. Goffman (2014), bu durumu sosyal yönü de içerecek şekilde *damga*, Becker (2013) ise *harici* olmak ile açıklar. Sosyolojik açıdan kabul edildiği üzere insan bedeni yalnızca fiziksel bir nesne değil toplumsal anlamlar taşıyan sosyal bir üretilerdir (Bayhan, 2012: 149). Bu anlamda bedendeki her bir işaret, kişinin kim olduğunun önemli bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Diğer bir ifadeyle beden, bir semboller kümesidir ve üzerindeki herhangi bir iz, bir işaret kişinin toplumsal açıdan *norm dışı* kabul edilmesine neden olabilmektedir. Çocuğun erken yaşta üzerinde taşımaya başladığı herhangi bir işaret, toplumsal açıdan bir damgaya sahip olması yoluyla onu harici olana dönüştürebilmektedir. Bu durum yalnızca savaş esnasında meydana gelen bir izden kaynaklanmayabilir. Çocuğun savaş nedeniyle sığındığı ülkede, ten rengi, etnik kimliği, kültürü, dili bakımından da damgalanmaya maruz kalması aynı oranda etkilidir. Görüldüğü üzere fiziksel mekân değişikliği yalnızca fiziksel boyutuyla kalmayıp, sosyal anlamda da pek çok örüntüyü ve toplumsallaşma engelini beraberinde getirmektedir.

Çocuğun kendi bedeninde taşıdığı engellerin dışında, mekânın güvensizliğinden söz edilebilir. Mekân, Urry'ye (2018) göre sosyal ve dinamik bir alandır. Bu anlamda mekânlar fiziksel bulunuşu içerirken, sosyal açıdan anlamlı ilişkiler kurulmasını sağlayan yerlerdir. Mekânlar yetişkinler için olduğu kadar çocuklar açısından da önemlidir. Çevreyi tanımaya çalışan veya tanımakta olan, mekân içinde hayatı öğrenmeyi gerçekleştiren çocuk için güvensiz, tehditkâr

alanlar, korku yaratır. Bu anlamda toplumsallaşmayı, başkalarını tanımayı gerçekleştirmekten uzakta kalıp yalnızca daha güvenli kabul edilen alanlarda kalmaktadırlar. Türkiye'deki mülteci kamp alanları ve belirli göçmen mahalleler bunların örneklerini oluşturur. Savaş ortamında çocuklar için en güvenli alanlardan biri kabul edilen kamusal olmayan ev dahi güvenli bir yer olamamaktadır.

Güvensiz mekânlarda karşılaşılan en önemli durumlardan biri çocuğun maruz kaldığı fiziksel şiddettir. Şiddet, içgüdüsel bir eylem değil aksine öğrenilmiş bir davranış olarak tanımlanmaktadır ve şiddetin çocuk üzerindeki etkisi fiziksel olma halinin ötesine uzanarak üretilmeye devam eder. Dünya üzerinde şiddete maruz kalan dezavantajlı grupların içinde çocuklar yer almaktadır (Polat, 2016:16). Bu durum, daha önce de sözü edildiği üzere engelliliğe, bedende "iz" bırakmaya neden olabildiği gibi duygusal açıdan ve ilerleyen dönemde topluma katılma açısından belli sorunları beraberinde getirmektedir. Çocukların şiddet mağduru olmaları ihtimalinin, savaş mağduru olarak dezavantajlı konumlarıyla yükseldiği söylenebilir.

Sosyal Etmenler

Çocuğun toplumsallaşması açısından fiziksel engellerde ele alınan konu başlıklarının yanında sosyal etmenler bulunmaktadır ve bu etmenler içerisinde dilin önemli bir rolü bulunduğu göze çarpar. Giddens (2012:157) *dilin* en önemli simgeler sistemini anlattığını belirtir. Tüm anlamlar dil ile örülür. Kişinin ne düşündüğü ve yapıp edebilecekleri zihnindeki sözcüklere bağlıdır, bunun aksini işaret eden görüşler ise kişinin düşündüğünü dil ile dışa aktardığı fikrini destekler. Her iki durumda da açığa çıkan şey, dilin sosyal yaşam açısından vazgeçilemez konumda olduğudur. Dil, kültürü ortaya koyan, onu oluşturan ve onunla birlikte dönüşen önemli bir araçtır. Çoğunlukla bir çocuğun toplumsallaşabilmesi, anadiliyle gerçekleşir. Ancak savaş mağduru çocuk için, eğer kendi kültüründen kopuş gerçekleşmişse, gidilen yerde yeni bir dil öğrenme zorunluluğu doğar. Dili öğrenmek bir noktada da kültürü öğrenmek anlamını taşımaktadır. Bu noktada kültür ve dil birbirinin içine geçmiş iki yapıyı teşkil etmektedir ve iletişim kültürel öğeleri de içerecek şekilde geniş bir anlam kümesine dahildir. Bir kültürde bulunmayan durumların sözsöz ifadeleri, diğer kültür tarafından öğrenilebilir ve kendi diline dahil edilebilir. Bu durum Bates (2009:70-71) tarafından kültürel temas aracılığıyla *dilsel ödünç alma* şeklinde ifade edilmiştir. Ancak ödünç almaya giden yolda dil probleminin çocuklar açısından ne gibi süreçlerle işlediği anlaşılmalıdır. Durumun olası süreçleri aşağıda tablo halinde sunulmuştur (Tablo 2):

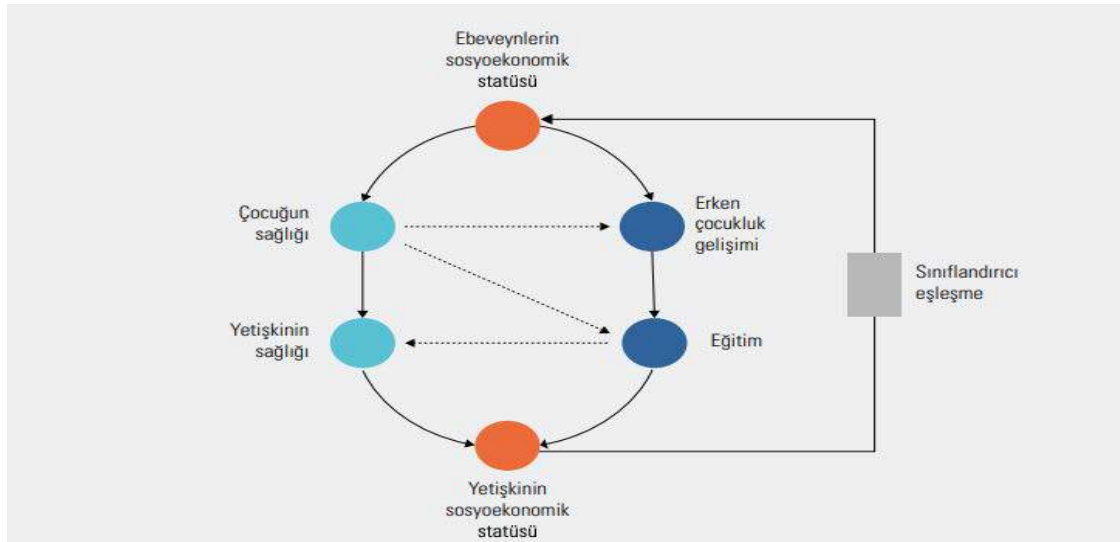
Tablo 2. Savaş Mağduru Çocuğun Toplumsallaşma Sürecinde Dil Faktörü

İlk Öğrenilen Dilin Aile Üyelerinin Anadili Olması		Aile Üyelerinin Resmi Dilinin Yanında Yeni Ülkenin Resmi Dilinin Kullanılması	
1	Aile Üyelerinin Doğup Büyüdüğü Ülkede Doğma	1	Ailenin Başka Bir Ülkeye Sığınmasından Sonra Doğmak
2	Savaş Nedeniyle Ülkeden Kopuş	2	Sığınılan Ülkede Toplumsallaşmak
3	Sığınılan Ülkenin Resmi Dilini Öğrenmek	3	Savaş Öncesi Aile Üyelerinin Yaşadığı Ülkeye Dönmek
4	Yeniden Toplumsallaşmak	4	Yeniden Toplumsallaşmak

Tablo 2'den de anlaşılacağı üzere öğrenilen dil ve yaşanılan yer ile başlayan ve ilişkili olarak devam eden süreç, *yeniden toplumsallaşma* ile son bulmaktadır. Bugün mülteci çocuklar açısından,

sığınan ülkede toplumsallaşan çocuğun ileri yaşında bağ kuramadığı fakat ailesinin ilk toplumsallaştığı kültüre geri dönmek istemediği örneklerle karşılaşmaktadır. Türkiye özelinde bu durum, Suriyeli çocuklar örneğinde kendini göstermeye başlamıştır. Hatta savaş nedeniyle erken yaşlarında Türkiye'ye gelen ve on yılını burada geçiren çocuklar, kendilerini daha çok "Türkiye doğumlu" hissettiğini vurgulamaktadır⁵. Çocukların sığınan ülkenin dilini bilmediği durumlarda, ilk etapta aile üyeleri ve aynı dili bilen insanlar dışında bir sosyalleşmenin bulunmadığı görülmektedir. Bu noktada kültürel uyum zorluklarıyla da karşılaşmaktadır.

Dil problemi ile ilişkili ve kendi başına ayrı bir diğer sorun da *eğitim*dir. Çoğu ülke bugün sığınmacı konumunda olan çocukların eğitim dilleri konusunda belirsiz politikalara sahiptir⁶. Ayrıca çoğu savaş mağduru çocuğun gerek savaş esnasında gerek savaş sonrasında eğitime erişimde problemlerle karşılaştığı bilinmektedir. Eğitim, aileden sonra en önemli toplumsallaşma yeri sayıldığı için bu eksiklik toplumla bütünleşme açısından da derin uçurumlar yaratır. Her çocuğun eşit yaşam şartlarına sahip olma ilkesi bu bağlamda askıya alınıp, çocuğun küçük yetişkin modeline uyarak; okul yerine sokakta konumlanmasına neden olur.

Şekil 1. UNDP (2019) Raporunda Yaşam Döngüsü Boyunca Eğitim ve Sağlık
Kaynak: İnsani Gelişme Raporu (UNDP, 2019).

Şekilde görüldüğü üzere ebeveynlerin sosyo-ekonomik statüleri, çocuğun sağlık durumuna, erken çocukluk gelişimlerine, eğitime erişimlerine etki etmekte ve aynı zamanda çocuğun sağlık durumu eğitime erişim noktasında da aksaklıklar yaratmaktadır. Bu bağlamda, savaş mağduru çocukların ailelerinin sosyo-ekonomik durumlarında meydana gelen değişimler göz önünde bulundurulduğunda, sağlık, eğitim gibi durumlarda eksik kaldıkları söylenebilir. Bu durum insani gelişmişlik açısından da önemli bir problem olarak kabul edilir.

⁵ DW, 2021, Türkiye'de Büyüyen Suriyeli Çocuklar: <https://www.youtube.com/watch?v=JmDVYBLrmgk>. (Son erişim: 06.05.2021).

⁶ Bu durumun en belirgin nedeni, çocuğun geldiği ülkeye geri dönüp dönmeyeceğine ilişkin belirsizliktir. Sığınan ülkenin dilini bilmek vatandaş olma açısından kişiyi motive etmektedir ve aynı zamanda sığınan ülkenin kendi dilinde eğitim vermesi, sığınanın kültürünü yok sayma olarak değerlendirilebilir. Böylesi bir çelişki çoğu zaman köklü bir politika geliştirilmesini zorlaştıran unsurlardır.

Toplumsallaşma süreçlerine etki eden durumlardan biri de cinsiyetler arası rol farklılaşmasından kaynaklanır. Kız çocuklar, erken yaşta evlilikler veya ev işlerine yardım gibi sebeplerden ötürü sıklıkla okullara gönderilmemektedir. Gönderilseler bile eğitimleri yarıda kesilebilmektedir. Bu durum yalnızca Türkiye’de değil dünyada da önemli bir sorundur. UNICEF’in paylaştığı olduğu raporda, dünyada okula gidemeyen 110 milyon çocuk olduğu; bunların üçte ikisinin kız çocukları olduğu belirtilmiştir (UNICEF, 2003)⁷. Nitekim savaş mağduru olmaya cinsiyet açısından bakıldığında kadınların erkeklere oranla daha ciddi problemlerle karşılaştıkları görülmektedir (Dedeoğlu ve Gökmen, 2011; Barın, 2015). Savaş mağduru çocuklarda da cinsiyetler arası farklılıklar bu doğrultuda görünürdür. Sıklıkla sığınmacı konumunda olan kız çocukları, 18 yaşını doldurmadıkları halde evlendirilmekte, cinsel tacize (Özüdoğru, 2018) maruz kalabilmektedir. Bu durum hem psiko-sosyal gelişimlerini hem toplumsal yaşama katılımlarını ve eğitimlerini engelleyen önemli bir durumu oluşturur. Aynı zamanda çocuk evlilikler yoluyla çocuk gelin olan kız çocuğunun; erken yaşta başlayan cinsel yaşamı, gebelik ve doğum sürecinde henüz fiziksel olgunluğa erişmemiş olduğu için sağlık sorunu yaşayabileceği veya hayatını kaybedebileceği göz ardı edilmemesi gereken önemli bir sorundur.

Ayrıca, kız çocuklarının evlendiklerinde ikinci eş olma durumları ile karşı karşıya kaldıkları durumlar da mevcuttur. Bu durum kız çocuğunun yaşı gereği resmi nikâhli evlilik gerçekleştirilememesi ile yakından ilişkilidir. Ayrıca ataerkil kültürlerde kadının “erkek çocuk” doğur(a)maması ikinci eş almak için geçerli sebep kabul edilir. Erken yaşta bir kadın ile evlenmek ve erkek çocuk doğana kadar sağlıklı bebekler dünyaya getirmek açısından kadının yaşı, kültürel seviyesi ve eğitim düzeyi fark etmeksizin kuma getirme anlayışı (Alan ve Yeşilyurt, 2020:357) “çocuk gelin” yapılan kız çocuğunun görevlerine yine aynı kültürde eklenir. Unutmamak gerekir ki çocuk yaşta evlilikler çocukların ihmali ve istismarından başka bir durumu anlatmaz (Yüksel ve Yüksel, 2014). Çocuğun ihmali ve istismarı yalnızca evlenen erkeğin oluşturduğu problem alanıyla sınırlı kalmayıp, çocuğun kumalık nedeniyle ilk eş tarafından da ezilmesi, aşağılanması ve hatta fiziksel şiddete uğraması şeklinde artarak ilerleyebilmektedir.

Benzer bir durum da savaş mağduru çocuğun kendi annesinin hamilelik ve doğum sürecinde meydana gelen sorunlara ilişkindir. Kadınların anadil bilmemek vb. uyum sorunlarından kaynaklı olarak çocuklarını sağlıksız koşullarda dünyaya getirebilmektedir. Savaş mağduru olma bağlamında anne-çocuk sağlığının sorunlu olduğunu gösteren çalışmalar bunu açıkça ortaya koymaktadır (Akpınar, 2017). Bu alan, kadının herhangi bir sağlık kuruluşuna başvurmaması nedeniyle ve kadınların ne kadarının bu sorunla karşı karşıya kaldığı resmi rakamlarla ifade edilememektedir.

Savaş mağduru olsun ya da olmasın bir çocuğun konumlandığı yer ailedir. “Aile, modern toplumlarda evlilik ve kan bağına dayanan karı, koca ve çocukların oluşturduğu en küçük toplumsal birim olarak tanımlanır” (Çeşmeli, 2019:13). Toplumsal açıdan üreme ile neslin devamını sağlama, toplumsallaşma ve maddi-manevi paylaşımları sağlama rollerini üstelenen aile (Canatan, 2016:60), çocukların sosyalleştiği ilk çevredir (Sala, 2019:45). Bu açıdan bakıldığında aile, toplumsallaşma açısından başat kurumlardan biridir ki Giddens (2012) da benzer şekilde ailenin toplumsallaşma ajanlarının başında geldiğini belirtir. Aile üyelerinin bir ya da birden fazlasının kaybı, aile üyelerinden uzak kalma gibi durumlar çocuğun toplumsallaşma sürecini zayıflatan unsurlardandır. Savaş mağduru çocukların aile üyelerinden bir ya da birden fazlasını kaybetmeleri oldukça önemli bir problem alanını işaret etmektedir.

Savaş mağduru çocukların karşı karşıya kaldıkları bir durum da medya ile ve buna bağlı gelişen çocuğa biçilmiş kimliğe ilişkindir. Ana akım medya televizyon programlarında karşılaşılan

⁷ <https://www.unicef.org/turkey/raporlar/haydi-kizlar-okula-k%C4%B1sa-bro%C5%9F%C3%BCr>

“mutlu” yüzlü “normal” çocukları normalleştirdiği ancak kıtlık, açlık için yapılan yardım reklamlarında; çelimsiz, ölüme mahkûm bedenler imlemesiyle “normal olmayan” çocukları (savaş mağdurları da dahil olacak şekilde) metalaştırdığına şahit olunur. Bourdieu’nün (1997) de sözünü ettiği üzere izleyiciler, gazetecilerin-televizyoncuların sundukları kısıtlı bakışlarla olaylara bakabilir ve onların önlerine getirdiği pencerenin sınırlı görüşünden dünyayı görebilir. Bu anlamda savaş mağduru çocuklar da medyanın nesnesi haline getirilerek ve “öteki” olarak işaret edilmektedir. Medyada oluşturulan bu algı başlı başına olumsuzluk içerdiği gibi çocuğun bedeninin ve mağduriyetinin izinsiz paylaşımı ayrı bir problem alanını oluşturmaktadır.

SONUÇ

İnsanlık tarihinin hemen her döneminde görülen savaşlar, 21. yüzyılda da çeşitli sebeplerle meydana gelmeye devam etmektedir. Bu bakımdan çocuklar, savaş nedeniyle maruz kaldığı sorunları yaşamaya devam etmektedir. Savaş mağduru çocukların maruz kaldıkları sorunlar birbirlerine eklenen pek çok olumsuz durumdan kaynaklanabilmektedir. Yoksullaşmak, eğitime ulaşamamak, sağlık imkanlarından mahrum kalmak, güvenliğinin sağlanamaması, sığınılan ülkedeki ana dili bilmemek ve kendini ifade etmede sorun yaşamak, aile üyelerinin veya yakın çevresindeki kişilerin ölümü ile baş etmek çocukları savaş esnasında ve sonrasında mağdur konuma getirmektedir. Savaşların çeşitli sebeplerle bir zorunluluk olduğunu ön gören ve uygulayan militarist anlayış, varlığını korumaya devam ettiği için çocukların gerek savaş esnasında gerekse savaş sonrasında deneyimleyebilecekleri olumsuz durumların açıklığa kavuşturulması gerekmekte, bu doğrultuda çocukların korunması adına çalışmalar geliştirilmelidir. Özellikle çocukların savaş koşullarındaki olumsuz deneyimlerinden en az zararla çıkmasını sağlayacak ve yeni koşullarda yeniden toplumsallaşmalarını sağlayacak düzenlemelere ihtiyaç vardır. Bu düzenlemelerin geliştirilmesi esnasında fiziksel tedavinin yanında psiko-sosyal desteğe ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim Pfefferbaum vd., (2002) çalışmalarında, terör ve savaş gibi yıkıcı etkileri olan olayların ardından çocukların ailelerini, arkadaşlarını kaybedebilecekleri kaygısını taşımaya devam ettiklerini ortaya koymuştur. Bununla birlikte savaş esnasında kız ve erkek çocukların olumsuz deneyimlerinin birbirinden farklı olabileceği gözetilmelidir. Savaş mağduru çocukların medyadaki temsili de ayrıca değerlendirilmelidir. Acınası, zavallı, yoksul veya suça ve şiddete eğilimli olarak yansıtılan çocuklar, sığındıkları ülkede bu temsillerin vücut bulmuş hali olarak değerlendirilerek yeniden toplumsallaşma sürecinde dışlanmaya ve damgalanmaya maruz kalabilmektedir. Aynı zamanda eğer çocuklar sığınmacı, geçici koruma kapsamında veya mülteci konumundaysa dil öğrenim sürecine destek olacak çeşitli ve sistemli uygulamalara ihtiyaç duyulacaktır.

KAYNAKÇA

Akpınar, T. (2017). Türkiye’deki Suriyeli Mülteci Çocukların ve Kadınların Sosyal Politika Bağlamında Yaşadıkları Sorunlar, *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(3): 16-29.

Alan, S. ve Yeşilyurt, S. (2020). “Kumalık” Olgusunun İlk Eş ve Kuma Üzerinden Yankısı, *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, 3(6): 353-380.

Barın, H. (2015). Türkiye’deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri, *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2: 10-56.

Bates, D. G. (2009). *21. Yüzyılda Kültürel Antropoloji: İnsanın Doğadaki Yeri*. (Çeviren, Aydın, S.) İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Bayhan, V. (2012). Beden Sosyolojisi ve Toplumsal Cinsiyet, *Doğu-Batı*, 63(13): 147-164.

- Becker, H. S. (2013). *Hariciler (Outsiders): Bir Sapkınlık Sosyolojisi Çalışması*. (Çeviren Geniş, Ş. ve Ünsaldı, L.) Ankara: Heretik.
- Berger, J. (2017). *Görme Biçimleri*. (Çeviren, Salman, Y.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Berger, P. L. ve Luckmann, T. (2018). *Gerçekliğin Sosyal İnşası: Bir Bilgi Sosyolojisi İncelemesi*. (Çeviren, Öğütle, V. S.) Ankara: Atıf.
- Boratav, H. B., Fişek, G. O. and Ziya, H. E. (2014). Unpacking Masculinities in The Context of Social Change: Internal Complexities of the Identities of Married Men in Turkey. *Men and Masculinities*, 17(3): 299-324.
- Bourdieu, P. (1997). *Televizyon Üzerine*. (Çeviren, Ilgaz, T.) İstanbul: Yapı Kredi.
- Burcu, E. (2015). *Engellilik Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Canatan, K. (2016). *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Çağlayan, Ç. (2002). Savaş ve Çalışanların Sağlığı, *Ttb Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 3(11): 18-33.
- Çeşmeli, I. (2019). Aristoteles Felsefesinde Etikten Siyasete Hanenin Kavramsallaştırılması, (Editör) Altunsu Sönmez, Ö. ve Aksan, G.: *Aile Kurumuna Farklı Bakışlar* içinde (ss.13-34) Konya: Çizgi.
- Dedeoğlu, S. ve Gökmen, Ç. E. (2011). *Göç ve Sosyal Dışlanma*. Ankara: Eflatun Basım Dağıtım.
- Derince, D. (2019). Suriyeli Mülteci Çocuklar Özelinde: Savaş Mağduru Çocuklar ve Çocuk Sağlığı Sorunları. *Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 1(1): 57-70.
- Elias, N. (2021). *Uygarlık Süreci: Cilt 1*. (Çeviren, Ateşman, E.) İstanbul: İletişim.
- Fişek Okman, G. (2018). *İlişki İçinde "Ben": Kültür, Aile, Bireyselleşme ve Psikanalitik Arayışlar*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Garbarino, J., Governale, A. E. and Nesi, D. (2020). The Youngest Victims: Children and Young People Affected by War. (Ed.) Clauss-Ehlers, C., Sood, A., Weist, M.: in *Social Justice for Children and Young People: International Perspectives* (pp.106-122). Cambridge: Cambridge University Press.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*. (Çeviren, Güzel, C.) İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Goffman, E. (2014). *Damga: Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar*. (Çeviren, Geniş, Ş., Ünsaldı, L. ve Ağırnash, S. N.) Ankara: Heretik.
- Gözübüyük, A., Duras, E., Dağ, H. ve Arıca, V. (2015). Olağan Üstü Durumlarda Çocuk Sağlığı. *Journal of Clinical and Experimental Investigations*, 6(3), 324-330.
- İnanç, B. Y., Bilgin, M. ve Atıcı, M. K. (2009). *Gelişim Psikolojisi: Çocuk ve Ergen Gelişimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Jenkins, R. (2016). *Sosyal Kimlik*. (Çeviren, Bostancı, G.) İstanbul: Everest Yayıncılık.
- Jensen, P. S. and Shaw, J. (1993). Children as Victims of War: Current Knowledge and Future Research Needs. *Journal of The American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 32: 697-708.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Cemalcılar, Z. (2014). *Düünden Bugüne İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş*. İstanbul: Evrim Yayınları.
- Mochmann, I. C. (2008). Children Born of Wars, *Revista Obets*, 2: 53-61.

- Özüdoğru, B. (2018). Yalnız Yaşayan Suriyeli Kadınlar: Adana Örneği. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15): 1132-1162.
- Pfefferbaum, B. J., Devoe, E. R., Stuber, J., Schiff, M., Klein, T. P. and Fairbrother, G. (2005). Psychological Impact of Terrorism on Children and Families in the United States, *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 9(3-4): 305-317.
- Polat, O. (2016). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(1): 15-34.
- Ritzer, G. (2012). *Modern Sosyoloji Kuramları*. (Çeviren, Hülür, H.) Ankara: De Ki.
- Sala, B. (2019). Uyumdan Çatışmaya: Bir Ara Kurum Olarak Ailenin Sosyalleşme Sürecindeki Rolü. (Editör) Altunsu Sönmez, Ö. ve Aksan, G.: *Aile Kurumuna Farklı Bakışlar* içinde (ss.35-52) Konya: Çizgi.
- Sancar, S. (2009). *Erkeklik: İmkansız İktidar: Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler*. İstanbul: Metis.
- Shaw, J. A. (2003). Children Exposed to War/Terrorism. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 6(4): 237-246.
- Shiva, V. ve Mies, M. (2018). *Ekofeminizm*. (Çeviren Kelso Urkun, İ.) İstanbul: Sinek Sekiz.
- Taş, S. (2020). Emile Durkheim'in Sosyolojik Anlayışında Toplumsal İşbölümü, Sosyolojik Yöntemin Kuralları, Din, Anomi ve İntihar. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 12(29): 442-449.
- Topses, M. D. (2018). *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara: Nobel Akademi Yayınları.
- Turner, B. (2020). *Sosyoloji Sözlüğü*. İstanbul: Pinhan.
- UNDP, (2019). İnsani Gelişme Raporu 2019: 21. Yüzyılda İnsani Gelişmedeki Eşitsizlikler.
- UNICEF, (2004). *The Paris Principles: Principles and Guidelines on Children Associated with Armed Force* sor *Armed Groups*. [Online] <https://www.unicef.org/mali/media/1561/file/ParisPrinciples.pdf> [Erişim Tarihi: 10. 05. 2021].
- UNICEF, (2006). *Criminal Charge in Child Soldier Case a Milestone in Protecting Children*. [Online] https://www.unicef.org/media/media_31753.html [Erişim Tarihi: 10. 05. 2021].
- UNICEF, (2016). *The State of the World's Children 2016: A Fair Chance for Every Child*. [Online] www.unicef.org/publications/index_91711.html [Erişim Tarihi: 10. 05. 2021].
- Urry, J. (2018). *Mekânları Tüketmek*. (Çeviren, Öğdül, R. G.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Varlık, A. B. (2013). Savaşı Tanımlamak: Terminolojik Bir Yaklaşım. *Avrasya Terim Dergisi*, 1(2): 114-129.
- Verby, B. (2001). Child Solders: Preventing, Demobilizing and Reintegrating. *Africa Region Working Paper Series*, 23: 1-27.
- Yüksel, H. ve Yüksel, M. (2014). Çocuk İhmali ve İstismarı Bağlamında Türkiye'de Çocuk Gelinler Gerçeği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2): 1-24.

Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi

2022, 5(6): 813-824.

DOI:[10.26677/TR1010.2022.993](https://doi.org/10.26677/TR1010.2022.993)

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

KAVRAMSAL MAKALE

Cumhuriyet Tarihimizin İlk Anayasası Olarak 1924 Anayasası'nın Genel Olarak Değerlendirilmesi

Doç. Dr. Kadir Caner DOĞAN, Gümüşhane Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Gümüşhane, e-posta: kadircanerdogan@gumushane.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3476-8865>

Öz

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk resmi anayasası olan 1924 Anayasası ile millet egemenliğine dayalı demokratik ve laik bir modern devletin inşası gerçekleştirilmiştir. Cumhuriyet tarihimiz açısından bir temel sağlayan bu anayasa, siyasal kurumları meydana getirdiği gibi cumhuriyet kültürünün de oluşmasında rol oynamıştır. Bu anayasa, cumhuriyetin daha sonraki anayasal ve yasal gelişiminde paya sahiptir ve bu bakımdan da önem taşımaktadır. Bu çalışma, 1924 Anayasası, hazırlanış süreci, özellikleri, organlara dair hükümleri ve meydana gelen değişiklikler üzerinden analiz edilmiştir. Ayrıca bazı siyaset bilimi ve felsefesi kavramları ile de ilişkilendirilmiştir. Çalışmanın yöntemi, literatür taramasıdır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet, 1924 Anayasası, Değerlendirme.

Makale Gönderme Tarihi: 05.04.2022

Makale Kabul Tarihi: 01.06.2022

Önerilen Atıf:

Doğan, K. C. (2022). Cumhuriyet Tarihimizin İlk Anayasası Olarak 1924 Anayasası'nın Genel Olarak Değerlendirilmesi, *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(6): 813-824.

**Journal of Social, Humanities and
Administrative Sciences**

2022, 5(6): 813-824. DOI:[10.26677/TR1010.2022.993](https://doi.org/10.26677/TR1010.2022.993)

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

CONCEPTUAL PAPER

**A General Evaluation of The Constitution of 1924 as The First Constitution of Our
Republic History**

Associate Prof. Dr. Kadir Caner DOĞAN, Gümüşhane University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Gümüşhane, e-mail: kadircanerdogan@gumushane.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3476-8865>

Abstract

With the 1924 Constitution, the first official constitution of the Republic of Turkey, a democratic and secular modern state based on national sovereignty was built. This constitution, which provides a basis for our republican history, played a role in the formation of republican culture as well as creating political institutions. This constitution has a share in the later constitutional and legal development of the republic and is also important in this respect. In this study, the 1924 Constitution was analyzed through its preparation process, its features, its provisions on organs and the changes that took place. It has also been associated with some political science and philosophy concepts. The method of the study is literature review.

Keywords: Republic, Constitution of 1924, Evaluation.

Received: 05.04.2022

Accepted: 01.06.2022

Suggested Citation:

Doğan, K. C. (2022). A General Evaluation of The Constitution of 1924 as The First Constitution of Our Republic History, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 5(6): 813-824.

GİRİŞ

Cumhuriyetin ilk Anayasası, 20 Nisan 1924 tarih ve 491 sayılı Kanunu'dur. Bu Anayasa bu tarihten 1960 yılına kadar yürürlükte kalmış ve 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

1924 Anayasası, çökmüş bir imparatorluk ile bu imparatorluğu tasfiye etme ve yeni bir devlet kurma sürecinde ortaya çıkmıştır; ayrıca, vatanın emperyalist güçler tarafından işgal edildiği ve tüm milletin kurtuluş savaşı verdiği bir dönemden sonra, kurtuluş aşamasında hazırlanan Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk anayasasıdır. Bu nedenle 1924 anayasasında sistemli anayasal düzen ile ilgili birçok kurum ve kuruluş yer almaktadır (Çetin, 2005: II).

1924 Anayasası, dayandığı ilkeler açısından, 1789 Fransız Devrimi'nden bu yana gelişen bireyci ve özgürlükçü hukuksal ve siyasal ideolojiyi temsil eder ve siyasal fikirlerin tarihsel gelişiminden de yararlanır. Bu Anayasa hazırlanırken 1921 Anayasasının dayandığı temel ilkelerden esinlenilmiştir. Milli egemenlik, tek meclis ve kuvvetler birliği ve meclisin üstünlüğü ilkeleri 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'ndan alınarak geliştirilmiştir (Ertan, 2014: 198).

Bu çalışmanın amacı, Cumhuriyet tarihimizin ilk anayasasını bazı siyaset bilimi ve siyaset felsefesi kavramları üzerinden genel hatlarıyla değerlendirmektedir. Bu çalışma hazırlanırken literatür taraması yöntemi tercih edilmiştir. Ayrıca çeşitli kitap, tez, makale incelemesi, internet tarih ve haber siteleri göz önünde bulundurulmuş ve tüm elde edilen bilgiler analiz edilerek bu çalışma hazırlanmıştır. Çalışma, altı ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde 1921 Anayasası ve Cumhuriyet'in ilanı konularından bahsedilmiştir. İkinci bölümde, 1924 Anayasasının hazırlanış süreci açıklanmıştır. Üçüncü bölümde, 1924 Anayasasının özellikleri ifade edilmiştir. Dördüncü bölümde, 1924 Anayasasının genel organ yapısı ele alınmıştır. Beşinci bölümde, 1924 Anayasasında yapılan değişiklikler belirtilmiştir. Altıncı bölümde siyaset bilimi ve siyaset felsefesinin bazı kavramları ile 1924 Anayasası ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir.

1924 ANAYASASI ÖNCESİ GELİŞMELER

1921 Anayasası (Teşkilat-ı Esasiye Kanunu)

30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi'nden sonra Birinci Dünya Savaşı'ndan galip çıkan devletler, Osmanlı devletinin önemli bir bölümünü işgal etmeye başladılar. Anadolu ve Rumeli'de işgale karşı direniş başladı. Mustafa Kemal, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktı; 22 Haziran 1919'da Amasya Genelgesini yayınlarak Erzurum'da kongre yapılmasını istedi. Erzurum Kongresi, 23 Temmuz 1919'dan 7 Ağustos 1919'a kadar devam etmiştir. Kongre sonunda, 7 Ağustos 1919'da Kongre Komitesi tarafından bir "Beyanname" yayınlanmıştır. Bu kapsamda, 4-11 Eylül 1919 tarihleri arasında Sivas Kongresi yapılmıştır. 11 Eylül 1919'da "Sivas Genel Kongre Komitesi" bir "deklarasyon" yayınladı. Sonraki süreç içerisinde, 16 Mart 1920'de de İstanbul işgal edildi (Ayışığı, 2014).

"Son Osmanlı Meclis-i Mebusanı, 18 Mart 1920 günü son toplantısını yaptı ve çalışmalarına ara verme kararı aldı. İstanbul'un işgal edilmesi üzerine Mustafa Kemal, 19 Mart 1920 günü Heyet-i Temsiliye adına yayınladığı bir tamimle salâhiyet-i fevkalâdeyi haiz bir meclisi Ankara'da toplantıya çağırmıştır. Salâhiyet-i fevkalâdeyi haiz bir meclis deyimiyle kastedilen şey, kurulacak meclisin bir kurucu meclis olacağıdır" (Gözler, 2000: 46).

16 Mart 1920'de İstanbul'u işgal eden İngilizler, Osmanlı Meclisi'ne baskın yapınca bazı mebuslar tutuklandı, bazıları da yurtdışına kaçtı. İstanbul'un işgali üzerine TBMM, 23 Nisan

1920'de Ankara'da toplanarak bir süre çalıştı ve yeni bir Anayasa hazırlamaya başladı. Kurulacak yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin temel ilkelerini müjdeleyen bu Anayasa, 20 Ocak 1921 tarih ve 85 sayılı "Teşkilat-ı Esasiye Kanunu"dur (Demir, 2000: 60).

TBMM'de yapılan ilk Anayasa görüşmeleri 19 Kasım 1920'de başlamış ve 20 Ocak 1921'de çok sayıda milletvekilinin katılımıyla oylanarak kabul edilmiştir. Böylece milli egemenlik ilkesine dayalı ilk Anayasa yürürlüğe girmiştir. 1921 Anayasası, 23 maddeden oluşan oldukça kısa bir metindi. İlk dokuz madde, devletin bir bütün olarak ulus bilincinde ve egemenlik anlayışında rol oynamak için üstlendiği temel ilkeleri sıralıyordu. Egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğu, halka dayalı devlet ve kuvvetler birliği ilkeleri ile yasama ve yürütmenin milletin tek ve gerçek temsilcisi olan TBMM'de toplandığı ilkelerini en açık ve net şekilde ifade etti. Ancak 1921 Anayasası'nda devlet başkanının olmaması, vatandaşların hak ve özgürlüklerinin düzenlenmemesi ve yargıya ilişkin hükümlerin bulunmaması önemli eksikliklerdi. 20 Ocak 1921 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, savaş döneminde hazırlanmıştır. Egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olma ilkesini getirdi. Böylece bu anayasa, yepyeni bir egemenlik kaynağına dayalı yepyeni bir devletin kurulmasının ifadesiydi (Ayışığı, 2014).

Cumhuriyetin İlanı

Kurtuluş Savaşı'nın sona ermesinden sonra Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye'nin modernleşme girişimlerini başlattı. 1 Kasım 1922'de Saltanatın kaldırılması ve 29 Ekim 1923'te Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Türkiye, Fransız İhtilali'nin ortaya koyduğu insan haklarına dayalı yeni devlet sistemi olan ve 'milli ve laik devleti' esas alan rejimi hayata geçirdi. Ancak Türk İnkılabını gerçekleştirmek, çağdaş bir devlet ve ülke olma mücadelesi için Atatürk'ün Cumhuriyet döneminde yeni bir mücadele vermesi gerekiyordu (<https://isteaturk.com/g/icerik/Cumhuriyetin-Ilani/193>).

"23 Nisan 1920'te Ankara'da ilk toplantısını yapan TBMM bir yandan Kurtuluş savaşını başarıyla ulaştırırken, bir yandan da birbiri ardına yaptığı yasal düzenlemelerle yeni rejimin temellerini atmıştı. Özellikle 1921 Anayasasının egemenliği kayıtsız şartsız millete veren 1. Maddesi, adını açıkça telaffuz etmese de Cumhuriyetin habercisiydi. Birinci Meclis, 16 Nisan 1923'de son toplantısını yaparak tarihe karışırken, Cumhuriyeti resmen ilan etme görevini ilk kez 11 Ağustos 1923'te bir araya gelen İkinci Meclis üstlenecekti" (Demirel, 2019: 30).

"Saltanatın kaldırılmasının ve Lozan Barış Anlaşması'nın ardından TBMM'de en çok tartışılan konulardan biri, yeni devletin niteliği sorunuuydu. 27 Ekim 1923'te Ali Fethi (Okyar) Bey başkanlığındaki hükümetin istifası ve Cumhuriyet Halk Partisi grubunun yeni hükümet listesi üstünde anlaşmaya varamaması üstüne, Atatürk 28 Ekim gecesi arkadaşlarını toplayarak sorunun gerçek çözümlüyle ilgili düşüncesini açıkladı ve İsmet İnönü'yle o gece, devletin niteliğinin cumhuriyet olduğunu saptayan bir yasa tasarısı hazırladı. Ertesi gün TBMM, yapılan işin çoktan doğmuş olan çocuğun adını koymak olduğunun milletvekillerine açıklanmasından sonra, saat 20.30'da Anayasa değişikliğini kabul ederek cumhuriyeti ilan etti ve oybirliğiyle alınan bu karardan sonra cumhurbaşkanı seçimine geçerek, gene oybirliğiyle Gazi Mustafa Kemal Paşa'yı Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı seçti" (T.C. Kepsut Kaymakamlığı, 2021).

Görüldüğü üzere Cumhuriyet fikrinin doğuşu ve bu fikrin sonuca ulaşmasında Atatürk ve onu destekleyenler belirli bir süreç ve bazı olayların neticelenmesi sonrasında amaçlarına ulaşmışlardır.

1924 ANAYASASI'NIN HAZIRLANIŞ SÜRECİ

İkinci dönem TBMM, seçildikten hemen sonra yeni bir anayasa yapma sorunuyla karşı karşıya kaldı. Çünkü 1876 tarihli Kanun-u Esasi resmen yürürlükten kaldırılmamıştı. 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu da yeni bir devletin ihtiyaçlarını karşılayacak kadar ayrıntılı değildi (<https://anayasa.gen.tr/1924ay.htm>). 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, gelişmelerin gerisinde kalmış ve önemli eksiklikleri olduğundan yetersiz kalmıştır (Akşin, 2007: 193). Tamamen yeni bir anayasa için hazırlıklar yapıldı. Bu eksiklikler göz önüne alınarak meydana getirilen 1924 Anayasası, Türk siyasi hayatının gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır (Çiçek, 2005: 54). 1921 Anayasası döneminden sonra şartlar değişti. Cumhuriyet ilan edildi ve Türk devrimi devrim aşamasından yeniden yapılanma aşamasına geçti. Yeni Türkiye'nin yeni bir Anayasaya ihtiyacı vardı (Ayışık, 2014). Bu noktada, 20 Nisan 1924'te Cumhuriyet dönemi anayasası kabul edildi. Yeni anayasa, cumhuriyet rejimi içinde kuvvetler birliğini esas aldı. 105 maddeden oluşan bu Anayasa, klasik hak ve özgürlükleri içermekle birlikte bunların korunmasına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Ayrıca ekonomik ve sosyal haklar da Anayasa'da yer almıyordu. Bu konudaki tek güvence egemenliğin sadece TBMM tarafından kullanılmasıydı. TBMM'nin üstünlüğü 1921 Anayasası'ndaki gibiydi ama kanunların anayasaya aykırılığını önleyecek ve denetleyecek mekanizmalar yoktu (Yamaç, 2020).

“Meclisin anayasa hazırlık çalışmaları sırasında dört yıldan beri yaşanan ihtilal ilkelerini yeni anayasaya aktarmak konusunda çok kararlı olduğu görülmektedir. İhtilal ilkeleri deyimi üyelerce sık sık kullanılmıştır. Bundan da anlaşılabilir her şeyden önce milli egemenlik kavramıdır. Kuvvetler birliği ya da meclisin hakları ve üstünlüğü savunulurken, bu ilkeye dayanılmıştır. Milletvekili ve Cumhurbaşkanı yemin metinlerine kayıtsız-sartsız millet hakimiyetine bağlılık ibaresinin eklenmesi bunun bir başka örneğidir. Yasama dokunulmazlığını sağlam güvencelere bağlamak için yapılan uzun görüşmelerde savunulan tezler de milli egemenlik anlayışıyla beslenmiştir” (Tanör, 2007: 293).

1924 Anayasası'nın hazırlanış sürecinde esas manada Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin üzerine yükseleceği temel ilkeler ve politikalar dikkate alınmıştır. Bunun için de Batılılaşma reformlarının önünü açacak adımlar atılmıştır.

1924 ANAYASASI'NIN ÖZELLİKLERİ

1924 Anayasası, siyasal modernleşme döneminin başlangıcından itibaren Türkiye'de anayasa alanında atılmış olan adımları uzlaştırmıştır (Karpat, 2011: 33).

Anayasanın 1. maddesinde; Türkiye Devleti'nin Cumhuriyet olduğu, 3. maddesinde egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğu belirtilmektedir. 1924 Anayasası, egemenliğin yalnızca millete ait olduğu ve yalnızca TBMM tarafından kullanılacağı esasına göre hazırlanmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından temsil edilen kayıtsız şartsız milli egemenlik fikrine dayanan Anayasanın siyasi sistemi; tek güç, tek meclis ilkesine dayanır. 1924 Anayasası, parlamenter hükümet ile meclis hükümeti sistemleri arasında bir köprü görevi görmüştür. 1924 Anayasası, 1921 Anayasasına göre daha yumuşak bir kuvvetler ayrılığı içeriyordu. Ulusal egemenlik sistemini ve parlamentonun üstünlüğünü geliştirmiş, anayasal alanı daha geniş ve yaygın biçimde düzenlemiş, kamu özgürlüklerine geniş yer vermiştir (<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/1924-anayasasi/>; Uyan, 2009: 86-88).

Buna rağmen, 1924 Anayasası özünde sertti. Meclisin toplam üye sayısının en az üçte biri anayasa değişikliği önerebilirdi ve toplam üye sayısının en az üçte ikisinin değişiklik için oy kullanması gerekiyordu. Anayasa'nın birinci maddesinde yer alan devlet şeklinin cumhuriyet

olduğu ilkesi değiştirilemez, değiştirilmesi önerilemezdi. Ayrıca anayasanın üstünlüğü esas kabul edilmiş ve kanunların hiçbir şekilde anayasaya aykırı olamayacağı ilkesi kabul edilmiştir (<https://anayasa.gen.tr/1924ay.htm>).

“1924 Anayasası, iki kısa çok partili hayat denemesi (1925’te Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve 1930’da Serbest Fırka) bir yana bırakılırsa 1946 yılına kadar tek partili, 1946’dan 27 Mayıs 1960 Askeri müdahalesine kadar çok partili bir rejim içinde uygulanmıştır” (Özbudun, 2004: 9).

1924 Anayasası’nın belirgin özellikleri şunlardır (Doğan, 2016: 264):

1. “Egemenlik kayıtsız ve şartsız milletindir,
2. Devletin yönetim şekli Cumhuriyettir,
3. Devletin dini İslam, başkenti Ankara ve dili Türkçe’dir,
4. Devletin başkenti, rejimi ve bayrağı değiştirilemez,
5. Yasama ve Yürütme yetkileri meclise aittir,
6. Yargı, bağımsız mahkemelerce yürütülür,
7. Meclis; yürütme yetkisini seçtiği Cumhurbaşkanı ve onun atadığı Bakanlar kanalıyla kullanır. Meclis; hükümeti her zaman denetler.
8. Üst üste aynı kişi Cumhurbaşkanı seçilebilir.
9. Seçimler dört yılda bir yapılır.
10. Seçmen yaşı 18 olacaktır”.

1924 ANAYASASI’NIN GENEL ORGAN YAPISI VE ANAYASANIN ÜSTÜNLÜĞÜ

Yasama Organı

Bu konuda Gözler (2000: 63), şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

“Kanun yapma yetkisi, TBMM’ye aittir. Meclisce kabul edilen kanunların Cumhurbaşkanı tarafından onaylanması gerekir. Ancak Cumhurbaşkanının mutlak veya zorlaştırıcı bir veto yetkisi yoktur. Cumhurbaşkanına sadece geciktirici bir veto yetkisi tanınmıştır. Cumhurbaşkanı 10 gün içinde kanunu ya onaylamalıdır, ya da bir daha müzakere edilmek üzere Meclise iade etmelidir. Meclise bu şekilde iade edilen bir kanun, meclis tarafından tekrar kabul edilirse, Cumhurbaşkanı onu ilan etmek zorundadır”.

Yürütme Organı

1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, yürütme yetkisini, TBMM’ye vermiştir. Ancak yasama yetkisini bizzat kullanan Meclis, "yürütme yetkisini Reiscumhur ve onun belirleyeceği İcra Vekilleri Heyetleri kurulunca kullanır" hükmü ile çalışır (<https://www.anayasa.gen.tr/1924tek.htm>).

“1924 Anayasası, devlet başkanı olarak cumhurbaşkanına çok sınırlı yetkiler tanımakla birlikte, söz konusu yetkileri şu şekilde sıralamak mümkündür (Eroğul, 1978):

- Özel törenlerde meclise başkanlık etmek,
- Yasaları imzalamak veya geri çevirmek,
- Başbakanı seçmek,

- *Hükümetin inhası üzerine, özel af yetkisini kullanmak”.*

Cumhurbaşkanı devletin başıdır. Bu sıfatla özel törenlerde Meclise ve gerekli gördüğü durumlarda İcra Vekilleri Heyetleri kuruluna başkanlık eder. Ancak Meclis'teki tartışma ve müzakerelere katılamaz ve oy kullanamaz. Burada, özel törenler ile yasama döneminin başındaki veya olağanüstü nitelikteki toplantıları kastedilmektedir (Çiçek, 2005).

Cumhurbaşkanı'nın hastalık, vefat veya yurt dışı seyahati nedeniyle görevini yerine getiremeyecek durumda olması veya görevinden istifası halinde, bu görevi Meclis Başkanı vekaleten üstlenir. 1924 Anayasası, bu sistemle parlamenter usulün bazı ilkelerini kabul etmiştir. Örneğin, hükümet, politikalarından dolayı parlamentoya karşı sorumludur. Yürütmenin başında bulunan başkan sorumsuzdur. Başkan sadece vatana ihanetten sorumludur. Bunun dışında sorumlu değildir. Cumhurbaşkanı'nın tüm eylemlerinden başbakan ve onu imzalayan bakanlar sorumludur. Bunlar parlamenter sistemle aynıdır (Yahşi, 2016: 604).

Yargı Organı

1924 Anayasası'nın sekizinci hükmü kapsamında, yargı yetkisinin bağımsız mahkemeler aracılığıyla millet adına kullanılacağı ilkesi getirilmiştir (Özkul, 2016: 218).

“Mahkemelerin örgütlenişi, görev ve yetkileri yasayla düzenlenir (madde 53). Yargıçlar bağımsız ve her türlü müdahaleden azadedir. Meclis ve İcra Vekilleri Heyeti mahkeme kararlarını değiştiremez, erteleyemez ve bunların yerine getirilmesini engelleyemez (madde 54). Yargıçlar yasanın öngördüğü durumlar dışında azledilemez (madde 55). Yargıçların özlük hakları yasa ile belirlenir (md 56). Bunlar özel ya da kamusal başka görevler alamazlar (madde 57). Mahkemelerde yargılama alenidir (madde 58) Herkes meşru yollardan yararlanarak bütün haklarını savunabilir (madde 59). Hiçbir mahkeme görevi ve yetkisi içinde olan bir davaya bakmaktan kaçınmaz (madde 60)”.

Anayasanın Üstünlüğü

1924 Anayasası, 1876 Kanun-i Esasi'yi ve 1921 Anayasasını açıkça yürürlükten kaldırmıştır. Böylece 1921 Anayasası döneminde yaşanan “ikili anayasal düzen” sona ermiştir. "Anayasanın üstünlüğü ilkesi", 1924 Anayasasının 103. maddesinde açıkça ilan edilmiştir. Ancak bu dönemde yasaların Anayasa'ya uygunluğunu denetleyecek bir Anayasa Mahkemesi yoktu. Yargıtay ve Danıştay da yasaların Anayasa'ya uygunluğunu denetleme yetkisini kendilerinde görmediler. Bu nedenle anayasanın üstünlüğü ilkesinin 1924 Anayasası döneminde uygulamada büyük ölçüde etkisiz kaldığı söylenmektedir (<https://anayasa.gen.tr/1924ay.htm>).

“Anayasanın üstünlüğü ifadesi şu açıklamalarla kendisini bulur: Anayasanın hiçbir maddesi hiçbir sebep ve bahaneyle savsanamaz ve içlerlikten alıkonamaz. Bahsi geçen her kanun anayasaya aykırı bir şekilde vuku bulamaz. Ne var ki yasaların anayasaya aykırı olamayacağıın ilanı, pratik bir sonuç ortaya çıkarmaya yeterli değildir. Çünkü bunun yargısal yaptırımını yoktur” (Özbudun, 2012: 5).

Nitekim anayasanın üstünlüğü konusu, demokratik hukuk devletlerinin de temel meselelerinden biridir. Ancak bu ilkenin cumhuriyet değerleri ile bütünleşmesi ve korunması büyük önem arz etmektedir.

1924 ANAYASASI'NDA YAPILAN ÖNEMLİ DEĞİŞİKLİKLER

1924 Anayasası, 1960 askeri müdahalesi ile uygulamadan kaldırılmadan önce yedi kez değiştirilmiştir. Bunlardan ikisi şekil, diğerleri esas ile ilgilidir. Biçimdeki değişiklikler metnin diliyle ilgilidir. İlk metnin öz Osmanlı Türkçesi, 1945 yılında dil devriminin de katkısıyla yerini saf Türkçeye bırakmıştır. Bu değişiklikle Anayasa'nın dili metnin içeriğine bağlı kalınarak tamamen yenilenmiştir (Çetin, 2005).

Söz konusu anayasa ile ilgi diğer önemli değişiklikleri şöyle maddeleştirebilmek mümkündür (<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/1924-anayasasi/>, Doğan, 2016: 265):

- "Seçmen yaşı 22'ye çıkarıldı,
- Devletin dini İslam'dır maddesi çıkarılmıştır,
- Ormanlar devletleştirildi,
- Kadınlara milletvekili olma hakkı tanındı,
- Atatürk ilkeleri anayasaya girdi,
- Laiklik anayasaya girdi,
- Toprak reformu yapıldı".

1924 ANAYASASI'NIN BAZI SİYASET BİLİMİ ve SİYASET FELSEFESİ KAVRAMLARI İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmanın bu kısmında; siyaset bilimi ve siyaset felsefesi açısından büyük önem taşıyan "devlet, egemenlik ve demokrasi" kavramları ile 1924 Anayasası'na yönelik değerlendirmeler yapılmıştır. Bu kavramların belirlenmesindeki temel düşünce ise bu kavramların kapsayıcı olarak modernleşme ve ulus bilinci üzerine inşa edilen milletlerdeki devlet aklının öz kaideleri olarak görülmesidir.

Devlet, tüm siyasi kurumların en büyüğüdür (Daver, 1993: 166). Devlet, ortak bir yaşam ve kültürü paylaşan bir toplumda bu toplumu düzenlemeyi, bu topluma güvenlik, refah ve barışı sağlamayı amaçlayan ve yasa yapma, bu yasaları uygulama, yargılama ve cezalandırma gibi yetkilere sahip olan kurumdur (Aktoprak, 2008; <https://kirimdernegi.org.tr/dernek/vergi-indirimi>). Ulus-devlet, siyasal iktidarın kurumsallaşmış biçiminin somut tezahürlerinden biri olarak, ulus ise ulus-devletin kendisini meşrulaştırmak için kullandığı bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Ulus-devletin siyasi bir kurum olarak etkinliği, büyük ölçüde kendi toprakları üzerindeki egemenliğine bağlıdır. Bu, sınırlarını aşan bilgi, mülk, sermaye ve insan kaynakları üzerindeki kontrolü ile sağlanır. Kontrol gücünü ötekiyle paylaşması veya egemenliğinin dolaylı olarak da olsa kesintiye uğraması (bilgi, mal, sermaye ve insan kaynakları üzerindeki kontrolünün giderek kaybolması) ulus-devlet krizini gündeme getirmektedir. Ulusların kendi kaderini tayin hakkını kullanabilme veya ulus-devletin özerkliğinin nitelikleri işte bu noktada önem kazanmaktadır. Çünkü egemenlik/özerklik kaybına neden olan dönüşümler öncelikle ulus-devletin kendi varoluş koşullarını hedef almaktadır. Bu durum, ulus-devletin ulus-devletini meşrulaştıran "ulus"u amaçsız ve kimliksiz bir yapıya sokacaktır (Esgin, 2001: 186). Bu bağlamda Türkler, 1924 Anayasası'nda devletin insan unsurunu oluşturmaktadır. İçerdiği eksikliklere rağmen 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'ndan farklı olarak 1924 Anayasası'nda vatandaşlık kavramının bir tanımı bulunmaktadır. Bu tanım 88. maddede yer almaktadır ve "Türkiye ahalisine din ve ırk farkı olmaksızın vatandaşlık itibarıyla Türk ıtlak olunur" şeklindedir. Düzenlemenin üslubundan

"Türk" kelimesinin ırk değil vatandaşlık ağırlıklı bir vurguya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca bu tanım, sekülerleşme sürecine giren devlette dini kimlik yerine ulus-devletin gereği olarak ulus oluşturma düşüncesinin bir yansımasıdır (Dinçkol ve Işık, 2015: 24).

Egemenlik kavramı, 16. ve 17. yüzyıllarda modern devletin Avrupa'daki gelişiminin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu kavram, en basit anlamıyla mutlak ve sınırsız iktidarın ilkesidir (Heywood, 2016: 91). Egemenlik, bağımsız bir devletin en yüksek, mutlak ve kontrol edilemez gücü olarak tanımlanmakta ve bu yüksek siyasi otoritenin siyasi bir güç olarak kendi kendine yeterli konumuna işaret edilmektedir. Bu bağlamda egemenlik, bir ülkenin mevcut bireysel ve grup güçlerinin üzerinde bulunan, hepsini yöneten ve onlara direktifler veren üstün devlet gücü olarak tanımlanmıştır (Ünal, 2012: 222). Bu doğrultuda, 1924 Anayasası'nın klasik anayasa hukuku görüşü içerisinde millet egemenliği tek ve bölünmezdir (Güran, 2000: 44). 1924 Anayasası, 1921 Anayasası'nın getirdiği istisnai egemenlik anlayışını ortadan kaldırmış, halkın kendi kaderini bizzat ve aktif olarak belirleyeceği hükmüne yer vermemiştir. Bununla bağlantılı olarak salt temsil kavramını benimsemiş, özerkliğe ilişkin hükümler neredeyse hiç tartışılmadan kaldırılmış ve merkezi bir idari aygıtın çerçevesi oluşturulmuştur. Nüfusun temsiline karşı aynı muhalefetin bir parçası da monizmdir. Vatandaşlık kavramının tartışılmasında Türkcülük vurgusu ve Türkiye'nin Türk olduğunun vurgulanması, siyasi birliğin homojenleştirici niteliğini ortaya koymaktadır. 1924 Anayasası'nın egemenliğe ilişkin düzenlemesi, egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğu, bugüne kadar değişmeden kalan ilkedir. Bu egemenlik, yalnızca Meclis tarafından kullanılır (Demirkent, 2018).

Demokrasi kelimesinin etimolojik kökeni "demos" (halk) ve "kratos" (egemenlik) kelimelerinden meydana gelmektedir. Kısaca demokrasinin tanımı, halkın egemenliği demektir. Demokraside egemenliğin gerçek sahibi, bir devletin sınırları içinde yaşayan "birey" ve "halk"tır. Demokrasi, vatandaşların veya üyelerin devlet veya örgütsel politikayı şekillendirme konusunda eşit haklara sahip olduğu bir hükümet şeklidir (<https://www.cnnturk.com/kultur-sanat/demokrasi-nedir-tdk-sozluk-anlami-ne-demek-demokrasi-orneklere-nelerdir>; Yılmaz ve Aksoy, 2017: 21). Bu çerçevede, 1924 Anayasası, demokrasi anlayışlarından "çoğunlukçu demokrasi anlayışını" benimsemiştir. Bunu, Anayasanın "hakimiyet bila kayd-ü-şart milletindir" (m.3) ve "Türkiye Büyük Millet Meclisi milletin yegane ve hakikî mümessili olup millet namına hakk-ı hakimiyeti istimal eder" (m.4) diyen hükümlerinden anlıyoruz. Egemenlik "kayıtsız, şartsız" TBMM tarafından kullanıldığına göre, Meclisin iradesi sınırsızdır. Bu durumda, Mecliste çoğunluğu elinde bulunduran parti veya grup, dilediğini yapmakta serbesttir. 1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nda tanınan hak ve hürriyetlerin yargı güvencesinin olmaması, temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına ilişkin kriterlerin bulunmaması, bu dönemde bir Anayasa Mahkemesinin kurulmamış olması, yargının bağımsızlığının tam olarak sağlanamaması, çoğunlukçu demokrasi anlayışının güçlenmesine ve azınlık haklarının korunamamasına da neden olmuştur (<https://anayasa.gen.tr/1924ay.htm>). Nitekim 1924 Anayasası, temel hak ve özgürlüklere fazla önem vermemiştir. Anayasa bunları "Türklerin Kamu Hakları" başlığı altında toplamıştır. Bu ihmalin temel nedeni, TBMM'nin milletin tek ve gerçek temsilcisi olduğu bir sistemde, bu hakların millet temsilcileri tarafından kanunla yeterince korunacağına varsayılmasıdır (Akın, 2006: 8).

SONUÇ

Cumhuriyet tarihinde 1924 Anayasası hem çok hem de tek parti dönemde olmak üzere tam 37 yıl uygulanmıştır. 1950'li yıllara kadar anayasa bir problem olarak görülmemiş ancak daha sonra siyasal yaşamın temel sorunu olarak görülmüştür. Bunun nedeni ise anayasadaki

hükümlerin özellikle uygulama aşamasında sorun teşkil etmesi ve Türkiye'nin yaşamış olduğu dönemsel kültürel, toplumsal ve siyasal dönüşümlere cevap verememesidir.

Hukuki hayata girmesiyle hem siyaseti hem de hukuku değiştiren ve değişimin en güzel örneklerinden birini veren 1924 Anayasası, hüküm ve değerleriyle genç Türkiye Cumhuriyeti için dinamik bir modernleşme aracı işlevi görmüştür. Sağlam ve yerleşmiş bir demokrasi anlayışına olan özlemimizin sona ermesi, ancak 1924 Anayasası'nın ve bu Anayasayı yapan Meclis'in ruhuna hakim olan millete güven ve millet iradesine saygı anlayışı ile mümkündür.

1924 Anayasası'nı bir bütün olarak son kez değerlendirecek olursak şunu söyleyebiliriz; bu Anayasa, tüm olumsuzluklarına rağmen Türk siyasi hayatının gelişmesine yardımcı olmuştur. Bu Anasadan çıkarılan dersler, 1961 ve 1982 Anayasalarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ayrıca cumhuriyet yönetimi ve milli egemenlik kavramları ile muasır medeniyete ulaşma arzusunun bir sonucu olarak ortaya çıkan hükümler, 1924 Anayasasının da etkisiyle son Anayasamızda yer almıştır. Bu Anayasanın genel olarak Türk demokrasisinde geleneksel kurumların yerleşmesini sağladığı söylenebilir.

Çalışmanın son bölümünde değerlendirilen ve siyaset bilimi ve siyaset felsefesinin de temel kavramları olan devlet, egemenlik ve demokrasi konuları çerçevesinde 1924 Anayasası; icra edilmeye çalışılan demokrasi açısından modernleşme aşamasının gerçekleşmesinde önem arz ettiği, ancak yeterli olmadığı, egemenliğin kati surette Türk ulusu üzerinden bölünmez olduğu ve modern manada cumhuriyet fikri ile yoğrulan bir ulus-devlet meydana getirme çabalarının bir ürünü olduğu söylenebilmektedir. Diğer yandan, Fransız devriminin de temel esaslarına uygun bu anayasa, eksikliklerine ve döneminin niteliklerine göre aldığı biçime rağmen, Türk demokrasi tarihinde önem arz eden bir girişim olarak görülmelidir. Nitekim bu anayasa, Türkiye'de cumhuriyetin kurumsallaşmasında ve bundan sonra ortaya çıkacak anayasal demokrasi kültürünün yerleşmesinde büyük değer taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Akın, F. (2006). 1924 Anayasasının Modernleşme Açısından Anlamı, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık, 8(3): 1-12.
- Akşin, S. (2007). *Kısa Türkiye Tarihi*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Aktoprak, İ. E. (2008). Türkiye'de Üniter Devletin İdari Cihazlanması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Ayışığı, M. (2014). <https://www.yyu.edu.tr/images/files/anayashareketleri.pdf> (Erişim Tarihi: 06.02.2022).
- Çiçek, M. K. (2005). *1924 Anayasasının Hazırlanışı ve Temel Özellikleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Daver, B. (1993). *Siyaset Bilimine Giriş*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Demir, F. (2000). Cumhuriyet Dönemi Türk Anayasaları ve Hükümet Sistemleri, (Haz.) Zafer Gören, *Prof. Dr. Seyfullah Edis'e Armağan*, içinde (ss.59-78), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Demirel, A. (2019). Tek Partili Dönem (1923-1946), (Editör) Ahmet Demirel, Süleyman Sözen, *Türk Siyasal Hayatı*, içinde ss.28-56, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Demirkent, D. (2018). Türkiye’de Cumhuriyetin Kuruluşu Sorunu: 1921 ve 1924 Anayasaları, *Ayrıntı Dergisi*, 15 Mart 2018, <https://ayrintidergi.com.tr/turkiyede-cumhuriyetin-kurulusu-sorunu-1921-ve-1924-anayasalari/> (Erişim Tarihi: 12.12.2021).
- Diñçkol, B. V. ve Işık, A. (2015). 1924 Anayasası Döneminde Yurttaşlık Anlayışı, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 21(1): 13-43.
- Doğan, O. (2016). *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi*, Ankara: Berikan Ofset.
- Eroğul, C. (1978). Cumhurbaşkanı’nın Denetim İşlevi, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, XXXIII: 35-57.
- Ertan, T. F. (2014). Saltanatın Kaldırılması ve Cumhuriyet’e Giden Yol, *Cumhuriyet’in İlanının 90’ıncı Yılında Atatürk ve Cumhuriyet Sempozyumu*, 23-24 Ekim 2013, T.C. Genelkurmay Başkanlığı, Ankara, ss.197-212.
- Esgin, A. (2001). Ulus-Devlet ve Küreselleşmeye İlişkin Bazı Tartışmalar, *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık, 25(2): 185-192.
- Gözler, K. (2000). *Türk Anayasa Hukuku*, Bursa: Ekin Kitabevi.
- Güran, S. (2000). Egemenlik Ulus’undur Üstünlük Anayasa’dadır, *Anayasa Yargısı*, 17: 34-42.
- Heywood, A. (2016). *Siyasetin ve Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları*, Ankara: BB101 Yayınları.
- <https://anayasa.gen.tr/1924ay.htm> (Erişim Tarihi: 04.04.2021).
- <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/1924-anayasasi/> (Erişim Tarihi: 13.07.2021).
- <https://isteaturk.com/g/icerik/Cumhuriyetin-Ilani/193> (Erişim Tarihi: 16.03.2021).
- <https://www.anayasa.gen.tr/1924tek.htm> (Erişim Tarihi: 05.05.2021).
- <https://kirimdernegi.org.tr/dernek/vergi-indirimi> (Erişim Tarihi: 05.07.2021).
- <https://www.cnnturk.com/kultur-sanat/demokrasi-nedir-tdk-sozluk-anlami-ne-demek-demokrasi-orneklere-nelerdir> (Erişim Tarihi: 10.07.2021).
- Karpat, K. H. (2011). *Türk Siyasi Tarihi*, (Çev.) Ceren Elitez, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Özbudun, E. (2004). *Anayasa Hukuku*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Özbudun, E. (2012). Türkiye’de Anayasa Yargısının Doğuşu: 1961 Anayasası Üzerindeki Kurucu Meclis Görüşmeleri, *liberal düşünce*, 68, Güz: 5-18.
- Özkuş, F. (2016). Anayasalarımızda Yargının Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı, *Ankara Barosu Dergisi*, 3: 199-263.
- T.C. Kepsut Kaymakamlığı, *Atatürk Devrimler*, <http://kepsut.gov.tr/ataturk-devrimler> (Erişim Tarihi: 13.06.2021).
- Tanör, B. (2007). *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uyan, R. (2009). Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Anayasalarının Hazırlanışı ve Değişiklikleri, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
- Ünal, Y. (2012). Egemenliğin Kurucu Unsurları ve Bireyin Otonomluğu, *Kelam Araştırmaları*, 10(2): 221-250.
- Yahşi, F. (2016). Türk Anayasalarında Cumhurbaşkanlığı Seçiminin Düzenlenişi ve 1923’ten Günümüze Cumhurbaşkanlığı Seçimleri, *Hoca Ahmet Yesevi Yılı Anısına Uluslararası Türk*

Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi,
file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/Turk_Anayasalarinda_Cumhurbaskanligi_Sec.pdf (Erişim
Tarihi: 05.04.2022).

Yamaç, M. (2020). Türkiye Devleti'nin İlk Anayasası 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22, TBMM'nin 100. Yılı ve Millî İrade Özel Sayısı, Kasım: 204-220.

Yılmaz, N. and Aksoy, M. (2017). Ethics in Politics: Political Virtues of Citizens and Politicians, *The Journal of International Scientific Researches*, 2(7): 19-23.

Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi

2022, 5(6): 825-841.

DOI: [10.26677/TR1010.2022.994](https://doi.org/10.26677/TR1010.2022.994)

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

KAVRAMSAL MAKALE

Tarihte İstanbul Adaları (İlkçağdan-1923'e Kadar)

Dr. Öğr. Üyesi Gaye ERTİN, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul, e-posta:

gertin@istanbul.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3736-7581>

Öz

İstanbul adaları ve dünya bilenen adıyla 'Prens Adaları'nın' İstanbul kadar uzun bir tarihi geçmişi vardır. Adalar sürgün, hapis, işkence, infaz ve inziva alanı olarak kullanılırken zaman içinde, 'mesire alanına' dönüşerek farklı fonksiyonel özellikler kazanmışlardır. İstanbul limanından 25 km uzaklıkta olan adaların turizm ve rekreasyon alanı olarak önem kazanmasında 18. Yüzyıl sonunda İstanbul'da yaşayan azınlıkların büyük etkisi olmuştur. Yaklaşık 150 yıllık taş binaların yer aldığı adalar, yazlık evler ve konaklarla uzun yıllar boyunca İstanbul'un seçkin sınıfının rekreasyon alanı olmuştur. Günümüzde, geçmişten aldığı doğa, tarih ve kültürel mirasını korumaktadır.

Anahtar Kelimeler: Prens Adaları, Turizm ve Rekreasyon, İkinci Konutlar, Büyükkada, Heybeli.

Makale Gönderme Tarihi: 01.03.2022

Makale Kabul Tarihi: 03.06.2022

Önerilen Atf:

Ertin, G. (2022). Tarihte İstanbul Adaları (İlkçağdan-1923'e Kadar), *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(6): 825-841.

**Journal of Social, Humanities and
Administrative Sciences**

2022, 5(6): 825-841. DOI:[10.26677/TR1010.2022.994](https://doi.org/10.26677/TR1010.2022.994)
ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

CONCEPTUAL PAPER

İstanbul Islands in The History (From Antiquity To 1923)

Assistant Prof. Dr. Gaye ERTİN, İstanbul University, Faculty of Literature, İstanbul, e-mail: gertin@istanbul.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3736-7581>

Abstract

Prince Islands, like İstanbul, have a very long history. From time to time, the islands, which were used as exile, imprisonment, torture, execution, and later as a place of rest and entertainment -recreation area-, have been divided into a number of different periods depending on their use, population characteristics and social events throughout history. Located 25 km from the port of İstanbul, the islands have become a favorite tourism and recreation area for foreigners living in İstanbul, especially at the end of the 18th century. For many years, it has continued to be a recreation area where the elite class of İstanbul, where approximately 150-year-old stone buildings, summer houses and mansions are located, settled. Today, it preserves the effect it gained from the past as a mosaic of nature, history and culture.

Keywords: Prince Islands, Tourism and Recreation, Second Residential, Büyükkada, Heybeliada.
Received: 01.03.2022
Accepted: 03.06.2022

Suggested Citation:

Ertin, G. (2022). İstanbul Islands in The History (From Antiquity To 1923), *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 5(6): 825-841.

GİRİŞ

Adalar İstanbul için çok değerli rekreasyon alanlarıdır. Şehrin, bu hala büyük ölçüde bozulmamış mekânı insanların boş zamanlarını açık havada geçirme isteğine önemli ölçüde cevap verir. Üstelik son zamanlarda deniz kirliliğinin nispeten önlenmesi ile İstanbul'un denize girilebilecek yakın konumdaki plaj alanlarından biri haline gelmişlerdir. Yaz aylarında dolup taşan deniz ulaşım araçları ve hafta sonları yüzde yüz doluluk oranı ile çalışan birkaç konaklama tesisi de bu izlemi güçlendirmektedir. Adalar, geçmişten izler taşıyan konutları ve mimari yapıları, egzotik bitkilerle süslü bahçeleri, ince, dolambaçlı ve hiç arabanın girmediği yolları, çam ormanları, eşsiz güzellikteki manzaraları ve belki de en önemlisi gayri Müslim halkı, kiliseleri, camileri ve sinagogları ile aynı topraklarda yaşayan insanların vatan ve din kardeşliğini en güzel biçimde yansıtan Osmanlı hoşgörüsünün geçmişten günümüze tatlı bir esintisini ulaştırırlar.

Bu çalışmada, İstanbul kadar eski bir tarihe sahip olan adaların geçmişte insanlar tarafından nasıl değerlendirildiği, rekreatif bakımdan taşıdığı önemin ne zaman anlaşıldığı, adaların tarihi mirasının günümüzde turizm ve rekreatif faaliyetlere nasıl katkı sağlayabileceği araştırılmıştır.

Roma ve Bizans İmparatorluğu Döneminde Adaların Yerleşme ve Fonksiyonel Özellikleri

İstanbul Adalarının Bizans öncesi tarihine ait pek az bilgi vardır. Antik çağ yazarlarından Artemidores (M.Ö. I yüz yıl) Pitiodes, Kalsitis Prote adını verdiği üç adadan, tarihçi Pilinius ise Elea, Rodussae, Erebinthus, Megal, Kalsitis ve Pitiodes olarak isimlendirdiği altı adadan söz etmişler (Gülen,1982:76), ancak adaların bu dönemlerdeki özellikleri hakkında detaylı bilgiler vermemişlerdir. Bu nedenle adalarda ilk kez yerleşmelerin ne zaman kurulduğu bilinmemektedir. Ancak Büyük İskender'in eski ünlü generallerinden Antigone'nin oğlu Démétrius Poliorceté'nin babasının adına ve anısına M.Ö. 298'de Burgazadası'nda -daha sonra kale anlamına gelen "Burgaz" adının verilmesine neden olan- kale inşa ettirmesi (Schlumberger,1937) ile adalarda -en azından bir tanesinde- yerleşmeye başlandığı söylenebilir. Texier de (2002: 253) notlarında Burgazada'da yapılmış şatoda Kadıköy'e saldırmadan önce savaşıların oturduğunu, belirtmekte, bu biçimde adaların yerleşme tarihinin oldukça eskiye dayandığını ifade etmektedir.

Ayrıca Burgazada'da tepelik alanda Latince bir mezar taşının bulunması, Büyükada'da ise 6 ve 7. yüzyıl mimarisine ait tapınak harabelerine rastlanması, putperest Roma İmparatorluğu döneminde adaların dini fonksiyon alanları olarak kullanıldığını düşündürmektedir (Erdenen, 1962:65). Fakat adalara asıl olarak yerleşilmesi, Batı ve Doğu Roma İmparatorluklarının ayrılması ve Hıristiyanlığın yayılmasıyla inzivaya çekilen papazların yaptırdığı manastırlarla başlamıştır. Nitekim Bizanslı tarihçiler söz konusu manastırlardan 8. yüzyılda itibaren bahsederler.

Bizans Döneminde papazlar dışında adalara yerleşen diğer grup sürgün edilen hanedan üyeleriyle, üst düzeydeki ruhani liderlerdir Bizans İmparatorluğunun egemenliğinin devam ettiği on yüzyıldan fazla bir dönem boyunca adaların tarihinde iki farklı devre ayırt edilebilir. Bu bakımdan manastırlar ve deniz ortasında inzivaya çekilen papazlar tarih sayfaları içinde adaların geçmişteki "parlak dönemini" yansıtır. Bizans devrinin erken tarihlerinden itibaren yöneticilerin, askerlerin ve dini liderlerin sürgün yeri olarak kullanılmalari ise "geçmişteki karanlık dönemi" ortaya koyar.

Adalar Tarihinde Sürgünler

Tarih sayfalarında yer alan bilinen ilk sürgün M.S. 330'da İmparator Konstantin'in emriyle Ermeni Piskoposu I. Nerses'in Büyükada'ya sürülmesidir. İşkencelerle öldürülen Büyük Narsés, Bardan ele Turc, Midilli'ye gönderilmeden önce hapsedilen Iréne, mistik düşünce sahibi Michel

Rhangabé, hırslı Romain Lécapéne, aziz patrik Methodius burada inzivaya çekilmiş bir hayat veya zorlu bir tutsaklık yaşamışlar, birçok ünlü asker, kudretli yöneticiler, işkence görmüş, başpapazlar, saray entrikalarına kurban gitmiş prensler, zorla rahibe yapılan imparatoriçeler, imparatorların anneleri, eşleri ve kızları adalara sürülenler arasındadır (Schlumberger, 1937:101). Kuşkusuz Türkler açısından adalara sürgüne gönderilen isimler arasında en ünlüsü Romain Diogéne'dir. Çünkü ünlü komutanın Kınalıada'da dayanılmaz işkencelerle son bulan sürgün hayatı 1071 yılında Selçuklulara yenilmesiyle başlamıştır.

Tamamen ıssız olan Sivri ve Tavşan adası ile günümüzde 125 odalı oteli olan Yassı ada Bizans tarihinde sürgünlere, inzivaya çekilen rahiplere ve korsanlara ev sahipliği yaparak diğer adaların özelliklerini devam ettirmişlerdir. Ancak zaman içinde terk edilerek korsanların ve define avcılarının yıkıcı araştırmalarına maruz kalmışlardır.

Adalardaki Tek Yerleşme Şekli: Manastırlar

Adalarda yüzyıllar boyunca tek yerleşme şekli olan manastırlardan ilki 569'da İmparator II. Justen tarafından Büyükada'ya yaptırılmıştır (Garipağaoğlu,1998: 86). Adanın limanı yakınına yapılan manastırın yanında bir de sarayın yer alması –belki de adanın II. Justen'in malı olması- nedeniyle bu adaya "Prens Adası" adı verilmiş, bu isim daha sonra tüm adalar için de kullanılmıştır.¹

Manastırların hâkim olduğu yerleşme düzeni on yüzyıl süren Bizans egemenliği boyunca devam etmiştir. Bu bakımdan Schlumberger'in (1937:103) Bizans dönemine ait ayrıntılı anlatımı, adaların bu dönemdeki yerleşme düzeni ve genel görünümüne ışık tutmaktadır: Schlumberger manastırları "*sessiz, tek düze konutlar, her zaman için en kalabalık ve en faal şehir olarak tanınan İstanbul'un yakınındaki canlı mezarlar*" olarak tanımlamış, içlerinde ünlü konukların tutsak edildiği hapisane grupları, başpapaz ve diğer papazlara ait konutlar, küçük kilise ve ibadet odalarından oluşan bir binalar bütünlüğü olarak tarif etmiştir. Bu binaların etrafında ise papazların meyve ve sebze ektikleri veya zengin kişilerin kölelere ve köylülere çalışmaları için verdikleri küçük tarım alanlarından bahsetmiştir. Taşlardan yapılmış limanların bulunduğu küçük koylar ise, kıyısında manastırların gereksinimlerini karşılayan birkaç dükkân, balıkçı evleri, inzivaya çekilen papazları ziyaret eden gezginlerin vakit geçirdikleri -belki de denize girdikleri- yemek yedikleri ve konakladıkları binalardan ibaret, oldukça sade bir görünüm çizmişlerdir. Adaların Bizans dönemindeki bu görünümünü Schlumberger İtalyan gemicilerin köylerine benzeterek noktalamaktadır.

Bizanslı tarihçiler adalarda yaşayan balıkçıların, sık sık korsanların saldırılarına uğradıklarından söz eder. Fakat adalar üzerindeki en sarsıcı saldırılardan biri 1204'te IV. Haçlı seferi sırasında büyük boyutlu ikinci saldırı 1302'de yaşanmıştır, 1348-1352'de Venedik donanmasının yine adalar önüne geldiği bilinmektedir (Cox, 1887:98)

Adaların sık sık korsanların saldırılarına uğraması, Bizanslı yöneticilerin bu saldırılara karşı birtakım önlemler almaları zorunluluğunu getirmiştir. Nitekim Heybeliada'nın Değirmen tepesi diye anılan tepesine Bizanslılar -daha sonra yerine değirmen yapılan- yüksek bir işaret kulesi inşa ettirmişlerdir. Aynı yıllar Heybeliada'ya ünlü Aya Yorgi manastırı da yapılmıştır (Gülen, 1982: 88).

¹ Batılı kaynaklar da ise adalara "Prens Adaları" isminin verilmesi ile ilgili olarak farklı bir görüş ileri sürülmektedir. Bu görüş, Doğu Roma ve Bizans İmparatorluğu devrinde, imparator ailesinden birçok şahsın buraya sürgün edilmesi ve manastırlara hapsedilmiş olmalarına izafeten "Prens adaları" adının verilmiş olmasıdır.

1299'da Osmanlı Devleti'nin kurulmasının ardından Türklerin batıya açılma istekleri adalara yönelik akınlar düzenlemelerini sağlamışsa da 1453'te İstanbul'un fethedilmesiyle adalar Osmanlı Devleti'nin hakimiyeti altına girmiştir. Kuşkusuz adaların Türklerle başlayan tarihi, geçmişteki özelliklerini değişime uğratmıştır.

Osmanlılar Döneminde Adaların Yerleşme ve Fonksiyonel Özellikleri

Adalar'ın Osmanlı hâkimiyete geçişi İstanbul'un fethinden yaklaşık bir buçuk ay önce, Fatih Sultan Mehmet'in kenti kuşatması sırasında gerçekleşmiştir. Fatih Sultan Mehmet'in amirallerinden Baltaoğlu Süleyman Bey 17 Nisan 1453'de otuz kadirga ve küçük bir gemiden oluşan donanması ile adaları ele geçirmiştir.

Kınalı, Burgaz ve Heybeliada bir günde ve hiç karşı koymadan Osmanlılara teslim olmuştur. Büyükkada'da ise adanın kalesinden yapılan top ateşi nedeniyle hemen teslim olmamış, ancak kale duvarlarının dibine yığılan odunların ateşe verilmesi ile askerler silahlarını bırakmışlar ve Büyükkada zaptedilmiştir. Söz konusu olayı Arseven (1989: 52) Tarihi Osmani Encümeni Mecmuası'nda Karelidi Efendi'den aynı şekilde aktarır. *"Esnayı fetihde, Baltaoğlu, emripadişahi ile safainin bir kısmını alarak Prenkipos adası üzerine hareket etti. Büyükkada'da muhkem bir kale ve derunu kalede otuz neferi ecnebi çelebi var idi. Bu kale şiddetli muhasara ve celp edilen top makinesi ile darp ve taziyik ve surunun bir tarafı tahrip edildi ise de sarf olunan emekler fayda vermeyerek zafer elde edilemediğinden, kaleye ateş ilkası ile zabt çaresine bakılması tarafı padişahden emir olundu ve nihayet zapolundu"*.

Adalar 1453'de Türklerin eline geçmesine rağmen, Türklerin asıl yerleşmesi Tanzimat devrinden sonra olmuş, adaların esas olarak değer kazanması 1846'da vapurların seferlere başlaması ile gerçekleşmiştir. Bu nedenle Osmanlıların yönetimindeki adalarda iki dönem ayırt edilebilir:

- 1) İstanbul'un Alınışından Vapur ulaşımının başlamasına kadar (1453'den 1846'ya kadar) olan dönem,
- 2) 1846'dan 1923'de Cumhuriyetin İlanına kadar olan dönem

1453'den 1846'ya Kadar Adaların Yerleşme ve Fonksiyonel Özellikleri

Adaların Türklerin eline geçmesinin ardından manastırlar boşaltılmış, adalılardan çoğu İstanbul'a veya çevresindeki yakın kasaba ve köylere göç etmiş, bu biçimde adaların zaten fazla olmayan nüfusu daha da azalmıştır. Ancak Fatih Sultan Mehmet'in emri ile Karadeniz kıyılarında yaşayan bazı Rum Ortodoks grupları adalara ve İstanbul'a yerleştirilmiş böylece Osmanlı'nın din ayrımı yapmayan ılımlı yönetimi sayesinde adalar, bir süre sonra tekrar manastırlarda inzivaya çekilen papazların yerleşim yeri olmuştur. Kıyıda düzlük alanlarda küçük balıkçı köyleri ile papazların ettikleri buğday, arpa, üzüm ve zeytinliklerden oluşan tarım alanları ile adalar Bizans dönemindeki coğrafi görünümüne de tekrar kavuşmuşlardır. Nitekim Osmanlı Donanmasına en çok direnen tek ada olan Büyükkada'nın, 16. yüzyılda, doğudaki Karia ve kuzeydeki Prinkipo köyleri yeniden canlanmıştır. 1545'te adaları gezen bir Fransız gezginin notlarında halkı balıkçılıkla geçinen Karia köyünden söz edilmiştir (Tuğlacı, 1989:34).

Osmanlı donanmasının uğradığı zamanlarda, karaya çıkan tayfaların yarattığı hareketlilik dışında, 1500'lü yılların ortalarına kadar adalarda genellikle sakin bir yaşam söz konusu olmuştur. Bu dönemde İstanbul ile bağlantının sadece üç- dört kayıkla sağlanmasının yarattığı ulaşım sorunu, adalara yerleşilememesinin en önemli nedenidir (Gülen, 1982: 68).

Adaların sakin, az nüfuslu yapısı 1562'de İstanbul'da ortaya çıkan veba salgını nedeniyle kısa süreliğine de olsa değişmiştir. Veba salgınından kaçmak isteyen İstanbul'un Hıristiyan halkı başta Heybeli olmak üzere adalardaki manastırlara yerleşmişlerdir (Tuğlacı, 1989: 36). Bu geçici

nüfus hareketi sırasında Heybeliada'daki Aya Triada manastırının kütüphanesi ve adanın ikliminin güzelliği zengin Hıristiyan İstanbulluların dikkatini çekmiştir. Ancak adaların rekreasyonel bakımdan değer kazanması ancak düzenli ulaşım bağlantılarının sağlanması ile mümkün olmuştur.

16. yüzyılda adaların yaşamına canlılık getiren olaylar, yağmalar, hastalanan bir yabancı elçinin iyileşmek için yaptığı gezi ve nihayet yüzyılın sonuna doğru seyyahların yaptığı kısa süreli ziyaretler ile sınırlıdır.

Adaların daha sonraları tedavi amacıyla kullanılması -belki de Heybeliada'da sanatoryumun açılması- İngiliz elçi Sir Edward Burton ile başlar. Bazı kaynaklara göre verem bazı kaynaklarda ise sıtma hastalığına yakalandığı belirtilen Sir Edward Burton iyileşmek amacıyla Heybeliada'ya gelmiş, ancak burada Panaiya manastırında vefat etmiş ve şimdiki Deniz Lisesinin yakınlarındaki bir alana gömülmüştür (Gülen, 1982:72). Ancak Sir Edward Burton ile adalar tedavi amaçlı kullanım ve daha sonraki yıllarda sağlığa yönelik fonksiyonel bir özellik kazanmıştır. Nitekim Burton'dan yaklaşık bir buçuk yüzyıl sonra 1763'te Sadrazam Muhammed Rıza Paşa'nın Burgazada'da bir hastane yaptırması söz konusu fonksiyonel özelliğin temellerini atmıştır (Deaver, 1922,263).

IV. Murat'ın çocuk yaşta tahta çıkmasının oluşturduğu asayiş bozukluğunun adalar üzerindeki yansımaları ise Osmanlılar döneminde ilk kez yağmalanmaları olmuştur. Güney Rusya'da yarı göçebe olarak yaşayan Don Kazakları, 1624'de Osmanlı Donanmasının bir ayaklanmayı bastırmak için Kırım'da olduğu sırada, "çayka" adı verilen ileri geri gidebilen küçük ve hızlı 150 adet gemi ile İstanbul boğazını aşmışlardır (Arseven,1989, 32). Yeniköy, Tarabya, Sarıyer'i yağmalayan Don Kazaklarından ayrılan bir grup Marmara denizine açılarak adaların önüne gelmiş, başta Heybeliada'daki Aya Triada olmak üzere, adalardaki kilise ve manastırları yağmalamışlardır (Gülen, 1982: 73).

Adaların Osmanlı dönemine ait genel özellikleri hakkındaki ayrıntılı bilgiler ise, 16. yüzyıl sonu, 17. yüzyıl başında burayı ziyaret eden seyyahların notlarında yer almaktadır. Söz konusu seyyahlar içinde kuşkusuz en ünlüsü 1641'de adalara gelen Evliya Çelebidir. Evliya Çelebi yıllar süren gezisine çıkarken gemisi ilk olarak Heybeliada'ya uğramıştır. Evliya Çelebi, havasının güzelliğini övdüğü, zengin Rum balıkçıların oturduğu bir yer olarak tarif ettiği, Heybeliada'yı şöyle anlatır: *Aşıkane, sadıkane bir Hüseyin Baykara faslı oldu ki zevk sahiplerinin ağzının suyu aktı. Bu zevk ve neşe ile Heybeliadası'nın önüne vardık. Heybeliada: İstanbul'a on sekiz mil uzaklıktadır. Çevresi dokuz mildir. Mamur ve bakımlıdır. Bir manastırı var. Yılda bir kere Rumlar kayıkla gelerek ziyaret ederler. Ada halkının hepsi zengin Rum reislerdir. Âbı- ha-yat (hayat suyu) gibi suyu ve gönül açıcı bağları vardır. İdarecileri Bostancıbaşı ile yeniçeri yasakçısıdır* (Kahraman ve Dağlı, 2005: 1185).

Seyahatinin dönüşünde tekrar adalara uğrayan Evliya Çelebi bu kez Heybeli dışındaki adalardan da söz eder. Tavşan Adası'nda günümüzde olduğu gibi yerleşme bulunmadığı, Burgaz Adası'nda üç yüz, Kınalı Ada'da yüz, Büyükada'da iki yüz konut olduğu, adaların nüfusunun tamamını Rumların oluşturduğu ve adaların her bakımdan eksiksiz olduklarını ifade eder:

Buradan gemiye binerek yirmi mil sonra (Heybeli) adasına geldik. Etrafı on mil genişliğinde bağlı bahçeli tatlı suyu olan alaca tavşanlı mamur bir adadır ki daha önce Bursa yolculuğu sırasında anlatılmıştır.

Oradan altı ila sekiz mil uzaklıktaki Tavşanlı adasına geldik. Mamur değerlidir. On bir mil genişliğindedir. Diğer adaların keçileri buradadır. Ala tavşanı bol olduğundan "Tavşanlı ada" derler. Rakita ağacı bu adada yetişir.

Oradan kalkıp sekiz mil kürek çekerek Burgaz Adası'na vardık. Burası İstanbul'un fethi sırasında Fatih'e itaat etmiştir. Kalesi deniz kıyısında yalçın kayalar üzerinde, dört köşe, şedadi tarzda yapılmış küçük bir kaledir. Ada on bir mil genişliktedir. Verimlidir. Kalesi olduğu için Türkçe "Burgazada'sı" yani "kale adası" derler. Üç yüz kadar bağlı, bahçeli, tatlı suyu olan kuyulu evleri vardır. Bu da Bostancıbaşı idaresinde olup, bir yeniçeri yasakçısı vardır. Halk Rum'dur. Mamur kiliseleri vardır. Keçisi ve tavşanı gayet çoktur. Dağlardaki bağların hesabı yoktur. Halkı zengin gemicilerdir. Yansan tarihinde "bir kere İspanya kâfirleri İstanbul'u Madyan oğlu Yanko'dan istila edip yağma eder. Ayasofya kilisesindeki kıymetli putları, binlerce hazine, para ve cevahirleri alıp gemilere yüklerler. İspanya'ya kaçarlarken Allah'ın emri ile büyük fırtınaya yakalanıp yedi yüz kadar gemileri bu Kral adalarında dalgalardan parça parça olup gemiciler boğulur. Sonra bu adadaki halk boğulanların mallarını alıp Karun gibi zengin olurlar. İşte ada halkının günümüze kadar devam eden zenginliklerinin nedeni budur" diye yazar.

Orada onaltı mil uzaklıktaki Kınalıada'ya geldik. Bu ada sekiz mil genişliktedir. Mamur adadır. Yüz kadar evi, dağlarında bağları vardır. Ekini de olur. Bir manastırı vardır.

Oradan on mil daha yol alarak Kızılada-Büyükada'ya vardık. Bu da mamur bir adadır. Yirmi mil genişliktedir. İki yüz kadar Rum evleri vardır. Dağları kızıl olduğundan Kızılada derler. Üsküdar toprağına yakındır. Kilisesi, bağı ve bahçeleri, dört tarafında balık dalyanları vardır.

Bunlar büyük, küçük yedi kadar adalardır. Hepsi Bostancıbaşı idaresinde olup, Kaptanpaşa'nın eyaletidir ki, ona has olarak ayrılmıştır. Adamlarından subaşları, birer yeniçeri yasakçısı vardır. Bu yedi adacıklar İstanbul'a onsekiz mildir. İzmit Boğazı ile Yalova arasına dizilmiş adalardır. Hakir de bu yedi adanın arasında yedi gün gezerek seyrettim. Nihayet dokuzuncu gün uygun bir havada İstanbul'a vardım.... (Kahraman ve Dağlı, 2005: 1523).

Evliya Çelebi'nin seyahatinden 12 yıl sonra 1653'te adaları ziyaret eden Eremya Çelebi Kömürçüyan da Evliya Çelebi'yi doğrular nitelikte tasvir eder:

Aziz Nerses'in sürgün edildiği adada (Büyükada) bugüne kadar mevcut tatlı bir su vardır. Ada'nın tepesinde bulunan bir mihrabın izleri orada hala görülür. Aziz Philippos ile beraber Bursa'ya giderken yolumuzun üstünde bulunan bu adada iki gün neşe içinde vakit geçirdik. O ne mesut ve şerefli günlerdi. Adamlarımız adanın kıyısında iki kez kılıçbalığı yavrusu tutmuşlardı.

Şehrin karşısında bulunan bu adalardan çoğu güzel ve mamur yerler olup, seyirciler seyrana gelir. Adaların bazılarında keşişler, ziyaretgâhlar ve kubbeleri, tasvirli, bahçeli kiliseler ile manastırlar vardır. Bunların hepsi Rumlara aittir. Sahilde yan yana veya karşı karşıya köyler vardır. Bu yerlerin sakinleri şaraba düşkün insanlardır. Fakat daima huzursuzluk içinde kalmış olan bu köyler, Türk donanmasının yolu üzerinde bulunduğu harab olmuşlardır. Adalar Kızıl, Heybeli, Sivri, Kınalı, Burgaz ve Tavşan gibi hususi isimler taşırlar. Büyükada bunlar meyânındadır (arasındadır) (Kömürçüyan, 1952:242).

17.yüzyıldan 18. yüzyıl sonuna kadar adaların genel yaşamı üzerinde hareketlilik yaratan olaylar ise gerçekte Osmanlı tarihine damgasını vuran olayların yansımasıdır.

Adalarda dikkati çeken olayların bir kısmı adaların geleneksel özelliği olan ve manastırlar ile temsil edilen dini fonksiyonunun sürmesidir. 1673'de Padişah'ın tercümanı olan fener beylerinden Panayatos Nikosyos'un cenazesinin, Paniya manastırına gömülmesi (Heybeliada), 1766'da Kadıköy Metropoliti olan III. Yuanikos Karacas'ın patrikhaneye küserek Aya Yorgi manastırını tamir ettirmesi ve daha sonra buraya yerleşerek bir köşk yaptırması, sonraları Rum Kız Yetimhanesi olacak olan Elen Ticaret Okulunun 1831'de açılması, 1844'te Aya Triada kilisesi ve manastırının yeniden inşa edilmesi ile Heybeliada Ruhban Okulu'nun açılması adaların dini fonksiyonunun devam ettiğini kanıtlayan tarihi olaylardır.

Karakas'ın köşk yaptırarak Heybeliada'ya yerleşmesi de adalar tarihi açısından dönüm noktası olmuştur. Çünkü Karakas'ın 1800'deki ölümünden sonra bu köşk dönemin padişahu II. Mahmut'un emriyle Levent kışlasına daha sonra ise Bahriye Mektebine dönüştürülmüştür². Bu kararın adaların nüfus ve fonksiyonel özellikleri üzerinde önemli etkisi olmuştur. Çünkü subay ve öğretmenler ile ilk Türk aileleri adaya yerleşmeye başlamış, bu biçimde Müslüman olmayan azınlıklardan oluşan etnik nüfus yapısı içinde Türklerin payı artmış, diğer taraftan adaların fonksiyonel yapısında "askeri fonksiyon" ile yepyeni bir dönem başlamıştır.

Adaların 18. yüzyılda nüfus yapısı üzerinde çok küçük ölçekli de olsa bir hareketlilik yaşanmıştır. 1825'te Marmara Denizi çevresindeki yerleşmelerden (Karamürsel, Mudanya, Gemlik, Darıca) ve başta Midilli ve Sakız olmak üzere Ege adalarından Yunanlı balıkçılar ile geçimini zeytin yetiştirimiyle sağlayan çiftçiler gelmiştir. Bu biçimde adaların çoğunluğunu Rumların oluşturduğu nüfus yapısı daha belirgin bir görünüm kazanırken, Osmanlı-Rus savaşı sırasında (1829) esir alınan 24 subay ve 1000'er Burgaz Adası'ndaki Hristos Manastırına yerleştirilmişlerdir. Ancak adalara yerleştirilen esirlerin 300 kadarı bilinmeyen bir nedenle ölmüştür. Günümüzde, Deniz Lisesinin yakınındaki aşıklar yolu üzerinde ölenlerin anısına bir yapılmış bir anıt bulunmaktadır. Bu biçimde adaların geçmişe gömülmüş olan ancak çeşitli tarihlerde zaman zaman ön plana çıkan "sürgün yeri özelliği" tekrar ortaya çıkmıştır. Nitekim 1808'de Patrik V.Grigosyen, 1826'da Hrisantos, 1841'de IV. Antimos, 1878'de Sofraniyos'un Büyükada'ya sürgüne gönderilmesi ile adaların geçmişten gelen bu fonksiyonel özelliği devam etmiştir (Tuğlacı, 1989:55).

Adalar tarihinde iz bırakan olaylardan biri de 1807 yılında İngiliz donanmasının Çanakkale'yi geçerek adalar önüne gelmesi İstanbul'u ve adaları tehdit etmesi ile yaşanmıştır. Ancak Adalıların şiddetli savunma taktikleri İngiliz Amiralin ani bir kararla adaların arkasından Marmara'ya açılmasında- siyasi olayların yanı sıra- kuşkusuz etkili olmuştur.

1816'da 1.200, 1865'te ise 6.000 kişi olarak saptanan adalar nüfusunun büyük kısmını Rumlar oluşturmaktaydı (Schlumberger, 97) Türkler yukarıda da belirtildiği gibi, Deniz Lisesinin açılması ile başta Heybeli olmak üzere diğer adalara yerleşmeye başlamışlardır. Adaların nüfus yapısı üzerinde söz konusu etnik yapıya uymayan tek ada Kınalıada'dır. Çünkü bu adanın nüfusunun çoğunluğunu uzun yıllar boyunca Anglikan- Protestan mezhebine mensup Ermeniler oluşturmuştur. İngilizler tarafından tamamen siyasi amaçlarla organize edilerek Anadolu ve İstanbul'daki Anglikan – Protestan mezhebine mensup Ermenilerin 1830-1844 yılları arasında

² Deniz Harp Okulu 1773 yılında III. Mustafa zamanında kurulmuştur. Çoğunlukla bu okulun ilk kez Heybeliada'da kurulduğu sanılır. Ancak bu okul ilk kez Kasımpaşa'da eğitime başlamış birkaç kez Heybeliada'ya gelip tekrar başka alanlara taşınmıştır. Okul adaya ilk kez II. Mahmut zamanında taşınmıştır. Önce Kalyoncu kışlasında faaliyetlerini sürdürmüş, 1838'de Heybeliada'daki yeni binasına taşınmıştır. Tanzimat'la birlikte Kasımpaşa'daki binasında 12 yıl kadar kalmış ve daha sonra son kez Heybeliada'ya nakledilmiş, 1850 yılında ise Heybeliada'daki eski Bahriye Kışlası'na taşınmasına karar verilmiştir. Genelkurmay Başkanlığı'nun 27 Mayıs 1928 tarihli emri ile "Heybeliada Bahriye Mektebi", "Deniz Lisesi" adını alarak askeri liselerin müfredat programları uygulamaya konulmuştur. 1928'de başlanan bu yeni eğitim/öğretim biçimi sadece 2 yıl uygulanmış, Deniz Lisesi ve Deniz Harp Okulu Heybeliada'daki tesislerde tekrar birleştirilerek adı "Deniz Harp Okulu ve Lisesi" olmuştur. İkinci Dünya Savaşında Almanların Balkanları işgal etmeye başladığı 1941 yılının 23 Mayıs'ında, okul Mersin'e taşınarak Piyade Kışlasına yerleştirilmiştir. Okul, tekrar Heybeliada'ya taşındığı 09 Eylül 1946 tarihine kadar burada kalmıştır. 1946'dan 1985'e kadar Heybeliada'da kalan okul, gelişen eğitim sistemlerinin gereklerini karşılayamaması, ulaşım sorunları ve Türk Donanması'nın deniz subayı ihtiyacının artması, gibi nedenlerle son kez Heybeliada'dan taşınmıştır. Okul 31 Temmuz 1985'ten itibaren Tuzla'daki modern Deniz Harp Okulu tesislerinde eğitimini sürdürmektedir (https://dho.msu.edu.tr/sayfalar/00_Anasayfa/01_Sabitler/tarihce/tarihce.html).

adaya yerleşmelerinden önce, Kınalı kasabasının büyük kısmının Latin, Girit ve Elbe korsanları tarafından yıkıma uğradığı adanın doğu tarafından bir liman ve köyün bulunduğu, 1545 ve 1793'te adayı ziyaret eden gezginler tarafından dile getirilmiştir.

Ermenilerin adaya yerleşmeleri kaybolan tapu kayıtlarından yararlanarak sahipsiz görünen arazileri satın almaları ile başlamıştır. İstanbul'a ulaşım için dört kayık temin edilince ilk olarak birkaç aileye ait on iki ev yapılmıştır. Ancak Osmanlı hükümetinin sahibi olmayan arsaları satmaya başlaması ile daha sonraları adaya Ermeni Gregoryenler gelmeye başlamış zaman için sayıları Anglikan-Protestan Ermenileri geçmiştir. Ermeni Gregoryenler 1865'te kendilerine ait kilise ve okul açarlarken, adada azınlıkta olan Rumların varlık göstermesi ise, Ermeniler izin vermediği halde, 1866'da yaptırdıkları okul ve kilise ile olmuştur (Türker, 2004:27).

1846'dan-1923'e Kadar Adaların Yerleşme ve Fonksiyonel Özellikleri

Adaların tarihsel gelişim sürecinde dönüm noktası sayılacak olgu, 1846'da Avrupa yakası, Kadıköy ve adalar arasında çalışmaya başlayan vapurlar ile gerçekleşmiştir. Büyükada'dan kalkan ve bütün adalara uğradıktan sonra akşam tekrar geriye dönen vapurlar çalışmaya başlamadan önce, Tophane'den akşamüzeri kalkan ve bütün adaları dolaşan kayıklar kullanmıştır. Bu dönemde kuşkusuz ulaşımın çok güç oluşu adalara yerleşmeyi etkileyen önemli bir faktördür. Ancak 1846'da vapurların işletilmeye başlaması ile ulaşım sorunu geçmişe oranla ortadan kalkmış ve adanın çoğunlukla balıkçı barınaklarından oluşan yerleşme özelliği değişmeye başlamıştır. Nüfus ise 1840'da 1.816 kişi iken 1865'de 6.000'e ulaşarak 25 yılda yaklaşık olarak 3.5 kat artmıştır (Tuğlacı, 1989:45). 1875'de daha büyük gemilerin gelmesi ve düzenli seferlerin başlaması ile nüfus daha da artmıştır (Tuğlacı, 1989:45).

1846'dan sonra özellikle Büyükada ve Heybeli diğer adalara göre daha canlı bir karakter sergilemiştir. Nitekim çoğunlukla zengin Rumların yaşadığı Heybeliada'ya o dönemdeki adıyla Bahriye Mektebinin taşınması ile Türk nüfusun payı artmış, nüfus gerek vapur seferlerinin başlaması gerekse Bahriye mektebinin etkisiyle 1820'de 800 kişi iken 2.000 kişiye ulaşmıştır (Erdenen, 1962 103).

Seyahatnamelerden ve tarihi olaylardan anlaşıldığı kadarıyla Bizans döneminde de Osmanlı döneminde de yerleşmelerin olduğu Büyükada'nın 19. yüzyılın ilk yarısındaki nüfusu 3.000 dolayında tahmin edilirken, vapurların işlemeye başlamasından sonra artmış, 19. yüzyıl sonunda 5.960 kişiye ulaşmıştır (Zorer, 2005:17).

Tablo 1. Büyükada'nın 1894'de Nüfus Yapısı

Nüfus Grupları	Nüfus Miktarı
Müslümanlar Türkler	1.447
Ortodoks Rumlar	2.710
Gregoryan Ermeniler	900
Katolik Ermeniler	603

Kaynak: Quinet, 1894.

Adaların söz konusu dönem içindeki etnik yapıları hakkındaki bilgiler ise bazı gezginlerin notlarında yer almaktadır. Bunlardan Cox (1887:45) "*her ne kadar bu adaların halk topluluğunun ve ziyaretçilerinin Grek olduklarını söylediysem de bugün diğer milletlere mensup olanlarla ikamet etmektedirler. Bunlar Fransız, İngiliz, Alman, Rus, Yunan ve Ermeni'dir.*" Sözleri ile adaların etnik yapısının oldukça çeşitli olduğunu ifade etmiştir.

Kuşkusuz adaların nüfus yapısının değişmesinde tek etken vapur ulaşımı değildir. Siyasi ve ekonomik olaylar, savaşların oluşturduğu göç ve 19. yüzyılın ikinci yarısında İstanbul'un seçkin zengin sınıfı, azınlıklar ve yabancı uyrukluların adaları bir sayfiye yeri haline getirmelerinin de bu artışta büyük payı vardır. Nitekim tüm olguların etkisi ile 1890'da adaların toplam nüfusu 10.503 kişiye ulaşmıştır. Ancak adalardaki Müslüman Türk nüfusun payı artmış olsa da yine adalarda daima ikamet eden nüfusun büyük kısmını azınlıklar özellikle de Ortodoks Rumlar meydana getirmiştir (Zorer, 2005:23).

Adaların etnik yapısında değişiklik oluşturan siyasi ve ekonomik olayların en etkililerinden biri 1895 mali krizidir. Louis Rambert (Zorer, 2005:24) adaların nüfus yapısını etkileyen bu ekonomik krizi şöyle anlatır: *Büyükada'da daha birkaç yıl öncesine kadar neredeyse sadece İstanbul'da iş adamı olarak itibar kazanmış Rumlar, Levantenler ve Avrupalı Hıristiyanlar yaşardı. Burada çiçekler ve ağaç gölgeleri ile sarılmış lüks villa ve yazlık yapmışlardı. Maalesef, 1895 mali krizi nüfusun ¼'ünün iflasına yol açtı. Birçok villa ucuz fiyata satışa çıkarıldı. Türkler bu durumdan yararlanıp, Levantenlerin bu konforlu evlerine yerleştiler.*

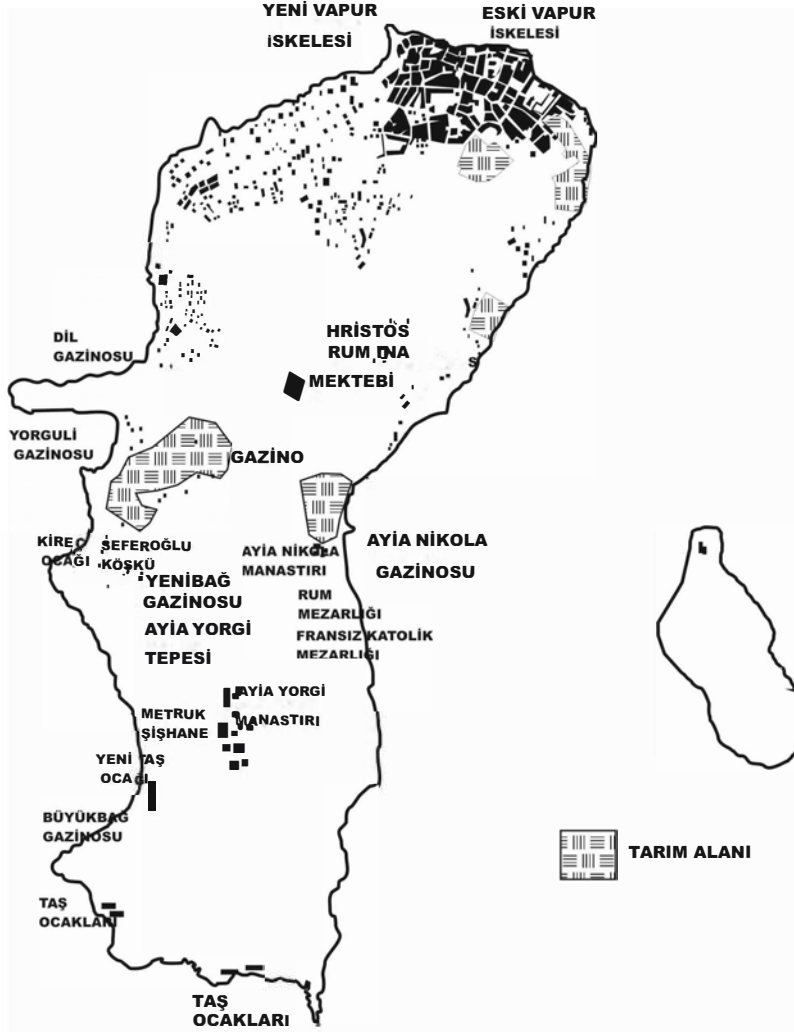
Ada nüfusunun artması ve geçmişteki sönük yapının canlanması idari yapı üzerinde de etkisini göstermiş, İstanbul'u belediyelere ayıran örgütlenme içinde *Yedinci Daireyi Belediye* adı ile 1861'de Adalar Belediyesi kurulmuştur (Erdenen,1962). Bu yönetsel örgütün merkezi olarak Büyükada belirlenmiştir. Ayrıca 1876'da faaliyete başlayan, bir süreliğine kaldırıldıktan sonra 1880'de tekrar aktif hale getirilen kaymakamlık yönetimi oluşturulmuştur. 1890'da Büyükada'nın merkez, Heybeli, Burgaz ve Kınalı'nın nahiye olarak ayrıldığı, adaların, 1907'den 1908'e kadar "*mutasarrıflık*" olarak yönetildiği, 1908'de ise kaymakamlığa dönüştürüldüğüne dair bilgiler çeşitli kaynaklarda yer almıştır (Zorer, 2005:41).

Tablo 2. 1890'da Adalarda Devamlı İkamet Eden Nüfusun Miktarı ve Etnik Yapısı

Etnik Grup	Nüfus Miktarı	%
Rum Ortodoks	5.010	47.7
Müslüman Türk	2.990	28.5
Ermeni Gregoryan	1.300	12.3
Ermeni Katolik	1.203	11.5
Toplam	10.503	100

Kaynak: (Zorer, 2005).

Bu dönemde adaların geçmişten gelen dini fonksiyonlarının devam ettiği görülür. 1903'de ilk olarak dört direk üzerine branda gerilerek yapılan, 1921'de yıkılarak yenilenen Sinagog, yapımına 1893'te başlanan 1895'te açılan Hamidiye Camii, Hristos Manastırı ile bağlantılı olarak 1898'de yapılan Eski Rum yetimhanesi, 1858'de yapılan Ermeni Katolik Kilisesi, 1870 tarihli çan kulesinin yanında yer alan bu-günkü haline 1905'te kavuşan Aya Yorgi kilisesi Büyükada'da, 1828'de yapımı biten Bahriye Mektebi Camii Heybeliada'da, 842'de Kraliçe Teodora tarafından yapılan 1896'da Methodios'un mağarasının üzerinde yeniden inşa edilen Aya Yani manastırı Burgaz'da, 1855'de Nersesyan Ermeni Okulu, 1857'de Surp Krikor Lusavoriç Gregoryan Kilisesi, 1886 Panagia Rum Ortodoks kilisesi, Kınalıada'da bu dönemde yapılmış dini tesisler olup adaların geçmişten gelen dini fonksiyon özelliklerini destekler niteliktedir.

Şekil 1. 1900'lü Yıllarda Büyükada'da Yerleşme ve Mekansal Kullanım Sedef Adasında Henüz Yerleşme Yok

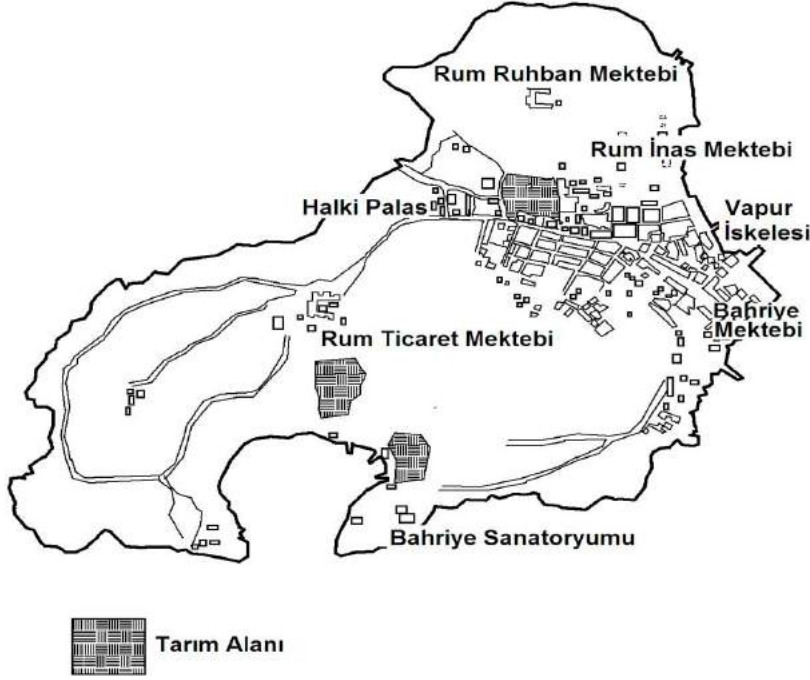
Kaynak: Adalar Belediyesi

Nitekim bu özellik İkinci Meşrutiyetin ilanı (1908) ve II. Abdülhamit'in tahtan indirilmesinden sonra Padişahın nazırları ve yaverlerinin "ada misafirleri" adı altında Büyükada'da zorunlu olarak oturtulmaları ile devam etmiştir (Tuğlacı,1989:29). Geçmişte olduğu gibi -sürgüne gelenlerin de rahipler gibi dine yönelmesi ile dini fonksiyonun daha da gelişmesi- bu dönemde adaya sürgüne gelenler adaların niteliklerinde değişiklikler yapmıştır. "Ada misafirlerinin" çoğunlukla İstanbul'un zengin ve nüfuzlu kişilerinden oluşması burada mimari açıdan güzel köşk ve yalıların yapılmasına vesile olmuş, bu biçimde adanın küçük dar cepheli iki katlı geleneksel mimari yapısı büyük değişikliğe uğramıştır

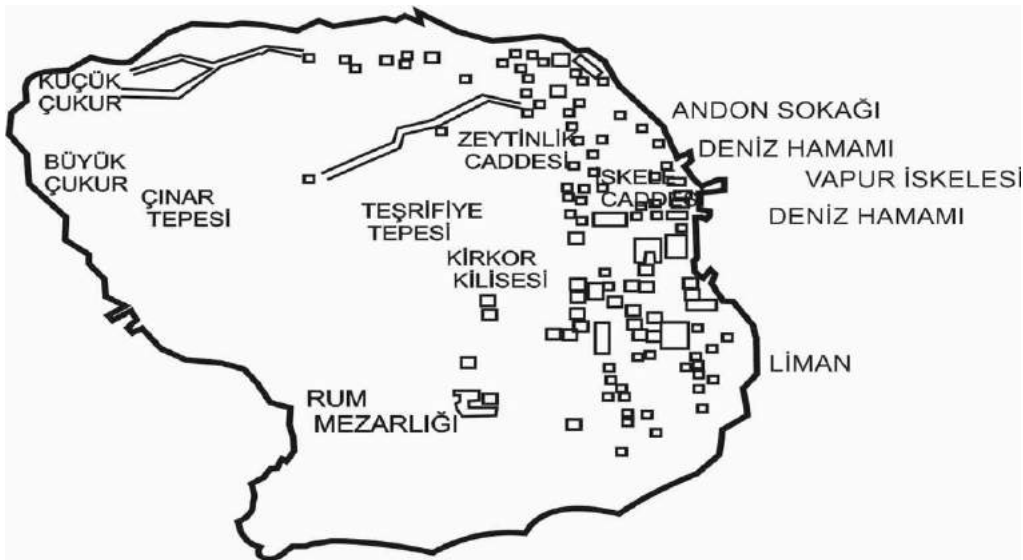
Adaların geçmişten gelen bir diğer fonksiyonel özelliği sürgünlere ev sahipliği yapmasıdır. 19. yüzyıl adaların fonksiyonel yapısında eğitimin ön plana geçtiği bir dönem olmuştur. Deniz Harp Okulu ve Lisesi, Hüseyin Rahmi Gürpınar Lisesi, Ruhban Okulu içindeki özel Rum Lisesi, Elen Ticaret Okulu ve azınlıklar ile Türklere ait ilkokullar bu döneme damgasını vuran eğitim kurumlarıdır.

19. yüzyıl ortalarında özellikle Heybeli ve Büyükada sosyal yaşamın en renkli olduğu adalardır. Bu dönemi anlatan çeşitli kaynaklarda akşamüstleri iskele çevresinde sıklığı, zarafeti ile dikkati çeken grupların kıyıda yaptıkları gezintiler anlatılır. Ancak adanın sosyal yaşamında belki de en

etkileyici olgulardan biri yazlıkçı gayri Müslimlere ek olarak Osmanlı aydın ve yazarlarının önemli bir bölümünün adalara yaptıkları ziyaretlerdir. Adalar şairi Mehmet Celal, Yahya Kemal, Halit Fahri, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ahmet Rasim, Halit Ziya Uşaklıgil, adaları konu alan şiirler, konuları adalarda geçen hikâye ve romanlar yazmışlardır. Hatta Heybeliada tanınmasını, bu adada yaşamış olan ve mezarları burada bulunan Ahmet Rasim ile Hüseyin Rahmi Gürpınar'a borçludur. Cumhuriyet döneminde 1934-1954 arasında Burgazada'da oturan Sait Faik ise asıl ününü Burgaz adasından ve çevresinden kaynaklanan Rum balıkçıları, denizi, deniz kuşlarını, balıkları, doğayı konu edinen hikayeleri ile kazanmıştır. Kuşkusuz Türk aydınlarının yaptıkları ziyaretler adaların zengin aristokrat yaşamını desteklemiştir.

Şekil 2. 1900'lü Yıllarda Heybeli Adada Mekânsal Kullanım ve Yerleşme
Kaynak: Adalar Belediyesi.

Şekil 3. 1900'lü Yıllarda Kınalıada'da Yerleşme ve Mekânsal Kullanım
Kaynak: Adalar Belediyesi

Vapurların adalara düzenli seferler yapmaya başlaması ile geçmişte yerleşmeden yoksun bazı adaların özel mülkiyete yönelik kullanımları söz konusu olmuştur. Bunlardan Sedef Adası, 1850'de Tophane Müşiri Damad Ferid Paşa'nın mülkiyetine verilmiş, Paşa adaya zeytin ağaçları dikirtmiş ve sebze yetiştirmiştir. Ancak Paşanın ölümünün ardından ada eski bakımsız görünümünü yeniden kazanmış, I. Dünya Savaşı sırasında da tüm ağaçları kesilmiştir. Ada zaman zaman taşocağı işletilen veya balıkçıların yararlandığı alanlar olarak kullanılmışsa da uzun yıllar sadece martıların yaşadığı, makilerle kaplı, kayalık bir yer olarak kalmıştır.³

Özel mülkiyete yönelik olarak kullanılan diğer ada Yassıada'dır. 1858'de İngiliz elçi Sir Henry Bulwer bu adada bağ ve meyve bahçeleri yetiştirmek ve oturmak amacıyla Padişah Abdülmecid'den adayı satın almıştır. Adada oturmak üzere biri adanın batı tarafında diğeri ise merkezinde olmak üzere iki bina yaptırmıştır. İnşası 1864'de biten ilk bina yarı çiftlik, yarı sayfiye evi biçiminde adanın ortasında yer almıştır. Küçük bir iskelesi olan şato biçimindeki diğeri bina ise bağ kütükleri meyve bahçeleri içinde inşa edilmiştir. Şatonun önüne küçük bir liman inşa etmiştir. Adanın büyük kısmı fidanlarla örtülmüştür. Fakat Bulwer kısa bir süre sonra adayı satılığa çıkartmak için İngiliz gazetelerine ilan vermiştir. Ancak Padişah'ın adayı bir Türk'e vermesi konusundaki hükmü üzerine burayı Mısır Hıdivi İsmail Paşa'ya satmıştır (Erdenen, 1962:53).

Şekil 4. 1900'lü Yıllarda Burgazada'da Yerleşme ve Mekânsal Kullanım

Kaynak: Adalar Belediyesi.

Vapurların ulaşımı sağlaması ile başlayan yeni dönemin adalara kazandırdığı değişim sadece nüfus ve sosyal yaşamla sınırlı değildir. Çünkü ulaşımın kolaylaşması ile geçmişte sadece balıkçılık ve küçük tarım alanları ile sınırlı olan ekonomik uğraşlar, zaman zaman madencilik etkili olması ile çeşitlilik kazanmıştır. 1824'de demir, 1846'da bakır, 1860'da somaki taşının işletilmeye başlandığı Büyükkada, Heybeliada'ya "bakır" anlamına gelen "Halki" adını veren bakır

³Sedef adasının mülkiyeti Fethi Ahmet Paşa varislerinden fecri ati şairlerinden Hüseyin Siret'in eşi Saliha Yegane Hanım'a ondan da oğlu Şehsuvar Menemencioğlu ile kızı Reyan Şehşuvaroğlu'na kalmıştır.

işletmeleriyle Değirmendere mevkiinde işletilen taş ocakları ve 19. yüzyıl başlarında Tophane rıhtımı ile Haydarpaşa limanı inşaatında kullanılan taşların çıkartıldığı Kınalıada'daki (doğu ve güney kısmı) taş ocakları ve 1920'ye kadar Sedefadasında (batıda) işletilen kireç ocakları, Tavşan Adası'ndakiler (doğu ve güneydoğu kısmı) söz konusu madencilik faaliyetlerini oluşturur.

Adalardaki olağan yaşam zaman zaman yangınlarla kesintiye uğramıştır. Ancak yangınlardan daha etkili olan bir faktör 10 Temmuz 1894'de yaşanan ve İstanbul'da da çok büyük yıkıcı etkisi olan depremdir. Depremde başta Heybeliada Ruhban Okulu olmak üzere adalardaki birçok manastır ve bina yıkılmış veya büyük hasar görmüştür. 11 Temmuz 1894 tarihli *Sabah Gazetesinde* deprem tarif edilerek adalarda oluşan yıkıcı etki anlatılmaktadır: *"Dün öğle saatlerinde şehrimizde önce hafifçe bir arz hissedilmesini müteakip gayet şiddetli bir darbe ile her taraf sarsılmaya başlamıştır. Deniz gayet sakin olduğu halde vapurlar birdenbire şiddetli bir dalgaya tesadüfle inip çıkmaya başladığından yolcular ve mürettebat bu şiddetli dalğanın neden ileri geldiğini tahmin edemeyerek büyük korkuya kapılmışlardır. Sonra şehrimizin her cihetinden büyük bir toz bulutunun yükseldiğini görenler şiddetli bir zelzele olduğunu anlamışlardır. Marmara sahillerinde deniz evvela 200 m kadar geriye çekilmiş, sonra şiddetle karaya yürüyerek ne kadar sandal, kayık vesaire varsa hepsinin karaya atıp parçalamıştır... Adalardaki tahribat çok büyüktür. Evler manastırlar, karakollar oteller yıkılmıştır. Hayırsız adalardan sivri adada bir taş ocağından devrilen kayalar altında altı amele ölmüştür. Heybeliada'da Şehremaneti muhasebecisi Reşat Beyin kerimesi Halet Hanım korkusundan balkona kaçan kızının peşinden koşmuş, balkonda üzerlerine köşkün bacası devrilerek ana kız beraberce ölmüşlerdir"* (İstanbul Ansiklopedisi).

Savaşların adalar üzerinde oluşturduğu değişiklikler ise göçler ve mekânsal kullanımda meydana gelen fark ile ortaya çıkar. Mekânsal kullanımındaki değişikliklerin ilki Heybeliada'daki Bahriye Okulunun savaş sırasında eğiti-mine hız vermesi nedeniyle daha geniş alana gereksinim duyması bu amaçla Bahriye Nazırı Cemal Paşa'nın emri ile Papaz Okulu, Elen Ticaret Okulu ve Rum Kız Yetimhane-sinin askeri öğrencilerin yerleştirilmesi amacıyla kullanılmasıdır (Gülen, 1982). Birinci Dünya Savaşı başladığı zaman 1914'den, 1917'ye kadar Kınalıada'da bulunan Vartan manastırının dini fonksiyonu ise garnizon komutanlığına dönüştürülerek askeri bir özelik kazanmıştır. Aynı manastır 1917'den 1925'e kadar ise mülteci kampı olarak kullanılmıştır. Rusya'daki Bolşevik devriminden kaçan soylu Beyaz Ruslar 10-15 gün kadar burada geçici olarak konaklamış daha sonra Kızılhaç tarafından değişik yerlere gönderilmiştir (Erdenen, 1962). Savaş nedeniyle gelen Rusların bir kısmı ise adalara yerleşmişlerdir. Kuşkusuz bu durum adaların kültürel özellikleri üzerinde belirgin değişiklikler oluşturmuştur. Çünkü Rusların açtıkları pastaneler, gazinolar ve plajlar adalarda rekreatif faaliyetlere yönelik kültürün gelişmesinde oldukça etkili olmuştur. Diğer taraftan savaşın adaların çehresi üzerinde meydana getirdiği değişiklikler sadece mülteciler ve değişen fonksiyonel özelliklerle de sınırlı kalmamıştır. Savaş adalardaki etkisini önlerinde demirleyen gemiler ile de göstermiştir.

1854-1855 arasındaki Kırım Savaşında Ruslara karşı Osmanlıların yanında yer alan İngiliz ve Fransız gemilerinin adalar önünde demirlemesi, adalardan başta su olmak üzere çeşitli ihtiyaçlarını karşılamaları hatta kazanlarında yakmak için gerekli odunların büyük kısmını Kınalıada'dan karşılamaları, 1877-78 arasındaki Plevne savaşı sonunda Osmanlı ordularının yenilmesi üzerine Yeşilköy önlerine gelen Rusları engellemek için İngiliz donanmasının Büyükkada ve Heybeliada önünde demirlemesi, 1918'de İstanbul'un işgali sırasında Haliç'e sığınan Yavuz Zırhlısının işgal kuvvetleri tarafından Sedef adası önüne demirlenmesi savaşın adalara yansıyan diğer yüzüdür.

Donanmanın adalar önünde demirlemesi sadece gemilerin ihtiyaçlarını karşılaması ile sınırlı kalmamış Müslüman olmayan azınlıklar ile kurulan ilişkiler ada yaşamına eğlenceler

düzenlenmesi biçiminde yansımıştır. Adalarda düzenlenen eğlenceler bir İngiliz Paşa'nın sözleri ile şöyle aktarılır. "Sir Geoffrey Hornsby'nin komutası altında İngiliz Donanması'nın Marmara'ya gelişi, Prens adalarında ikamet edenler için çok eğlenceli oldu. Gemilerde balolar tertiplendi, Tiyatro temsilleri verildi" (Gülen, 1982:89). Ancak savaşın adalar üzerindeki olumsuz etkisinin en çarpıcı olanı 1918'de Birinci Dünya Savaşının bitmesinin ardından başlayan işgal hareketleridir. Çünkü Kurtuluş Savaşı kazanılana kadar geçen süre içinde adalarda yaşayan azınlıkların Türk halkı üzerindeki baskı ve sindirme politikası adalardaki acı ve karanlık günlerin başlangıcı olmuştur.

SONUÇ

Adaların 1846'da düzenli vapur seferleriyle canlanan turizm ve rekreasyonel faaliyetleri zaman zaman dalgalanmalar göstermiş olsa da daima önemini korumuştur. Ancak, adaların hep sahip olduğu deniz ve doğa ile bağlantılı rekreasyonel özellikleri günümüzde çeşitlenmelidir. Yaz aylarıyla ve büyük ölçüde deniz turizmi ile sınırlı olan, turizm ve rekreasyonel faaliyetlerin bütünü bir yıla yayılması hedeflenmelidir. Spor gösterileri, özellikle kış aylarında tıp, bilgisayar, sigorta, ilaç firmaları veya holdinglerin tanıtım reklam, yıldönümü gibi özel günlerini adalarda yapmalarını hedefleyen kongre turizmi bu çeşitliliği arttıracaktır. Ancak asıl olarak tarihi dokusu ve kültürel mirasının korunarak ön plana çıkarılması hedeflenmelidir. Bu amaçla kültür mirası değeri taşıyan konutların ve dini kuruluşların onarılarak kültür ve dini turizmin de canlandırılması düşünülmelidir. Kültür-sanat festivallerinin düzenlenmesi, adaların kültürel dokusu ve dini çeşitliliğini anlatan tanıtımların yapılması ve bu tanıtımların özellikle Türkiye dışındaki ülkeleri de hedeflemesi çok önemlidir.

İstanbul İli, Marmara Takım Adaları, (Adalar İlçesi) Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun, 31.03.1984 gün ve 234 Sayılı Kararı ile SİT alanı ilan edilmiş olmasına rağmen henüz adalar için bir imar planı yapılmadığından geçici imar planları ve plan tadilleri ile adaların tarihi dokusu bozulabilmektedir. Kültür mirası olarak koruma altına alınması gereken binalar ise çürümeye terk edilmiştir. Bunlar içinde dikkat çekenlerden biri en büyük mono blok ahşap yapılardan olan Büyükkada'daki eski Rum Yetimhanesidir. 1964'de yangın tehlikesi nedeniyle boşaltılan ve günümüzde bir harabe durumuna gelen bu yapının onarımı ile yerli ve yabancı devlet adamı, yazar, sanatçı, gibi ünlü kişilere ait evlerin yangın riskine karşı gerekli güvenlik önlemlerinin alınması ve restore ettirilerek tarih ve kültür mirası olarak korunması ve tanıtımlarının yapılması da gereklidir.

KAYNAKÇA

- Ardel, A. (1956). Marmara Bölgesinde Coğrafi Müşahedeler, *İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, 4(7): 1-16.
- Arseven, C. E. (1989). *Eski İstanbul*, (Hazırlayan: Dilek Yelkenci) Şefik Matbaası, İstanbul.
- Conlin, M. V. and T. Baum (Ed). (1995). *Island Tourism: Management Principles and Practice*, New York/Chichester. John Wiley & Sons, Inc.
- Cox, S. (1887). *The Princes Islands or The Pleasures of Prinkipo*, Londra: Putnam.
- Darkot, B. ve Tuncel, M. (1981). *Marmara Bölgesi Coğrafyası*, İ. Ü. Coğrafya Enstitüsü Yayınları No:118, İstanbul.
- Deaver, G. G. (1922). Recreation. Johnson, C. R. (Ed.), *Constantinople To-Day or The Pathfinder Survey of Constantinople A Study in Oriental Social Life* (s. 259-286), New York: The Macmillan Company.
- Deleon, J. (2003). *Büyükkada: Anıtlar Rehberi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.

- Erdenen, O. (1962). *İstanbul Adaları*, Belediye Matbaası, İstanbul.
- Eliçin, G. (1970). Jeolojik Yapı, İklim, Bitki Örtüsü Bakımından İstanbul Adaları, *Türk Biyoloji Dergisi*, 20(1-4): 132-134.
- Garipağaoğlu, N. (1998) İstanbul Adaları'nda Korunması Gereken Tarihi Doku: Büyükada Örneği, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 2, 75-94.
- Gülen, N. (1982). *Resimlerle Heybeliada*, İstanbul: Adalı Yayınları.
- Gülen, N. (1982). *Heybeliada Tarihi, Coğrafyası, Yaşamı*, Murat Matbaacılık, İstanbul.
- Gülen, N. (1984). *İstanbul Ansiklopedisi. "Büyükada, Heybeli, Kınalı, Bur-Gaz, Sedef Adası"*, Maddeleri, İstanbul: İSAM Yayınevi.
- Günel, N. (1998). İstanbul Adaları'nda Bitki Örtüsü İklim İlişkileri, *Türk Coğrafya Dergisi*, 33, 80-101.
- İnciciyan, P.Ç. (1956). *XVIII. Asırda İstanbul*, (Çev. Andreasyan, H. D.). İstanbul Matbaası, İstanbul
- Janin, P. (1924). *Les Îles Des Princes*, Eshos D'orient, Tome XXIII, Paris.
- Kahraman, S. A. ve Dağlı, Y. (2005). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi*, Yapı Kredi Yayınları; 1808. Edebiyat Dizisi; 497, İstanbul
- Kantarci, M.D. (1984). İstanbul Adalarının Yetiştirme Ortamı Özellikleri, Peyzajı ve Ağaçlandırılması Konusunda Bir İnceleme, *İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi*, Seri B, 34(3): 49-69.
- Kömürcüyan, Eremya Çelebi (1952). *İstanbul Tarihi*, (Çev. Andreasyan, Hd). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 506, İstanbul.
- Mamboury, E, (1943). *Les Îles Des Princes Banlieve Maritime D'İstanbul: Guide Touristique Par İstanbul*, Maarif Matbaası, İstanbul.
- Quinet, V. (1894). *La Turquie D'asie*, Paris: Tome Premier.
- Ramsey, W.M. (1890). *The Historical Geography of Asia Minor*, Royal Geographical Society Supplementary Papers, Volume IV, London.
- Refik, A. (1982). Bizans Devrinde İmparatoriçelerin Sürgün Yeri ve Büyükada. *Tarih ve Edebiyat Mecmuası*, İstanbul.
- Sezgin, S. (1987). Türk Toplumunda Rekreasyon Alışkanlıkları: İstanbul Örneği, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Schlumberger, G. (1937). *İstanbul Adaları*, İstanbul Eminönü Halkevi Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi Neşriyatı III, İstanbul.
- Şevki, O. (2004). *Protî'den Kınalı'ya: Tanıklarla Kınalıada*, Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Thevenot, J. (1939). *1655-1656' Da İstanbul ve Türkiye*, (Çeviren Reşat Ekrem Koçu) Çığır Kitabevi, İstanbul.
- Texier, C. (2002). *Küçük Asya: Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi*, (Çeviren: Ali Suat, Kazım Yaşar Koprıman, Musa Yıldız). Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı, Ankara.
- Tuğlacı, P. (1989). *Tarih Boyunca İstanbul Adaları*, Cilt I, İstanbul: Yatkın Ofset Ltd. Şt.
- Tuğlacı, P. (1994). Marmara'nın Prensleri, *Atlas Dergisi*, 19.
- Türker, O. (2004). Prinkipo'dan Büyükada'ya Bir Prens Adasının Hikayesi, Sel Yayıncılık, İstanbul.

Zorer, Y. (2005). Tarihi Gelişim Sürecinde Büyükada Meydanları, Büyükada Kültür ve Yardımlaşma Derneği, İstanbul.